

Η θεά Θέμις από τον Ραμνούντα (3ος αι. π.Χ.,
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Πατρική δικαιοσύνη

Α. Κείμενο

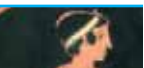
Ο Κλαύδιος Αιλιανός (περ. 170-235 μ.Χ.), για τον οποίο έγινε λόγος στην προηγούμενη τάξη, περιλαμβάνει στο έργο του *Ποικίλη Ιστορία* μια διδακτική ιστορία για έναν ατίθασο γιο και τη δραστική αντιμετώπισή του από τον πατέρα του.

Ἄνῃρ γένοι Μάρδος παῖδας εἶχεν ἑπτά. Τούτων ὁ νεώτατος κακὰ πολλὰ τοὺς ἄλλους εἰργάζετο. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐπειρᾶτο αὐτὸν ὁ πατὴρ ῥυθμίζειν λόγῳ· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέιθετο, πρὸς τοὺς δικαστὰς ἤγαγε καὶ ὅσα αὐτῷ ἐτετόλμητο ἀκριβῶς κατηγορήσῃ, καὶ ἦτι παρὰ τῶν δικαστῶν ἀποκτεῖναι τὸν νεανίσκον. Οἱ δὲ ἐξεπλάγησαν καὶ ἀμφοτέρους ἐπὶ τὸν βασιλέα Ἄρταξέρξην ἤγαγον. Τὰ αὐτὰ δὲ λέγοντος τοῦ Μάρδου, βασιλεὺς ἔφη: «Εἶτα τολμήσεις τὸν υἱὸν ἀποθνήσκοντα ὑπομεῖναι;». Ὁ δὲ ἔφη «πάντων μάλιστα· ἐπεὶ καὶ ὅταν τῶν φρομένων θριδακινῶν τὰς ἐκφύσεις τὰς πικρὰς ἀφαιρῶ, οὐδὲν ἢ μήτηρ αὐτῶν λυπεῖται, ἀλλὰ θάλλει μᾶλλον καὶ γλυκίων γίνεται». Ταῦτα ἀκούσας Ἄρταξέρξης ἐπήνεσε μὲν τὸν ἄνδρα καὶ τῶν βασιλικῶν δικαστῶν ἐποίησεν ἓνα, εἰπὼν ὅτι ὁ περὶ τῶν ἰδίων παιδῶν οὕτω δικαίως ἀποφαινόμενος πάντως καὶ ἐν τοῖς ἀλλοτριῶις ἀκριβῆς ἔσται δικαστὴς καὶ ἀδέκαστος, ἀφῆκε δὲ καὶ τὸν νεανίαν τῆς τιμωρίας, ἀπειλῶν αὐτῷ θανάτου, ἐὰν ἀδικῶν φωραθῇ ἕτεροα.

Αἰλιανός, *Ποικίλη Ιστορία* 1.34 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

γένει (δοτ. εν. ουσ. τὸ γένος) Μάρδος ἐργάζομαι τὰ μὲν πρῶτα	Μάρδος στην καταγωγή (ασιατική εθνότητα) προκαλώ, κάνω (πβ. ν.ε.: εργατικός, εργασιομανής) αρχικά
ἐπειρᾶτο (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. πειράομαι, πειρᾶμαι) ῥυθμίζω	προσπαθούσε (πβ. ν.ε.: πείραμα, απόπειρα, πειρατικός) (εδώ) συνετίζω, χαλιναγωγώ, ρυθμίζω, τακτοποιώ (πβ. ν.ε.: ρυθμός, αρρυθμία)
ἤγαγε (γ' εν. οριστ. αορ. β' ρ. ἄγω)	έφερε, οδήγησε (πβ. ν.ε.: αγωγός, αγωγή, αγωγιμότη- τα, ανάγωγος)
ὅσα αὐτῷ ἐτετόλμητο (γ' εν. οριστ. υπερσ. ρ. τολμάομαι, τολμῶμαι)	ὅσα εἶχε αποτολήσει αυτός (πβ. ν.ε.: τολμηρός, ατολμία)
ἤπει (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. αἰτέω, αἰτῶ) ἀποκτεῖναι (απαρ. αορ. ρ. ἀποκτείνω)	ζητούσε (πβ. ν.ε.: αίτηση, αίτημα) να τον εκτελέσουν (πβ. ν.ε.: πατροκτόνος, λιμοκτονώ)
ἀμφοτέροι, ἀμφοτέρα, ἀμφοτέρα (αόρ. επιμερ. αντων.) τὰ δὲ αὐτὰ λέγοντος τοῦ Μάρδου	και οι δύο (πβ. ν.ε.: επαμφοτερίζω) κι ενώ ο Μάρδος ἔλεγε τα ίδια (πβ. ν.ε.: ταυτότητα, ταυ- τολογία)
ἔφη (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. φημί) εἶτα τολμήσεις ὑπομείναι (απαρ. αορ. ρ. ὑπομένω);	εἶπε αλήθεια, θα ἔχεις το θάρρος να αντέξεις; (πβ. ν.ε.: υ- πομονή, υπομονετικός, ανυπόμονος)
πάντων μάλιστα ἐπεὶ (αιτιολ. σύνδ.)	βεβαιοτάτα!
ἢ θριδακίνη και ἢ θριδαξ, τῆς θριδακος ἢ ἔκφυσαι	γιατί το μαρούλι
οὐδέν (αόρ. επιμερ. αντων. οὐδεῖς, οὐδεμία, οὐδέν) λυπεῖται	η παραφυάδα (πβ. ν.ε.: απόφυση, υπόφυση) καθόλου δε λυπάται
θάλλει μᾶλλον	ανθίζει περισσότερο, πετάει περισσότερα φύλλα (πβ. ν.ε.: θαλερός)
ὀή γλυκίων, τὸ γλύκιον (συγκρ. βαθ. επιθ. γλυκύς, γλυκεῖα, γλυκί)	γλυκύτερος
ἐπήνεσε (γ' εν. οριστ. αορ. ρ. ἐπαινέω, ἐπαινῶ) τὸν ἄνδρα και τῶν βασιλικῶν δικαστῶν ἐποίησεν (οριστ. αορ. ρ. ποιέω, ποιῶ) ἔνα	επαίνεσε τον ἄνδρα και τον ἔκανε βασιλικό δικαστή
ὁ περὶ τῶν ἰδίων παιδων οὕτω δικαίως ἀποφαινόμενος πάντως και ἐν τοῖς ἄλλοτριόις ἀφῆκε (οριστ. αορ. ρ. ἀφίημι) τῆς τιμωρίας	αυτός που διατυπώνει τόσο δίκαιες κρίσεις για τα παιδιά του οπωσδήποτε και στις ξένες υποθέσεις απάλλαξε από την τιμωρία (πβ. ν.ε.: άφεση, αφέτης, αφετηρία)
ἐάν ἀδικῶν φωραθῆ (γ' εν. υποτ. παθ. αορ. ρ. φωράομαι, φωρᾶμαι) ἕτερα	εάν αποδειχθεί ότι διαπράττει άλλες αδικίες

Ερμηνευτικά σχόλια

Ἀρταξέρξης: Ο ακριβής προσδιορισμός του προσώπου είναι αδύνατος λόγω της ασάφειας της διήγησης. Το όνομα αυτό έφεραν τέσσερις βασιλείς της Περσίας: ο Ἀρταξέρξης Α' ο Μακρόχειρ (464-424 π.Χ.), ο Ἀρταξέρξης Β' ο Μνήμων, που βασίλευσε από το 404 έως το 358 π.Χ., ο Ἀρταξέρξης Γ' ο Ωχρος, που βασίλευσε από το 358 έως το 338 π.Χ., και ο Ἀρταξέρξης Δ' (πρόκειται για τον σατράπη Βήσσο που σκότωσε τον Δαρείο Γ', τον διαδέχθηκε ως Ἀρταξέρξης Δ' βασιλεύοντας για μικρό χρονικό διάστημα και τιμωρήθηκε από τον Μ. Αλέξανδρο).

Ερωτήσεις

1. Σε ποιες διαδοχικές ενέργειες προχώρησε ο πατέρας προκειμένου να λογικέψει τον ατίθασο γιο του;
2. Ποια ήταν η αντίδραση του βασιλιά όταν άκουσε ότι ο πατέρας ζητούσε τη θανάτωση του γιου του; Τι του απάντησε ο πατέρας;
3. Πώς ανταμείφθηκε ο πατέρας για την αμεροληψία του απέναντι στο παιδί του;
4. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο στόχος του πατέρα όταν προτείνει να καταδικαστεί σε θάνατο το παιδί του; Πώς κρίνετε την αυστηρότητά του και ποια συμπεράσματα μπορείτε να βγάλετε για την περσική αντίληψη περί σωφρονισμού και πειθαρχίας;

Νεαρό αγόρι με παιγνίδι στο χέρι (ερυθρόμορφη κύλικα, μέσα 5ου αι. π.Χ., Antikenmuseum, Βερολίνο)

Β. Επανάληψη ύλης ετυμολογίας Α' Γυμνασίου

1. Να σχηματίσετε:

- α) παράγωγα επίθετα της α.ε. από τα ρήματα: λάμπω, φαίνω, ὠφελέω - ὠφελῶ και σιωπάω - σιωπῶ.
β) ρηματικά επίθετα από τα ρήματα: λέγω, ἄπτω, ἐπαινέω - ἐπαινῶ, μένω και ποιέω - ποιῶ.

2. Να σχηματίσετε παράγωγα επίθετα της α.ε. από τα παρακάτω ουσιαστικά και να δηλώσετε τι σημαίνουν (πληθονή κτλ.):

ἀνάγκη, πορφύρα, ὥρα, πένθος, ἀνῆρ, μήτηρ, βασιλεὺς και τόλμη.

3. Να σχηματίσετε παράγωγα ρήματα της α.ε. από τα ονόματα:

βασιλεὺς, παῖς, σκιά, νίκη, ὄξύς, τόλμη, πικρός, ῥυθμός, ἀκριβής και λύπη.

4. Να κατατάξετε τα επιρρήματα σε κατηγορίες (τοπικά, τροπικά, ποσοτικά, χρονικά), με βάση τις παραγωγικές καταλήξεις τους:

ἄνωθεν, ἑλληνιστί, καθῶς, ἀριστίνδην, Μεγαράδε, ἀναφανδόν και ἀκριβῶς.

5. Να γράψετε τι δηλώνουν τα ουσιαστικά (κατάσταση, ενέργεια, πρόσωπο που ενεργεί, αποτέλεσμα ενέργειας, εθνικότητα, τόπος, υποκορισμό κτλ.):

δενδρύλλιον, νεανίσκος, διδασκαλεῖον, Κορίνθιος, ἄλιεύς, βασιλεία, μάντευμα, τελετή, θυσία, ἱερωσύνη.

6. Να γράψετε στη στήλη Β' τα ρήματα της α.ε. από τα οποία παράγονται οι λέξεις της στήλης Α' και στη στήλη Γ' τι δηλώνουν οι λέξεις αυτές:

Α'	Β'	Γ'
πομπός		
θάνατος		
ἄγωγός		
μονή		
δικαίωμα		
δίωξις		
σχέσις		

7. Να γράψετε από δύο παράγωγες λέξεις της α.ε. για καθένα από τα ρήματα που σας δίνονται και να τις κατηγοριοποιήσετε ανάλογα με τη σημασία τους (πρόσωπο που ενεργεί, κατάσταση, τόπος, μέσο κτλ.):

κρίνω, δικάζω, λύω, γράφω, φύω, λέγω.

Γ. Επανάληψη ύλης γραμματικής – σύνταξης Α' Γυμνασίου

1. Να τονίσετε τις λέξεις και να δικαιολογήσετε τον τόνο που επιλέξατε: νησος, ανθρωπος, σπευδε, τελος, δυναμης, παιδες, πλουτος, μηκος, οινος, ταυρος, γενναιος, θεος, μεγας.

2. Να μεταφέρετε τα ρήματα στον τύπο της οριστικής που ζητείται στην παρένθεση:

είργάζεται _____ (ενεστ., β' πρόσ. ενικού)

ἐπείθετο _____ (ενεστ., γ' πρόσ. πληθ.)

ῥυθμίζουν _____ (παρατ., β' πρόσ. πληθ.)

θάλλει _____ (παρατ., α' πρόσ. πληθ.)

ἔσται _____ (παρατ., α' πρόσ. ενικού)

3. Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

τῶ λόγῳ _____ ὁ δικαστής _____

τῶν δικαστῶν _____ τὸν νεανίαν _____

τὸν νεανίσκον _____ τοῦ θανάτου _____

τὸν βασιλέα _____ ὁ βασιλεύς _____

τὰς ἐκφύσεις _____ τῶν θριδακινῶν _____

4. Να κλίνετε και στους δύο αριθμούς τις φράσεις: τὰς πικρὰς ἐκφύσεις, ὁ ἀδέκαστος δικαστής.

5. Να βρείτε τα υποκείμενα και τα αντικείμενα των ρημάτων των παρακάτω φράσεων της Ενότητας:

α. Ἄνηρ γένει Μάρδος παῖδας εἶχεν ἑπτά.

β. Οἱ δὲ ἐξεπλάγησαν καὶ ἀμφοτέρους ἐπὶ τὸν βασιλέα Ἄρταξέροξην ἦγαγον.

γ. Τῶν φρομένων θριδακινῶν τὰς ἐκφύσεις τὰς πικρὰς ἀφαιρῶ.

δ. Ταῦτα ἀκούσας Ἄρταξέροξος ἐπήνεσε τὸν ἄνδρα.

6. Να εντοπίσετε τα αντικείμενα και τα κατηγορούμενα στις παρακάτω φράσεις του κειμένου της Ενότητας:

α. Ὁ περὶ τῶν ἰδίων παίδων οὕτω δικαίως ἀποφαινόμενος πάντως καὶ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις ἀκριβῆς ἔσται δικαστής καὶ ἀδέκαστος.

β. Ταῦτα ἀκούσας Ἄρταξέροξος ἐποίησεν τὸν ἄνδρα τῶν βασιλικῶν δικαστῶν ἓνα.

7. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του ενεστώτα και του μέλλοντα οριστικής των ρημάτων που δίνονται στην παρένθεση:

α. Οἱ διδάσκαλοι τοὺς νέους _____ / _____ (παιδεύω).

β. Οἱ Ἀθηναῖοι _____ / _____ (παρατάσσομαι) ἐπὶ τῷ λιμένι ἐν μετόπῳ ὡς εἰς ναυμαχίαν (= σαν να ἐπρόκειτο για ναυμαχία).

γ. Οἱ πολέμιοι _____ / _____ (λύω) τὰς σπονδάς.

δ. Οἱ χρησιμολόγοι τὴν τῶν θεῶν βουλήν _____ / _____ (προλέγω).

ε. Ὑμεῖς τοὺς θεοὺς _____ / _____ (θεραπεύω).

στ. Ἡμεῖς τὰς τῶν οἰωνῶν πτήσεις _____ / _____ (ἐρμηνεύω).

ζ. Ὑμεῖς _____ / _____ (πορεύομαι) ὅπου τὸ στράτευμα μέλλει σῖτον ἔξειν.

8. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του αορίστου και του παρακειμένου οριστικής των ρημάτων που δίνονται στην παρένθεση:

- α. Οἱ Ἕλληνες τοῖς οἰωνοσκόποις _____ / _____ (πιστεύω).
β. Ἡμεῖς _____ / _____ (θύω) ἱερεῖα ἐπὶ τῶν βωμῶν.
γ. Οἱ ἱππεῖς τοὺς πολεμίους _____ / _____ (διώκω).
δ. Οἱ σύμμαχοι τοὺς τοξότας ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος (= ἔξω ἀπὸ το ἀριστερό τμήμα τοῦ στρατοῦ) _____ / _____ (τάττω).
ε. Οἱ στρατηγοὶ τὰ δέοντα _____ / _____ (κελεύω).
στ. Λακεδαιμόνιοι ἀθροίσαντες τοὺς συμμάχους _____ / _____ (βουλεύομαι) περὶ τῶν αἰχμαλώτων.
ζ. Ἡμεῖς _____ / _____ (παύομαι) τοῦ περιτειχισμοῦ (= τὴν προσπάθεια νὰ χτίσομε τείχος) καὶ ἡσυχάζομεν.

9. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τους τύπους των λέξεων που ζητούνται στην παρένθεση και να τις μεταφράσετε:

- α. Τῆς παιδείας αἱ μὲν ρίζαι πικραὶ _____ (εἰμί, οριστ. ενεστ.) οἱ δὲ καρποὶ γλυκεῖς.
β. Ὁ εὐπειθής (= υπάκουος) _____ (νόμος, δοτ. πληθ.) χρηστός πολίτης _____ (εἰμί, οριστ. ενεστ.).
γ. Ὁ ἀγαθός _____ (ἀγαθός, δοτ. εν.) μόνῳ φίλος ἐστί.
δ. Λύσανδρος κακονούστατος ἦν _____ (πόλις, δοτ. εν.).

10. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον τύπο των λέξεων που ζητείται στην παρένθεση:

- α. Γύμναζε σεαυτὸν (= τον εαυτό σου) _____ (πόνος ἐκούσιος, δοτ. πληθ.), ὅπως ἂν δύνῃ (= γιὰ νὰ μπορεῖς) καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν.
β. Θεωροῦμεν (= βλέπουμε) _____ (ὁ λέων, αιτ. πληθ.) πρῶτερον διακειμένους πρὸς τοὺς θεραπεύοντας (= νὰ εἶναι πιο ἡμέρα με αὐτοὺς που τα φροντίζουν) ἢ τῶν ἀνθρώπων ἐνίους πρὸς τοὺς εὖ ποιοῦντας (= ἀπ' ὅ,τι μερικοὶ ἄνθρωποι με τοὺς ενεργέτες τοὺς).
γ. _____ (τὸ ἀγαθόν, ονομ. πληθ.) _____ (κόπος, δοτ. πληθ.) κτῶνται.
δ. _____ (ἡ γλῶσσα, γεν. εν.) κράτει (= νὰ συγκρατεῖς), καὶ μάλιστα ἐν _____ (συμπόσιον, δοτ. εν.).
ε. _____ (φύσις πονηρά, αιτ. εν.) μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον.
στ. Δόξα καὶ πλοῦτος ἄνευ _____ (σύνεσις, γεν. εν.) οὐκ ἀσφαλῆ κτήματα.
ζ. Τὴν _____ (ἡ φιλαργυρία, αιτ. εν.) εἶπεν _____ (μητρόπολις, αιτ. εν.) πάντων _____ (τὸ κακόν, γεν. πληθ.).

Θεοῦ θέλοντος κἂν ἐπὶ ῥίπὸς πλέοις.

Εὐριπίδης, Θυέστης ἀπ. 397

Ἀν εἶναι θέλημα θεοῦ, μπορεῖς καὶ σὲ μια ψάθα ἐπάνω νὰ ταξιδέψεις.

Αναπαράσταση αθηναϊκού πολεμικού πλοίου. Το ναυτικό ήταν το ισχυρότερο όπλο των Αθηναίων, όπως αποδείχθηκε και στη ναυμαχία της Σαλαμίνας.

Το τέχνασμα του Θεμιστοκλή

Α. Κείμενο

Ο Πλούταρχος (περ. 50-120 μ.Χ.) γεννήθηκε στη Χαιρώνεια της Βοιωτίας. Στο έργο του *Βίοι Παράλληλοι* παρουσιάζει συγκριτικά τις βιογραφίες Ελλήνων και Ρωμαίων πολιτικών –κυρίως– ανδρών. Μεταξύ αυτών είναι και ο Θεμιστοκλής, που παρουσιάζεται παράλληλα με τον Φούριο Κάμιλλο. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε περιγράφεται το γνωστό τέχνασμα του Θεμιστοκλή, πριν από τη ναυμαχία στη Σαλαμίνα, που στόχο είχε να αναγκαστούν οι Έλληνες να ναυμαχήσουν εκεί και να μην υποχωρήσουν στον Ισθμό της Κορίνθου.

Ἄλλ' ἐπεὶ τῶν πολεμίων ὁ στόλος τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὸ Φαληρικὸν προσφερόμενος τοὺς πέριξ ἀπέκρυψεν αἰγιαλοὺς, πάλιν ἐπάπταινον οἱ Πελοποννήσιοι πρὸς τὸν Ἴσθμόν. Ἐνθα δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐβουλεύετο καὶ συνετίθει τὴν περὶ τὸν Σίκινον πραγματείαν. Ἦν δὲ τῷ μὲν γένει Πέρσης ὁ Σίκιννος, αἰχμάλωτος, εὖνους δὲ τῷ Θεμιστοκλεῖ καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ παιδαγωγός. Τοῦτον ἐκπέμπει πρὸς τὸν Ξέρξην κρύφα, κελεύσας λέγειν ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς αἰρούμενος τὰ βασιλέως ἐξαγγέλλει πρῶτος αὐτῷ τοὺς Ἑλληνας ἀποδιδράσκοντας, καὶ διακελεύεται ἐν ᾧ ταράττονται τῶν πεζῶν χωρὶς ὄντες ἐπιθέσθαι καὶ διαφθεῖραι τὴν ναυτικὴν δύναμιν. Ταῦτα δ' ὁ Ξέρξης ὡς ἀπ' εὐνοίας λελεγμένα δεξάμενος, ἤσθη καὶ εὐθύς ἐξέφερε πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῶν νεῶν διακοσίαις ναυσὶν ἀναχθέντας ἤδη διαζῶσαι τὰς νήσους, ὅπως ἐκφύγοι μηδεὶς τῶν πολεμίων.

Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι*, Θεμιστοκλής 12.2-6 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

ἐπεὶ (χρον. σύνδ.)	ὅταν
ὁ πολέμιος	ο εχθρός
τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὸ Φαληρικὸν προσφερόμενος	πλησιάζοντας στην Αττική από την πλευρά του Φαλήρου
τοὺς πέριξ αἰγιαλοὺς	τις γύρω παραλίες (πβ. ν.ε.: γιαλός, περιγιαλί, αγιαλι-τιδα ζώνη)
ἐπάπταινον (επικό ρ.) οἱ Πελοποννήσιοι πρὸς τὸν Ἴσθμόν	οι Πελοποννήσιοι φοβισμένοι σκέφτονταν να αποπλεύσουν για τον Ισθμό της Κορίνθου
ἐνθα δὴ	ενώ λοιπόν έτσι είχε η κατάσταση
βουλεύομαι	σκέφτομαι, σχεδιάζω
συνετίθει (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. συντίθημι)	κατάστρωνε (πβ. ν.ε.: σύνθεση, συνθέτης, πολυσύνθετος)
ἢ πραγματεία	το θέμα, η επιδίωξη (πβ. ν.ε.: διαπραγματεύομαι, πολυπράγμων)
ὁ/ἡ εὖνους, τὸ εὖνονν	ευνοϊκός, φιλικός (πβ. ν.ε.: εύνοια, ευνοϊκός)
ἐκπέμπει κρύφα	στέλνει κρυφά (πβ. ν.ε.: εκπομπή, νηοπομπή, αποπομπή)
κελεύω	διατάζω, προτρέπω (πβ. ν.ε.: κελουστής, κέλευσμα)
αἰρούμενος (ρ. αἰρέομαι, αἰροῦμαι) τὰ βασιλέως	παίρνοντας το μέρος του Πέρση βασιλιά (πβ. ν.ε.: αἰρεση, αιρετός, προαίρεση, προαιρετικός, αρχαιρεσίες)
ἐξαγγέλλω	στέλνω (στον εχθρό) ως πληροφορία (πβ. ν.ε.: εξαγγελία)
ἀποδιδράσκω	δραπετεύω, προσπαθώ να ξεφύγω
διακελεύεται ἐπιθέσθαι (απαρ. αορ. ρ. ἐπιτίθεμαι)	συμβουλεύει να τους επιτεθεί (πβ. ν.ε.: επίθεση, επιθετικός) και να τους εξοντώσει (πβ. ν.ε.: διαφθορά)
καὶ διαφθεῖραι (απαρ. αορ. ρ. διαφθείρω)	ενώ βρίσκονται σε σύγχυση χωρίς το πεζικό
ἐν ᾧ ταράττονται τῶν πεζῶν χωρὶς ὄντες	επειδὴ δέχθηκε αυτά πιστεύοντας ότι είχαν λεχθεί με φιλική διάθεση
ταῦτα ὡς ἅπ' εὐνοίας λελεγμένα δεξάμενος	ευχαριστήθηκε, ένωσε ικανοποίηση (πβ. ν.ε.: ηδονή, ηδύποτο)
ἦσθη (γ' εν. παθ. αορ. α' ρ. ἦδομαι)	έδωσε διαταγή στους κυβερνήτες των πλοίων να περι-κυκλώσουν (πβ. ν.ε.: ζώνη, ζωστήρα, εύζωνας)
ἐξέφερε πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῶν νεῶν διαζῶσαι (απαρ. αορ. ρ. διαζώννυμι)	αφού αποπλεύσουν με διακόσια πλοία (πβ. ν.ε.: αναγωγή, ανάγωγος)
διακοσίαις ναυσὶν ἀναχθέντας (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. ἀνάγομαι)	για να μην ξεφύγει κανείς (πβ. ν.ε.: φυγάζ, υπεκφυγή)
ὅπως ἐκφύγοι μηδεὶς (δευτ. επιρρ. τελική πρότ.)	

Ερμηνευτικά σχόλια

τῶν πολεμίων ὁ στόλος: Το 480 π.Χ. οι Πέρσες επιχείρησαν τρίτη εκστρατεία εναντίον των Ελλήνων υπό την ηγεσία του βασιλιά τους Ξέρξη. Ενώ το περσικό πεζικό είχε καταλάβει ήδη την Αθήνα, που είχε εγκαταλειφθεί προηγουμένως από τους περισσότερους πολίτες της, οι Έλληνες ναύαρχοι συσκέπτονταν, για να αποφασίσουν τις επόμενες κινήσεις τους. Κατά τη συζήτηση ο ναύαρχος των Σπαρτιατών Ευρυβιάδης, εκφράζοντας τη βούληση των πόλεων της Πελοποννήσου, πρότεινε να αντιμετωπιστούν οι Πέρσες στον Ισθμό, ενώ ο Θεμιστοκλής υποστήριξε ότι θα αντιμετώπιζαν αποτελεσματικότερα

Προτομή του Θεμιστοκλή (5ος αι. π.Χ., Μουσείο Όστιας)

τους Πέρσες στα στενά της Σαλαμίνας. Επειδή τα επιχειρήματα του Θεμιστοκλή δεν έπεισαν απόλυτα το συμβούλιο των Ελλήνων ναυάρχων, ο Αθηναίος στρατηγός αναγκάστηκε να καταφύγει στον δόλο, για να γίνει η ναυμαχία στα στενά της Σαλαμίνας που ευνοούσαν τα μικρότερα ελληνικά πλοία και δυσκόλευαν τα ογκώδη περσικά.

Ερωτήσεις

1. Γιατί οι Πελοποννήσιοι άρχισαν να ξανασκέφτονται ότι έπρεπε να αντιμετωπίσουν τον περσικό στόλο στον Ισθμό της Κορίνθου;
2. Ποιο μήνυμα μετέφερε ο Σίγιννος στον Ξέρξη για λογαριασμό του Θεμιστοκλή;
3. Πώς αντέδρασε ο Ξέρξης σε όσα του διαμήνυσε ο Θεμιστοκλής;
4. Να αναφέρετε από τη μυθολογία ή την ιστορία περιπτώσεις τεχνασμάτων που συνέβαλαν αποφασιστικά στην επιτυχή έκβαση ενός σχεδίου.

Αττικό επιτύμβιο γλυπτό των τελευταίων χρόνων του 4ου αι. π.Χ. Εικονίζει πάνοπλο οπλίτη, με έκφραση πάθους στο πρόσωπο (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας).

Σύγχρονες αναπαραστάσεις τριήρους (αριστερά μακέτα από το Ναυτικό Μουσείο Πειραιά και δεξιά η «Ολυμπιάς»)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

λέγω [= μιλώ, λέω]

θ. *λεγ-, λογ-, *Fρη-*

[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: *λέγειν, λελεγμένα*]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα		απλά		σύνθετα
		τὸ λογίδιον	ἡ λέξις (-η) λεκτικός ὁ λόγος τὸ λογύδιον (-ιο) [= σύντομος λόγος] λόγιος λογικός λογίζομαι ὁ λογισμός τὸ λογεῖον (-εῖο) [= (α.ε.) μέρος του θεάτρου όπου έπαιζαν οι ηθοποιοί] ὁ ῥήτωρ (-ορας) ῥητορικός ἡ ῥῆσις (-η) [= (α.ε.) λόγος, (ν.ε.) απόφθεγμα] ἡ ῥήτρα [= (α.ε.) 1. γνωμικό, 2. προφορική συμφωνία, (ν.ε.) ὄρος σε συμφωνία, σε διαθήκη κτλ. (πβ. ποινική ρήτρα)]	λεξικό τα λόγια [πβ. τὸ λόγιον= ρητό] λογάς λογιосύνη [= πνευματική καλλιέργεια] το ρητό [= απόφθεγμα]
		λογοποιός ἀμφιλέγω [= 1. φιλονικώ 2. αμφισβητώ]	λογομαχέω, λογομαχῶ ἀντιλέγω ἡ ἀντιλογία ἡ ἀντίρρησης (-η) προλέγω ὁ πρόλογος ἡ πρόρρησης (-η) ὁ ἐπίλογος παράλογος ἀνάλογος φιλόλογος πολύλογος [(ν.ε.) πολυλογάς] ἡ πολυλογία ἄρρητος ἀπόρητος ἡ ἔτυμολογία [< ἔτυμος (= αληθής) + λόγος] ἀμφιλεγόμενος ἡ ἀμφιλογία [= αμφισβήτηση, αντιλογία] ἡ ἀρχαιολογία ἡ μυθολογία	λογοδοτώ [= απολογούμαι] λογοφέρνω [= διαπληκτίζομαι] λογοκρίνω λογάριθμος λογοτέχνης λογοθεραπεία [= θεραπεία διαταραχών του λόγου] λογοπαίγνιο λογικοφανής [= αυτός που φαίνεται λογικός, χωρίς να είναι] λεξικογραφία μονολεκτικός κοντολογίς [= με λίγα λόγια] μισθολόγιο τιμολόγιο αερολογία βιολογία

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω παράγωγες λέξεις της α.ε. στην κατηγορία που ανήκουν (πρόσωπο που ενεργεί, υποκοριστικά, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.), εφαρμόζοντας όσα διδαχθήκατε στην προηγούμενη τάξη: λέξις, λόγος, λογίδιον, λογύδριον, ῥήτωρ, ῥῆσις, ῥῆμα.

2. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

πρό + λέγω → (ουσ.) _____ ἀπό + λέγω → (ουσ.) _____
 πάλιν + λέγω → (ουσ.) _____ λόγος + μάχομαι → (ουσ.) _____
 λέγω + ποιέω, -ῶ → (επίθ.) _____

3. Να εξηγήσετε τι σημαίνουν οι υπογραμμισμένες φράσεις:

- Αυτή η προσπάθεια, ειρήσθω εν παροῶδω, ευνοήθηκε και από διάφορα τυχαία γεγονότα.
- Ο ύποπτος κατά την εξέτασή του από τους αστυνομικούς αποκάλυψε εν τη ρύμη του λόγου στοιχεία που κλόνισαν το ἄλλοθί του.
- Αυτός ο άνθρωπος είναι πνεύμα αντιλογίας.

B2. Ετυμολογικά

Εισαγωγή στη σύνθεση

Στην προηγούμενη τάξη μελετήσατε την παραγωγή των λέξεων. Στα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν θα γίνει λόγος για τη σύνθεση των λέξεων, η οποία αποτελεί τον δεύτερο βασικό μηχανισμό εμπλουτισμού του λεξιλογίου μιας γλώσσας.

Σύνθεση είναι η ένωση δύο λέξεων για τη δημιουργία μιας νέας λέξης, της σύνθετης. Οι λέξεις που ενώνονται για να σχηματίσουν τη σύνθετη λέξη λέγονται **συνθετικά μέρη** και μπορεί να είναι **κλιτές** ή **άκλιτες**.

Σύνθετη λέξη	α' συνθετικό (πρώτη λέξη)	κλιτή λέξη	παῖς + ἄγω > παιδαγωγός
			στρατός + ἄγω > στρατηγός
	άκλιτη λέξη	εὖ + νοῦς > εὖνοος	
		πρός + φέρω > προσφέρω	
β' συνθετικό (δεύτερη λέξη)	κλιτή λέξη	ἀπό + κρύπτω > ἀποκρύπτω	
		εὖ + δαίμων > εὐδαίμων	
	άκλιτη λέξη	ὑπέρο + ἄνω > ὑπεράνω	
		ἐκ + πάλαι > ἔκπαλαι	

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω λέξεις του κειμένου της Ενότητας σε απλές και σύνθετες: *συνετίθει, επιθέσθαι, ἐκπέμπει, ἡγεμόνας, πολεμίων, εὐνοίας, πραγματείαν, διαζῶσαι, ἐβουλεύετο.*
2. Χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που σας δίνονται να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε.: *ἄ- + κακός, ἄ- (ἀν-) + ἴσος, παρὰ + λόγος, ἐν + δόξα (επίθ.), ἀνά + ἄγω, εἰς + βάλλω, δυσ- + πιστός, ἡμι- + θεός.*
3. Να χωρίσετε τις παρακάτω λέξεις της α.ε. (βλ. Λεξιλογικό Πίνακα) στα συνθετικά μέρη τους και να δηλώσετε αν αυτά είναι λέξεις κλιτές ή ἀκλιτές: *πολυλογία, ἀντιλέγω, ἀνάλογος, φιλόλογος, ἐτυμολογία, λογοποιός, ἐπίλογος.*

Γ. Γραμματική

Γ' κλίση ουσιαστικών

Συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ' κλίσης

Σε αυτή την Ενότητα θα διδαχτείτε τα αφωνόληκτα και τα ημιφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά.

1. Αφωνόληκτα

- ❖ Εφαρμόζοντας όσα γνωρίζετε για τις καταλήξεις της γ' κλίσης να συμπληρώσετε τις καταλήξεις που λείπουν και να τονίσετε τους τύπους:

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομαστική	ἦ πατρίς (< πατρίδ-ς)	αἶ πατριδ-.....
γενική	τῆς πατριδ-.....	τῶν πατριδ-.....
δοτική	τῇ πατριδ-.....	ταῖς πατρί-σι (< πατρίδ-σι)
αιτιατική	τήν πατριδ-.....	τάς πατριδ-.....
κλητική	(ᾤ) πατρίς (< πατρίδ-ς)	(ᾤ) πατριδ-.....

Παρατήρηση

Κατά την κλίση των αφωνόληκτων ουσιαστικών της γ' κλίσης, όπου ο χαρακτήρας συναντά **-σ-** ή **-ς** (στην ονομ. και κλητ. ενικού και στη δοτ. πληθυντικού), όπως γνωρίζετε και από τον σχηματισμό του μέλλοντα των αντίστοιχων ρημάτων, παρατηρείται συγχώνευση σε **ξ** (ουρανικόληκτα: **-κ-**, **-γ-**, **-χ-**) και **ψ** (χειλικόληκτα: **-π-**, **-β-**, **-φ-**) ή αποβολή του χαρακτήρα (οδοντικόληκτα: **-τ-**, **-δ-**, **-θ-**), π.χ. *κόρακ-σι* > *κόραξι*, **Αραβ-σι* > **Αραψι*.

2. Ημιφωνόληκτα

❖ Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις που λείπουν και να τονίσετε τους τύπους:

	Μονόθεμα							
	ενικός αριθμός				πληθυντικός αριθμός			
ονομαστική	ὁ	Ἑλλην	ὁ	ἄγών	οἱ	Ἑλλην-...	οἱ	ἄγων-...
γενική	τοῦ	Ἑλλην-...	τοῦ	ἄγων-...	τῶν	Ἑλλην-...	τῶν	ἄγων-...
δοτική	τῷ	Ἑλλην-ι	τῷ	ἄγων-...	τοῖς	Ἑλλην-σι(ν) (< ν-σι)	τοῖς	ἄγω-...
αιτιατική	τόν	Ἑλλην-...	τόν	ἄγων-...	τούς	Ἑλλην-...	τούς	ἄγων-...
κλητική	(ὦ)	Ἑλλην	(ὦ)	ἄγών	(ὦ)	Ἑλλην-...	(ὦ)	ἄγων-...

	Διπλόθεμα							
	ενικός αριθμός				πληθυντικός αριθμός			
ονομαστική	ὁ	πυθμήν	ὁ	πνεύμων	οἱ	πυθμεν-...	οἱ	πνευμον-...
γενική	τοῦ	πυθμεν-...	τοῦ	πνευμον-...	τῶν	πυθμεν-...	τῶν	πνευμον-...
δοτική	τῷ	πυθμεν-...	τῷ	πνευμον-...	τοῖς	πυθμέ-σι(ν) (< ν-σι)	τοῖς	πνευμο-...
αιτιατική	τόν	πυθμεν-...	τόν	πνευμον-...	τούς	πυθμεν-...	τούς	πνευμον-...
κλητική	(ὦ)	πυθμήν	(ὦ)	πνεῦμον	(ὦ)	πυθμεν-...	(ὦ)	πνευμον-...

Παρατηρήσεις

1. Τα οξύτονα διπλόθεμα ενρινόληκτα σε -ών, -όνος σχηματίζουν την κλητική ενικού όμοια με την ονομαστική σε -ών, π.χ. (ὦ) ἡγεμών, (ὦ) χελιδών.

2. Τα βαρύτονα διπλόθεμα ενρινόληκτα σε -ων, -ονος σχηματίζουν την κλητική ενικού σε -ον, π.χ. (ὦ) πνεῦμον.

Ασκήσεις

1. Να βρείτε τα ημιφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά του κειμένου της Ενότητας και να τα μεταφέρετε στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

2. Να γράψετε τη γενική ενικού των παρακάτω ουσιαστικών (θα σας βοηθήσει η μετεξέλιξη των λέξεων αυτών στη ν.ε.): ἡ πραότης, ἡ πόλις, ἡ ῥίς, ἡ δύναμις, ἡ μάστιξ, ὁ φύλαξ, ἡ σάλπιγξ, ἡ σφραγίς, ἡ λαμπάς, ἡ βαλβίς, ὁ χάλυψ, ὁ ἔρωσ, ὁ Κύκλωψ.

3. Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

τὴν ἀκτίνα	_____	τῆς δεξιότητος	_____
τοῦ ἀγκῶνος	_____	τούς ἐλαιῶνας	_____
τῆ ἀσπίδι	_____	τῷ αὐχένι	_____
αἱ βαθμίδες	_____	τοῦ κήρυκος	_____
τὴν θυρίδα	_____	τὴν τερῆδόνα	_____
τὴν ποιότητα	_____	τοῦ τάπητος	_____
τῷ πίνακι	_____	ὦ δαίμονες	_____

4. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις:

- α. Πλησίον τῆς _____ (πόλις) ἱερὸν τὸ πάλαι ἦν.
β. Ἐμα τῇ ἡμέρᾳ (= με την ανατολή του ήλιου) ἐσήμηνεν (= ἔδωσε παράγγελμα) ὁ σαλπικτῆς τῇ _____ (σάλπιγξ).
γ. Οἱ _____ (Ἕλλην) ἐμάχοντο γενναίως ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς _____ (πατρίς).
δ. Οἱ _____ (Λάκων) ἀπέπεμψαν τὸν _____ (ἡγεμὼν) δῶρα δόντες (= αφοῦ του ἔδωσαν δῶρα).
ε. Ἀλκιβιάδης _____ (ὁ κῆρυξ) ἔπεμψεν ἑροῦντα (= για να πει) ταῦτα τοῖς συμμάχοις.

5. Να συμπληρώσετε τους τύπους των ουσιαστικών που λείπουν στον παρακάτω μύθο του Αισώπου:

Γυνὴ χήρα φιλεργὸς _____ (θεραπαινίς, αιτ. πληθ.) ἔχουσα ταύτας εἰώθει (= συνήθιζε) _____ (νύξ, γεν. εν.) ἐγείρειν ἐπὶ τὰ ἔργα πρὸς τὰς _____ (ὁ ἀλεκτροῦν = ο πετεινός, γεν. πληθ.) ῥόδας. Αἱ δὲ συνεχῶς _____ (ὁ πόνος = ο κόπος, δοτ. εν.) ταλαιπωρούμεναι ἔγνωσαν δεῖν (= αποφάσισαν ὅτι ἔπρεπε) τὸν ἐπὶ _____ (ἡ οἰκία, γεν. εν.) ἀποκτεῖναι _____ (ἀλεκτροῦν, αιτ. εν.) ὡς ἐκείνου νύκτωρ (= τη νύχτα) ἐξανιστάντος _____ (ἡ δέσποινα, αιτ. εν.). Συνέβη δ' αὐταῖς τοῦτο διαπραξαμέναις (= ὅταν το κατόρθωσαν αὐτό) χαλεπωτέροις περιπεσεῖν τοῖς δεινοῖς. Ἡ γὰρ δεσπότης ἀγνοοῦσα τὴν τῶν ἀλεκτροῦνων _____ (ῥοα, αιτ. εν.) ἐννυχότερον (= πιο νωρίς μες στη νύχτα) ταύτας ἀνίστη.

Δύο τὰ πάντων ἐστὶ κυριώτατα ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει, νοῦς καὶ λόγος. Καὶ ὁ μὲν νοῦς ἀρχικός ἐστὶ τοῦ λόγου, ὁ δὲ λόγος ὑπηρετικός τοῦ νοῦ.

Πλούταρχος, Περὶ παιδων ἀγωγῆς 5E

Δύο εἶναι τα σημαντικότερα στην ἀνθρώπινη φύση, ο νοῦς καὶ ὁ λόγος. Καὶ ὁ νοῦς κυβερνᾷ τὸν λόγο, ἐνῶ ὁ λόγος υπηρετεῖ τὸν νοῦ.

N. Γύζης, *Ιστορία*, 1892 (Εθνική Πινακοθήκη, Αθήνα)

Το χρέος του ιστορικού

A. Κείμενο

Ο Πολύβιος ο Μεγαλοπολίτης (περ. 200-118 π.Χ.) είναι ο σημαντικότερος ιστορικός της ελληνιστικής εποχής. Από το σπουδαιότερο έργο του, που επιγράφεται *Ίστορίαι*, έχουν σωθεί τα πέντε πρώτα βιβλία και εκτεταμένα αποσπάσματα ή επιτομές (περιλήψεις) από τα υπόλοιπα τριάντα πέντε. Είναι ο πρώτος ι-

στορικός που δηλώνει ρητώς ότι γράφει *καθολικὴν* (δηλ. παγκόσμια) ιστορία. Πρώτυπό του από την άποψη της αντικειμενικότητας υπήρξε ο Θουκυδίδης. Θέλοντας να τονίσει πόσο αντικειμενικός πρέπει να είναι ο ιστορικός κατά την παρουσίαση των γεγονότων, γράφει στην αρχή του έργου του τα εξής:

Ἐν μὲν οὖν τῷ λοιπῷ βίῳ τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν ἴσως οὐκ ἂν τις ἐκβάλλοι· καὶ γὰρ φιλόφιλον εἶναι δεῖ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ φιλόπατριν καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς καὶ συναγαπᾶν τοὺς φίλους· ὅταν δὲ τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνη τις, ἐπιλαθέσθαι χρὴ πάντων τῶν τοιούτων καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθροὺς, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο, πολλάκις δ' ἐλέγχειν καὶ ψέγειν ἐπονειδίστως τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι τοῦθ' ὑποδεικνύωσιν. Ὡσπερ γὰρ ζῶον τῶν ὄψων ἀφαιρεθεῖσῶν ἀχρειοῦται τὸ ὄλον, οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίνεται διήγημα.

Πολύβιος, *Ίστορίαι* 1.14.4-7

Γλωσσικά σχόλια

<p><i>τήν τοιαύτην ἐπιείκειαν οὐκ ἄν τις ἐκβάλλοι</i></p> <p style="text-align: center;"><i>καὶ γάρ</i></p> <p><i>συμμισεῖν</i> (απαρ. ενεστ. ρ. <i>συμμισέω, συμμισῶ</i>) <i>τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς</i></p> <p><i>ὅταν τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνη</i></p> <p><i>ἐπιλαθέσθαι</i> (απαρ. αορ. β' ρ. <i>ἐπιλανθάνομαι</i>) <i>χρῆ</i> (απρόσ. ρ.)</p> <p style="text-align: center;"><i>πολλάκις</i></p> <p><i>εὐλογέω, εὐλογῶ</i></p> <p style="text-align: center;"><i>κοσμέω, κοσμῶ</i></p> <p style="text-align: center;"><i>ψέγω</i></p> <p style="text-align: center;"><i>ἐπονειδίστως</i></p> <p><i>τοὺς ἀναγκαιοτάτους</i></p> <p><i>αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀμαρτίαι</i></p> <p><i>ὥσπερ ζῶον τῶν ὄψων ἀφαιρεθεισῶν</i> (μτχ. παθ. (αορ. α' ρ. <i>ἀφαιρέομαι, ἀφαιροῦμαι</i>) <i>ἀχρειοῦται</i> (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. <i>ἀχρειόομαι, ἀχρειοῦμαι</i>) <i>τὸ ὄλον ἀναιρεθείσης</i> (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. <i>ἀναιρέομαι, ἀναιροῦμαι</i>) <i>τῆς ἀληθείας τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς</i></p>	<p>δε θα μπορούσε κανείς να αποβάλλει (πβ. ν.ε.: εκβολή, υποβολιμαίος, βλήμα) αυτού του είδους την εύνοια προς γνωστούς και φίλους</p> <p>γιατί πράγματι</p> <p>να μισεί τους ίδιους εχθρούς που μισούν και οι φίλοι του</p> <p>ὅταν επωμίζεται / υιοθετεί τον χαρακτήρα του ιστορικού</p> <p>πρέπει να ξεχάσει (πβ. ν.ε.: επιλήσιμων, λησιμονιά)</p> <p>πολλές φορές</p> <p>επαινῶ (πβ. ν.ε.: ευλογία, ευλογητός, ευλογημένος)</p> <p>τιμῶ (πβ. ν.ε.: κόσμιος, κοσμητικός, κόσμημα, διακόσμηση)</p> <p>κατηγορῶ (πβ. ν.ε.: ψεγάδι, άψογος)</p> <p>κατὰ τρόπο αισχρό / ντροπιαστικό (πβ. ν.ε.: όνειδος)</p> <p>τους στενοὺς συγγενεῖς</p> <p>τα σφάλματα (πβ. ν.ε.: αμαρτωλός, διαμαρτία) στις πράξεις (πβ. ν.ε.: επιτήδειος, επιτηδευματίας) τους</p> <p>ὅπως ακριβῶς ὅταν ένας ζωντανός οργανισμός χάσει (πβ. ν.ε.: αφαίρεση, αφαιρετικός, αφηρημένος) τα μάτια του αχρηστεύεται ολόκληρος</p> <p>εάν λείπει (πβ. ν.ε.: αναίρεση, αναιρετικός) η αλήθεια</p> <p>ὅ,τι απομένει (πβ. ν.ε.: κατάλοιπο) ἀπὸ αὐτῆν</p>
---	---

Ερμηνευτικά σχόλια

τήν τοιαύτην ἐπιείκειαν: Ο Πολύβιος αναφέρεται στην επιεική διάθεση με την οποία αντιμετωπίζουμε συχνά τα σφάλματα και τις απρέπειες των φίλων μας λόγω της γενικότερης εύνοιας που επιδεικνύουμε προς αυτούς. Κάτι τέτοιο, κατά τη γνώμη του, είναι ανεπίτρεπτο από τη στιγμή που κάποιος επωμίζεται τον ρόλο του ιστορικού.

Ερωτήσεις

1. Ποιες είναι οι υποχρεώσεις ενός φίλου προς τους συντρόφους του σύμφωνα με τον Πολύβιο;
2. Πώς πρέπει να αντιμετωπίζει ο ιστορικός τα πρόσωπα για τα οποία κάνει λόγο στο έργο του;
3. Ποιες συνέπειες έχει για την ποιότητα του ιστορικού έργου η μη τήρηση των προϋποθέσεων που εκθέτει ο Πολύβιος;
4. Είναι τα σύγχρονα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ο γραπτός και ηλεκτρονικός τύπος) πηγή αξιόπιστων ιστορικών στοιχείων, που θα αξιοποιήσει ο ιστορικός της εποχής μας; Πιστεύετε ότι πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτει ο Πολύβιος; Να αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα από την εμπειρία σας.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

κοσμέω, κοσμῶ

[= 1. α. διευθετώ, β. κυβερνώ, 2. στολίζω (< κόσμος = 1. η ευπρέπεια, η τάξη, 2. το στολίδι, 3. το σύμπαν)]
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: κοσμεῖν]

Αρχαία Ελληνική - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα		απλά	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	<p>ὁ κοσμητής [= λειτουργικό αξίωμα] κοσμητός [= περιποιημένος]</p>	<p>ἡ κόσμησις (-η) τὸ κόσμημα κοσμητικός κόσμιος [= καλά οργανωμένος, ευπρεπής] ἡ κοσμιότης (-τητα) κοσμικός ὁ κοσμήτωρ (-ορας) [= (α.ε.) αρχηγός στρατού, (ν.ε.) ο επικεφαλής μιας πανεπιστημιακής σχολής]</p>	<p>κοσμικότητα κοσμάκης</p>
	σύνθετα	<p>κατακοσμῶ [= διευθετώ] ἐπικοσμῶ [= προσθέτω στολίδια σε κάτι] ἀποκοσμῶ [= καθαρίζω και αποκαθιστώ την τάξη αφαιρώντας τα περιττά]</p>	<p>διακοσμῶ ἡ κοσμογονία ἡ κοσμογραφία ὁ κοσμοκράτωρ (-τορας) ὁ κοσμοπολίτης ἡ ἀκοσμία ὁ ὑπόκοσμος</p>	<p>κοσμοθεωρία κοσμογυρισμένος κοσμοπλημμύρα κοσμοσωτήριος κοσμοϊστορικός κοσμοναύτης κοσμοκαλόγερος κοσμηματοπώλης κοσμηματοθήκη ἀπόκοσμος μαθητόκοσμος φοιτητόκοσμος</p>

Ασκήσεις

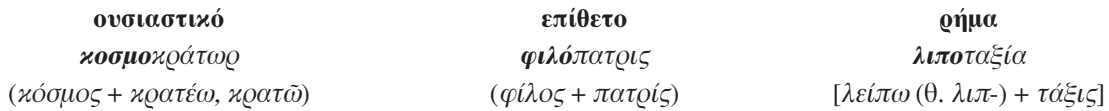
1. Να αποδώσετε τη σημασία των φράσεων και λέξεων: «από καταβολής κόσμου», «διαγωγή κοσμιότατη», κοσμογονία, κοσμοθεωρία, κοσμοπολίτης.
2. Με τη βοήθεια του Λεξιλογικού Πίνακα να βρείτε την κατάλληλη λέξη της α.ε. για τις σημασίες που σας δίνονται:
 - α. _____ : αυτός που συμπεριφέρεται με ευγένεια, ο φρόνιμος.
 - β. _____ : το στολίδι.
 - γ. _____ : η ευπρέπεια, η ευγένεια.
 - δ. _____ : αυτός που κυβερνά τον κόσμο.
3. Να κατατάξετε τις ομόρριζες του ρήματος κοσμῶ λέξεις της α.ε. που περιλαμβάνει ο παραπάνω πίνακας σε κατηγορίες ανάλογα με αυτό που δηλώνουν. Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στο κεφάλαιο της παραγωγής στην προηγούμενη τάξη:

ουσιαστικά				επίθετα
πρόσωπο που ενεργεί	ενέργεια, κατάσταση	αποτέλεσμα ενέργειας	ουσιαστικό παράγωγο από επίθετο	

B2. Ετυμολογικά

Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή - ουσιαστικό

Κλιτή λέξη ως α' συνθετικό μπορεί να είναι:

Στη σύνθεση, το θέμα του α' συνθετικού άλλες φορές παραμένει αμετάβλητο και άλλες μετασχηματίζεται. Ειδικότερα:

α' συνθετικό ουσιαστικό	{	β' κλίσης {	θέμα αμετάβλητο	>>>>	κόσμος + κρατέω, κρατῶ > κοσμοκράτωρ ἄρτος + πωλέω, πωλῶ > ἄροτοπώλης
		α' ή γ' κλίσης {	το θέμα αλλάζει και λήγει σε -ο-	>>>>	ὕλη + τέμνω > ὕλοτόμος ἰχθύς + πωλέω, πωλῶ > ἰχθυοπώλης
	{	β' ή γ' κλίσης {	το θέμα αλλάζει και λήγει σε -α- ή -η-	>>>>	ἔλαφος + βάλλω > ἐλαφιβόλος λαμπάς, λαμπάδος + φέρω > λαμπαδηφόρος
		ουδέτερο γ' κλίσης σε -μα	το θέμα αμετάβλητο ή αποβάλλεται το -ατ-	>>>>	σῶμα + φυλάττω > σωματοφύλαξ σῶμα + ἄσκῶ > σωμασκά

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετα αρσενικά ουσιαστικά και επίθετα της α.ε. χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται:

λόγος	+	γράφω	→	_____
μῦθος	+	λέγω	→	_____
οἶκος	+	δεσπότης	→	_____
νόμος	+	τίθημι (θε-)	→	_____
λίθος	+	ξέω	→	_____
νίκη	+	φέρω	→	_____
κτῆνος	+	τρέφω	→	_____
θάνατος	+	φέρω	→	_____

2. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. με α' συνθετικό τα ουσιαστικά της α.ε. που δίνονται:

αἷμα (-ατος)

αυτός που δίνει αίμα: _____

αυτός που είναι βαμμένος με αίμα: _____

η διαδικασία καθαρισμού (κάθαρση) του αίματος: _____

λόγος

αυτός που γράφει λόγους: _____

η τέχνη του λόγου: _____

παιχνίδι με τον λόγο: _____

η θεραπεία διαταραχών του λόγου: _____

Γ1. Γραμματική

Γ' κλίση ουσιαστικών

Συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ' κλίσης

Σε αυτή την Ενότητα ολοκληρώνεται η διδασκαλία των πιο συνηθισμένων συμφωνόληκτων ουσιαστικών της γ' κλίσης.

❖ **Λαμβάνοντας υπόψη τις καταλήξεις της γ' κλίσης, να συμπληρώσετε τους πίνακες και να τονίσετε τους άτονους τύπους:**

Ημιφωνόληκτα

α. Υγρόληκτα

	μονόθεμα		διπλόθεμα	
	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομαστική	σωτήρ	σωτήρ-ες	πράκτωρ	πράκτωρ-ες
γενική	σωτήρ-ος	σωτηρ-...	πράκτωρ-ος	πρακτ-... -...
δοτική	σωτηρ-...	σωτηρ-...	πρακτ-... -...	πρακτ-... -...
αιτιατική	σωτηρ-...	σωτηρ-...	πρακτ-... -...	πρακτ-... -...
κλητική	σώτερ	σωτηρ-...	πράκτωρ	πρακτ-... -...

Συγκοπτόμενα διπλόθεμα υγρόληκτα

	ενικός		πληθυντικός	
	ονομαστική	άνηρ	πατήρ	ἄνδρ-ες
γενική	άνδρ-ός	πατρ-ός	άνδρ-...	πατερ-...
δοτική	άνδρ-...	πατρ-...	άνδρ-ά-σι(ν)	πατρ-ά-σι(ν)
αιτιατική	άνδρ-...	πατέρ-α	άνδρ-...	πατερ-...
κλητική	ἄνερ	πάτερ	άνδρ-...	πατερ-...

Συγκοπτόμενα είναι επίσης τα ουσιαστικά **ἡ μήτηρ** (τῆς μητρός, κλητ. εν.: ᾧ μήτερ) και **ἡ θυγάτηρ** (τῆς θυγατρός, κλητ. εν.: ᾧ θύγατερ). Τα ουσιαστικά αυτής της τάξης λέγονται «συγκοπτόμενα», γιατί αποβάλλουν (συγκόπτουν) σε ορισμένες πτώσεις το -ε- του αδύνατου θέματος.

β. Σιγμόληκτα

1. Αρσενικά

Πρόκειται για κύρια ονόματα σε -ης (γεν. -ους), όπως το Ἀριστοφάνης, και -κλῆς (γεν. -κλέους), όπως το Περικλῆς.

	ενικός	
ονομαστική	Ἀριστοφάνης	Περικλῆς
γενική	Ἀριστοφάνους	Περικλέους
δοτική	Ἀριστοφάνει	Περικλεῖ
αιτιατική	Ἀριστοφάνη	Περικλέα
κλητική	Ἀριστόφανε	Περίκλειε

2. Ουδέτερα ακατάληκτα

Στα ουσιαστικά αυτά το αρχικό θέμα (σε -εσ) στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική ενικού μετατρέπεται σε -ος. Σε όλες τις άλλες πτώσεις αποβάλλεται το -σ- και επέρχονται συναιρέσεις.

	ενικός		πληθυντικός	
ονομαστική	ἔδαφος		ἑδάφη	(< ἑδάφεσ-α)
γενική	ἑδάφους	(< ἑδάφεσ-ος)	ἑδαφῶν	(< ἑδαφέσ-ων)
δοτική	ἑδάφει	(< ἑδάφεσ-ι)	ἑδάφεσι	(< ἑδάφεσ-σι)
αιτιατική	ἔδαφος		ἑδάφη	(< ἑδάφεσ-α)
κλητική	ἔδαφος		ἑδάφη	(< ἑδάφεσ-α)

Γ2. Σύνταξη

Σύνδεση προτάσεων ή όρων πρότασης

Στην πρόταση «ἐπιλαθέσθαι χρῆ πάντων τῶν τοιούτων καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθρούς» ο σύνδεσμος «καὶ» συνδέει σε δύο περιπτώσεις ὁμοίους ὅρους.

Οι προτάσεις (ή οι ὅροι των προτάσεων) μπορούν να συνδέονται με τους εξής τρόπους:

α. Παρατακτική ή κατά παράταξη σύνδεση

Όπως και στη ν.ε., πρόκειται για τη σύνδεση που γίνεται με τους συμπλεκτικούς, αντιθετικούς και διαζευκτικούς (αλλά και με παρατακτικούς αιτιολογικούς και συμπερασματικούς) συνδέσμους. Οι σύνδεσμοι αυτοί συνδέουν ὁμοιες προτάσεις (κύριες ή δευτερεύουσες), ὁμοίους ὅρους ή ὁμοίους προσδιορισμούς*.

π.χ. Μανθάνετε **καὶ** λέγετε.

Εἶτα ἀπέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον **καὶ** εἰς Κύπρον.

β. Υποτακτική ή καθ' υπόταξη σύνδεση

Όπως και στη ν.ε., πρόκειται για τη σύνδεση που γίνεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους (π.χ. ειδικούς, χρονικούς, αιτιολογικούς), καθώς και με αναφορικές και ερωτηματικές αντωνυμίες και με τα αντίστοιχα επιρρήματα.

π.χ. Λέγω ταῦτα, **ἵνα** ὑμεῖς ἀκούητε.

Ὄταν τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνη τις, ἐπιλαθέσθαι χρῆ πάντων τῶν τοιούτων.

Με υποτακτικούς συνδέσμους εισάγονται στον λόγο οι δευτερεύουσες προτάσεις· η σύνδεση ονομάζεται

* Για τα είδη των συνδέσμων βλ. Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής.

«καθ' υπόταξη», γιατί η δευτερεύουσα πρόταση δεν μπορεί να σταθεί μόνη της στον λόγο, αλλά υποτάσσεται σε μια άλλη πρόταση.

Παρατήρηση

Σε μία περίοδο ή ημιπερίοδο πρέπει οπωσδήποτε να υπάρχει (ή να εννοείται) τουλάχιστον μία κύρια πρόταση.

γ. Ασύνδετο σχήμα

Σύμφωνα με το σχήμα αυτό οι προτάσεις (ή οι όροι) που συνδέονται μεταξύ τους απλώς **παρατίθενται χωρίς συνδετικό μέσο, παρά μόνο με κόμμα**. Έτσι επιτυγχάνεται ζωντανό, παραστατικό ύφος.

π.χ. Συμβalόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο (= σπρώχνονταν), ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον.

Ασκήσεις

1. Να κλιθούν στις πλάγιες πτώσεις και των δύο αριθμών τα ουσιαστικά ή μήτηρ και τὸ ἔθνος.
2. Να εντοπίσετε τα τριτόκλιτα ουσιαστικά του κειμένου και να τα γράψετε στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.
3. Να γράψετε τα παρακάτω ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

τὸν μῆνα	_____	τοῦ ἐλαιῶνος	_____
ᾧ νυμφῶν	_____	οἱ σωλῆνες	_____
τοῦ κοσμήτορος	_____	ᾧ ἐκλέκτορες	_____
τῷ πυρῆνι	_____	τοῦ κώδωνος	_____
τὴν ἀηδόνα	_____	τοὺς κανόνας	_____
οἱ νιπτῆρες	_____	τῶν δαιμόνων	_____
τῷ ἄξονι	_____	τῷ βέλει	_____

4. Να γράψετε τη γενική ενικού των παρακάτω ουσιαστικών λαμβάνοντας υπόψη τη μορφή τους στη ν.ε.: σιαγών, παντοκράτωρ, συνδαιτυμών, χειμών, Ἀπόλλων, Εὐρυτάν, λιμὴν, Πάν, ξενών, παρθενών, κηδεμών, χεῖρ.
5. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των ουσιαστικών που βρίσκονται σε παρένθεση:
 - α. Οἱ ἀρχαῖοι ἐνόμιζον τοὺς _____ (ἀστήρ) θεοὺς εἶναι.
 - β. Οἱ τετελευτηκότες ἐρήμους τοὺς _____ (πατήρ) καὶ τὰς _____ (μήτηρ) ἀπέλιπον (= ἀφησαν).
 - γ. Φθείρουσιν _____ (ἦθος, αιτ. πληθ.) χρηστὰ ὀμιλίαι (= οι συναναστροφές) κακαί.
 - δ. Παρὰ Λεσβίοις ἀγὼν ἄγεται (= διοργανώνεται διαγωνισμός) _____ (κάλλος, γεν. εν.) γυναικῶν ἐν τῷ _____ (τέμενος) τῆς Ἥρας λεγόμενος καλλιστεῖα.
 - ε. Οἱ Πέρσαι χαλεπῶς φέρουσι τοῖς παροῦσι _____ (πρᾶγμα).
- στ. Βούλομαι ὑμῖν τὰ _____ (ὄνομα) αὐτῶν ἀναγνῶναι.
- ζ. Ἦν ποτε χρόνος, ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν, θνητὰ δὲ _____ (γένος) οὐκ ἦσαν.

6. Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνδεσης στις περιόδους που ακολουθούν και να δηλώσετε τι συνδέουν κάθε φορά οι σύνδεσμοι:

- α. Τηλικαῦτα (= τόσο μεγάλα) αὐτοῖς τὸ μέγεθος καὶ τοσαῦτα τὸ πλῆθος εἴργασται.
β. Ἐγὼ ἀναυδῆς οὐτ' εἰμι οὐτ' ἂν γενοίμην.
γ. Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζῆτει δὲ τὰ βελτίω (= να αγαπάς αυτά που έχεις, αλλά να επιζητείς τα καλύτερα).
δ. Οἱ δὲ ἐπέιθοντο· ἐπίστευον γὰρ αὐτῶ.
ε. Κάλλος μὲν ἢ χρόνος ἀνήλωσεν (= ξόδεψε, έφθειρε) ἢ νόσος ἐμάρανε.
στ. Ἀριστοφάνης οὐ μόνον τῶν ἰδίων ἀλλὰ καὶ τῶν κοινῶν ἐβούλετο ἐπιμελεῖσθαι.
ζ. Οὐκ οἶδα σαφῶς· ἔοικε δ' οὖν ἀτόπω (= μοιάζει λοιπόν παράλογο).

7. Να εντοπίσετε στις ακόλουθες περιόδους τις λέξεις που εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις:

- α. Καὶ κατηγοροῦσι μὲν αὐτοῦ ὡς πολλὰς ἀρχὰς ἤρξεν (= ανέλαβε πολλά αξιώματα), ἀποδείξει δὲ οὐδείς δύναται ὡς οὐ καλῶς ἤρξεν.
β. Οὐκ ἔχω ὃ,τι ἀποκρίνωμαι.
γ. Ὀκνῶ (= φοβάμαι) μὴ μάταιος ἡμῖν ἡ στρατεία γένηται.
δ. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτ' οὐχ οὕτως ἔχει, φυλάττεσθαι φημι δεῖν.
ε. Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν (= ασκούμε τις αρετές) οὐχ ἵνα τῶν ἄλλων ἔλαττον ἔχωμεν (= για να έχουμε λιγότερα από τους άλλους), ἀλλ' ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν (= για να περνούμε τη ζωή μας).
στ. Πρὸς τὸν ἀδελφὸν δ' οὕτως ἐνειμάμην (= έτσι μοίρασα την περιουσία), ὥστε ἐκεῖνον πλέον ὁμολογεῖν ἔχειν τῶν πατρῶων (= από την πατρική κληρονομιά).
ζ. Εἰ οὖν ἐγὼ μὴ γινώσκω μήτε τὰ ὄσια μήτε τὰ δίκαια, ὑμεῖς διδάξατέ με.
η. Εἰκὸς (ενν. ἐστὶ = εἶναι εὐλόγο) ὑμᾶς μήπω τοὺς τῶν κατηγορῶν λόγους ἠγγεῖσθαι πιστούς, πρὶν ἂν καὶ ἡμεῖς εἴπωμεν.
θ. Εἶδεν ἐκεῖνος Σάμιον φρουρομένην ὑπὸ Κυπροθέμιδος, ὃν κατέστησε (= διόρισε) Τιγράνης.
ι. Φήσουσι (= θα πουν) γὰρ δὴ με σοφὸν εἶναι, εἰ καὶ μὴ εἰμί.

Τῆς ἱστορίας ἀλήθειά ἐστι τέλος.

Στράβων, Γεωγραφικά 1.2.17

Σκοπὸς τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ ἀλήθεια.

Η Σελήνη ταξιδεύει πάνω από τα κύματα με το άρμα της, που το σέρνουν δύο φτερωτά άλογα (εσωτερικό ερυθρόμορφης κύλικας, 490 π.Χ., Staatliche Museen, Βερολίνο).

Οι Σεληνίτες

Ο Λουκιανός (γενν. περ. 120 μ.Χ.), όπως γνωρίζετε από την Α' Γυμνασίου, στο έργο του *Ἀληθῆς Ἱστορία* (ή *Ἀληθῆ Διηγήματα*) περιγράφει ένα φανταστικό ταξίδι στη Σελήνη. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε περιγράφει με γλαφυρό και απολαυστικό τρόπο τους φανταστικούς κατοίκους της Σελήνης, τους «Σεληνίτες», τους οποίους γνώρισε, αφού το πλοίο με το οποίο υποτίθεται ότι ταξίδευε παρασύρθηκε από τυφώνα και «αεροδρόμησε» για επτά μέρες...

Καλὸς δὲ παρὰ Σεληνίταις νομίζεται, ἦν πού τις φαλακρὸς ἦ. Καὶ μὴν καὶ γένεια φύουσιν μικρὸν ὑπὲρ τὰ γόνατα. Καὶ ὄνυχας ἐν τοῖς ποσὶν οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ πάντες εἰσὶν μονοδάκτυλοι. Καὶ ἐπειδὰν ἦ πονῶσιν ἢ γυμνάζωνται, γάλακτι πᾶν τὸ σῶμα ἰδροῦσιν, ὥστε καὶ τυροὺς ἀπ' αὐτοῦ πήγνυνται. Τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς περιαιρετοὺς ἔχουσι καὶ πολλοὶ τοὺς σφετέρους ἀπολέσαντες παρ' ἄλλων χρησάμενοι ὀρῶσιν. Τινὲς δὲ καὶ πολλοὺς ἀποθέτους ἔχουσιν, οἱ πλούσιοι. Κάτοπτρον δὲ μέγιστον κεῖται ὑπὲρ φρέατος οὐ πᾶν βαθέος. Ἐάν μὲν οὖν εἰς τὸ φρέαρ καταβῆ τις, ἀκούει πάντων τῶν ἐν τῇ γῆ λεγομένων, ἐὰν δὲ εἰς τὸ κάτοπτρον ἀποβλέψῃ, πάσας μὲν πόλεις, πάντα δὲ ἔθνη ὄρᾳ. Τότε καὶ τοὺς οἰκείους ἐγὼ ἔθεασάμην καὶ πᾶσαν τὴν πατρίδα, εἰ δὲ κἀκεῖνοι ἐμὲ ἐώρων, οὐκέτι ἔχω εἰπεῖν. Ὅστις δὲ ταῦτα μὴ πιστεύει οὕτως ἔχειν, ἂν ποτε καὶ αὐτὸς ἐκεῖσε ἀφίκηται, εἴσεται ὡς ἀληθῆ λέγω.

Λουκιανός, *Ἀληθῆς Ἱστορία* 1.23-26 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλόν παρὰ Σεληνίταις φύω	ὄμορφος στους Σεληνίτες, κατά τη γνώμη των Σεληνιτών κάνω κάτι να φυτρώσει, «αφήνω» (πβ. ν.ε.: φυτρώνω, αυτοφυής)
καὶ μὴν ὁ ὄνυξ, τοῦ ὄνυχος	καὶ μάλιστα, καὶ ὁμως το νύχι
ἐν τοῖς ποσίν (ουσ. ὁ ποῦς, τοῦ ποδός) ἐπειδὴν πονῶσιν (υποτ. ενεστ. ρ. πονέω, πονῶ) γάλακτι (ουσ. τὸ γάλα) πᾶν τὸ σῶμα ἰδρῶσιν (οριστ. ενεστ. ρ. ἰδρῶω, ἰδρῶ)	στα πόδια (πβ. ν.ε.: ποδήλατο, εμπόδιο, υποπόδιο) ὅταν κοπιάζουν (πβ. ν.ε.: φιλόπονος, πόνημα) ιδρώνουν παράγοντας γάλα σε ὄλο τους το σῶμα
τυροὺς πηγνυνται (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. πηγνυμαι)	«πήζουν» (παρασκευάζουν) τυριά (πβ. ν.ε.: παράπηγμα, πηκτικός, πάγος)
ὁ περιαιρετός, ἡ περιαιρετή, τὸ περιαιρετόν	αὐτός που μπορεί να αφαιρεθεί, ο πρόσθετος (πβ. ν.ε.: αίρεση, αφαίρεση, διαίρεση)
τοὺς σφετέρους (κτητ. αντων. σφέτερος, σφετέρω, σφέτερον) ἀπολέσαντες (μτχ. αορ. ρ. ἀπόλλυμι)	αν χάσουν (πβ. ν.ε.: ἀπώλεια) τα δικά τους (πβ. ν.ε.: σφετεριστής)
παρ' ἄλλων χρησάμενοι (μτχ. αορ. ρ. χρήομαι, χρῶμαι)	χρησιμοποιώντας (πβ. ν.ε.: χρήση, χρήσιμος, εύχρηστος) αυτά που παίρνουν ἀπὸ ἄλλους
ὁ/ἡ ἀπόθετος, τὸ ἀπόθετον	αποθηκευμένος, για ὥρα ἀνάγκης (πβ. ν.ε.: ἐκθετος, ε- πίθετο)
τὸ κάτοπτρον κεῖται (οριστ. παρακ. ρ. κείμαι) ὑπὲρ φρέατος (ουσ. τὸ φρέαρ, τοῦ φρέατος)	ο καθρέφτης (πβ. ν.ε.: αντικατοπτρισμός) βρίσκεται (πβ. ν.ε.: κείμενο, υποκείμενο, αντικείμενο) πάνω ἀπὸ ἓνα πηγάδι (πβ. ν.ε.: φρεάτιο)
πάνυ ἐὰν ἀποβλέψη (υποτ. αορ. ρ. ἀποβλέπω)	πολύ αν κοιτάξει προσεκτικά (πβ. ν.ε.: βλέψη, αβλεψία, προ- βλέπω)
οἱ οἰκεῖοι ἐθεασάμην (οριστ. αορ. ρ. θεάομαι, θεῶμαι)	οι συγγενεῖς, οι γνωστοί (πβ. ν.ε.: οἶκος, οικιακός, αποικία) εἶδα
ἐκεῖσε εἰ ἐώρων (οριστ. παρατ. ρ. ὄραω, ὄρῶ)	σε ἐκεῖνο το μέρος αν ἐβλεπαν (πβ. ν.ε.: ορατός, ὄραμα)
οὐκέτι ἔχω εἰπεῖν ἄν ποτε ἐκεῖσε ἀφίκηται (υποτ. αορ. β' ρ. ἀφικνέομαι, ἀφικνοῦμαι)	δεν μπορῶ καθόλου να το πω αν κάποτε φτάσει (προς τα) ἐκεῖ (πβ. ν.ε.: ἀφιξη, ικα- νός)
εἴσεται (οριστ. μέλλ. ρ. οἶδα)	θα μάθει, θα καταλάβει (πβ. ν.ε.: εἶδηση, ιστορία)

Ερμηνευτικά σχόλια

κάτοπτρον μέγιστον: Εξαιρετικά πρωτότυπη και χαρακτηριστική της δημιουργικής φαντασίας του είναι η ιδέα του Λουκιανού να παρουσιάσει το *κάτοπτρον*. Από πολύ παλιά ασχούσε ιδιαίτερη ἑλξη στην ανθρώπινη φαντασία η πιθανότητα να υπάρχουν και ἄλλοι κάτοικοι του Σύμπαντος, και μάλιστα νοήμονες, ὅπως εμεῖς. Συνήθως η σχετική λογοτεχνία τούς φαντάζεται πιο προηγμένους ἀπὸ τους ανθρώπους, με φιλειρηνικές ή κατακτητικές διαθέσεις, ή ως τερατόμορφους οργανισμούς που συνιστοῦν ἀπειλή για την ἀνθρωπότητα.

Ερωτήσεις

1. Ποια εξωτερικά χαρακτηριστικά των Σεληνιτών σας εντυπωσίασαν περισσότερο;
2. Πώς λειτουργεί το κάτοπτρον και ποια δυνατότητα δίνει στους Σεληνίτες;
3. Σε ποιο βαθμό ανταποκρίνεται στον τίτλο *Άληθής Ιστορία* το απόσπασμα που διαβάσατε; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ονόμασε έτσι το έργο του ο Λουκιανός; Πώς ερμηνεύετε την τελευταία περίοδο του κειμένου;
4. Αν έχετε διαβάσει τον *Μικρό Πρίγκιπα*, το *Από τη Γη στη Σελήνη*, την *Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων* ή κάποιο παρόμοιο βιβλίο σύγχρονης μυθιστορίας, να επιλέξετε κάποια αποσπάσματα που δίνουν περιγραφές πλανητών και περιεργων όντων και να τα παρουσιάσετε στην τάξη.

Στίχοι: Άννα και Βάσω Σφήρα

Στίχοι: Δημήτρης Κολανδράνης

Με πηγή έμπνευσης το κείμενο της Ενότητας, θα μπορούσαν να προκύψουν στίχοι σαν τα παραπάνω. Μπορείτε και εσείς να επιχειρήσετε να φτιάξετε την εικονογράφηση του κειμένου, προσθέτοντας ίσως και τις σκέψεις του Σεληνίτη.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

καλός, -ή, -όν [= 1. ωραίος, 2. τίμιος, δίκαιος, ηθικός]
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: καλός]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά		τὸ κάλλος ἢ καλλονή τὸ καλλιστεῖον (-εία)	καλοσύνη καλοσυνάτος καλλυντικό
	σύνθετα	καλλίκομος [= αυτή που έχει ωραία μαλλιά] καλλίπαις [= αυτός που έχει όμορφα παιδιά] καλλίνικος καλλιστέφανος Καλλισθένης καλλιπάρης [= αυτός που έχει ωραία μάγουλα]	καλοήθης [= (α.ε.) αγαθός, ενάρετος, (ν.ε.) για νόσο που έχει καλή εξέλιξη, ιάσιμη ἢ καλοκαγαθία ἢ καλοκαιρία καλλιεπής ἢ καλλιέπεια καλλωπίζω καλλίφωνος ἢ καλλιφωνία καλλιγραφῶ Καλλιροή ἢ καλλιγραφία ἢ καλλιτεχνία καλλιεργῶ	καλοδέχομαι καλοθρεμμένος καλογογικός καλομαθαίνω καλοπιάνω καλόπιστος καλοπροαίρετος καλότυχος καλοτάξιδος καλορίζικος καλοπέραση καλλιμάζμαρος

Παρατηρήσεις

- Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ετυμολογία του ρήματος **καλλωπίζω**. Είναι σύνθετο από τα ουσιαστικά **κάλλος** και **ὤψ** (γεν. ὠπός = το μάτι και συνεκδοχικά το πρόσωπο) και σήμαινε στην α.ε. «κάνω κάτι να έχει ωραία όψη», δηλαδή **ομορφαίνω**. Με την ίδια σημασία χρησιμοποιείται και σήμερα.
- Προσοχή πρέπει να δοθεί στην ορθογραφία των συνθέτων με α' συνθετικό το πρόθεμα **καλλι-**, σε αντιδιαστολή με τα σύνθετα με α' συνθετικό το επίθετο **καλός**.

Ασκήσεις

- Τι σημαίνουν οι φράσεις «τα καλά κόποις κτώνται» και «ουδέν κακόν αμιγές καλού» που χρησιμοποιούμε συχνά στην καθημερινή μας επικοινωνία;
- Να εντάξετε στις στήλες του παρακάτω πίνακα τις ομόρριζες του ρ. **καλλωπίζω** λέξεις της α.ε. ανάλογα με τη σημασία τους: **καλλωπιστής, καλλωπισμός, καλλώπισμα, καλλωπιστικός**.

ουσιαστικά			επίθετα
πρόσωπο που ενεργεί	ενέργεια, κατάσταση	αποτέλεσμα ενέργειας	

3. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. με α' συνθετικό το επίθετο *καλός* που να ανταποκρίνονται στη σημασία που δίνεται:

- _____ : αυτός που έχει καλό γούστο.
 _____ : αυτός που είναι καλά γυμνασμένος.
 _____ : αυτός που έχει καλή καρδιά.
 _____ : αυτός που είναι ωραία ντυμένος.
 _____ : αυτός που ζει καλή ζωή, χωρίς στερήσεις.

4. Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα λέξεις συνώνυμες και αντώνυμες των λέξεων της ν.ε. που δίνονται:

συνώνυμα	αντώνυμα
ευφραδής _____	αποπαίρνω _____
αναπτύσσω (μτφ.) _____	παράφρωνος _____
κομψοτεχνία _____	δύσμοιρος _____
ευπρεπίζω _____	δύστροπος _____

B2. Ετυμολογικά

Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή - επίθετο

Σχηματισμός συνθέτου από το θέμα του αρσενικού

Σύνθετα με πρώτο συνθετικό επίθετο δευτερόκλιτο

- π.χ. *ἀγαθο-εργία* < ἀγαθός + ἔργον
ἀκρό-πολις < ἄκρα + πόλις

Σύνθετα με πρώτο συνθετικό επίθετο τριτόκλιτο σε -υς (γεν. -εος)

- π.χ. *βαθύ-πλουτος* < βαθύς + πλούτος
βαρύ-θυμος < βαρύς + θυμός

Στα σύνθετα με πρώτο συνθετικό αριθμητικό επίθετο παρατηρούνται οι ακόλουθες περιπτώσεις:

- α. Τα *εἷς, δύο, τρεῖς, τέτταρες* γίνονται αντίστοιχα *μον(ο)-, δι-, τρι-, τετρα-*, π.χ. *μονο-δάκτυλος, δι-φυής, τρι-κυμία, τετρά-δραχμον*.
 β. Τα υπόλοιπα διατηρούν το θέμα τους, π.χ. *διακοσιο-μέδιμνος*.
 γ. Τα *ἀκλιτα ἀπόλυτα ἀριθμητικά* (από το πέντε έως το ἑκατόν):

τετράδραχμον Ἀθηνῶν

ή μένουν αμετάβλητα, π.χ. *πεντετάλαντος*

ή λήγουν σε -α, π.χ. *πεντάδραχμον, ἑπταετής*

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε το αρσενικό του επιθέτου των παρακάτω σύνθετων λέξεων της α.ε. με α' συνθετικό το αριθμητικό επίθετο *μόνος*:

- μόνος* + *μάχομαι* _____ *μόνος* + *συλλαβή* _____
μόνος + *ξύλον* _____ *μόνος* + *γένος* _____
μόνος + *στίχος* _____ *μόνος* + *ὄφθαλμός* _____

2. Με τα συνθετικά μέρη που δίνονται να σχηματίσετε τις σύνθετες λέξεις της α.ε. που ζητούνται στην παράθεση:

- πικρός* + *χολή* _____ (επίθετο)
λεπτός + *λέγω* _____ (επίθετο)
λευκή + *θεά* _____ (κύριο όνομα)
μέγας (γεν. *μεγάλ-ου*) + *πρέπω* _____ (επίθετο)
δώδεκα + *μῆν* _____ (επίθετο)

3. Με τα επίθετα σε -ύς που σας δίνονται να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε. και να διακρίνετε με ενωτικό τα συνθετικά μέρη τους, σύμφωνα με το παράδειγμα:

βαθύς (γεν. εν. βαθέος) + βουλή → βαθύ-βουλος

βαρύς + τόνος _____

εὐθύς + τείνω _____

βαρύς + γδοῦπος _____

εὐθύς + γραμμή _____

ὄξύς + θυμός _____

Γ. Γραμματική

1. Γ' κλίση επιθέτων

Φωνεντόληκτα σε -ύς, -εῖα, -ύ

Ο τύπος βαθέος του κειμένου ανήκει στο φωνεντόληκτο επίθετο γ' κλίσης βαθύς, βαθεῖα, βαθύ.

Στη γ' κλίση επιθέτων ανήκουν τα επίθετα των οποίων τουλάχιστον το αρσενικό και το ουδέτερο γένος κλίνονται σύμφωνα με τη γ' κλίση ουσιαστικών:

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική	βαθύς	βαθεῖα	βαθύ	βαθεῖς (< βαθέες)	βαθεῖαι	βαθέα
γενική	βαθέος	βαθείας	βαθέος	βαθέων	βαθειῶν	βαθέων
δοτική	βαθεῖ	βαθεία	βαθεῖ	βαθέσι	βαθείαις	βαθέσι
αιτιατική	βαθύν	βαθειᾶν	βαθύ	βαθεῖς (< βαθέας)	βαθείας	βαθέα
κλητική	βαθύ	βαθεῖα	βαθύ	βαθεῖς (< βαθέες)	βαθεῖαι	βαθέα

Παρατηρήσεις

1. Τα επίθετα αυτής της τάξης είναι κυρίως οξύτονα. Βαρύτονα είναι μόνο τα θήλυς, θήλεια, θήλυκαι ἥμιους, ἥμισια, ἥμισυ.
2. Το θηλυκό γένος κλίνεται κατά την α' κλίση των ουσιαστικών.
3. Το -α των καταλήξεων της ονομαστικής, αιτιατικής και κλητικής ενικού του θηλυκού γένους είναι βραχύ.

2. Η Υποτακτική

α. Γενικά για την υποτακτική

Η υποτακτική έγκλιση χρησιμοποιείται κυρίως στον **υποτεταγμένο** λόγο (δηλαδή σε **δευτερεύουσες** προτάσεις) και δείχνει **κάτι προσδοκώμενο**, δηλαδή κάτι που περιμένουμε να γίνει (π.χ. *Λέγω ταῦτα, ἵνα μάθητε*), ή **κάτι που επαναλαμβάνεται** συνεχώς στο παρόν και στο μέλλον (π.χ. *Ἐπειδὴν ἡ πονῶσιν ἢ γυμνάζονται, γάλακτι πᾶν τὸ σῶμα ἰδροῦσιν*).

Υποτακτική συναντάται και σε κύριες προτάσεις και τότε μπορεί να δηλώνει:

– **προτροπή** (= εμπρός / ας...), π.χ. *Ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους* (= Ας βαδίσουμε εναντίον των εχθρών / ας επιτεθούμε), ή **απαγόρευση** (= μην...), π.χ. *Μὴ ἄλλως* (= διαφορετικά) *ποιήσης*.

– **απορία** (= άραγε να...), π.χ. *Εἶπω τὴν ἀλήθειαν;*

Υποτακτική έγκλιση διαθέτουν μόνο ο **ενεστώτας**, ο **αόριστος** και ο **παρακείμενος**.

Η υποτακτική στις καταλήξεις παρουσιάζει -η-, -η- και -ω- εκεί όπου η οριστική έγκλιση εμφανίζει -ε-, -ει- και -ο- αντίστοιχα, π.χ. *λύωμεν* (λύομεν στην οριστική), *λύητε* (λύετε στην οριστική).

Παίρνει άρνηση μή, π.χ. *Λέγω ταῦτα, ἵνα μὴ ἀδικηθῆς*.

β. Υποτακτική ενεστώτα και αορίστου ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων

Υποτακτική ενεστώτα
πιστεύ-ω
πιστεύ-ης
πιστεύ-η
πιστεύ-ομεν
πιστεύ-ητε
πιστεύ-οσι(ν)

Υποτακτική αορίστου
πιστεύ-σ-ω
πιστεύ-σ-ης
πιστεύ-σ-η
πιστεύ-σ-ομεν
πιστεύ-σ-ητε
πιστεύ-σ-οσι(ν)

Παρατηρήστε ότι, για να σχηματίσουμε την υποτακτική του αορίστου, προσθέτουμε στο θέμα του τις ίδιες καταλήξεις με αυτές της υποτακτικής ενεστώτα.

Η υποτακτική του αορίστου δεν δέχεται αύξηση!

Παρατήρηση

Για την υποτακτική αορίστου των αφωνόληκτων ρημάτων ισχύουν όσα γνωρίζετε από τον σχηματισμό της οριστικής, δηλ. *ἔπραξα* → *πράξω*, *ἔκοπα* → *κόψω*, *ἔπεισα* → *πείσω*.

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τους τύπους των επιθέτων που ζητούνται στην παρένθεση:

γλυκύς, γλυκεῖα, γλυκύ (γεν. εν. και πληθ. θηλ.)		ἥμισυς, ἡμίσεια, ἥμισυ (αιτ. εν. και πληθ. ουδ.)	
θῆλυς, θήλεια, θῆλυ (δοτ. εν. και πληθ. αρσ.)		εὐρύς, εὐρεῖα, εὐρύ (ονομ. εν. και πληθ. ουδ.)	
ταχύς, ταχεῖα, ταχύ (γεν. εν. και πληθ. ουδ.)		ἥδύς, ἡδεῖα, ἥδύ (αιτ. εν. και πληθ. αρσ.)	

2. Να μεταφέρετε τις φράσεις στην πτώση που ζητείται εντός παρενθέσεως:

βαθὺ πέλαγος _____ (γεν. εν.) βαρὺ πένθος _____ (ονομ. πληθ.)
 θρασὺς ἀνήρ _____ (δοτ. εν.) βραδεῖα ὁδός _____ (γεν. πληθ.)
 ὄξυς ἦχος _____ (αιτ. εν.) τραχεῖα χώρα _____ (αιτ. πληθ.)

3. Να συσχετίσετε τους υπογραμμισμένους τύπους υποτακτικής της στήλης Α' με τις σημασίες τους στη στήλη Β':

A'	B'
α. Ἀναλάβωμεν (= ας εξετάσουμε) οὐδ' ἐξ ἀρχῆς τίς ἡ κατηγορία ἐστίν. β. Ὅ σὺ μισεῖς, ἐτέρω μὴ ποιήσης. γ. Φέρε δὴ ἴδωμεν (= εμπρός λοιπόν, ας δούμε). δ. Ποῖ βῶ; Πᾶ στώ; Τί λέγω; (= Πού να πάω; Πού να σταθώ; Τι να πω;) ε. Ἄρχων αἰρεῖται (= εκλέγεται) οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς ἐπιμελῆται, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἐλόμενοι (= αυτοί που τον εξέλεξαν) δι' αὐτὸν εὖ πράττωσιν (= να ευτυχούν). στ. Ἐάν τις τοὺς τάφους τῶν γονέων μὴ κοσμήῃ (= δεν τιμά), καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίαις.	1. προτροπή 2. απαγόρευση 3. απορία 4. προσδοκία 5. επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον

4. Να γράψετε τα ρήματα στο γ' πληθυντικό πρόσωπο του ίδιου χρόνου και της ίδιας έγκλισης: *κελεύσης, τοξεύητε, παύσωμεν*.
5. Να συμπληρώσετε τη σωστή κατάληξη υποτακτικής στις παρακάτω φράσεις: *ὕμεις λύσ_____*, *ἡμεῖς πράξ_____*, *οὗτοι λέγ_____*, *ὕμεις ἀποβλέψ_____*, *οὗτοι πιστεύ_____*
6. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους στον αόριστο διατηρώντας ίδια την έγκλιση, τον αριθμό και το πρόσωπο: *Ὅστις μὴ πιστεύῃ_____*, *ἡμεῖς βλέπωμεν_____*, *οὗτοι ἱκετεύουσιν_____*, *σὺ ἐρμηνεύῃς_____*, *ἡμεῖς κελεύομεν_____*, *ὕμεις θεραπεύητε_____*
7. Να τοποθετήσετε τα ρήματα στο κατάλληλο πρόσωπο της υποτακτικής του χρόνου που ζητείται:
- Λόγισαι (= υπολόγισε) ὅποσα μοι ὀφείλεις, ἵνα μὴ περὶ αὐτῶν_____ (ἐρίζω, ενεστ.).
 - Ἐὰν ἡμεῖς_____ (φονεύω, αόρ.) αὐτόν, ἄδικοι ἐσόμεθα.
 - Ἐὰν ὑμεῖς_____ (λύω, αόρ.) τὰς σπονδάς, ἐπίορκοι ἔσεσθε.
 - Ἦν τις_____ (παραβαίνω, ενεστ.) τι τούτων, ζημίαν ἐπέθεσαν (= επιβάλλουν τιμωρία).
 - Ἐάν τις εἰς τὸ κάτοπτρον_____ (ἀποβλέπω, αόρ.), πάσας τὰς πόλεις ὄρῃ.
 - Ἐνεκα χρημάτων μηδένα θεῶν ὁμόσης (= για χρήματα σε κανέναν θεό μην ορκιστεῖς), μηδ' ἂν_____ (μέλλω, ενεστ.) εὐορκεῖν (= να τηρήσεις τον ὄρκο σου).

Αστρονομικός πάπυρος του 2ου αι. π.Χ. Περιέχει τμήμα αστρονομικής πραγματείας με σχέδια που αναφέρονται στις κινήσεις των πλανητών, στους αστερισμούς κτλ. (λεπτομέρεια, Παρίσι, Μουσείο Λούβρου).

Βραχεία τέρψις ἡδονῆς κακῆς.

Εὐριπίδης, απ. 362, στ. 23

Δεν κρατάει πολύ η απόλαυση μιας κακής ευχαρίστησης.

Ελ Γκρέκο, Ο Άγιος Μαρτίνος και ο ζητιάνος
(Μουσείο Πράδο, Μαδρίτη)

Η ελεημοσύνη βασίλισσα των αρετών

Α. Κείμενο

Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος (περ. 354-407 μ.Χ.), επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, οικουμενικός διδάσκαλος και άγιος της Χριστιανικής Εκκλησίας, προσπάθησε να καταπολεμήσει την αδικία και τη διαφθορά, να δώσει κουράγιο σε κάθε ανίσχυρο και να αντιμετωπίσει τις αιρέσεις. Οραματιζόταν την επάνοδο των πιστών στην απλότητα και την καθαρότητα της πρώτης χριστιανικής εποχής. Βαθύς ανατόμος της ανθρώπινης ψυχής, πολέμησε κάθε κακό με τη ρητορική του δεινότητα. Ο ίδιος έκανε πράξη τα κηρύγματά του μοιράζοντας όλα τα υπάρχοντά του σε όσους είχαν ανάγκη και υπερασπιζόμενος τους αδυνάτους από τις αυθαιρεσίες των ισχυρών. Τις ομιλίες του παρακολουθούσαν πλήθη κόσμου. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε επισημαίνει την ανάγκη να είμαστε ελεήμονες.

Ἄγαπητοί, μὴ γινώμεθα τῶν ἀλόγων θηριωδέστεροι. Ἐκείνοις πάντα κοινὰ καὶ οὐδὲν τοῦ ἄλλου πλεόν ἔχει· σὺ δὲ ἄνθρωπος ὢν, θηρίου γίνῃ χαλεπότερος, μυρίων πενήτων τροφὰς μιᾷ κατακλείων οἰκία. Καίτοι γε οὐχ ἡ φύσις ἡμῖν μόνη κοινή, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πλείονα· οὐρανὸς κοινὸς καὶ ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ἀστέρες καὶ ἀήρ καὶ θάλασσα καὶ γῆ καὶ ζωὴ καὶ τελευτὴ καὶ γῆρας καὶ νόσος καὶ ὑγεία καὶ χρεια τροφῆς καὶ ἐνδυμάτων. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον τοὺς ἐν τοσοῦτοις κοινωνοῦντας ἀλλήλοις ἐν τοῖς χρήμασιν οὕτως εἶναι πλεονέκτας, καὶ τὴν αὐτὴν μὴ διατηρεῖν ἰσονομίαν; Ὁ γὰρ θάνατος τῆς μὲν ἀπολαύσεως ἀπάγει, πρὸς δὲ τὰς εὐθύνas ἄγει. Ἴν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται, πολλῇ χρησώμεθα τῇ ἐλεημοσύνῃ. Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ βασίλισσα τῶν ἀρετῶν, ἣ καὶ ἐξαιρήσεται ἡμᾶς τῆς τιμωρίας. Τὰ περιττὰ δὴ ποιήσωμεν χρήσιμα, τὸν πολὺν προέμενοι πλοῦτον, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, κἂν μυρία ὦμεν πεπλημμεληκότες, ὁ Θεὸς μεταδώσει συγγνώμης ἡμῖν.

Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Προφήτου Δαυΐδ, PG 55, 517-518* (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

των ἀλόγων (επίθ. ὁ/ἡ ἄλογος, τὸ ἄλογον) θηριωδέστεροι (συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ/ἡ θηριώδης, τὸ θηριώδες)	αγριότεροι (πβ. ν.ε.: θηριωδία) από τα ζώα
οὐδὲν τοῦ ἄλλου πλέον (συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ πολὺς, ἡ πολλή, τὸ πολὺ) ἔχει	κανένα δεν έχει περισσότερα (πβ. ν.ε.: πλεονεξία) από τα άλλα
ἄνθρωπος ὧν χαλεπός, χαλεπή, χαλεπὸν	αν και είσαι άνθρωπος
μυρίων (επίθ. οἱ μυριοί, αἱ μυρίαί, τὰ μυρία) πενήτων (επίθ. ὁ/ἡ πένης) τροφάς μιᾷ κατακλείων οἰκία	δύσκολος, σκληρός, άσπλαχνος (πβ. ν.ε.: χαλεποί καιροί) κλείνοντας ερημητικά σε ένα σπίτι όσα τρόφιμα θα αρκούσαν για να θρέψουν αμέτρητους φτωχούς και βέβαια
καίτοι (αντιθ. σύνδ.) γε ἔτερα (αόρ. επιμερ. αντων. ἕτερος, ἑτέρα, ἕτερον) πλείονα	άλλα (πβ. ν.ε.: ετερώνυμα κλάσματα) περισσότερα (πβ. ν.ε.: πλειοψηφία, πλειονότητα, πλεονασμός)
ἡ τελευταία ἡ χρεία οὐκ ἄτοπὸν (ἔστι) [απρόσ. έκφραση]	το τέλος, ο θάνατος
οἱ ἐν τοσοῦτοις κοινωνοῦντες (μτχ. ενεστ. ρ. κοινωνέω, κοινωνῶ) ἀλλήλοις	η ανάγκη (πβ. ν.ε.: χρειάζομαι, αχρειαστος)
ἐν τοῖς χρήμασιν (ουσ. τὸ χρῆμα) τῆς ἀπολαύσεως ἀπάγει	δεν είναι παράλογο (πβ. ν.ε.: ατόπημα)
πρὸς τὰς εὐθύναις (ουσ. ἡ εὐθύνη ἢ ἡ εὐθυνα) ἄγει	αυτοί που μοιράζονται (πβ. ν.ε.: κοινωνία, κοινωνικός) τόσα πολλά μεταξύ τους
ἵνα (τελικὸς σύνδ.) χρησώμεθα (υποτ. αορ. ρ. χρήομαι, χρῶμαι)	στα χρήματα
ἐξαιρήσεται (οριστ. μέλλ. ρ. ἐξαιρέομαι, ἐξαιροῦμαι)	απομακρύνει (πβ. ν.ε.: απαγωγή, απαγωγέας) από την ἀπόλαυση
τὸν πολὺν προέμενοι (μτχ. αορ. β' ρ. προϊέμαι) πλοῦτον	οδηγεῖ στην τιμωρία / λογοδοσία
κἂν πεπλημμεληκότες ὄμεν (υποτ. παρακ. ρ. πλημμελέω, πλημμελῶ)	για να
μεταδώσει (οριστ. μέλλ. ρ. μεταδίδωμι) συγγνώμης ἡμῖν	ας χρησιμοποιήσουμε, ας εφαρμόσουμε (πβ. ν.ε.: χρήση, ἀχρηστος, χρήσιμος)
	θα απαλλάξει (πβ. ν.ε.: εξαίρεση, εξαίρετος)
	αφού παραμερίσουμε τον πολύ πλούτο (πβ. ν.ε.: άνεση, άνετος, έφεση, άφεση)
	ακόμα και αν έχουμε διαπράξει παραπτώματα (πβ. ν.ε.: πλημμέλημα, πλημμελής)
	θα μας συγχωρήσει

Ερμηνευτικά σχόλια

μη ὄμεν τῶν ἀλόγων θηριωδέστεροι: Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος στηρίζει την επιχειρηματολογία του στο ότι ο άνθρωπος είναι ον ἔλλογον (ἐν + λόγος), σε αντίθεση με τα ζώα που είναι όντα ἄλογα (ἀ- + λόγος). Ο «λόγος» επέτρεψε στον άνθρωπο να δημιουργήσει κοινωνία και πολιτισμό, κάτι που δεν επιτεύχθηκε από τα άλλα πλάσματα της δημιουργίας. Ο άνθρωπος πολλές φορές, από τη λαχτάρα του να αποκτήσει πλούτο, ενεργεί με τρόπο αλαζονικότερο και βιαιότερο ακόμη και από τα πιο άγρια θηρία και γίνεται «θηριωδέστερος τῶν ἀλόγων».

πολλῇ χρησώμεθα τῇ ἐλεημοσύνῃ: Φάρμακο που λυτρώνει τον άνθρωπο από τη θηριώδη συμπεριφορά του είναι, σύμφωνα με τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο, η ελεημοσύνη, που δηλώνει την αγάπη προς τον συνάνθρωπο, την καλοσύνη και τη διάθεση για βοήθεια. Αυτή η διάθεση μπορεί να αντισταθμίσει πολλά ανθρώπινα παραπτώματα και να προσφέρει τη συγχώρεση του Θεού σε όποιον έχει αμαρτήσει. Η χριστιανική διδασκαλία δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον σεβασμό και στην αγάπη για τον πλησίον (ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν) και τα θεωρεῖ απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάκτηση της Βασιλείας των Ουρανών.

Ερωτήσεις

1. Ποιες είναι οι διαφορές του ανθρώπου από τα ζώα σύμφωνα με τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο;
2. Ποια κοινά στοιχεία ενώνουν και εξομοιώνουν τους ανθρώπους μεταξύ τους σύμφωνα με το κείμενο; Είναι αυτά μόνο θετικά ή και αρνητικά;
3. Ποια τύχη περιμένει τον άνθρωπο που δε λαμβάνει υπόψη του τους ανήμπορους συνανθρώπους του, σύμφωνα με το κείμενο; Ποιο μέσο έχει στη διάθεσή του ο άνθρωπος, προκειμένου να αποφύγει τη μετά θάνατον τιμωρία;
4. Με ποιες άλλες χριστιανικές αρετές συνδέεται η ελεημοσύνη;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ἄγω [= 1. οδηγώ, 2. μεταφέρω]

θ. ἄγ- [στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: ἄγει, ἀπάγει]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	<p><i>ἀγωγαῖος</i> [= αυτός που χρησιμεύει για να οδηγεί κάποιον] <i>ὁ ἀγωγεύς</i></p>	<p><i>ὁ ἀγών</i> (-όνας) [= (α.ε.) συνέλευση] <i>ὁ ἀγωγός</i> [= (α.ε.) οδηγός] <i>ἀγώγιμος</i> [= εύκολος στη μεταφορά] <i>ἡ ἀγωγή</i> [= (α.ε.) μεταφορά, (ν.ε.) ανατροφή] <i>ἀγωνίζομαι</i> <i>ἡ ἀγωνία</i> [= (α.ε.) συναγωνισμός, (ν.ε.) ψυχική αβεβαιότητα] <i>τὸ ἀγώνισμα</i> <i>ἡ ἀγέλη</i> [= κοπάδι ζώων] <i>ἡ ἀγελάς</i> (-άδα) [= (α.ε.) αυτή που ανήκει στην αγέλη, (ν.ε.) το θηλυκό βόδι] <i>ἀγελαῖος</i> <i>τὸ ἄγημα</i> [= τμήμα στρατού]</p>	<p>αγωγιμότητα αγωγιάτης αγώ(γ)ι</p>
	σύνθετα	<p><i>ὁ ἀγωνοδίκης</i> <i>ὁ ἀγωνοθέτης</i> [= ο κριτής των αγώνων] <i>φορηγός</i> [= αυτός που μεταφέρει φορτία]</p>	<p><i>ὁ ἀνταγωνιστής</i> <i>διάγω</i> [= (α.ε.) μεταφέρω στο απέναντι μέρος, (ν.ε.) διαβιώνω] <i>εἰσάγω</i> <i>εἰσακτέος</i> <i>ἐξάγω</i> <i>κατάγω</i> [= (α.ε.) οδηγώ προς τα κάτω, (ν.ε.) επιτυγχάνω] <i>ξεναγῶ</i> <i>παράγω</i> <i>συνάγω</i> (ν.ε. συνάζω) [= συγκεντρώνω] <i>ἡ σύναξις</i> (-η) <i>ὁ κνηγός</i> <i>ὁ μυσταγωγός</i> <i>ὁ λοχαγός</i> <i>ὁ ξεναγός</i> [= αυτός που οδηγεί τους ξένους] <i>ὁ ὀδηγός</i> <i>παιδαγωγός</i> <i>ὑδραγωγός</i> <i>τὸ ὑδραγωγεῖον</i> (-εῖο)</p>	<p>συναξάρι το φορηγὸ επιβατηγὸ πλοηγὸς παρθεναγωγεῖο οχηματαγωγὸ [= το πλοῖο που μεταφέρει οχήματα] νηπιαγωγός</p>

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω ομόρριζες του ρ. *ἄγω* λέξεις της α.ε. στην κατηγορία που ανήκουν, ανάλογα με αυτό που δηλώνουν (πρόσωπο που ενεργεί, ενέργεια, αποτέλεσμα ενέργειας): *ἄγμα, ἀγωνία, ἀγωγός, ἀγωγή, ἀγώνισμα, ἀγωγεύς*.

2. α. Να γράψετε από μία λέξη της ν.ε. ομόρριζη του ρ. *ἄγω* που να ανταποκρίνεται στη σημασία των προτάσεων και φράσεων που σας δίνονται:

- i. πρόσωπο που φροντίζει για την ανατροφή των παιδιών : _____
- ii. δείχνω τα αξιοθέατα ενός τόπου σε ξένους : _____
- iii. η ανατροφή : _____
- iv. όχημα μεταφοράς φορτίων : _____

β. Να γράψετε την αρχική σημασία των λέξεων *κυνηγός, ἀγγελός* και *μυσταγωγία*, σύμφωνα με την ετυμολογική τους προέλευση.

3. Να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν με λέξεις της ν.ε. ομόρριζες των ρημάτων που δίνονται, σύμφωνα με το συμπληρωμένο παράδειγμα:

<i>ἀνάγω</i>	αναγωγή	αναγωγικός	ανάγωγος
<i>εἰσάγω</i>			
<i>ἐξάγω</i>			
<i>κατάγω</i>			
<i>μετάγω</i>			
<i>παράγω</i>			

4. Με τη βοήθεια του λεξικού σας να βρείτε την ετυμολογική προέλευση των λέξεων «φορτικός» και «φορηγός» και να εξηγήσετε τη σημασιολογική διαφορά τους.

B2. Ετυμολογικά

Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή - ρήμα

Σχηματισμός συνθέτου από το:	
ρηματικό θέμα π.χ. <i>ἄγω</i> < θ. <i>ἀγ-</i>	χρονικό θέμα (ενεργ. αορίστου ή μέλλοντα) π.χ. <i>φεύγω</i> < θ. <i>φυγ-, φευξ-</i>
Κατά τη σύνθεση:	
το θέμα μένει αμετάβλητο, όταν το β' συνθετικό αρχίζει από φωνήεν π.χ. <i>φθιν-όπωρον</i> < <i>φθίνω</i> + <i>ὄπωρα</i> <i>πειθ-αρχῶ</i> < <i>πείθομαι</i> + <i>ἄρχω</i>	στο θέμα προστίθεται <i>-ε-, -ι- ή -ο-</i> , όταν το β' συνθετικό αρχίζει από σύμφωνο π.χ. <i>φυγ-ό-πονος</i> < <i>φεύγω</i> (θ. αορ. <i>φυγ-</i>) + <i>πόνος</i> <i>κρυσψ-ί-νους</i> < <i>κρύπτω</i> (θ. αορ. <i>κρυσψ-</i>) + <i>νοῦς</i>

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

- ῥίπτω* (θ. μέλλ. *ῥιψ-*) + *ἀσπίς* _____
- δοκέω*, *-ῶ* (θ. μέλλ. *δοκησ-*) + *σοφός* _____
- πείθω* + *ἡνία* _____
- ἔχω* + *μῦθος* _____
- μέλλω* + *νύμφη* _____

2. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και να δείξετε την αλλαγή του θέματος του ρήματος (ως α' συνθετικού), όπου συμβαίνει: *ἐχέγγυος, Μενέλαος, φέρελις, λιποσαρκής* (θ. *λειπ-* και *λιπ-*).

Γ1. Γραμματική

1. Υποτακτική ενεστώτα του ρ. εἶμι και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Στο κείμενο της Ενότητας υπάρχει ο τύπος υποτακτικής παρακειμένου ε.φ. *πεπλημμεληκότες ὄμην*.

Η υποτακτική ενεστώτα του ρ. *εἶμι* συμπίπτει με τις καταλήξεις της υποτακτικής που μελετήσατε στην προηγούμενη Ενότητα.

Κλίση υποτακτικής ενεστώτα ρ. εἶμι

ὦ	ὄμην
ἦς	ἦτε
ἦ	ὄσι(ν)

Η υποτακτική του παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων σχηματίζεται τόσο περιφραστικά (πιο εύχρηστος τύπος) από την ενεργητική μετοχή παρακειμένου του ρήματος και την υποτακτική ενεστώτα του ρ. *εἶμι*, π.χ. *λελυκώς, -υῖα, -ός ὦ*, όσο και μονολεκτικά (σπάνια), π.χ. *λελύκ-ω, λελύκ-ης* κτλ.

❖ Να κλίνετε την περιφραστική υποτακτική παρακειμένου ε.φ. του ρ. *λύω*:

Κλίση υποτακτικής παρακειμένου ε.φ.

λελυκώς, λελυκυῖα, λελυκός	_____	λελυκότες, λελυκυῖαι, λελυκότα	_____
»	»	»	»
»	»	»	»

2. Αλληλοπαθητική αντωνυμία

Αλληλοπαθητική είναι η αντωνυμία που φανερώνει ότι δύο ή περισσότερα πρόσωπα ενεργούν και παθαίνουν αμοιβαία, π.χ. *ἀγαπᾶτε ἀλλήλους*. Επειδή δηλώνει σχέση ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα πρόσωπα, έχει μόνο πληθυντικό (και δυϊκό) αριθμό. Καθώς λειτουργεί ως αντικείμενο ρημάτων, απαντά μόνο στις πλάγιες πτώσεις:

	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
γενική	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
δοτική	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
αιτιατική	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἀλλήλα

Γ2. Σύνταξη

Απρόσωπη σύνταξη

Στην προηγούμενη τάξη γνωρίσατε τη συντακτική λειτουργία του απαρεμφάτου:

– Το άναρθρο απαρέμφατο λειτουργεί ως **αντικείμενο** σε **προσωπικά ρήματα**.

Π.χ. *Ἐθέλομεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων*.

– Το άναρθρο απαρέμφατο λειτουργεί ως **υποκείμενο** σε **απρόσωπα ρήματα** και **απρόσωπες εκφράσεις**.

Π.χ. *Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον τοὺς ἐν τοσοῦτοις κοινονοῦντας ἀλλήλοις ἐν τοῖς χρήμασιν οὕτως εἶναι πλεονέκτας, καὶ τὴν αὐτὴν μὴ διατηρεῖν ἰσονομίαν;*

Απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις

απρόσωπα ρήματα	Ονομάζονται έτσι ρήματα που χρησιμοποιούνται στο γ' ενικό πρόσωπο και δεν παίρνουν πρόσωπο ή πράγμα ως υποκείμενό τους αλλά άναρθρο απαρέμφατο ή δευτερεύουσα (ονομαστική) πρόταση. Π.χ. <i>δεῖ, προσήκει, χρεῖ, δοκεῖ</i>
απρόσωπες εκφράσεις	Ακολουθούν την ίδια σύνταξη, αλλά, όπως φανερώνει και ο όρος, αποτελούνται από παραπάνω από μία λέξεις, συνήθως: – ουσιαστικό ή ουδέτερο επιθέτου ή μετοχής + <i>ἐστί</i> , π.χ. <i>ἀνάγκη ἐστί, ἄξιόν ἐστι, πρέπον ἐστί</i> ή – επίρρημα + <i>ἔχει</i> , π.χ. <i>καλῶς ἔχει, ἀναγκαίως ἔχει</i>

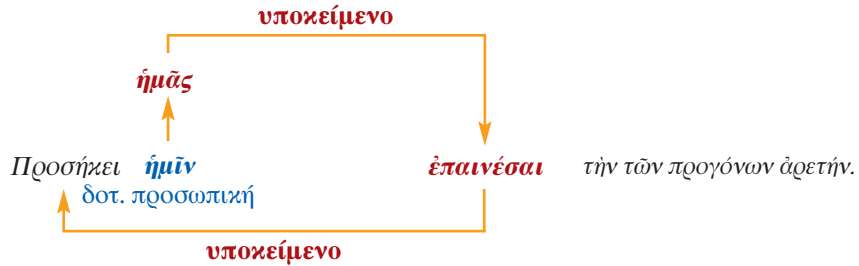
Παρατήρηση

Συνήθως στην απρόσωπη σύνταξη δίπλα στο απρόσωπο ρήμα ή την απρόσωπη έκφραση συναντάται μια δοτική που δείχνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα. Αυτή είναι η **δοτική προσωπική**, η οποία συχνά εννοείται.

π.χ. Προσέχει **ἡμῖν** ἐπαινέσαι τὴν τῶν προγόνων ἀρετήν (= Αρμόζει σ' εμάς να επαινέσουμε την αρετή των προγόνων).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην απρόσωπη σύνταξη

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην απρόσωπη σύνταξη βρίσκεται σε αιτιατική πτώση. Εάν μάλιστα το απρόσωπο ρήμα ή η απρόσωπη έκφραση συνοδεύεται από δοτική προσωπική, αυτή, εφόσον μετατραπεί σε αιτιατική, μας δίνει το υποκείμενο του απαρεμφάτου (στο προηγούμενο παράδειγμα: το υποκείμενο του ἐπαινέσαι είναι **ἡμᾶς**). Δηλαδή:

Ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε τις παρακάτω υποτακτικές αορίστου και ενεστώτα στον παρακείμενο (περιφραστικά και στα τρία γένη) στον ίδιο αριθμό και στο ίδιο πρόσωπο:

γράφωμεν _____ κορύψητε _____
τάττης _____ πείθη _____
βλάψωσιν _____ ἐρμηνεύωμεν _____

2. Να αντιστοιχίσετε τα ρήματα της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη στήλη Β':

A'	B'
λέγητε	γ' πληθ. υποτ. ενεστ.
ᾧσιν	γ' εν. υποτ. παρακ.
πράξωμεν	β' πληθ. υποτ. ενεστ.
παραμεμενηκῶς ἦ	α' πληθ. υποτ. αορ.

3. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος:

- α. Ἡ μὲν φύσις, ἂν _____ (εἰμί, υποτ. ενεστ.) πονηρά, πολλάκις φαῦλα βούλεται.
β. Ἐὰν σὺ _____ (ἀριστεύω, υποτ. αορ.), ὑπισχνοῦμαί σοι δέκα τάλαντα.
γ. Ἐὰν ὑμεῖς ταῦτα _____ (πράττω, υποτ. αορ.), εὐθύς ὑμῖν στρατιώτας πέμψομεν.
δ. _____ (παιδεύω, α' πληθ. υποτ. αορ.) τὸν ἀπαιδευτον.

4. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο της υποτακτικής ενεστώτα του ρ. εἰμί και να ερμηνεύσετε τις παρακάτω προτάσεις:

- α. Ὅταν σὺ τῶν ἀλόγων θηριωδέστερος _____, τότε φίλων ἔρμημος γίγνη.
β. Ὅνειδος (= ντροπή) αἰσχρὸς βίος ὁμως, κἂν (= ακόμα και αν) ἡδὺς _____.
γ. Ἰκανοὶ εἰσιν οἱ θεοὶ τοὺς μικροὺς, κἂν ἐν δεινοῖς (= σε κινδύνους) _____, σῶζειν εὐπετῶς (= εύκολα).
δ. Ἄνηρ πονηρὸς δυστυχεῖ, κἂν εὐτυχῆς _____.

Ὅταν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον 6.2

Ὅταν κάνεις μια ελεημοσύνη, μην το διατυμπανίζεις, όπως κάνουν οι υποκριτές, για να δοξαστούν από τους ανθρώπους.

Στην εξωτερική όψη της κύλικας του Δούριδος (περ. 480 π.Χ.) απεικονίζονται σκηνές από τη ζωή του σχολείου (Αρχαιολογ. Μουσ. Βερολίνου)

Η ευθύνη για την παιδεία των νέων

Α. Κείμενο

Ο Ξενοφών (430 - περ. 355 π.Χ.), στο έργο του *Ἀπολογία Σωκράτους*, διασώζει πληροφορίες για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ο μεγάλος δάσκαλος οδηγήθηκε στην καταδίκη και τη θανάτωση από τους συμπολίτες του, για τους οποίους αγωνιζόταν σε όλη του τη ζωή. Μεγάλο μέρος των πληροφοριών που περιέχει το έργο αυτό προέρχεται από μαθητές του Σωκράτη που είχαν εγκαταλείψει την Αθήνα μετά την καταδίκη και τον θάνατο του δασκάλου τους. Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο Σωκράτης αντικρούει την κατηγορία του Μελίτου ότι διέφθειρε τους νέους της Αθήνας.

ΣΩ. Ἄλλ' ὅμως σύ με φῆς, ὦ Μέλητε, τοιαῦτα ἐπιτηδεύοντα τοὺς νέους διαφθείρειν; Καίτοι ἐπιστάμεθα μὲν δήπου τίνες εἰσὶ νέων διαφθοραί· σὺ δὲ εἰπέ εἴ τινα οἴσθα ὑπ' ἐμοῦ γεγεννημένον ἢ ἐξ εὐσεβοῦς ἀνόσιον ἢ ἐκ σώφρονος ὑβριστήν.

ΜΕΛ. Ἄλλὰ ναί, μὰ Δί', ἐκείνους οἶδα οὐς σὺ πέπεικας σοὶ πείθεσθαι μᾶλλον ἢ τοῖς γονεῦσι.

ΣΩ. Ὅμολογῶ, περὶ γε παιδείας· τοῦτο γὰρ ἴσασιν ἐμοὶ μεμεληκός. Περὶ δὲ ὑγιείας τοῖς ἰατροῖς μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι πείθονται ἢ τοῖς γονεῦσιν· καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γε πάντες δήπου οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς φρονιμώτατα λέγουσι πείθονται μᾶλλον ἢ τοῖς προσήκουσιν. Οὐ γὰρ δὴ καὶ στρατηγούς αἰρεῖσθε, οὐς ἂν ἠγῆσθε περὶ τῶν πολεμικῶν φρονιμωτάτους εἶναι; Οὐκοῦν θαυμαστόν καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ εἶναι, ἐμὲ τούτου ἔνεκα θανάτου ὑπὸ σοῦ διώκεσθαι, ὅτι περὶ τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ ἀνθρώποις, περὶ παιδείας, βέλτιστος εἶναι ὑπὸ τινων προκρίνομαι;

Ξενοφών, *Ἀπολογία Σωκράτους* 19-21 (διασκευή)

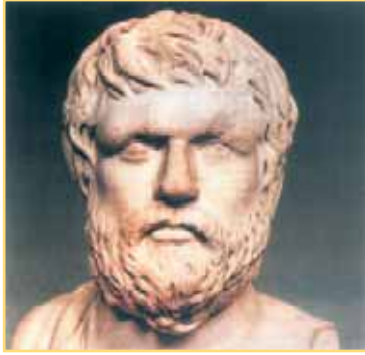
Γλωσσικά σχόλια

φής (οριστ. ενεστ. ρ. φημί)	λες, υποστηρίζεις, ισχυρίζεσαι (πβ. ν.ε.: φήμη, κατάφαση, καταφατικός)
τοιαῦτα (δεικτ. αντων. τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτο)	ασχολούμενος με τέτοια (πβ. ν.ε.: επιτήδειος, επιτηδευματίας, ανεπιτήδευτος)
ἐπιτηδεύοντα	καταστρέφω, διαφθείρω (πβ. ν.ε.: διαφθορά)
διαφθείρω	γνωρίζω, έχω εμπειρία σε κάτι (πβ. ν.ε.: επιστήμη, επιστήμονας)
ἐπίσταμαι	ίσως, βέβαια, αναμφίβολα
δήπου	ποιες
τίνες (ερωτ. αντων. τίς, τίς, τί)	η καταστροφή, η διαφθορά
ἢ διαφθορά	αν γνωρίζεις (πβ. ν.ε.: ιστορία, είδηση) ότι κάποιος έχει
εἷ τινα (αόρ. αντων. τίς, τίς, τί) οἶσθα (β' εν. οριστ. ενεστ. ρ. οἶδα) ἕπτ' ἔμοῦ γεγενημένον	γίνει εξαιτίας μου είτε από ευσεβής ανόσιος (πβ. ν.ε.: αφοσίωση, αφοσιωμένος) είτε από
(μτχ. παρακ. ρ. γίγνομαι) ἢ ἔξ εὐσεβοῦς ἀνόσιον	συνετός (πβ. ν.ε.: σωφροσύνη) αλαζόνας
ἢ ἔκ σώφρονος ὑβριστήν	μα τον Δία
μὰ Δί' = μὰ Δία (έκφραση ομωτική)	υπακούω σε κάποιον, εμπιστεύομαι κάποιον
πείθομαί τι	περισσότερο παρά στους γονεῖς τους
μᾶλλον ἢ τοῖς γονεῦσιν (β' ὄρος σύγκρισης)	ὅσον αφορά τουλάχιστον την παιδεία
περὶ γε παιδείας	γνωρίζουν ότι γι' αυτό νοιάζομαι (πβ. ν.ε.: μέλημα, αμελώ)
τοῦτο ἴσασιν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. οἶδα) ἔμοι μεμληγός	η συνέλευση του λαού, η εκκλησία του δήμου
(απρόσ. ρ. μέλει)	παρά στους συγγενεῖς τους
ἢ ἐκκλησία	εκλέγετε (πβ. ν.ε.: αἵρεση, αιρετικός, αρχαιρεσίες)
ἢ τοῖς προσήκουσιν (β' ὄρος σύγκρισης)	ὅποιους ενδεχομένως θεωρεῖτε (πβ. ν.ε.: ηγέτης, ηγεσία)
αἰρεῖσθε (β' εν. οριστ. ενεστ. ρ. αἰρέομαι, αἰροῦμαι)	συνετός, μυαλωμένος
οὓς (αναφ. αντων. ὅς, ἦ, ὅ) ἄν ἠγήσθε (υποτ. ενεστ. ρ. ἠγέομαι, ἠγοῦμαι)	λοιπόν
ὁ φρόνιμος, ἢ φρονίμη/φρόνιμος, τὸ φρόνιμον	θαυμαστός, περιεργος
οὐκοῦν	φαίνεται σε κάποιον (πβ. ν.ε.: δόξα, δόγμα)
ὁ θαυμαστός, ἢ θαυμαστή, τὸ θαυμαστόν	εξαιτίας αυτού... επειδή δηλαδή
δοκεῖ τι (απρόσ. ρήμα)	να αντιμετωπίζω κατηγορία που επισύρει την ποινή
τούτου ἔνεκα... ὅτι (αιτιολ. σύνδ.)	του θανάτου
θανάτου διώκεσθαι	πέρα πολύ καλός
ὁ βέλτιστος, ἢ βελτίστη, τὸ βέλτιστον (υπερθ. βαθμ. επιθ.)	προτιμῶμαι, θεωροῦμαι καλύτερος
ἀγαθός, ἀγαθή, ἀγαθόν	
προκρίνομαι	

Ερμηνευτικά σχόλια

τοὺς νέους διαφθείρειν: Ο Σωκράτης οδηγήθηκε στο δικαστήριο της Ηλιαίας (399 π.Χ.) μετά από καταγγελία σε βάρος του από τον άσημο ποιητή Μέλιτο, τον πολιτικό και στρατηγό Άνυτο και τον ρήτορα Λύκωνα. Οι κατηγοροί του ισχυρίστηκαν ότι ο Σωκράτης δεν αναγνώριζε τους θεούς που τιμούσε η πόλη του αλλά νέες θεότητες και, επιπλέον, ότι διέφθειρε τους νέους. Η προβλεπόμενη ποινή με βάση το κατηγορητήριο ήταν ο θάνατος.

Ρωμαϊκό αντίγραφο προτομής του Ξενοφώντα (4ος αι. π.Χ., Μουσείο Πράδο, Μαδρίτη)

Περί δὲ υἱείας... ἢ τοῖς προσήκουσιν: Ο Σωκράτης τονίζει στον κατηγορό του Μέλητο ότι οι μαθητές του εμπιστεύονταν αυτόν στα θέματα της παιδείας, όπως ακριβώς εμπιστεύονται οι άνθρωποι τους γιατρούς σε θέματα υγείας και οι Αθηναίοι τους συνετούς ρήτορες στην Εκκλησία του Δήμου. Από τα λόγια του αναδεικνύεται η αξία του ειδικού, του *ἐπιστήμονος* ή *ἐπαίοντος*, σε κάθε περίπτωση. Ο δάσκαλος είναι για τον μαθητή του και *καθηγητής*· δε διδάσκει απλώς, αλλά δείχνει στον μαθητή τον δρόμο για να κατανοήσει καλύτερα τον εαυτό του, να αποκτήσει γνώσεις και άποψη για τα πράγματα και να κατευθυνθεί στην αρετή. Γι' αυτό και ο μαθητής τον αναγνωρίζει ως αρμοδιότερο από οποιονδήποτε άλλο και υπακούει σε αυτόν.

Ερωτήσεις

1. Ποια είναι η κατηγορία που διατυπώνει ο Μέλητος εις βάρος του Σωκράτη; Ποιο αποδεικτικό στοιχείο τον καλεί να προσκομίσει ο Σωκράτης; Πώς εξειδικεύεται η κατηγορία στην απάντηση που δίνει ο Μέλητος;
2. Αποδέχεται ή όχι ο Σωκράτης τη θέση του κατηγορού του ότι οι νέοι ακολουθούν περισσότερο τον δάσκαλό τους παρά τους γονείς τους; Πώς αιτιολογεί ο Σωκράτης τη συμπεριφορά των μαθητών του;
3. Γιατί, κατά τη γνώμη του Σωκράτη, η κατηγορία εις βάρος του είναι παράλογη;
4. Σε ένα κείμενο 100-120 λέξεων να αποδώσετε την επιχειρηματολογία του Σωκράτη.

Ο Σωκράτης σε τοιχογραφία από την Έφεσο (1ος αι. π.Χ.)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

πειθω

θ. πειθ-, πιθ-, ποιθ-

[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: *πέπεικας, πείθεσθαι, πείθονται*]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	<p><i>Πειθῶ</i> [θεά] <i>τὸ πίστωμα</i> [= η εγγύηση, το εχέγγυο] <i>πιστικός</i> [= 1. πιστός, 2. πειστικός]</p>	<p><i>ἡ πειθῶ</i> <i>πειστικός</i> <i>τὸ πείσμα</i> [= (α.ε.) επιβεβαίωση, (ν.ε.) έντονη επιμονή] <i>πιστεύω</i> <i>ἡ πίστις</i> (-η) <i>πιστός</i> <i>πιστῶ</i> (ν.ε. πιστώνω) <i>ἡ πιστότης</i> (-τητα) [= (α.ε.) ειλικρίνεια, (ν.ε.) η ακρίβεια στην απόδοση ενός πράγματος] <i>ἡ πίστωσης</i> (-η) <i>ὁ πιστωτής</i> [= (α.ε.) εγγυητής, (ν.ε.) αυτός που δανείζει χρήματα] <i>πιστωτικός</i> <i>πιθανός</i> <i>ἡ πιθανότης</i> (-τητα) <i>ἡ πεποιθήσις</i> (-η)</p>	<p>πειστήριο πειστικότητα πιστευτός πεισμώνω πεισματάρης</p>
	σύνθετα	<p><i>ἡ πειθανάγκη</i> <i>ἀπειθῶ</i> [= εἶμαι ανυπάκουος] <i>ἀναπειθῶ</i> <i>παραπειθῶ</i> <i>εὐπειστος</i> [= 1. αυτός που πείθεται εύκολα 2. πιθανός]</p>	<p><i>πειθαρχῶ</i> <i>ἡ πειθαρχία</i> <i>πειθήνιος</i> [= υπάκουος] <i>πιστοποιῶ</i> <i>πιθανολογῶ</i> <i>ἐμπιστεύω</i> (ν.ε. ἐμπιστεύομαι) <i>μεταπειθῶ</i> [= αλλάζω γνώμη σε κάποιον] <i>καταπειθῶ</i> [= πείθω κάποιον εντελώς] <i>διαπιστεύω</i> <i>ἀξιόπιστος</i> <i>εὐπιστος</i> [= ευκολόπιστος] <i>ἡ ἀπειθεία</i> [= η ανυπακοή] <i>ἀπειθής</i></p>	<p>πειθαναγκάζω ἐμπιστοσύνη ἀπειθαρχος διαπιστευτήριο</p>

Ασκήσεις

- 1. Να συμπληρώσετε τα κενά με την καταλληλότερη από τις παρακάτω λέξεις, αφού τη μεταφέρετε στον σωστό τύπο: πιθανότητα, πειθαρχία, πειστικότητα, πειθήνιος, πιστότητα, πίστωση, ἐμπιστεύομαι.**
- Η _____ είναι αναγκαία για την αποτελεσματικότητα ενός στρατού.
 - Η _____ της μετάφρασης θα πιστοποιηθεί από το Υπουργείο Εξωτερικών.
 - Η _____ να κερδίσει στις εκλογές είναι πολύ μικρή.
 - Ζήτησε _____ χρόνου, για να συγκεντρώσει τα χρήματα που απαιτούνταν.

- ε. Υποστήριξε με _____ την άποψή του και τελικά κατάφερε να πείσει.
 στ. Τον _____ απόλυτα. Γνωρίζομαστε αρκετά χρόνια και ξέρω ότι είναι έντιμος.
 ζ. Έχει γίνει _____ όργανό τους. Ακολουθεί τις αποφάσεις των συνταίρων του χωρίς να εκφράζει προσωπική γνώμη και αντιρρήσεις.

2. Να κατατάξετε τις ομόρριζες του ρ. *πείθω* λέξεις στην κατάλληλη κατηγορία: *πείσμα, πειστικός, πεισματικός, πίστις, πιστός, πίστωσης, πιστότης, πιθανός, πιθανότης, πειοίθησις.*

ουσιαστικά				επίθετα
ενέργεια – κατάσταση	αποτέλεσμα ενέργειας	παράγωγο του επιθ. πιθανός	παράγωγο του επιθ. πιστός	

3. Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα τα αντώνυμα των λέξεων:

- διαλλακτικός _____ ανυπακοή _____
 ανακρίβεια _____ αβεβαιότητα _____
 υποταγή _____ πειθήνιος _____

B2. Ετυμολογικά

Πρώτο συνθετικό λέξη άκλιτη (επίρρημα, πρόθεση, αχώριστο μόριο)

Στη σύνθεση το πρώτο συνθετικό μπορεί να είναι *άκλιτη λέξη*, όπως *επίρρημα, πρόθεση* ή *αχώριστο μόριο*. Τα αντιπροσωπευτικότερα παραδείγματα των παραπάνω κατηγοριών παρουσιάζονται στον Πίνακα:

άκλιτη λέξη ως α' συνθετικό		
επίρρημα	πρόθεση	αχώριστο μόριο
<i>εὖ:</i> εὖ-σεβής <i>ἄγχι:</i> ἄγχι-αλος <i>ἀεί:</i> ἀει-θαλής <i>ἄνω:</i> ἄνω-φερής <i>κάτω:</i> κατω-φερής <i>χαμαί:</i> χαμαι-λέων <i>πάλιν:</i> παλιν-νόστησις <i>δίς, τρίς:</i> δις-μύριοι <i>ὄψι (ὄψι-):</i> ὄψι-μαθής <i>ὄπι(σ)θεν (ὄπισθο-):</i> ὄπισθό-δομος <i>ὁμοῦ (ὁμο-):</i> ὁμο-λογέω, ὁμολογῶ	<i>εἰς:</i> εἰς-άγω <i>ἐν:</i> ἐν-δοξος <i>ἐκ ἢ ἐξ-:</i> ἐξ-άγω <i>πρός:</i> προσ-έχω <i>πρό:</i> προ-κρίνομαι <i>σύν:</i> συν-αινέω, συναινῶ (αλλά: συγ-γνώμη) <i>ἀνά:</i> ἀνα-λαμβάνω <i>κατά:</i> κατα-γίγνομαι [αλλά: καθ-ορῶ (δάσυνση)] <i>διά:</i> δια-φθορά <i>παρά:</i> παρα-λαμβάνω <i>μετά:</i> μετα-πείθω <i>ἀμφί:</i> ἀμφί-δρομος <i>ἀντί:</i> ἀντι-λέγω <i>περί:</i> περι-φέρω <i>ἐπί:</i> ἐπι-τηδεύω <i>ἀπό:</i> ἀπο-λαμβάνω <i>ὑπό:</i> ὑπό-δικος <i>ὑπέρ:</i> ὑπερ-άνω	<i>ἀ-:</i> ἄ-δικος <i>δυσ-:</i> δύσ-μορφος <i>νη-</i> (στερητικό): νή-ποινος (= ατιμώρητος) <i>επιτατικά ἀρι-, ἐρι-, ζα-</i> (δηλώνουν το «πολύ»): ζά-πλουτος <i>ἐρί-τιμος</i> <i>ἡμι-:</i> ἡμί-θεος

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε. (ουσιαστικά, επίθετα και ρήματα, όπου είναι δυνατόν) με τα συνθετικά που δίνονται:

σύν + τέμνω _____	παρά + τείνω _____
ανά + μορφώω, μορφῶ _____	ἀπό + φεύγω _____
ἀ- + δέω, δῶ (= δένω) _____	διά + γράφω _____
ἀεί + κινέω, κινῶ _____	ἀ- + ὀρίζω _____
δυσ- + τύχη _____	ἀ- + θυμός _____
εὖ + γένος _____	κατά + φαίνω _____
ἐπί + ὄρκος _____	ἀπό + λαμβάνω _____
ἐκ + τρέπω _____	ἀντί + δίκη _____

2. Να χωρίσετε όλες τις σύνθετες λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα στα συνθετικά τους μέρη και να δηλώσετε στη συνέχεια τι μέρος του λόγου είναι το πρώτο συνθετικό τους.

Γ. Γραμματική

1. Επίθετα γ' κλίσης

Στο κείμενο της Ενότητας συναντήσατε τύπους των τριτόκλιτων επιθέτων *εὐσεβής* και *σώφρων*. Τα επίθετα που λήγουν σε **-ης, -ης, -ες** και **-ων, -ων, -ον** είναι **δικατάληκτα**, δηλ. έχουν την ίδια κατάληξη στο **αρσενικό** και στο **θηλυκό** γένος:

α. Δικατάληκτα σιγμόληκτα σε -ης, -ης, -ες

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	εὐσεβής		εὐσεβές	εὐσεβεῖς (< εὐσεβέσ-ες)		εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)
γεν.	εὐσεβοῦς (< εὐσεβέσ-ος)		εὐσεβοῦς (< εὐσεβέσ-ος)	εὐσεβῶν (< εὐσεβέσ-ων)		εὐσεβῶν (< εὐσεβέσ-ων)
δοτ.	εὐσεβεῖ (< εὐσεβέσ-ι)		εὐσεβεῖ (< εὐσεβέσ-ι)	εὐσεβέσι (< εὐσεβέσ-σι)		εὐσεβέσι (< εὐσεβέσ-σι)
αιτ.	εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)		εὐσεβές	εὐσεβεῖς (< εὐσεβέσ-ας)		εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)
κλητ.	εὐσεβές		εὐσεβές	εὐσεβεῖς (< εὐσεβέσ-ες)		εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)

Παρατηρήσεις

1. Όπως φαίνεται στον πίνακα, το θέμα των επιθέτων αυτών λήγει σε **-εσ-**. Στην ονομαστική ενικού του αρσενικού και του θηλυκού το **-ε-** τρέπεται σε **-η-**. Στις υπόλοιπες πτώσεις αποβάλλεται το **-σ-** και επέρχονται συναϊρέσεις ($\epsilon + \omicron > \omicron\upsilon$, $\epsilon + \iota > \epsilon\iota$, $\epsilon + \alpha > \eta$, $\epsilon + \epsilon > \epsilon\iota$). Η αιτιατική πληθυντικού του αρσενικού και θηλυκού γένους σχηματίζεται κατ' αναλογία με την ονομαστική πληθυντικού σε **-εις** αντί **-ης**.

2. Τα επίθετα σε **-ης, -ης, -ες** που δεν τονίζονται στη λήγουσα και είναι υπερδισύλλαβα, όπως το *συνήθης*, ανεβάζουν τον τόνο στην κλητική ενικού του αρσενικού και θηλυκού γένους και στις τρεις όμοιες πτώσεις ενικού του ουδέτερου (*συνήθες*). Επίσης στη γενική πληθυντικού τονίζονται στην παραλήγουσα (*συνήθων*).

β. Δικατάληκτα ενρινόληκτα σε -ων, -ων, -ον

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσ. - θηλ.		ουδέτερο	αρσ. - θηλ.		ουδέτερο
ονομ.	σώφρων		σῶφρον	σώφρονες		σώφρονα
γεν.		σώφρονος			σωφρόνων	
δοτ.		σώφρονα			σώφροσι	
αιτ.	σώφρονα		σῶφρον	σώφρονες		σώφρονα
κλητ.		σῶφρον		σώφρονες		σώφρονα

Παρατηρήσεις

1. Όπως φαίνεται στον πίνακα, το θέμα των επιθέτων αυτών λήγει σε -ον-. Στην ονομαστική ενικού του αρσενικού και του θηλυκού το -ο- τρέπεται σε -ω-.
2. Τα υπερδυσύλλαβα σύνθετα επίθετα σε -ων, -ων, -ον ανεβάζουν τον τόνο τους στις πτώσεις που λήγουν σε -ον, όχι όμως πέρα από τη λήγουσα του α' συνθετικού (εὐδαιμον, αλλά μεγαλόφρον).

2. Ερωτηματική αντωνυμία τίς, τίς, τί

Η ερωτηματική αντωνυμία τίς, τίς, τί (= ποιος, ποια, ποιο) είναι **τριγενής** και **δικατάλληκτη** (δηλ. το αρσ. και το θηλ. γένος έχουν τις ίδιες καταλήξεις).

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	τίς	τί	τίνες	τίνα
γεν.	τίνος, τοῦ	τίνος, τοῦ	τίνων	τίνων
δοτ.	τίνι, τῷ	τίνι, τῷ	τίσι(ν)	τίσι(ν)
αιτ.	τίνα	τί	τίνας	τίνα

3. Αόριστη αντωνυμία τίς, τίς, τί

Παρουσιάζει τις ίδιες καταλήξεις με την ερωτηματική αντωνυμία τίς, αλλά με διαφορές στον τονισμό*.

❖ Με τη βοήθεια των τύπων που δίνονται στον πίνακα, να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν:

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	τίς ,, ἅπτα
γεν.	τινός, του, του , ,
δοτ., τῷ, τῷ , ,
αιτ. ,, ἅπτα

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τα επίθετα στον τύπο που ζητείται στην παρένθεση:

ἄψευδής (γεν. εν. και πληθ. θηλ.)		εὐδαιμών (αιτ. εν. και πληθ. ουδ.)	
ἄληθής (δοτ. εν. και πληθ. αρσ.)		σόφρων (ονομ. εν. και πληθ. ουδ.)	
συνήθης (γεν. εν. και πληθ. ουδ.)		ἐλεήμων (αιτ. εν. και πληθ. αρσ.)	

2. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου που δίνεται στην παρένθεση:

(εὐγενής) _____ γείτονα
(ἀτυχής) _____ ἄνθρωπε
(ἐπιμελής) _____ νεανίαίς
(ψευδής) _____ μῦθοι

(κακοδαίμων) _____ ἄνδρός
(ἀγνώμων) _____ σύμμαχε
(μεγαλόφρων) _____ ἡγεμόνων
(ἄφρων) _____ στρατηγοῖς

*Για τις υπόλοιπες ερωτηματικές και αόριστες αντωνυμίες βλ. Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής.

3. Να κλιθούν οι παρακάτω φράσεις στον αριθμό που βρίσκονται: *τίνες σύμμαχοι, τινὶ πόλει, τίνος ναοῦ, τινὰς ἐλπίδας, χωρία τινά.*

4. Στον παρακάτω διάλογο ο Σωκράτης προσπαθεί να νουθετήσει τον μεγαλύτερο γιο του, ο οποίος είναι θυμωμένος με τη μητέρα του. Να συμπληρώσετε κατά περίπτωση τους τύπους της αόριστης ή της ερωτηματικής αντωνυμίας που ζητούνται και να αποδώσετε το περιεχόμενο του διαλόγου:

- *Εἰπέ μοι, ᾧ παῖ, οἶσθα _____* (ονομ. πληθ. αρσ.) *ἄνθρωποι ἀχαριστοὶ καλοῦνται;*
- *Καὶ μάλα* (= βεβαίως).
- *Καταμεμάθηκας* (= έχεις συνειδητοποιήσει) *οὖν τοὺς _____* (αιτ. εν. ουδ.) *ποιοῦντας τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποκαλοῦσιν;*
- *Τοὺς εὖ παθόντας* (= αυτούς που ευεργετήθηκαν), *ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι μὴ ἀποδῶσιν* (= ενώ μπορούν να ξεπληρώσουν τη χάρη, δεν το κάνουν), *ἀχαριστοὺς καλοῦσιν.*
- *Οὐκοῦν, εἴ γ' οὕτως ἔχει τοῦτο, εἰλικρινῆς _____* (ονομ. εν. θηλ.) *ἂν εἴη ἀδικία ἢ ἀχαριστία; Οὐκοῦν ὅσῳ ἂν _____* (ονομ. εν. αρσ.) *μείζω ἀγαθὰ παθῶν μὴ ἀποδιδῶ χάριν, τοσοῦτῳ ἀδικότερος ἂν εἴη; _____* (αιτ. πληθ. αρσ.) *οὖν, ἔφη, ὑπὸ _____* (γεν. πληθ. αρσ.) *εὗροιμεν ἂν μείζω εὐηργετημένους ἢ παῖδας ὑπὸ γονέων;*

Ξενοφῶν, Ἀπομνημονεύματα 2.2.1-3

5. Να βρείτε τη μορφή της απρόσωπης σύνταξης (απρόσωπο ρήμα ή απρόσωπη έκφραση) που χρησιμοποιείται στις παρακάτω προτάσεις:

- α. *Τῶν ἀγαθῶν χρῆ τοὺς νέους ὀρέγεσθαι* (= να επιθυμούν έντονα).
- β. *Τοὺς βασιλέας δεῖ φιλανθρώπους εἶναι.*
- γ. *Τῷ ἄρχοντι ἔξεστι* (= είναι δυνατόν) *τοῖς νόμοις χρῆσθαι* (= να εφαρμόζει).
- δ. *Ἀνάγκη ἐστὶ ὑμῖν μάχεσθαι.*
- ε. *Καιρός ἐστι ἀποπλεῖν.*
- στ. *Δυνατὸν ἐστὶν τῷ στρατηγῷ αἰρεῖσθαι* (= να επιλέγει) *τὰ συμφέροντα.*

6. Να βρείτε τα υποκείμενα των απαρεμφάτων στις παρακάτω προτάσεις:

- α. *Ἄξιόν ἐστι ἡμᾶς τοῖς Ἀθηναίοις φίλους εἶναι.*
- β. *Δεῖ τὸν δικαστὴν ὀρθῶς δικάζειν.*
- γ. *Ἐλπίς ἐστὶ ἡμῖν τὰ πράγματα γενέσθαι βελτίω.*
- δ. *Ἐξεστὶν ὑμῖν εἰς τὴν πόλιν ἀπέρχεσθαι.*
- ε. *Τοῖς πλουσίοις οὐ προσήκει τοὺς πένητας ὑβρίζειν* (= να εξευτελίζουν).
- στ. *Ἀνάγκη ἐστὶν τῷ πατρὶ τὸν παῖδα καλῶς παιδεύειν.*

Βροτοῖς πέφυκε τὸν πεσόνητα λακτίσαι.

Αἰσχύλος, Ἀγαμέμνων στ. 885

Εἶναι στη φύση των ανθρώπων να κλοτσούν αυτόν που έπεσε.

Αγαλματίδιο Σπαρτιάτη πολεμιστή από τη Δωδώνη (530-510 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων)

Ένας στοργικός ηγέτης

Α. Κείμενο

Η προσωπικότητα του βασιλιά της Σπάρτης Αγησιλάου (444-360 π.Χ.) άσκησε σημαντική επίδραση στον Αθηναίο ιστορικό Ξενοφώντα. Μέσα από το ομώνυμο έργο του τελευταίου αναδεικνύεται η προσωπικότητα ενός ηγέτη αποφασιστικού και αποτελεσματικού, συνάμα όμως εξαιρετικά στοργικού προς τους συμπολίτες του.

“Απαντες επιστάμεθα ότι Ἀγησίλαος, ὅπου ᾤετο τὴν πατρίδα τι ὠφελήσειν, οὐ πόνων ὑφίετο, οὐ κινδύνων ἀφίστατο, οὐ χρημάτων ἐφείδετο, οὐ σῶμα, οὐ γῆρας προὔφασίζετο, ἀλλὰ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμιζε, τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν. Ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ ὠφελήμασι τῆς πατρίδος καὶ τότε ἐγὼ τίθημι αὐτοῦ, ὅτι δυνατώτατος ὦν ἐν τῇ πόλει φανερός ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων. Τίς γὰρ ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν ὄρων τὸν βασιλέα πειθόμενον; [...] Ὅς καὶ πρὸς

τοὺς διαφόρους ἐν τῇ πόλει ὥσπερ πατὴρ πρὸς παῖδας προσεφέρετο. Ἐλοιδορεῖτο μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἐτίμα δ' εἴ τι καλὸν πράττειεν, παρίστατο δ' εἴ τις συμφορὰ συμβαίνοι, ἐχθρόν μὲν οὐδένα ἠγούμενος πολίτην, ἐπαινεῖν δὲ πάντας ἐθέλων, σῶζεσθαι δὲ πάντας κέρδος νομίζων, ζημίαν δὲ τίθεις εἰ καὶ ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπόλοιτο.

Ξενοφῶν, Ἀγησίλαος 7.1-3

Γλωσσικά σχόλια

<i>ἐπίσταμαι</i>	γνωρίζω (πβ. ν.ε.: επιστήμη, επιστήμονας)
<i>ᾤετο</i> (οριστ. παρατ. ρ. <i>οἶομαι</i>)	νόμιζε, πίστευε
<i>οὐ πόνων ὑφίετο</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>ὑφίεμαι</i>)	δεν έπανε (πβ. ν.ε.: ύφεση) να μοχθεί (πβ. ν.ε.: φιλόπoνος)
<i>οὐ κινδύνων ἀφίστατο</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>ἀφίσταμαι</i>)	δεν απέφυγε (πβ. ν.ε.: απόσταση) τους κινδύνους
<i>οὐ χρημάτων ἐφείδετο</i>	δε λυπόταν (πβ. ν.ε.: φειδωλός, αφειδώς) τα χρήματα
<i>προφασίζομαι</i>	προβάλλω ως δικαιολογία
<i>τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν</i>	δηλαδή να κάνει όσο το δυνατόν περισσότερα καλά
(απαρ. ενεστ. ρ. <i>ποιέω, ποιῶ</i>)	στους υπηκόους του
<i>τὸ ὠφέλημα</i>	η ωφέλεια
<i>καὶ τόδε ἐγὼ τίθημι</i>	και αυτό εδώ συγκαταλέγω (πβ. ν.ε.: θήκη, θέση, θέμα)
<i>φανερὸς ἦν μάλιστα λατρεύων</i>	φανερὰ φρόντιζε / υπηρετούσε σε μεγάλο βαθμό
<i>τίς ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν</i> (απαρ. ενεστ. ρ. <i>ἀπειθέω, ἀπειθῶ</i>)	ποιος θα ήθελε να μην υπακούει;
<i>ὅς, ἧ, ὅ</i> (αναφ. αντων.)	ο οποίος (μετά από ισχυρό σημείο στίξης μπορεί να μεταφράζεται και σαν δεικτική: αυτός)
<i>ὁ/ἡ διάφορος, τὸ διάφορον</i>	ο αντίπαλος, ο πολιτικός αντίπαλος
<i>προσφέρομαι</i>	συμπεριφέρομαι (πβ. ν.ε.: προσφορά, πρόσφορο, πρόσφορος)
<i>λοιδορέομαι, λοιδοροῦμαι</i>	κακολογώ (πβ. ν.ε.: λοιδορία)
<i>τὸ ἀμάρτημα</i>	το σφάλμα, η αδικία (πβ. ν.ε.: αμαρτωλός, διαμαρτία)
<i>ἐτίμα</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>τιμάω, τιμῶ</i>)	τιμούσε
<i>παρίστατο</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>παρίσταμαι</i>)	παραστεκόταν (πβ. ν.ε.: παράσταση, παραστατικός)
<i>ἠγόομαι, ἠγοῦμαι</i>	ηγούμαι, θεωρώ (πβ. ν.ε.: ηγέτης, αφηγούμαι)
<i>ζημίαν δὲ τιθεῖς εἰ καὶ ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπόλοιτο</i> (ευκτ. αορ. ρ. <i>ἀπόλλυμαι</i>)	και θεωρώντας το ζημιά (πβ. ν.ε.: αποζημιώνω, ζημογόνος) αν κάποιος, έστω και ανάξιος, χανόταν (πβ. ν.ε.: απώλεια)

Ερμηνευτικά σχόλια

Ἀγησίλαος: Διαδέχτηκε τον αδερφό του Ἄγη στον θρόνο της Σπάρτης (398 π.Χ.) και συνέχισε (από το 396 έως το 394 π.Χ.) τον πόλεμο με τους Πέρσες σημειώνοντας μεγάλες επιτυχίες. Παρά τη σωματική αναπηρία του (ήταν χωλός), απολάμβανε ευρείας αποδοχής λόγω της χαρισματικής προσωπικότητας και των στρατιωτικών ικανοτήτων του.

δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει φανερός ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων: Ο Ξενοφών σχολιάζει ιδιαίτερα την υποδειγματική για τους πολίτες της Σπάρτης συμπεριφορά του Αγησίλαου. Εφαρμόζοντας την αρχή ότι δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος να συνεντίσεις κάποιον από τον παραδειγματισμό, ο Αγησίλαος επιδείκνυε συνέπεια στην τήρηση των νόμων, ωθώντας έτσι και τους συμπολίτες του να πειθαρχούν στις αρχές της πόλης.

Ερωτήσεις

1. Τι θεωρούσε καθήκον του σωστού πολιτικού ο Αγησίλαος σύμφωνα με τον Ξενοφώντα;
2. Πώς συμπεριφερόταν ο Αγησίλαος στους συμπολίτες του; Τι είδους σχέση επιδίωκε να δημιουργήσει μαζί τους;
3. Θα μπορούσε ο Αγησίλαος να χαρακτηριστεί, εκτός από ηγέτης, και «παιδαγωγός»; Ποια στοιχεία του κειμένου μπορούν να στηρίξουν αυτόν τον χαρακτηρισμό;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

πράττω [= κάνω, κατορθώνω, επιτελώ]

θ. πρα(γ)-

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: *πράττοιεν*]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	<p>ὁ <i>πρακτήρ</i> [= αυτός που κάνει κάτι]</p> <p><i>πραγματώδης</i> [= κοπιώδης]</p>	<p>ἡ <i>πραξις</i> (-η)</p> <p>τὸ <i>πράγμα</i></p> <p><i>πραγματεύομαι</i> [= (α.ε.) ασχολούμαι με κάτι, (ν.ε.) εξετάζω κάτι σε βάθος]</p> <p><i>πραγματικός</i></p> <p>ὁ <i>πραγματευτής</i> [= έμπορος, εμπορικός αντιπρόσωπος]</p> <p>ἡ <i>πραγματεία</i></p> <p>τὰ <i>πεπραγμένα</i></p> <p>τὸ <i>πρακτόρειον</i> (-εῖο) [= (α.ε.) το γραφείο και το αξίωμα του φοροεισπράκτορα, (ν.ε.) επαγγελματικό γραφείο εξυπηρέτησης]</p> <p>ὁ <i>πράκτωρ</i> [= (α.ε.) συλλέκτης φόρων, (ν.ε.) πρόσωπο που φέρνει σε πέρας υποθέσεις άλλων]</p> <p><i>πρακτικός</i></p>	<p>πραγματικότητα</p> <p>πράγματι</p> <p>πραγμάτωση</p> <p>πραγματέυση</p> <p>πραγματευτής [= γυρολόγος]</p> <p>πραμάτεια [= το εμπόρευμα του πραγματευτή]</p>
	σύνθετα	<p><i>ἀντιπράττω</i> [= εναντιώνομαι]</p> <p>ἡ <i>εὐπραξία</i> [= η καλή συμπεριφορά]</p> <p><i>ἀπρακτῶ</i> [= αδρανῶ]</p> <p><i>ἀπράγμων</i></p> <p><i>κοινοπραγῶ</i> [= κάνω κάτι από κοινού με κάποιον]</p> <p>ἡ <i>κοινοπραγία</i></p> <p><i>πολυπραγμονῶ</i> [= ασχολούμαι με πολλά πράγματα]</p>	<p><i>διαπράττω</i></p> <p>ἡ <i>διάπραξις</i> (-η)</p> <p><i>εἰσπράττω</i></p> <p>ἡ <i>εἴσπραξις</i> (-η)</p> <p><i>συμπράττω</i></p> <p>ἡ <i>σύμπραξις</i> (-η)</p> <p>ἡ <i>δυσπραγία</i> [= (α.ε.) η κακή τύχη, (ν.ε.) έλλειψη άνεσης στο βιοτικό επίπεδο]</p> <p>ἡ <i>ἀπραξία</i> [= η αδράνεια]</p> <p><i>ἀπρακτος</i></p> <p><i>πολυπράγμων</i></p> <p><i>πολυπραγμοσύνη</i></p> <p><i>εἰσπράκτωρ</i> (-ορας)</p> <p><i>ἔμπρακτος</i></p> <p><i>διαπραγματεύομαι</i></p>	<p>πραματογνώμονας [= πρόσωπο με ειδικές επιστημονικές ή τεχνικές γνώσεις που καλείται να γνωμοδοτήσει για ένα θέμα]</p> <p>πραματοποιῶ</p> <p>πραματοποίηση</p> <p>διαπραγματέυση</p> <p>κοινοπραξία</p> <p>πραξικόπημα</p> <p>εχθροπραξίες</p>

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω παράγωγες των **θ. πράττω** και **πραγματεύω** λέξεις της α.ε. στην κατηγορία που ανήκουν (πρόσωπο που ενεργεί, κατάσταση, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.): *πραξις, πράκτωρ, πραγματεία, πραγματευτής.*
2. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τις κατάλληλες λέξεις από τη β' στήλη του Λεξιλογικού Πίνακα:

α. Οι συνάδελφοί μου οργίστηκαν πάρα πολύ, όταν η αντιπροσωπεία του σωματείου μας γύρισε _____ από τη συνάντηση με τον υπουργό Εργασίας.

- β. Το να κατηγορείς χωρίς λόγο τους άλλους είναι το πιο εύκολο _____ .
 γ. Ο _____ της ασφαλιστικής εταιρείας ειδοποίησε ότι θα περάσει για να πληρωθεί την Τρίτη.
 δ. Έπρεπε να είχες κινηθεί γρηγορότερα. _____ μεγάλο σφάλμα περιμένοντας τόσο καιρό.
 ε. Δε μου αρκούν τα λόγια. Περιμένω _____ απόδειξη της μεταμέλειάς σου.

3. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τα συνώνυμά τους στη στήλη Β':

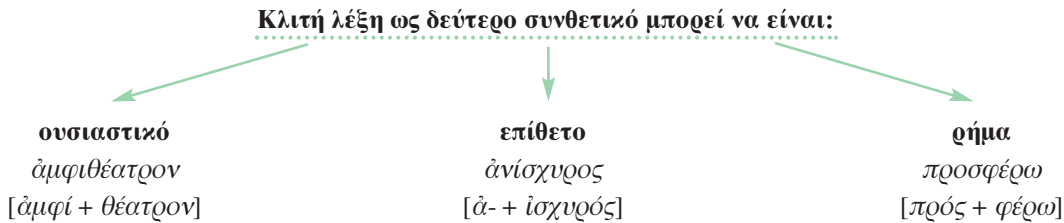
A'	B'
φανερός	μόχθος
ποιῶ	ἐμφανής
ζημία	ὀωμαλέος
πόνος	πράττω
ἰσχυρός	βλάβη

4. Να βρείτε τη σημασιολογική διαφορά των λέξεων «πραγμάτωση», «πραγμάτευση» και «διαπραγμάτευση» στη ν.ε. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

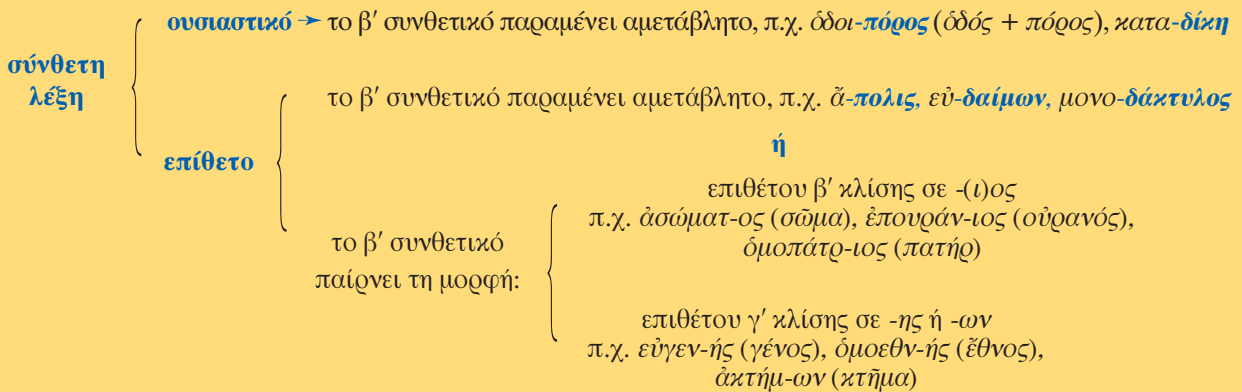
B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή - ουσιαστικό

Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας ως δεύτερο συνθετικό τα εξής ουσιαστικά του κειμένου της Ενότητας: κίνδυνος, βασιλεύς, πατρίς, νόμος.

Όταν το β' συνθετικό είναι **ουσιαστικό**, η σύνθετη λέξη που παράγεται μπορεί να είναι και αυτή **ουσιαστικό** (π.χ. ἡμίθεος) ή **επίθετο** (π.χ. ἄπολις). Στη σύνθετη λέξη το β' συνθετικό άλλοτε παραμένει αμετάβλητο και άλλοτε μετασχηματίζεται. Ειδικότερα:

Ασκήσεις

1. Να σχηματίζετε σύνθετα ουσιαστικά της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

ἵππος + δρόμος	ὁ _____	φεύγω (θ. φυγ-) + δίκη	ὁ _____
ὄπισθεν + δόμος	ὁ _____	ρίπτω (θ. ριψ-) + ἀσπίς	ὁ _____
νόμος + διδάσκαλος	ὁ _____	γῆ + πέδον	τὸ _____
πατριά* + ἀρχή	ὁ _____		

2. Να σχηματίζετε σύνθετα επίθετα της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται. Προσέξτε ιδιαίτερα τους μετασχηματισμούς των β' συνθετικών:

ὑπέρ + μέγεθος	ὁ _____	πολύ + μηχανή	ὁ _____
ὁμοῦ + μήτηρ (μητρ-ός)	ὁ _____	πρό + χεῖρ	ὁ _____
ἀ- + τόπος	ὁ _____	μακρός + χεῖρ	ὁ _____
μέγας (μεγάλ-ου) + γνώμη	ὁ _____	φίλος + ξένος	ὁ _____
διά + πῦρ	ὁ _____		

3. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις. Ποιες λέξεις που συναντήσατε στο κείμενο χρησιμοποιούνται ως β' συνθετικό;

σύνθετες λέξεις	συνθετικά μέρη
καμόπολις	
μητρόπολις	
εὐπατρίδης	
φιλόπατρις	
συνεργός	

Γ. Γραμματική

1. Ευκτική ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου ενεργητικής φωνής

Οι τύποι *πράττειν* και *συμβαίνει* του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι ευκτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής.

α. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Η ευκτική του ενεστώτα και του μέλλοντα έχει ως χαρακτηριστικό γνώρισμα τη δίφθογγο *-οι-*. Ο μέλλοντας έχει τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα με την προσθήκη του χαρακτηριστικού *-σ-* πριν από αυτές.

Ο αορίστος διαφοροποιείται από τον μέλλοντα ως προς τη χαρακτηριστική δίφθογγο, που είναι *-αι-* αντί για *-οι-*.

❖ Με βάση αυτές τις παρατηρήσεις να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους που λείπουν από τους πίνακες:

<p>Ευκτική Ενεστώτα</p> <p>πιστεύ-οιμι πιστεύ-οις πιστεύ-οι πιστεύ-οιμεν πιστεύ-οιτε πιστεύ-οιεν</p>		<p>Ευκτική Μέλλοντα</p> <p>πιστευ-σ-..... πιστευ-σ-..... πιστευ-σ-..... πιστευ-σ-..... πιστευ-σ-..... πιστευ-σ-.....</p>		<p>Ευκτική Αορίστου</p> <p>πιστευ-...-..... πιστευ-...-..... πιστευ-...-..... πιστευ-...-..... πιστευ-...-..... πιστευ-...-.....</p>
---	---	---	--	---

* = το γένος, η καταγωγή

Παρατηρήσεις

1. Οι δίφθογγοι *-οι-* και *-αι-* στις καταλήξεις της ευκτικής είναι πάντοτε μακρόχρονες.
2. Η ευκτική αορίστου, όπως και η υποτακτική, δεν παίρνει αύξηση.

3. Για τον σχηματισμό και την κλίση της ευκτικής μέλλοντα και αορίστου ενεργητικής φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις ίδιες καταλήξεις, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των χρόνων αυτών.

π.χ. *πράττω* → *πράξοιμι - πράξαιμι*, *βλάπτω* → *βλάψοιμι - βλάψαιμι*, *σώζω* → *σώσοιμι - σώσαιμι*.

β. Σημασίες και χρήσεις της ευκτικής

Σε κύριες προτάσεις η ευκτική μπορεί να εκφράζει:

– **ευχή** (ευχεταική ευκτική). Μεταφράζεται: «μακάρι να...». Συνήθως προηγούνται τα μόρια *εἴθε*, *ὥς*, *εἰ γάρ* για έμφαση.

π.χ. *Εἴθε σὺ φίλος ἡμῖν γένοιο.* (= Μακάρι να γινόντουσαν φίλοι μας!)

– το **δυνατό** στο παρόν ή στο μέλλον (δυνητική ευκτική). Συνοδεύεται από το δυνητικό *ἄν* και μεταφράζεται: «θα ήταν δυνατόν να...», «θα μπορούσα να...».

π.χ. *Ἔχouis ἄν με διδάξαι τί ἐστὶ νόμος;* (= Θα ήταν δυνατόν / Θα μπορούσες να με διδάξεις τι είναι νόμος;)

Πολλὰς ἄν εὗροις μηχανάς. (= Θα ήταν δυνατόν / Θα μπορούσες να βρεις πολλά τεχνάσματα.)

Σε δευτερεύουσες προτάσεις η ευκτική μπορεί να είναι:

– ευκτική του **πλάγιου λόγου**, η οποία συνήθως αντικαθιστά άλλες εγκλίσεις, όταν στον πλάγιο λόγο η δευτερεύουσα πρόταση εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου.

π.χ. *Ἐγὶγνωσκε ὅτι σὺ λέγοις τάληθῆ.*

– **επαναληπτική** ευκτική, που δηλώνει επανάληψη και μεταφράζεται: «κάθε φορά που...» (κυρίως σε υποθετικές, χρονικές και αναφορικές προτάσεις).

π.χ. *Τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον.* (= Ὅποτε / Κάθε φορά που έπιαναν κάποιον από τους εχθρούς, τον εκτελούσαν.)

– **δυνητική** ευκτική, που εκφράζει, όπως και στις κύριες προτάσεις, το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον.

π.χ. *Νῆες ὑμῖν πάρεισιν, ὥστε ἐξαίφνης ἄν ἐπιπέσοιτε.* (= Έχετε πλοία, και θα ήταν δυνατόν / θα μπορούσατε αιφνιδιαστικά να κάνετε επίθεση.)

2. Αναφορική αντωνυμία *ὅς, ἧ, ὃ* (= ο οποίος, η οποία, το οποίο)

Ακολουθεῖ γενικά την κλίση των δευτεροκλιτων επιθέτων σε *-ος, -η, -ον*.

❖ **Να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν από τον πίνακα:**

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	<i>ὅς</i>	<i>ἧ</i>	<i>ὃ</i>			
γεν.						
δοτ.						
αιτ.						

Παρατηρήσεις

1. Δεν πρέπει να συγχέεται η αναφορική αντωνυμία με τους ομόηχους τύπους του οριστικού άρθρου (*ἧ ≠ ἡ, οἷ ≠ οἶ, αἷ ≠ αἶ*)· οι τύποι της αναφορικής αντωνυμίας παίρνουν τόνο.

2. Όλες οι αναφορικές αντωνυμίες παίρνουν δασεία.

3. Κατά τον ίδιο τρόπο κλίνεται και η αναφορική αντωνυμία *ὅσπερ, ἧπερ, ὅπερ*. Απλώς, στο τέλος κάθε τύπου προτίθεται το μόριο *-περ* χωρίς να επηρεάζεται ο τονισμός.

3. Αναφορική αντωνυμία *ὅστις, ἥτις, ὃ τι*

Η αναφορική αντωνυμία *ὅστις, ἥτις, ὃ τι* σχηματίζεται από την αναφορική *ὄς* και την αόριστη *τίς*. Κλίνεται και στα δύο μέρη της και τονίζεται πάντοτε το *α'* συνθετικό με τον τόνο που παίρνει και η απλή αναφορική αντωνυμία*.

❖ Να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν από τον πίνακα:

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	<i>ὅστις</i>	<i>ἥτις</i>	<i>ὃ,τι</i>, <i>ἅττα</i>
γεν., <i>ὄτου</i>, <i>ὄτου</i>		
δοτ., <i>ὄτω</i>, <i>ὄτω</i>
αιτ., <i>ἅττα</i>

Παρατηρήσεις

1. Ο τύπος *ἅττα* διαφέρει από τον αντίστοιχο τύπο της αόριστης αντωνυμίας, επειδή παίρνει δασεία, όπως όλες οι αναφορικές αντωνυμίες.

2. Το ουδέτερο της αναφορικής αντωνυμίας *ὅστις, ἥτις, ὃ τι* γράφεται *ὄ,τι ἢ ὄ τι* (πβ. ν.ε.: 'Ό,τι και να ζητήσεις, θα το κάνω για σένα).

Ασκήσεις

1. Να τονίσετε και να αναγνωρίσετε γραμματικά τους εξής ρηματικούς τύπους ευκτικής: *λατρευοι, σαλευοις, παιδενοι, ἀλλαξαι, ἐξοργισαις, ἐκπληξαις, καλυψαι*.

2. Να μεταφέρετε τα παρακάτω ρήματα στο πρόσωπο της ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου που ζητείται:

		Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος
οὗτος	<i>(κινδυνεύω)</i>			
	<i>(βουλεύω)</i>			
ἡμεῖς	<i>(γράφω)</i>			
	<i>(τοξεύω)</i>			

3. Να συμπληρώσετε τους τύπους ευκτικής των χρόνων που λείπουν διατηρώντας το πρόσωπο του τύπου που δίνεται:

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος
<i>πράττοις</i>		
	<i>κελεύσοιτε</i>	
	<i>συμβουλεύσοιεν</i>	
		<i>φυλάξαμεν</i>

4. Να μετατρέψετε τις παρακάτω ευκτικές ενεστώτα σε ευκτικές αορίστου στον ίδιο αριθμό και στο ίδιο πρόσωπο: *οὗτος λατρεύοι* _____, *οὗτοι ἰκετεύοιεν* _____, *σύ ἐρμηνεύοις* _____, *ἡμεῖς τάττομεν* _____, *ὑμεῖς θεραπεύοιτε* _____.

5. Να μεταφράσετε τις φράσεις: α. *λύομεν τὸν γρίφον*, β. *λύομεν τὸν γρίφον*, γ. *λύομεν τὸν γρίφον*.

* Για τις υπόλοιπες αναφορικές αντωνυμίες βλ. Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής.

6. Να βρείτε το ρήμα των προτάσεων και να γράψετε στην παρένθεση τους τύπους ευκτικής του ίδιου χρόνου και αριθμού:

- α. Σωκράτης δὲ διαίτη τὴν ψυχὴν ἐπαίδευσε (_____).
β. Ἀγησίλαος βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμισε, τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν (_____).
γ. Ὁ πατὴρ ἡμῖν πράττειν τὰ δέοντα συνεβούλευσεν (_____).

7. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο της αναφορικής αντωνυμίας ὅς, ἥ, ὃ στις παρακάτω προτάσεις:

- α. Τὸ χωρίον, _____ παρὰ τὸν ποταμὸν κεῖται, κατάφυτόν ἐστι.
β. Οὗτοι τῶν στρατηγῶν ἄριστοὶ εἰσιν, _____ (δοτ. πληθ. αρσ. = στους οποίους) οἱ στρατιῶται μάλιστα πείθονται.
γ. Αἱ πόλεις, _____ ἀτείχιστοὶ εἰσιν, ῥαδίως ἀλίσκονται (= κυριεύονται).
δ. Τῶν ποταμῶν τινες, _____ πολὺν ῥόον (= δυνατό ρεύμα) ἔχουσιν, οὐ διαβατοὶ εἰσι.
ε. Τὰ δῶρα ταῦτα, _____ μοι ἔδωκας, πολυτελῆ εἰσιν.
στ. Μέννησαι τῶν λόγων, _____ ἤκουσάς μου;

8. Να συμπληρωθεί ο κατάλληλος τύπος των αντωνυμιών ὅσπερ και ὅστις, ώστε να συμφωνεί με τα ουσιαστικά:

πολίτην	_____	_____
πόλεων	_____	_____
γονεύς	_____	_____
ἰατροῖς	_____	_____
ἄνθρωποι	_____	_____
δῶρον	_____	_____

9. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε γραμματικά τους τύπους ευκτικής των φράσεων. Κατόπιν να εξηγήσετε τι δηλώνουν:

- α. Μὴ γένοιτο, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ πράγματα ἐν τούτῳ.
β. Ἄρ' ἂν μοι ἐθελήσαις, ὃ Ἰέρων, διηγήσασθαι ἃ εἰκός ἐστι εἰδέναι σε βέλτιον (= καλύτερα) ἐμοῦ;
γ. Καὶ οἱ ὄνοι (= τα γαϊδούρια), ἐπεὶ τις διώκοι, προδραμόντες ἔστασαν (= προχωρούσαν και κατόπιν σταματούσαν).

Ἀρχῆς τετευχὸς ἴσθι ταύτης ἄξιος.

Μένανδρος, Γνώμαι μονόστιχοι

Αν σου τύχει αξίωμα, να είσαι αντάξιός του.

Πομπή πιστών που προσφέρει θυσίες στους θεούς (παράσταση σε ξύλο, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η γένεση της θρησκείας και της δικαιοσύνης

Α. Κείμενο

Ο σοφιστής Κριτίας (460-403 π.Χ.) είναι ευρύτερα γνωστός λόγω της ηγετικής θέσης του στις τάξεις των Τριάκοντα Τυράννων, καθεστώς που επιβλήθηκε στην Αθήνα μετά την ήττα της στον Πελοποννησιακό πόλεμο. Από το φιλοσοφικό και λογοτεχνικό έργο του πολύ λίγα έχουν σωθεί. Στο απόσπασμα από το σατυρικό δράμα του *Σίσυφος* που θα μελετήσετε μας δίνεται η ευκαιρία να γνωρίσουμε τη θεμελιώδη διδασκαλία του Κριτία –αλλά και πολλών άλλων σοφιστών– σύμφωνα με την οποία η θρησκεία, ο νόμος και η τάξη είναι ανθρώπινες επινοήσεις.

Ἦν χρόνος ὅτ' ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος

καὶ θηριώδης ἰσχύος θ' ὑπηρέτης,

ὅτ' οὐδὲν ἄθλον οὔτε τοῖς ἐσθλοῖσιν ἦν

οὔτ' αὖ κόλασμα τοῖς κακοῖς ἐγίγνετο.

κἄπειτά μοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι νόμους

5

θέσθαι κολαστάς, ἵνα δίκη τύραννος ἦ

τήν θ' ὕβριν δούλην ἔχη·

ἐζημιούτο δ' εἴ τις ἐξαμαρτάνοι.

Ἐπειτ' ἐπειδὴ τὰμφανῆ μὲν οἱ νόμοι

ἀπειρογον αὐτοὺς ἔργα μὴ πράσσειν βία,

10

λάθρα δ' ἔπρασσον, τῆνικαῦτά μοι δοκεῖ

πυκνός τις καὶ σοφὸς γνώμην ἀνὴρ

θεῶν δέος θνητοῖσιν ἐξευρεῖν, ὅπως

εἶη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι, κἄν λάθρα

πράσσωσιν ἢ λέγωσιν ἢ φρονῶσί τι.

15

Ἐντεῦθεν οὖν τὸ θεῖον εἰσηγήσατο,

ὡς ἔστι δαίμων ἀφθίτῳ θάλλων βίῳ

νόῳ τ' ἀκούων καὶ βλέπων, φρονῶν τε καὶ

προσέχων τε ταῦτα καὶ φύσιν θεῖαν φορῶν,

ὅς πᾶν μὲν τὸ λεχθὲν ἐν βροτοῖς ἀκούσεται,

20

τὸ δρώμενον δὲ πᾶν ἰδεῖν δυνήσεται.

Κριτίας, *Σίσυφος* απ. 19, στ. 1-21

Γλωσσικά σχόλια

<p>ἦν χρόνος ὅτε ἦν ἄτακτος (ὁ/ἡ ἄτακτος, τὸ ἄτακτον) ἀνθρώπων βίος ὁ/ἡ θηριώδης, τὸ θηριῶδες τὸ ἄθλον ὁ ἐσθλός, ἡ ἐσθλή, τὸ ἐσθλόν αὖ τὸ κόλασμα κᾶπειτα (= καὶ ἔπειτα, κράση) μοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι (= οἱ ἄνθρωποι, κράση) θέσθαι (απαρ. αορ. β' ρ. τίθεμαι) νόμους ὁ κολαστής τύραννός εἰμι ἡ ὕβρις ἔξιμοῦτο (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. ζημιόμαι, ζημιούμαι) ἔξαμαρτάνω τὰμφανῆ (= τὰ ἐμφανῆ, κράση) οἱ νόμοι ἀπειργον αὐτοῦς ἔργα μὴ πράσσειν βία λάθρα τηνικαῦτα πικνός τις καὶ σοφός γνώμην ἀνὴρ θεῶν δέος θνητοῖσιν (= θνητοῖς) ἔξευρεῖν (απαρ. αορ. β' ρ. ἔξευρίσκω) ὅπως εἶη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι (= κακοῖς), κἄν φρονέω, φρονῶ ἐντεῦθεν τὸ θεῖον εἰσηγήσατο (ρ. εἰσηγέομαι, εἰσηγοῦμαι) ὡς ἔστι δαίμων ἀφθίτῳ (επίθ. ὁ/ἡ ἄφθιτος, τὸ ἄφθιτον) θάλλων βίῳ νόῳ (ουσ. ὁ νοῦς) τ' ἀκούων καὶ βλέπων φρονῶν τε καὶ προσέχων τε ταῦτα καὶ φύσιν θεῖαν φορῶν (μτχ. ενεστ. ρ. φορέω, φορῶ) πᾶν τὸ λεχθέν (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. λέγομαι) ὁ βροτός</p>	<p>υπήρχε μια εποχή που έλειπε ο νόμος / η τάξη από τη ζωή των ανθρώπων (πβ. ν.ε.: αταξία, τακτοποιώ) που ταιριάζει σε θηρίο, που χαρακτηρίζεται από θηριωδία το βραβείο, το έπαθλο (πβ. ν.ε.: αθλοθέτης, αθλοπαιδιά) ο ενάρετος πάλι, από την άλλη πλευρά η τιμωρία (πβ. ν.ε.: κόλαση, κολαστήριο) κι έπειτα έχω την εντύπωση ότι οι άνθρωποι θέσπισαν (πβ. ν.ε.: θέμα, θέση, θετός) νόμους ο τιμωρός εξουσιάζω, κυβερνώ η αλαζονεία, η ξιπασιά, (εδώ) η αδικία, η ασυδοσία τιμωρούνταν σφάλλω, αδικώ οι νόμοι εμπόδιζαν αυτούς να διαπράττουν φανερές αδικίες κρυφά (πβ. ν.ε.: λαθραίος, λαθροκυνηγός) τότε ένας άνθρωπος ευφυής και σοφός ότι επινόησε (πβ. ν.ε.: εφευρίσκω, εφεύρεση) για τους θνητούς τον φόβο των θεών για να υπάρχει κάποιος φόβος για τους κακούς, ακόμα και αν σκέφτομαι, σχεδιάζω (πβ. ν.ε.: φρόνημα, φρόνηση) από τότε εισηγήθηκε / δίδαξε το θείο, ότι δηλαδή υπάρχει θεός που ζει αιώνια και που ακούει και βλέ- πει με τον νου και σκέφτεται και επιτηρεί αυτά και είναι περιβεβλημένος με τη θεία φύση καθετί που λέγεται ο θνητός</p>
--	--

Ερμηνευτικά σχόλια

Ἦν χρόνος ὅτ': Η φράση αυτή αποτελεί συνηθισμένη έναρξη μυθικών διηγήσεων στην αρχαιότητα. Μοιάζει πολύ με την εισαγωγική φράση των δικών μας παραμυθιών: *ήταν κάποτε...* Με παρόμοιο τρόπο σκιαγραφεί ένας άλλος μεγάλος σοφιστής, ο Πρωταγόρας, στον ομώνυμο πλατωνικό διάλογο, τα πρώιμα στάδια του ανθρώπινου πολιτισμού.

Ἦν χρόνος ὅτ' ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος... ἔξιμοῦτο δ' εἶ τις ἔξαμαρτάνοι: Οι περισσότεροι σοφιστές που πήραν θέση πάνω στο ζήτημα της προέλευσης του νόμου και της δικαιοσύνης δίδαξαν ότι κατά την πρώτη περίοδο της εμφάνισης των ανθρώπων στη Γη δεν υπήρχαν ούτε κοινωνική οργάνωση ούτε νόμοι. Οι άνθρωποι κατευθύνονταν περισσότερο από τα ένστικτά τους και το δίκαιο του ισχυροτέρου, συνεπώς η ειρηνική συμβίωση δεν ήταν εφικτή· ο πιο δυνατός υπερίσχυε και επέβαλλε τη θέλησή του στους αδύνατους. Η πρωτόγονη αυτή κατάσταση αντιμετωπίστηκε χάρι στον νόμο και στο δίκαιο, που διαμόρφωσαν νέες συνθήκες ζωής για το ανθρώπινο γένος.

Οι άνθρωποι προσπάθησαν με αυτά τα μέσα να εγκαθιδρύνουν στις κοινωνίες τους τη δικαιοσύνη και να τιμωρήσουν την *ὑβριν*, δηλαδή την αλαζονεία που οδηγεί στην αδικία. Υπάρχουν όμως στους νόμους μόνο όταν υπήρχε κίνδυνος να γίνουν αντιληπτοί και να τιμωρηθούν για την παράβαση που είχαν διαπράξει.

τηνικαῦτά μοι δοκεῖ πυκνός τις και σοφὸς γνώμη ἀνήρ: Κατά τον Κριτία, η ολοκληρωτική επικράτηση του νόμου και του δικαίου εξασφαλίστηκε μόνο όταν ένας οξυδερκής άνθρωπος επινόησε τους θεούς, που παρατηρούν τις πράξεις του ανθρώπου και κρίνουν ακόμα και αυτές που ξεφεύγουν από τη ματιά των αρχόντων της πόλης. Έτσι, ο σοφιστής παρουσιάζει τη θρησκεία ως ελεγκτικό θεσμό που βασίζεται στο δέος που προκαλεί ο παντεπόπτης, παντοδύναμος και αθάνατος θεός.

Ερωτήσεις

1. Ποια κατάσταση επικρατούσε, όταν ο άνθρωπος έκανε τα πρώτα βήματά του πάνω στη Γη; Πώς συντέλεσε η εμφάνιση του νόμου στη βελτίωση αυτής της κατάστασης;
2. Γιατί χαρακτηρίζει ο Κριτίας σοφό τον άνθρωπο που επινόησε τη θρησκεία;
3. Για ποιους λόγους, κατά τη γνώμη σας, η πίστη στους θεούς και άγραφους νόμους άρχισε να φθίνει σταδιακά; Ποιοι παράγοντες συντέλεσαν σε αυτή την εξέλιξη;
4. Ο Κριτίας περιγράφει έναν θεό που επινοήθηκε από έναν σοφό άνθρωπο, με σκοπό να εποπτεύει τα ανθρώπινα και να προλαμβάνει την αδικία με τον φόβο που εμπνέει στους ανθρώπους. Να συγκρίνετε τα χαρακτηριστικά αυτού του θεού με εκείνα του χριστιανικού Θεού.

Ο Απόλλων από το δυτικό αέτωμα του ναού του Δία στην Ολυμπία (Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας)

Η Αθηνά σε περισυλλογή. Η θεά στηρίζεται στο δόρυ της και κοιτάζει μια επιτύμβια στήλη (ανάγλυφο του 470-450 π.Χ., Μουσείο Ακροπόλεως).

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ἄθλος [= διαγωνισμός, αγώνας για την κατάκτηση βραβείου, (μτφ.) πάλη, μόχθος]
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: ἄθλον]

Αρχαία Ελληνική - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	<p>ἀθλεύω [= αγωνίζομαι για κάποιο έπαθλο] τὸ ἄθλον [= βραβείο αγώνα, (πληθ.) αγώνας]</p>	<p>ἄθλῶ (ν.ε.: αθλούμαι) ἢ ἄθλησις (-η) ὁ ἄθλητής ἄθλητικός τὸ ἄθλημα ἄθλιος [= ταλαίπωρος, ελεεινός] ἢ ἀθλιότης (-τητα)</p>	<p>αθλητισμός</p>
	σύνθετα	<p>ἡ ἀθλοθεσία</p>	<p>ὁ ἀθλοθέτης [= αυτός που απονέμει το βραβείο] ἄθλοφόρος τὸ πένταθλον (-ο) τὸ δέκαθλον (-ο) φίλαθλος τὸ ἔπαθλον (-ο)</p>	<p>αθλοπαιδιές [= αθλητική ψυχαγωγική δραστηριότητα] αθλητίατρος αθλητικογράφος συναθλητής πρωταθλητής πρωταθλητισμός αντιαθλητικός</p>

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με την κατάλληλη λέξη από τον Λεξιλογικό Πίνακα:

- α. Η Ελλάδα αναδείχθηκε _____ Ευρώπης στο ποδόσφαιρο το 2004.
β. Στους Ολυμπιακούς Αγώνες της αρχαίας Ελλάδας το _____ ήταν στεφάνι αγριελιάς.
γ. Η Εκκλησία ονόμασε τους αγίους Δημήτριο και Γεώργιο _____ .

2. Να συνδυάσετε τις λέξεις της στήλης Α' με αυτές της στήλης Β', επιφέροντας τις αναγκαίες αλλαγές ώστε να προκύψουν αποδεκτά ονοματικά σύνολα:

Α'	Β'
αντιαθλητικός	αθλητισμός
αθλητικός	έπαθλο
σχολικός	άθλημα
χρηματικός	συμπεριφορά
επίπονος	συντάκτης

3. Να εξετάσετε με τη βοήθεια των λεξικών σας πώς η λέξη **ἄθλιος** πήρε τη σημασία «ταλαίπωρος, δυστυχής».
Για να βοηθηθείτε, σκεφτείτε τα ζεύγη λέξεων: *ἀγωνία – ἀγών, μοχθηρός – μόχθος, πονηρός – πόνος.*

B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή - επίθετο

Κατά τη σύνθεση, όταν το β' συνθετικό είναι επίθετο, μένει αμετάβλητο.

π.χ. δύσ-βατος (βατός), πάγ-καλος (καλός), ἄ-γνωστος (γνωστός)

Ασκήσεις

1. Να γράψετε από μία σύνθετη λέξη της α.ε. χρησιμοποιώντας ως β' συνθετικό τα επίθετα σοφός και πᾶς.

2. Με τα συνθετικά που δίνονται να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε.:

ἄ- + φυσικός _____ πολύς + ποικίλος _____
ἄ- + ἴσος _____ πρό + δήλος _____
φίλος + καλός _____

3. Να συνδυάσετε τα πρώτα συνθετικά της στήλης Α' με όσο το δυνατόν περισσότερα επίθετα από τη στήλη Β', ώστε να προκύψουν σύνθετα επίθετα της α.ε. Στη συνέχεια να σημειώσετε στη στήλη Γ' τις σύνθετες λέξεις που προκύπτουν:

A'	B'	Γ'
ἄ-	ὅμοιος	_____
δυσ-	δήλος	_____
παρά	ἀνάλογος	_____
κατά	σύμμετρος	_____

Γ1. Γραμματική

1. Ευκτική ενεστώτα του ρ. εἶμι και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Ο τύπος **εἶη** του κειμένου της Ενότητας (στ. 14) είναι τύπος ευκτικής ενεστώτα του ρ. εἶμι.

Η ευκτική ενεστώτα του ρ. εἶμι δε σχηματίζεται με τη χαρακτηριστική δίφθογγο -οι-, όπως αυτή των βαρύτονων ρημάτων.

Κλίση ευκτικής ενεστώτα ρ. εἶμι

εἶην	εἶημεν / εἶμεν
εἶης	εἶητε / εἶτε
εἶη	εἶησαν / εἶεν

Η ευκτική του παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων σχηματίζεται τόσο περιφραστικά (πιο εύχρηστος τύπος) από την ενεργητική μετοχή παρακειμένου του ρήματος και την ευκτική ενεστώτα του ρ. εἶμι, π.χ. λελυκώς, -υῖα, -ὄς εἶην, όσο και μονολεκτικά (σπάνια), π.χ. λελύκ-οιμι, λελύκ-οις κτλ.

❖ Να κλίνετε την περιφραστική ευκτική παρακειμένου ε.φ. του ρ. κελεύω:

Κλίση ευκτικής παρακειμένου ε.φ.

κεκελευκώς,	-υῖα,	-ὄς	κεκελευκότες,	-υῖαι,	-ότα
»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»

2. Γ' κλίση επιθέτων

Αφωνόληκτα τρικατάληκτα σε -ας, -ασα, -αν

Ο τύπος **πᾶν** του κειμένου ανήκει στο αφωνόληκτο τρικατάληκτο επίθετο **πᾶς, πᾶσα, πᾶν**. Άλλα επίθετα αυτής της κατηγορίας είναι τα σύνθετά του ἄπας και σύμπας. Ακολουθεί η κλίση του:

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	πᾶς (< πάντ-ς)	πᾶσα	πᾶν (< πάντ-)	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α
γεν.	παντ-ός	πάσης	παντ-ός	πάντ-ων	πασῶν	πάντ-ων
δοτ.	παντ-ί	πάση	παντ-ί	πᾶσι (< πάντ-σι)	πάσαις	πᾶσι (< πάντ-σι)
αιτ.	πάντ-α	πᾶσαν	πᾶν (< πάντ-)	πάντ-ας	πάσας	πάντ-α
κλητ.	πᾶς (< πάντ-ς)	πᾶσα	πᾶν (< πάντ-)	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α

Παρατηρήσεις

1. Το θηλυκό γένος κλίνεται κατά την α' κλίση των ουσιαστικών. Το -α του θηλυκού γένους είναι βραχύ (πάντ-*j*-α > πάντ-σ-α > πᾶσα) όπου εμφανίζεται, εκτός από την κατάληξη -ας της αιτιατικής πληθυντικού.
2. Οι τύποι του αρσενικού πᾶς (< πάντ-ς) και του ουδέτερου πᾶν (< πάντ-) περισπώνται, παρά τον κανόνα, κατ' αναλογία προς το θηλυκό πᾶσα.
3. Για διευκόλυνσή σας, να θυμάστε ότι το -α- της παραλήγουσας είναι βραχύ, όταν ακολουθεί -ντ-, και μακρό σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις.

Γ2. Σύνταξη

Το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο

Όπως διδαχθήκατε πέρυσι (Ενότητα 12), εκτός από τα ρήματα που η σημασία τους συμπληρώνεται με ένα αντικείμενο (μονόπρωτα ρήματα), υπάρχουν και αυτά που η σημασία τους συμπληρώνεται με δύο αντικείμενα που δε συνδέονται παρατακτικά μεταξύ τους (δίπρωτα ρήματα). Στην περίπτωση που συναντάμε δίπρωτο ρήμα, διακρίνουμε τα αντικείμενά του σε **άμεσο** και **έμμεσο** σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα:

δίπρωτα ρήματα		
άμεσο αντικείμενο	έμμεσο αντικείμενο	παράδειγμα
αιτιατική	δοτική	Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ.
αιτιατική	γενική	Ἔμεις ἐμοῦ ἀκούσασθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.
αιτιατική προσώπου	αιτιατική πράγματος	Ἡμεῖς ὑμᾶς κακὸν οὐδὲν ῥώποτε ἐποιήσαμεν.
γενική	δοτική	Τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας παρεχωρήσατε αὐτῶν.

Παρατήρηση

Απαρέμφατο ή δευτερεύουσα ονοματική πρόταση που επέχει θέση αντικειμένου αντιστοιχεί στην αιτιατική πτώση ουσιαστικού που δηλώνει πράγμα.

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους της ευκτικής ενεστώτα του ρ. **εἰμί**:
 - α. Εἶθε παῖς ἐμός καλὸς καγαθὸς _____
 - β. Σὺ, ὦ θεοί, εὐτυχῆς _____
 - γ. Δοῦλοι εὐπειθεῖς ἡμῖν ἂν _____, εἰ κρατοῖμεν.
 - δ. _____, ὦ στρατιῶται, μνήμονες τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς.

2. Να συμπληρώσετε τους παρακάτω τύπους ευκτικής παρακειμένου:

- ἡμεῖς (βουλεύω) _____
 αὕτη (κινδυνεύω) _____
 σύ (σπουδάζω) _____
 αὐται (δανείζω) _____

3. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους στο ζητούμενο πρόσωπο της ευκτικής αορίστου και παρακειμένου:

οὔτος	κωλύω _____	_____
	θύω _____	_____
	σχολάζω _____	_____
οὔτοι	κρύπτω _____	_____
	γράφω _____	_____
	ἄθροίζω _____	_____

4. Να συμπληρώσετε τις φράσεις επιλέγοντας την κατάλληλη ευκτική παρακειμένου από το πλαίσιο:

γεγονότες εἶεν, λελυκότες εἶμεν, ἐπιδεδημηκῶς εἶη (ἐπιδημέω, -ῶ = επιστρέφω), τετελευτηκῶς εἶη (τελευταίω, -ῶ = πεθαίνω), ἀποδεδωκῶς εἶη

- α. Ἔλεγον ὅτι σπονδάς _____ .
 β. Ὅψέ ἂν Λακεδαιμόνιοι φιλόανθρωποι _____ .
 γ. Ἐγὼ δ' ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐπυθόμην περὶ τῆς βασάνου τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι _____ τὸ ἀργύριον.
 δ. Προσελθὼν δὲ πρὸς τὸν πατέρα Κάλλιππος ἤρετο (= ρώτησε) αὐτὸν εἰ ἤδη _____ ὁ Κηφισιάδης.
 ε. Κάλλιππος προσῆλθεν τὸ πρῶτον πρὸς τὴν τράπεζαν, λέγων ὅτι _____ ὁ Λύκων.

5. Να βρείτε τη σωστή απάντηση σε κάθε ερώτηση και να μεταφέρετε το αντίστοιχο γράμμα στα τετράγωνα που ακολουθούν. Θα σχηματιστεί το όνομα γνωστού φιλοσόφου της αρχαιότητας:

- α. γ' εν. ευκτ. ενεστ. ρ. εἰμί: **A.** εἶην **Π.** εἶη
 β. γ' εν. ευκτ. παρακ. ρ. ψηφίζω: **Λ.** ἐψηφικῶς εἶη **P.** ἐψηφικῶς εἶην
 γ. α' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. φεύγω: **I.** πεφευγότες εἶητε **A.** πεφευγότες εἶημεν
 δ. β' εν. ευκτ. παρακ. ρ. θαυμάζω: **O.** τεθαυμακότες εἶητε **T.** τεθαυμακῶς εἶης
 ε. β' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. λείπω: **Ω.** λελοιπότες εἶητε **H.** λελοιπότες εἶησαν
 στ. α' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. παρασκευάζω: **N.** παρεσκευακότες εἶημεν **Σ.** παρεσκευακότες εἶησαν

Ερώτηση	α	β	γ	δ	ε	στ
Απάντηση						

6. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου πᾶς, πᾶσα, πᾶν:

- α. _____ Ἀρχαδίας ἤρξαν.
 β. Τούτους ἐπιτηδειοτάτους νομίζομεν ἐπὶ _____ τῶν τεχνῶν.
 γ. Τῶν ἄλλων _____ ἀπείχετο πλὴν ὕδατος.
 δ. Εὔβουλος _____ τὸν χρόνον ἐβούλετο προᾶξει ταύτην τὴν φιλίαν.

7. Στις παρακάτω φράσεις να χαρακτηρίσετε τα ρήματα ως μονόπρωτα ή δίπρωτα και να βρείτε τα αντικείμενά τους:

- α. Βλάπτει τὸν ἄνδρα θυμός.
 β. Πολλὰ ἀγαθὰ οἱ θεοὶ παρέχουσιν τοῖς ἀνθρώποις.
 γ. Δίωκε δόξαν καὶ ἀρετήν.
 δ. Οἱ στρατηγοὶ ἐδίδουσαν (= ἐδιναν) τοῖς στρατιώταις καὶ τοῖς δούλοις μισθὸν καὶ σῖτον.

ε. Ἄνθρωπος ὧν μέμνησο (= να θυμάσαι) τῆς κοινῆς τύχης.
στ. Οἱ πατέρες ἡμῶν Μήδων ἐκράτησαν (= νίκησαν).

8. Στις προτάσεις που ακολουθούν να βρείτε τα αντικείμενα των ρημάτων και να τα διακρίνετε σε άμεσα και έμμεσα:

- Κῦρος ἀπέκρυπτεν τοὺς στρατιώτας τὴν ἑαυτοῦ λύπην.
- Παρέδοσαν τοῖς Θηβαίοις τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους (= κατόπιν συμφωνίας).
- Ἔμοι ὁ μὲν γὰρ πατήρ κατέλιπεν (= κληροδότησε) οὐδέν.
- Ἀπέλυσε ὁ Διονύσιος τῆς τιμωρίας τὸν ἐγκαλούμενον (= τον κατηγορούμενο) καὶ παρεκάλεσε τοὺς ἄνδρας τρίτον ἑαυτὸν εἰς τὴν φιλίαν προσλαβέσθαι.
- Οἱ Κορίνθιοι ἐδέοντο (= παρακαλοῦσαν) τῶν Βοιωτῶν ξυμμάχους γενέσθαι σφῶν τε καὶ Ἀργείων καὶ τᾶλλα κοινῇ (= από κοινού) πράσσειν.

9. Να μεταφέρετε τις λέξεις που δίνονται μέσα στην παρένθεση στην πτώση που ζητείται και να δηλώσετε αν αυτές είναι τα άμεσα ή τα έμμεσα αντικείμενα των ρημάτων από τα οποία εξαρτώνται:

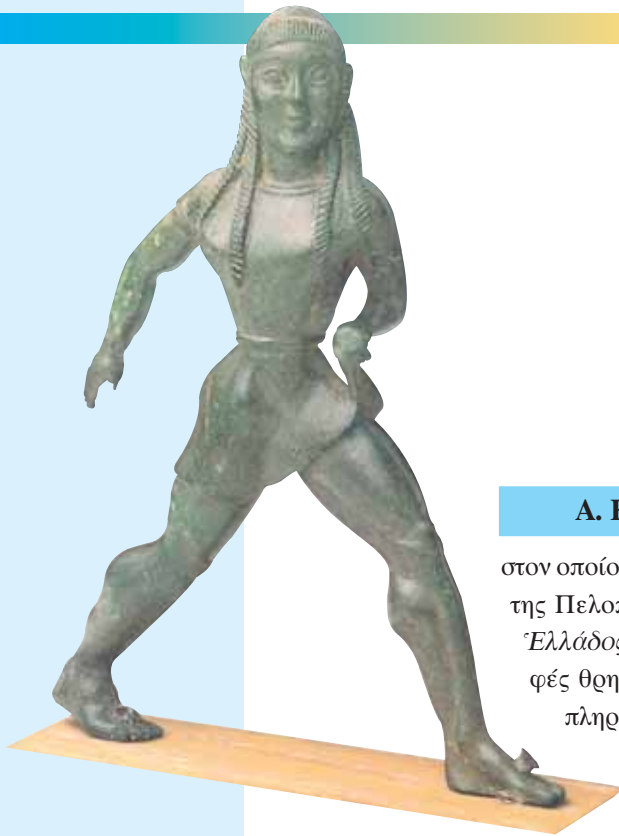
- Μιλτιάδης ὄφειλε _____ (τὸ δημόσιον, δοτ. εν.) _____ (χοῆμα, αιτ. πληθ.).
- Ἔπειτα δὲ ἀναμνήσω _____ (σύ, αιτ. πληθ.) καὶ _____ (ὁ κίνδυνος, αιτ. πληθ.) τῶν ἡμετέρων προγόνων.
- Ἡμεῖς μετεσχῆκαμεν (= ἔχουμε συμμετάσχει) _____ (σύ, δοτ. πληθ.) _____ (σεμνότατον ἱερόν, γεν. πληθ.), _____ (θυσία, γεν. πληθ.), _____ (καλλίστη ἐορτή, γεν. πληθ.).

10. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τα αντικείμενα που λείπουν στην πτώση που ζητείται. Στη συνέχεια να μεταφέρετε τα αντικείμενα στα αντίστοιχα τετραγωνίδια και θα δείτε να σχηματίζεται στην έγχρωμη στήλη το όνομα του ιερού νησιού του θεού Απόλλωνα στην αιτιατική πτώση:

- Αἶ τε γυναῖκες ἐν τῇ μάχῃ συνεπελάβοντο (= βοήθησαν) _____ (ὁ δῆμος, δοτ.) βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῶ κεράμω.
- β-γ. Σωκράτης ὠφέλει μὲν _____ (οἱ μαθηταί, αιτ.), ἐλυσιτέλει (= ωφελούσε) δὲ _____ (οἱ φίλοι, δοτ.).
- δ. Εἰσὶ τινες οἳ καὶ ἀγάλλονται ἐπὶ τῶ καταφρονεῖν _____ (οἱ ἄρχοντες, γεν.).
- ε. Ἡ πατρις οὐκ ἐπιλανθάνεται (= ξεχνά) _____ (οἱ ἀγαθοί, γεν.).

				α.				
				β.				
				γ.				
				δ.				
ε.								

Νεαρή δρομέας από τη Δωδώνη (6ος αι. π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η Καλλιπάτειρα

Α. Κείμενο

Ο Πausανίας (115-180 μ.Χ.) είναι ο πολυταξιδεμένος περιηγητής και γεωγράφος στον οποίο οφείλουμε μια κατατοπιστική και λεπτομερειακή περιγραφή της Πελοποννήσου και μέρους της Στερεάς Ελλάδας. Στο έργο του *Ἑλλάδος Περιήγησις* μας δίνει, μεταξύ άλλων, εκτεταμένες περιγραφές θρησκευτικών εθίμων και τελετών, καθώς και σημαντικότερες πληροφορίες για τη θρησκευτική τέχνη και αρχιτεκτονική των περιοχών της Ολυμπίας και των Δελφών. Με την ευκαιρία της επίσκεψής του στην Ολυμπία αφηγείται την περίπτωση της Καλλιπάτειρας, της μοναδικής έγγαμης γυναίκας που κατάφερε να εισέλθει στον χώρο τέλεσης των αγώνων και να μην τιμωρηθεί.

Κατὰ δὲ τὴν ἐς Ὀλυμπίαν ὁδὸν ἔστιν ὄρος πέτραις ὑψηλαῖς ἀπότομον, Τυπαῖον καλούμενον. Κατὰ τούτου τὰς γυναῖκας Ἥλείοις ἔστιν ὄθειν νόμος, ἣν φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικὸν ἢ καὶ ὄλως ἐν ταῖς ἀπειρημέναις σφίσις ἡμέραις διαβᾶσαι τὸν Ἄλφειόν. Οὐ μὴν οὐδὲ ἀλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην, ἣ ὑπὸ τιῶν καὶ Φερενίκη καλεῖται. Αὕτη προαποθανόντος αὐτῆ τοῦ ἀνδρός, ἐξεικάσασα αὐτὴν τὰ πάντα ἀνδρὶ γυμναστῆ, ἤγαγεν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν υἱὸν μαχούμενον· νικῶντος δὲ τοῦ Πεισιρόδου, τὸ ἔρμα ἐν ᾧ τοὺς γυμναστὰς ἔχουσιν ἀπειλημένους, τοῦτο ὑπερπηδῶσα ἡ Καλλιπάτειρα ἐγυμνώθη. Φωραθείσης δὲ ὅτι εἶη γυνή, ταύτην ἀφιασιν ἀζήμιον καὶ τῶ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῶ παιδί αἰδῶ νέμοντες – ὑπῆρχον δὴ ἅπασιν αὐτοῖς Ὀλυμπικαὶ νῖκαι – ἐποίησαν δὲ νόμον ἐς τὸ ἔπειτα ἐπὶ τοῖς γυμνασταῖς γυμνοὺς σφᾶς ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσέρχεσθαι.

Πausανίας, *Ἑλλάδος Περιήγησις* 5.6.7-8 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

ὁ/ἡ ἀπότομος, τὸ ἀπότομον ἢ πέτρα κατὰ τούτου ὠθεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. ὠθέω, ὠθῶ) ἦν φωραθῶσιν (υποτ. παθ. αορ. ρ. φωράομαι, φωρῶμαι) ἔλθοῦσαι (μτχ. αορ. β' ρ. ἔρχομαι)... ἢ καὶ... διαβᾶσαι (μτχ. αορ. β' ρ. διαβαίνω) ὄλωσ ἐν ταῖς ἀπειρημέναις (μτχ. παρακ. ρ. ἀπαγορεύομαι) σφίσιν ἡμέραις οὐ μὴν οὐδὲ ἄλῶναι (απαρ. αορ. β' ρ. ἀλίσκομαι) λέγουσιν ὅτι μὴ προαποθανόντος (μτχ. αορ. β' ρ. προαποθνήσκω) αὐτῆ τοῦ ἀνδρός ἐξεικάσασα (ρ. ἐξεικάζω) αὐτὴν τὰ πάντα ἀνδρὶ γυμναστῆ ἦγαγεν (οριστ. αορ. β' ρ. ἄγω) τὸν υἱὸν μαχοῦμενον (μτχ. μέλλ. ρ. μάχομαι) τὸ ἔρυμα ἀπειλημμένους (μτχ. παρακ. ρ. ἀπολαμβάνομαι) τοῦτο ὑπερπηδῶσα (μτχ. ενεστ. ρ. ὑπερπηδάω, ὑπερπηδῶ) ἀφιᾶσιν (οριστ. ενεστ. ρ. ἀφίημι) ἀζήμιον (επίθ. ὁ/ἡ ἀζήμιος, τὸ ἀζήμιον) ἢ αἰδῶς νέμω αἰδῶ ἔσέρχομαι	ἀπόκρημνος ο βράχος σε αυτόν να πετούν (πβ. ν.ε.: ὠση, ὠθηση) αν συλληφθούν επ' αυτοφώρω / αν αποκαλυφθούν... να έχουν έρθει... ή ακόμα και... να έχουν περάσει γενικά κατά τις απαγορευμένες γι' αυτές ημέρες ούτε και λένε ότι πιάστηκε (πβ. ν.ε.: ἄλωση) παρά μόνο επειδή είχε πεθάνει νωρίτερα ο σύζυγος της αφού μεταμφιέστηκε (πβ. ν.ε.: εικασία, εικαστικός) πλή- ρως σε άντρα γυμναστή έφερε (πβ. ν.ε.: αγωγός, αγωγή) σαν γυμναστής τον γιο της για να αγωνιστεί ο φράκτης περιορισμένους καθώς πηδούσε πάνω από αυτό αφήνουν ατιμώρητη ο σεβασμός αποδίδω σεβασμό μπαίνω
--	--

Ερμηνευτικά σχόλια

Κατὰ τούτου τὰς γυναῖκας Ἡλείους ἐστὶν ὠθεῖν νόμος, ἦν φωραθῶσιν ἐξ τὸν ἀγῶνα ἔλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικόν: Ξένοι, βάρβαροι, ακόμη και δούλοι μπορούσαν να παρα-

κολουθούν τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Απαγορευόταν όμως ρητά να εισέρχονται στο στάδιο και να παρακολουθούν τους αγώνες οι έγγαμες γυναίκες. Η μόνη ενήλικη γυναίκα που μπορούσε να παρακολουθήσει τους αγώνες ήταν η ιέρεια της θεάς Δήμητρας.

Οὐ μὴν οὐδὲ ἄλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην: Η μοναδική έγγαμη γυναίκα που τόλμησε να παραβιάσει το άβατο της Ολυμπίας ήταν η Καλλιπάτειρα από τη Ρόδο, που καταγόταν από μεγάλη οικογένεια ολυμπιονικών. Αυτή, όταν έμεινε χήρα, ανέλαβε η ίδια την εκγύμναση και την προετοιμασία του γιου της Πεισιρόδου, για να λάβει μέρος στο αγώνισμα της πυγμαχίας κατά την 96η Ολυμπιάδα (396 π.Χ.). Φλεγόμενη από επιθυμία να παρακολουθήσει τον γιο της να αγωνίζεται και να νικά στην Ολυμπία, αφήφησε τον σχετικό νόμο, μεταμφιέστηκε σε άντρα γυμναστή και πέρασε στο στάδιο.

ταύτην ἀφιᾶσιν ἀζήμιον καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδί αἰδῶ νέμοντες: Από σεβασμό προς τον πατέρα, τον σύζυγο και τον γιο της για τη σημαντική αθλητική συνεισφορά τους, οι ελλανοδίκες δεν την τιμώρησαν, αλλά την άφησαν ελεύθερη. Ήταν κόρη του περίφημου ολυμπιονίκη Διαγόρα και σύζυγος ενός επίσης μεγάλου ολυμπιονίκη, του Καλλιάνακτος, ενώ τα αδέρφια της και ο γιος της κέρδισαν κι αυτά σημαντικές νίκες στους Ολυμπιακούς Αγώνες και στα Ίσθμια.

Ερωτήσεις

1. Ποιος νόμος ίσχυε στους Ηλείους για όποια έγγαμη γυναίκα διέβαινε τον Αλφειό κατά τον χρόνο τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων;
2. Ποιος νόμος ψηφίστηκε από τους ελλανοδίκες μετά από όσα συνέβησαν με την Καλλιπάτειρα;
3. Έχετε υπόψη σας σύγχρονες μορφές κοινωνικών ή άλλων διακρίσεων εις βάρος των γυναικών στη χώρα μας ή στον υπόλοιπο κόσμο; Ποιοι παράγοντες θεωρείτε ότι συμβάλλουν στην ύπαρξή και στη διατήρησή τους;

Το στάδιο της αρχαίας Ολυμπίας

Παράσταση δόλιχου δρόμου (αττικός μελανόμορφος αμφορέας, 500 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Ρόδου)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

φέρω [= φέρνω, κουβαλώ]

θ. φερ-, φορ-, φρ-, ενεκ-

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: Φερενίκη]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα		απλά		
Ομόρριζα	σύνθετα	<p>τὸ φέρτρον (πβ. φέρετρον) φόριμος [= γόνιμος] ἡ φερνή [= προίκαι]</p>	<p>φερτός [= (α.ε.) υποφερτός, (ν.ε.) ο μεταφερόμενος από ένα μέρος σε άλλο] φορῶ ἡ φορά [= (α.ε.) μεταφορά, (ν.ε.) κατεύθυνση, πορεία] τὸ φέρετρον (-ο) ὁ φορεύς (-έας) τὸ φορεῖον (-ο) ὁ φόρος τὸ φόρημα [και φόρεμα = (α.ε.) 1. αυτό που κουβαλά κάποιος, 2. (α.ε./ν.ε.) ρούχο] ὁ φόρτος τὸ φορτίον (-ο) φορτικός [= (α.ε.) κατάλληλος για μεταφορά, (ν.ε.) επίμονος, ενοχλητικός]</p>	
		<p>ὁ φερέοικος [= (ουσ.) το σαλιγκάρι· (επίθ.) αυτός που μεταφέρει το σπίτι του, π.χ. οι νομαδικοί λαοί] κληφόρος [= αυτός που κουβαλάει καλάθι] φοροτελής [= αυτός που υπόκειται σε φορολογία] ὁ δίφρος [< δίφορος = πολεμικό άρμα, κάθισμα χωρίς πλάτη] ζωφόρος / ζωφόρος</p>	<p>φερέγγυος φορολογῶ ἐπιφέρω περιφέρω ἀναφέρω ἀνωφερής [= ανηφορικός] καταφερής / κατωφερής πολύφερνος ὁ ἀμφορεύς (-έας) ἡ διαφορά ἡ ἐκφορά ὁ ἀγγελιαφόρος ἡ λεωφόρος δορυφόρος καρποφόρος θεοφόρος ψηφοφόρος παράφορος μισθοφορικός (< θ. αορ. ἐνεκ-) διηνεκής [= αδιάκοπος]</p>	<p>φερέφωνο φέρελπις φοροδιαφυγή φοροτεχνικός φοροφυγιάς διαφορετικός ασθενοφόρο βαθμοφόρος ελπιδοφόρος λαχειοφόρος ανυπόφορος οπλοφορία</p>

Ασκήσεις

1. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη και να γράψετε τι μέρος του λόγου είναι το α' συνθετικό τους:

φερέγγυος _____ φορολογῶ _____
δορυφόρος _____ καρποφόρος _____
θεοφόρος _____ ψηφοφόρος _____
περιφέρω _____ ἀναφέρω _____

2. Χρησιμοποιώντας ως α' συνθετικό τα παρακάτω ονόματα και ως β' συνθετικό το ρ. φέρω να σχηματίσετε επίθετα της ν.ε.:

αίμα _____ νίκη _____
ιστίο _____ οπώρα _____
θάνατος _____ τροχός _____
μάρσιπος _____ κέρδος _____

3. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τις κατάλληλες λέξεις από τον Λεξιλογικό Πίνακα:

- Δεν έχει δική του γνώμη, είναι _____ του αφεντικού του.
- Οι _____ πλήττουν την οικονομία της χώρας.
- Η ζέστη στο κέντρο της πόλης είναι _____. Έφτασε τους 40 βαθμούς!
- Ο σύλλογός μας οργάνωσε _____ αγορά για τη συγκέντρωση χρημάτων.

B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή - ρήμα

❖ Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. χρησιμοποιώντας ως δεύτερο συνθετικό τα εξής ρήματα του κειμένου της Ενότητας: *καλοῦμαι, ἔρχομαι, διαβαίνω, ἄγω.*

Όταν το β' συνθετικό είναι **ρήμα**, η σύνθετη λέξη που δημιουργείται μπορεί να είναι και αυτή αντίστοιχα **ρήμα** (εἰσ-έρχομαι) ή **όνομα**, δηλαδή **ουσιαστικό** (νομοθέτης < νόμος + ρ. τίθημι) ή **επίθετο** (ἀπότομος < ἀπό + ρ. τέμνω).

Ειδικότερα:

Σύνθετη λέξη με ρήμα ως β' συνθετικό

όνομα → η σύνθετη λέξη παίρνει τις καταλήξεις:

- (η)ς**: σχολάρχ-ης
- ος**: αστυνόμ-ος
- ής**: εὐσεβ-ής
- της**: ἐπιστά-της
- (τ)ωρ**: κοσμοκράτ-ωρ

ρήμα

Αν το α' συνθετικό είναι **πρόθεση**, το ρήμα ως β' συνθετικό παραμένει αμετάβλητο: εἰσ-έρχομαι, δια-βαίνω.

Αν το α' συνθετικό είναι οποιοδήποτε άλλο μέρος του λόγου εκτός από πρόθεση, σχηματίζεται παρασύνθετο ρήμα (π.χ. σε -έω, -ᾶ) από συγγενές ουσιαστικό ή επίθετο που δηλώνει το πρόσωπο που ενεργεί: ἱερο-σκολῶ < ἱερο-σκόπος, ναυ-μαχῶ < ναυ-μάχος.

Ασκήσεις

1. Χρησιμοποιώντας ως β' συνθετικό τα παρακάτω ρήματα, να σχηματίσετε σύνθετα ρήματα. Όπου χρειάζεται, να δοθεί το παρασύνθετο ρήμα σε -έω και σε παρένθεση το ετυμολογικά συγγενές ουσιαστικό ή επίθετο που δηλώνει το πρόσωπο που ενεργεί, από το οποίο προέρχεται το ρήμα:

παρά + ἀκούω _____ δήμος + ἄρχω _____
πόλεμος + ἄρχω _____ ἐπί + αἰνέω, -ῶ _____
στρατός + ἄγω _____ ἀπό + χωρέω, -ῶ _____
μέγας (γεν. μεγάλου) + φρονέω, -ῶ _____

2. Χρησιμοποιώντας τα ρήματα που σας δίνονται ως β' συνθετικά, να δημιουργήσετε σύνθετα ονόματα της α.ε. σύμφωνα με όσα διδαχθήκατε στο κεφάλαιο αυτό. Με τη βοήθεια λεξικών της α.ε. να σημειώσετε τη σημασία των νέων λέξεων και να τη συγκρίνετε με τη σημασία τους στη ν.ε:

παρά	+ βαίνω	ὄ
ἐπί		ὄ
ἀνά		ὄ
διά		ὄ
οἶκος	+ νέμω	ὄ
παρά		ὄ
παῖς (γεν. παιδ-ός)		ὄ

3. Να γράψετε τα παρασύνθετα ρήματα σε -έω τα οποία προέρχονται από τα παρακάτω σύνθετα ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα) που δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί:

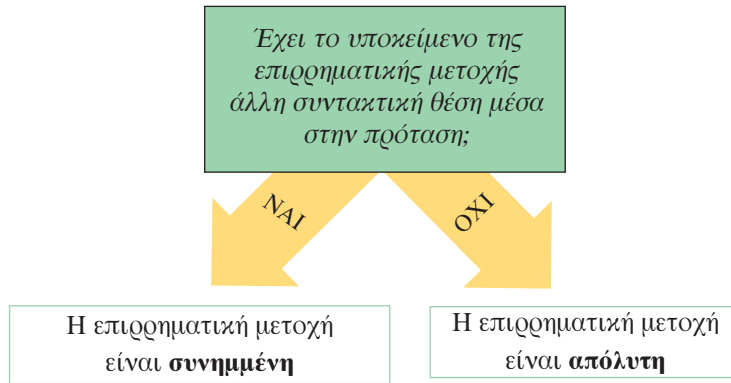
πρόσωπο που ενεργεί	παρασύνθετα ρήματα
οἰωνοσκόπος	
οἰκονόμος	
συκοφάντης	
εὐεργέτης	
ἄπορος	
ἄσεβής	

Γ. Σύνταξη

1. Επιρρηματικές μετοχές

Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στην προηγούμενη τάξη (εγχειρίδιο Α' Γυμνασίου, Ενότητα 13) για τα είδη των επιρρηματικών μετοχών και τον συντακτικό ρόλο τους. Να εντοπίσετε τις επιρρηματικές μετοχές του κειμένου και να τις χαρακτηρίσετε ως προς το είδος τους (χρονική, τελική, αιτιολογική, τροπική, εναντιωματική, υποθετική).

Το υποκείμενο μιας μετοχής βρίσκεται πάντοτε στην ίδια πτώση με τη μετοχή. Όταν το υποκείμενο μιας επιρρηματικής μετοχής έχει και άλλο συντακτικό ρόλο στην πρόταση (π.χ. είναι και υποκείμενο ή αντικείμενο του ρήματος), η μετοχή χαρακτηρίζεται **συννημμένη**. Αντίθετα, όταν το υποκείμενο μιας επιρρηματικής μετοχής δεν έχει άλλη συντακτική θέση στην πρόταση, δηλαδή χρωστάει την ύπαρξή του στην παρουσία της μετοχής και μόνο, η επιρρηματική μετοχή χαρακτηρίζεται **απόλυτη** και βρίσκεται συνήθως σε πτώση γενική.

❖ Να βρείτε το υποκείμενο των μετοχών στις παρακάτω φράσεις από το κείμενο της Ενότητας και να χαρακτηρίσετε τις μετοχές ως **συνημμένες** ή **απόλυτες**:

- α. *Αὕτη προαποθανόντος αὐτῆ τοῦ ἀνδρός ἦγαγεν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν υἱὸν μαχοῦμενον.*
- β. *Νικῶντος δὲ τοῦ Πεισιρόδου, τὸ ἔρμα ὑπερπηδῶσα ἢ Καλλιπάτειρα ἐγυμνώθη.*
- γ. *Φοραθείσης δὲ (ενν. Καλλιπατείας) ὅτι εἶη γυνή, ταύτην ἀφιᾶσιν.*

Παρατηρήσεις

1. Η απόλυτη μετοχή βρίσκεται σε πτώση γενική (**γενική απόλυτη**), όταν ανήκει σε προσωπικό ρήμα, ή και σε αιτιατική (**αιτιατική απόλυτη**), συνήθως όταν ανήκει σε απρόσωπο ρήμα.
2. **Προσοχή!** Μια επιρρηματική μετοχή σε γενική πτώση δεν είναι πάντοτε (γενική) απόλυτη. Είναι πιθανό να συνάπτεται με άλλον όρο της πρότασης ο οποίος βρίσκεται σε γενική πτώση.
 Π.χ. *Κατηγοροῦσί τινες ἡμῶν ὡς οὐκ ὀρθῶς βουλευομένων.* Η μετοχή είναι **συνημμένη**, γιατί το υποκείμενό της *ἡμῶν* είναι ταυτόχρονα και αντικείμενο του ρήματος *κατηγοροῦσι*.

2. Κατηγορηματική μετοχή

Έχει ήδη γίνει λόγος στην προηγούμενη τάξη για την κατηγορηματική μετοχή που μεταφράζεται με τη βοήθεια των λέξεων *να, ότι / πως και που* (κυρίως μετά από ρήματα ψυχικού πάθους). Συνοδεύει συγκεκριμένα είδη ρημάτων ως συμπλήρωμα και λειτουργεί ως κατηγορούμενο ή ομοιόπτωτος (κατηγορηματικός) προσδιορισμός. Αναφέρεται στο υποκείμενο ή στο αντικείμενο του ρήματος.

Ρήματα που συντάσσονται με κατηγορηματική μετοχή	
συνδετικά	<i>εἰμί, γίγνομαι, ὑπάρχω, τυγχάνω, φαίνομαι, λανθάνω</i>
έναρξης, λήξης	<i>ἄρχω, ἄρχομαι, παύω, παύομαι, λήγω, διαλείπω</i>
καρτερίας, ανοχής, κόπου, κορεσμού	<i>καρτερῶ, περιορῶ, ἀνέχομαι, κάμνω, ὑπομένω, ἀρκῶ</i>
ευεργεσίας, αδικίας, νίκης, ήττας	<i>ἀδικῶ, εὖ ποιῶ, νικῶ, ἠττῶμαι</i>
ψυχικού πάθους	<i>χαίρω, ἠδομαι, ἀγανακτῶ, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι, χαλεπῶς φέρω, αἰδοῦμαι</i>
αίσθησης, μάθησης, μνήμης	<i>αἰσθάνομαι, ὀρῶ, ἀκούω, εὗρισκω, γινώσκω, μανθάνω, μέμνημαι, ἐνθυμοῦμαι</i>
δείξης, αγγελίας, ελέγχου	<i>δείκνυμι, δηλῶ, ἀγγέλλω, ἐλέγχω</i>

Ασκήσεις

1. Στις παρακάτω φράσεις να υπογραμμίσετε τις κατηγορηματικές μετοχές και το ρήμα το οποίο συμπληρώνουν:
 - α. *Τοὺς ἄρχοντας ὄρᾳ σωφρονεστέρους γιγνομένους.*
 - β. *Ἀγγέλλω τοὺς Λακεδαιμονίους νενικηκότας.*
 - γ. *Οἱ Ἀθηναῖοι εὗρισκον ἄργος μέγα ὄν.*
 - δ. *Ὁ νεανίας φαίνεται θαυμάζων τὴν τῶν προγόνων ἀρετὴν.*
 - ε. *Παύσασθε λέγοντες λόγους ψευδεῖς.*

2. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με την κατηγορηματική μετοχή του ρήματος το οποίο βρίσκεται στην παρθένη δίνοντας προσοχή στην πτώση:

- α. Φαίνεται ὁ δῆμος ταῖς ἄλλαις πολιτείαις _____ (μάχομαι).
- β. Οὔτοι χαίρουσι περὶ τῶν ἀλλοτρῶν _____ (διαλέγομαι).
- γ. Ὅρω τινας περὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμὴν πονηροῦς _____ (γίγνομαι).
- δ. Ἐπιδείξωμεν τοὺς ἀγαπήσαντας Ἑλένην τῶν ἄλλων θαυμαστοτέρους _____ (εἶμι).
- ε. Οἱ στρατηγοὶ οὐκ ἀνέχονται _____ τῶν ῥητόρων (ἀκούω).

3. Ποιες ἀπὸ τις ἐπιρρηματικὲς μετοχὲς τῶν παρακάτω φράσεων εἶναι συνημμένες καὶ ποιες ἀπόλυτες;

- α. Ἦκε (= εἶχε ἐρθεῖ) φέρων χρήματα πολλά.
- β. Κελεύοντος τοῦ κήρυκος ἐσιώπησαν.
- γ. Οἱ στρατηγοὶ μεταλαμβάνοντες τοῦ χρυσοῦ προθύμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον.
- δ. Οἱ στρατιῶται ἀνεχώρησαν οὐδὲν ἀδικήσαντες.
- ε. Λελυμένων τῶν σπονδῶν (= ἐπειδὴ παραβιάστηκε ἡ συμφωνία ἀνακωχῆς) οἱ Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ὡς πολεμήσαντες.

4. Να αναγνωρίσετε τὸ εἶδος τῶν μετοχῶν καὶ νὰ χαρακτηρίσετε τις ἐπιρρηματικὲς ὡς συνημμένες ἢ ἀπόλυτες:

- α. Φαίνεσθε τὰναντία ὧν βούλεσθε διαπραττόμενοι (= Φαίνεται ὅτι πετυχαίνετε τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐπιθυμεῖτε).
- β. Γενομένης εἰρήνης ἡ πόλις ἐσώθη.
- γ. Οὐκ εὐρήσετέ με στασιάζοντα (= νὰ ἐπαναστατῶ).
- δ. Ὅρω τοὺς ἄνδρας μᾶλλον τοῦ προσήκοντος ἀχθομένους (= νὰ δυσανασχετοῦν περισσότερο ἀπ' ὅσο ταιριάζει).
- ε. Νυκτὸς γενομένης ἠδικήσατε ἡμᾶς πολέμου ἄρχοντες.

5. Να συμπληρώσετε τὴν παρακάτω πρόταση με ἓνα ρῆμα (στον χρόνο ποὺ ζητεῖται) ἀπὸ κάθε κατηγορία τῶν ρημάτων ποὺ συντάσσονται με κατηγορηματικὴ μετοχή:

- Ὁ παῖς (ἀόρ.) _____ γραμματικὴν μελετῶν.
- Ἡ γυνὴ (παρ.) _____

_____ λυτουμένη ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις.

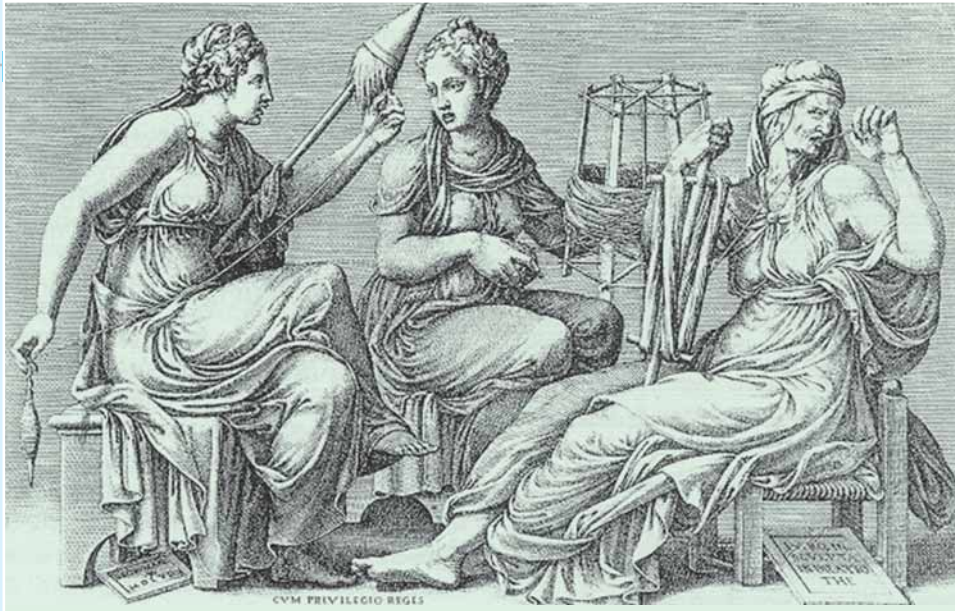

Νίκη σε στατήρα ἀπὸ τὴν Κύζικο τῆς Φρυγίας, περ. 500 π.Χ. (Παρίσι, Bibliothèque nationale, Cabinet des Médailles)

Οὐδὲν ἐστὶ θηρίον γυναικὸς ἀμαχώτερον.

Ἄριστοφάνης, Λυσιστράτη στ. 1014

Κανένα θηριοῦ δὲν εἶναι πιο ἀκαταμάχητο ἀπὸ τὴ γυναῖκα.

Οι τρεις Μοίρες σε χαρακτηριστικό του 16ου αι. Αριστερά, η Κλωθώ γνέθει το νήμα της ζωής του ανθρώπου. Στο κέντρο, η Λάχαισις τυλίγει το νήμα μοιράζοντας τους κλήρους. Δεξιά, η Άτροπος κόβει το νήμα με τα δόντια της, οριοθετώντας τον θάνατο του ανθρώπου (Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης).

Ένας δύσκολος αντίπαλος

Α. Κείμενο

Ο Λουκιανός καυτηριάζει στο σύνολο του έργου του τις δεισιδαιμονίες των συγχρόνων του, την προσποίηση και τις παρεξηγήσεις των φιλοσόφων, τις ανθρώπινες αδυναμίες. Δεν ανήκει σε καμία φιλοσοφική σχολή, αμφισβητεί τις αυθεντίες, ειρωνεύεται τη ματαιοδοξία των ανθρώπων, τα σύμβολα και τις ξεπερασμένες ιδέες. Η σκέψη του είναι καθαρή και γοργή, οι διάλογοί του είναι χαριτωμένοι και ζωηροί. Χαρακτηριστικός είναι ο διάλογος ανάμεσα στον ληστή Σώστρατο που κρίνεται για τις αμαρτίες του και στον κριτή του Κάτω Κόσμου Μίνωα.

ΣΩΣ: Ὅποσα ἔπραττον ἐν τῷ βίῳ, πότερα ἐκὼν ἔπραττον ἢ ἐπεκέκλωστό μοι ὑπὸ τῆς Μοίρας;

ΜΙΝ: Ὑπὸ τῆς Μοίρας δηλαδή.

ΣΩΣ: Οὐκοῦν καὶ οἱ χρηστοὶ ἅπαντες καὶ οἱ πονηροὶ δοκοῦντες ἐκείνη ὑπηρετοῦντες ταῦτα ἐδρωμέν;

ΜΙΝ: Ναί, τῇ Κλωθοῖ, ἢ ἐκάστω ἐπέταξε γεννηθέντι τὰ πρακτέα.

ΣΩΣ: Εἰ τοίνυν ἀναγκασθεὶς τις ὑπ' ἄλλου φονεῦσαι τινὰ οὐ δυνάμενος ἀντιλέγειν, οἷον δήμιος ἢ δορυφόρος, ὁ μὲν δικαστῆ πεισθεὶς, ὁ δὲ τυράννω, τίνα αἰτιάσῃ τοῦ φόνου;

ΜΙΝ: Δῆλον ὡς τὸν δικαστὴν ἢ τὸν τύραννον, ἐπεὶ οὐδὲ τὸ ξίφος αὐτό· ὑπηρετεῖ γὰρ ὄργανον ὄν τοῦτο πρὸς τὸν θυμὸν τῷ πρώτῳ παρασχόντι τὴν αἰτίαν.

ΣΩΣ: Οὐκοῦν ὄρας πῶς ἄδικα ποιεῖς κολάζων ἡμᾶς ὑπηρέτας γενομένους ὧν ἡ Κλωθὴ προσέταπεν; Οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνό γε εἰπεῖν ἔχει τις ὡς ἀντιλέγειν δυνατὸν ἦν τοῖς μετὰ πάσης ἀνάγκης προστεταγμένοις.

ΜΙΝ: ὦ Σώστρατε, πολλὰ ἴδοις ἂν καὶ ἄλλα οὐ κατὰ λόγον γιγνόμενα, εἰ ἀκριβῶς ἐξετάζοις. Ἄπολυσον αὐτόν, ὦ Ἐρμῆ, καὶ μηκέτι κολαζέσθω. Ὅρα δὲ μὴ καὶ τοὺς ἄλλους νεκροὺς τὰ ὁμοία ἐρωτᾶν διδάξης.

Λουκιανός, *Νεκρικοὶ Διάλογοι* 24.2-3 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

<p>πότερα ὁ ἐκόν, ἢ ἐκοῦσα, τὸ ἐκόν ἐπεκέκλωστό (οριστ. υπερσ. ρ. ἐπικλώθομαι) μοι ὑπὸ τῆς Μοίρας δηλαδή οἰκοῦν ὁ χρηστός, ἢ χρηστή, τὸ χρηστόν δοκέω, δοκῶ ἢ ἐπέταξε ἐκάστω γεννηθέντι τὰ πρακτέα εἰ... φονεύσαι (ευκτ. αορ. ρ. φονεύω) ἀντιλέγω οἶον ὁ δορυφόρος δικαστῆ πεισθεῖς (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. πείθομαι) αἰτίαση (ορ. μέλλ. ρ. αἰτιάομαι, αἰτιῶμαι) δῆλον ὡς ὑπηρετεῖ ὄργανον ὄν πρὸς τὸν θυμὸν τῶ πρώτῳ παρασχόντι τὴν αἰτίαν κολάζω τοῖς μετὰ πάσης ἀνάγκης προστεταγμένοις οὐ κατὰ λόγον ἀπόλυσον (προστ. αορ. ρ. ἀπολύω) αὐτόν μηκέτι κολαζέσθω (προστ. ενεστ. ρ. κολάζομαι) ὄρα μή... ἐρωτᾶν (απαρ. ενεστ. ρ. ἐρωτάω, ἐρωτῶ)</p>	<p>τι ἀπὸ τα δύο με τὴ θέληση κάποιου εἶχαν καθοριστεῖ για μένα ἀπὸ τὴ Μοῖρα (πβ. Κλωθῶ) φανερά, φυσικά λοιπόν ο ἐνάρετος δίνω τὴν ἐντύπωση ἢ ὁποῖα ὅρισε (πβ. ν.ε.: ἐπιτακτικός, ἐπίταξη) για τον καθένα τι ἔπρεπε να κάνει, ὅταν γεννήθηκε ἀν σκότωνα διαφωνῶ, προβάλλω ἀντίρρηση (πβ. ν.ε.: ἀντίλογος, ἀ- ντίρρηση) π.χ. αὐτός που φέρει δόρυ, ο σωματοφύλακας υπακούοντας σε δικαστῆ θα κατηγορήσεις (πβ. ν.ε.: αἰτίαση) φανερά (πβ. ν.ε.: δήλωση, ἐκδηλος) ὡς ὄργανο ἐκτελεῖ τὴ θέληση του πρωταίτιου τιμωρῶ (πβ. ν.ε.: κόλαση, κολαστήριο) σε ἐντολές που ἔπρεπε κατ' ἀνάγκη να ἐκτελεστούν παράλογα ἐλευθέρωσε τον ας μὴν τιμωρεῖται ἄλλο / πια πρόσεξε μὴν / μήπως να ρωτοῦν</p>
--	--

Ἑρμηνευτικά σχόλια

τῆ Κλωθοῖ: Οἱ τρεῖς Μοῖρες σύμφωνα με τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ μυθολογία ἦταν: ἡ Κλωθῶ, που ἐκλώθε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς, ἡ Λάχεσις, που μοίραζε στους ἀνθρώπους αὐτό που ἀνήκε στον καθένα, καὶ ἡ Ἔτροπος, που φρόντιζε νὰ μὴν υπάρξει καμία ἀλλαγὴ σε ὅ,τι ἦταν γραφτὸ νὰ συμβεῖ. Ἡ λέξις «μοῖρα» σχετίζεται ἐτυμολογικὰ με τὸ ρῆμα «μοιράζω», εἶναι δηλαδὴ τὸ «μερίδιο» καὶ τὸ «μερικὸ», τὸ κομμάτι που παίρνει ὁ καθένας ἀπὸ τὴ μοιρασιά ἐνὸς ὅλου. Ἐτσι, μοῖρα σημαίνει πάνω ἀπ' ὅλα τὸ μερίδιο που διεκδικεῖ ὁ καθένας στη ζωὴ καὶ στην εὐτυχία.

Ἑρωτήσεις

1. Να διατυπώσετε με δικὰ σας λόγια τὸν συλλογισμό με τὸν ὁποῖο ὁ Σώστρατος ἀποποιεῖται τὴν ἐυθύνη για τὶς ἐγκληματικὲς πράξεις του. Να σχολιάσετε τὴν επιχειρηματολογία του.
2. Πῶς ἀντιδρά ὁ σοφὸς κριτὴς Μίνωας στὴν επιχειρηματολογία του Σώστρατου;
3. Στὴν εἰσαγωγή του κειμένου τῆς Ἐνότητος διαβάζουμε: «Ὁ Λουκιανός... ἀμφισβητεῖ τὶς αὐθεντίες, εἰρωνεύεται τὴ ματαιοδοξία των ἀνθρώπων, τὰ σύμβολα καὶ τὶς ξεπερασμένες ιδέες». Ποιες ἀπὸ τὶς παρατηρήσεις αὐτὲς ἐπιβεβαιώνονται ἀπὸ τὸ κείμενο που μόλις μελετήσατε;

4. Η αντίληψη πως οι ανθρώπινες πράξεις είναι προδιαγεγραμμένες από τη μοίρα επιβιώνει ως τις μέρες μας. Πώς εξηγείται, κατά τη γνώμη σας, αυτό;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

βίος [= η ζωή, η περιουσία]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: τῷ βίῳ]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
	σύνθετα	<p>βιοτεύω [= ζω]</p> <p>ἡ βιοτή</p> <p>ὁ βίωτος [= η ζωή]</p> <p>βιωτός [= αυτός τον οποίο αξίζει να ζήσει κάποιος]</p>	<p>βιῶ (-ώνω)</p> <p>ἡ βίωσις (-η)</p> <p>βιοτικός</p> <p>βιώσιμος</p>	<p>βίωμα</p> <p>βιωματικός</p> <p>βιωματικότητα</p> <p>βιωσιμότητα</p>
<p>ὁ βιοδότης</p> <p>ἀναβιώσκω, -ομαι [= επαναφέρω κάποιον στη ζωή]</p> <p>συμβιοτεύω</p> <p>Πολύβιος</p>	<p>ἡ βιογραφία</p> <p>βιολόγος [= (α.ε.) ηθοποιός, μίμος, (ν.ε.) επιστήμονας που ασχολείται με τη βιολογία]</p> <p>βιομήχανος [= (α.ε.) ευφυής, (ν.ε.) ο ιδιοκτήτης εργοστασίου]</p> <p>ἀβίωτος</p> <p>αἰωνόβιος</p> <p>ἀμφίβιος</p> <p>ἀναβιῶ (-ώνω)</p> <p>ἡ ἀναβίωσις (-η)</p> <p>ἀποβιῶ (-ώνω)</p> <p>διαβιῶ (-ώνω)</p> <p>ἡ διαβίωσις (-η)</p> <p>ἐπιβιῶ (-ώνω)</p> <p>ἡ ἐπιβίωσις (-η)</p> <p>συμβιῶ (-ώνω)</p> <p>ἡ συμβίωσις (-η)</p> <p>βραχύβιος</p> <p>ἔμβιος</p> <p>ἡμερόβιος [για ζώα που ενεργοποιούνται στη διάρκεια της ημέρας]</p> <p>μακρόβιος</p> <p>σύμβιος (ν.ε. η συμβία)</p>	<p>βιογένεση</p> <p>βιοηθική</p> <p>βιοθεωρία</p> <p>βιοτέχνης</p> <p>βιότοπος</p> <p>βιοψία</p> <p>βιοπάλη</p> <p>βιοπορισμός</p> <p>αερόβιος [= αυτός που χρειάζεται οξυγόνο για να ζήσει]</p> <p>αντιβίωση</p> <p>αντιβιοτικό</p> <p>αυτοβιογραφία</p> <p>ισόβιος</p> <p>κοινόβιο</p> <p>λαθρόβιος</p> <p>ορεσίβιος [= ορεινός]</p> <p>σωσίβιο</p>		

Ασκήσεις

1. Για τις λέξεις που δίνονται να γράψετε από μία τουλάχιστον λέξη (ουσιαστικό ή επίθετο) της ν.ε. από την ίδια οικογένεια:

βιολόγος _____ βιομήχανος _____
μακρόβιος _____ βιοτέχνης _____
βιοπορισμός _____

2. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με την κατάλληλη λέξη από τον Λεξιλογικό Πίνακα:

- α. Μου έκανε τον βίο _____. Είναι πολύ απαιτητικός εργοδότης.
β. Κατά τη διάρκεια της εγχείρησης οι γιατροί πήραν ένα δείγμα για _____, προκειμένου να εκτιμήσουν τη φύση του προβλήματος.
γ. Οι μοναχοί που γνωρίσαμε ζουν σε ένα _____ στη Μακεδονία.
δ. Μόλις εγκατασταθήκαμε στην καμπίνα μας, ο καμαρότος φρόντισε να μας ενημερώσει πού βρίσκονταν τα _____ μας, για την περίπτωση κινδύνου.
ε. Η _____ μαζί της είναι πολύ εύκολη. Είναι καλή νοικοκυρά και ζεστός άνθρωπος.
στ. Καταδικάστηκε σε _____ κάθειρξη για τα εγκλήματα που διέπραξε.

3. Να εξηγήσετε τη σημασία και τη χρήση των φράσεων που δίνονται. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας:

βίος και πολιτεία
βίοι παράλληλοι
ελαφρά βιομηχανία - βαριά βιομηχανία
βιομηχανική κοινωνία - βιομηχανική ζώνη
βιολογικός καθαρισμός - βιολογικός πόλεμος

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις σύνθετες λέξεις της α.ε. στον πίνακα που ακολουθεί ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκει το α' συνθετικό τους: λαιμοτόμος, κοσμογονία, βραδύπους, πρόσδοδος, μισθοδότης, αξιόπιστος, πρόγνωση, κωμόπολις, ἄοκνος, πάγχρηστος, ἀνδράποδον, φυγόπονος.

α' συνθετικό					
λέξη κλιτή			λέξη άκλιτη		
ουσιαστικό	επίθετο	ρήμα	επίρρημα	πρόθεση	αχώριστο μόριο

2. Να σχηματίσετε σύνθετα ονόματα της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

φίλος + θεός _____ παρά + σίτος _____
ὑπέρ + μέτρον _____ πολύς + πράγμα _____
δήμος + γέρων _____ μετά + οἶκος _____
σάρξ + τρώγω (θ. φαγ-) _____ πείθω + ἡνία _____

3. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις σύνθετες λέξεις της α.ε. που σας δίνονται. Στη συνέχεια να προσδιορίσετε σε ποιο μέρος του λόγου ανήκει κάθε συνθετικό τους μέρος (λέξη κλιτή, άκλιτη κτλ.), π.χ. παιδαγωγός: παις + ἄγω.

παρατίθημι _____ μεταδίδωμι _____
 ἄτεκνος _____ ὁμοτράπεζος _____
 πανσίπονος _____ καλοήθης _____
 εἰσπράκτωρ _____ ὁδηγός _____
 δορυφόρος _____

4. Χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε. Προσοχή στις αλλαγές στο β' συνθετικό, όπου χρειάζονται:

σύν + λέγω ὁ _____ οἶνος + χέω ὁ _____
 ὕδωρ + φέρω ὁ _____ νομός + ἄρχω ὁ _____
 ὀκτώ + πούς ὁ _____ ψυχή + πέμπω ὁ _____
 ἄλλος + γλῶσσα ὁ _____

5. Χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται να σχηματίσετε σύνθετα ονόματα της α.ε. Προσοχή στις αλλαγές των ρημάτων ως β' συνθετικών:

κρέας + πωλῶ ὁ _____ δυσ- + σέβομαι ὁ _____
 γυμνάσιον + ἄρχω ὁ _____ νίκη + φέρω ὁ _____
 ψυχή + φθείρω ὁ _____ χεῖρ + ἄγω ὁ _____

6. Να γράψετε τα παρασύνθετα ρήματα σε -έω που προέρχονται από τα σύνθετα ονόματα:

ἀπειθής _____ λογομάχος _____
 ἀργυρολόγος _____ ὀλιγόψυχος _____

Γ. Γραμματική – Σύνταξη

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. τὸ ξίφος, ὑπήρτας: Να κλίνετε τα ουσιαστικά.

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
ονομ.				
γεν.				
δοτ.				
αιτ.				
κλιτ.				

2. Να αναγνωρίζετε γραμματικά τον τύπο *ἐκὼν* και να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα με την ονομαστική, γενική και δοτική του επιθέτου στο γένος και στον αριθμό όπου βρίσκεται:

ονομ.	
γεν.	
δοτ.	

3. *ἔχοι*: Να γράψετε το γ' ενικό και β' πληθυντικό του ίδιου χρόνου στις εγκλίσεις του παρακάτω πίνακα.

	οριστική	υποτακτική	ευκτική
γ' εν.			
β' πληθ.			

4. *μοι, τοῦτο, ὄν*: Να κλιθούν στο γένος και στον αριθμό όπου βρίσκονται.

5. *οἱ χρηστοὶ ἅπαντες, πάσης ἀνάγκης*: Να κλιθούν οι φράσεις στο γένος και στον αριθμό όπου βρίσκονται.

6. *Εἰ τοίνυν ἀναγκασθεὶς τις ὑπ' ἄλλου φονεύσαι τινὰ οὐ δυνάμενος ἀντιλέγειν, οἷον δήμιος ἢ δορυφόρος, ὁ μὲν δικαστῆ πεισθεὶς, ὁ δὲ τυράννω, τίνα αἰτίαση τοῦ φόνου;* Να αναγνωρίζετε γραμματικά τις ερωτηματικές και αόριστες αντωνυμίες και να τις κλίνετε στο γένος όπου βρίσκονται και στους δύο αριθμούς.

7. *ἴδοις ἄν*: Να σχολιάσετε τη σημασία της ευκτικής (με ιδιαίτερη προσοχή στο ἄν).

8. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη στήλη Β' και στη συνέχεια να γράψετε το α' ενικό πρόσωπο ενεστώτα κάθε ρήματος στην ἐγκλίση και στη φωνή όπου βρίσκεται:

A'	B'
α. παιδεύοιεν	1. γ' εν. υποτ. παρακ.
β. εἶην	2. α' εν. ευκτ. ενεστ.
γ. λελυκὼς ἦ	3. β' πληθ. ευκτ. μέλλ.
δ. θεραπεύσωμεν	4. γ' πληθ. ευκτ. ενεστ.
ε. θύσοιτε	5. α' πληθ. υποτ. αορ.

9. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις των ουσιαστικών και να τα τονίσετε:

- α. τὸν μεγάλωφρονα ῥητορ _____ δ. τῶν ἀνδρειῶν Ἑλλήν _____
 β. τὰς εὐκόσμουσ ἀσπιδ _____ ε. τοῦ μεγάλου γυπ _____
 γ. τῶ σεβαστῶ φυλακ _____

10. Να αναγνωρίζετε τα απαρέμματα των παρακάτω φράσεων αναφέροντας τη συντακτική θέση, το είδος και το υποκείμενό τους. Κατόπιν να εξετάσετε, όπου χρειάζεται, αν παρατηρείται ταυτοπροσωπία ή ετεροπροσωπία:

- α. Ἐμοὶ δοκεῖ τούτω διαφέρειν ἄνδρα τῶν ἄλλων ζώων, τῶ λόγω.
 β. Οἱ Πέρσαι οἶονται τοὺς ἀχαρίστους και περὶ θεῶν ἀμελῶς ἔχειν.
 γ. Ἐμεῖς τοίνυν εἰώθατε (= συνηθίζετε) ἐρωτᾶν, τί χρὴ ποιεῖν.
 δ. Μένων ὁ Θετταλὸς φίλος ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις (= με τους πάρα πολύ ισχυρούς).

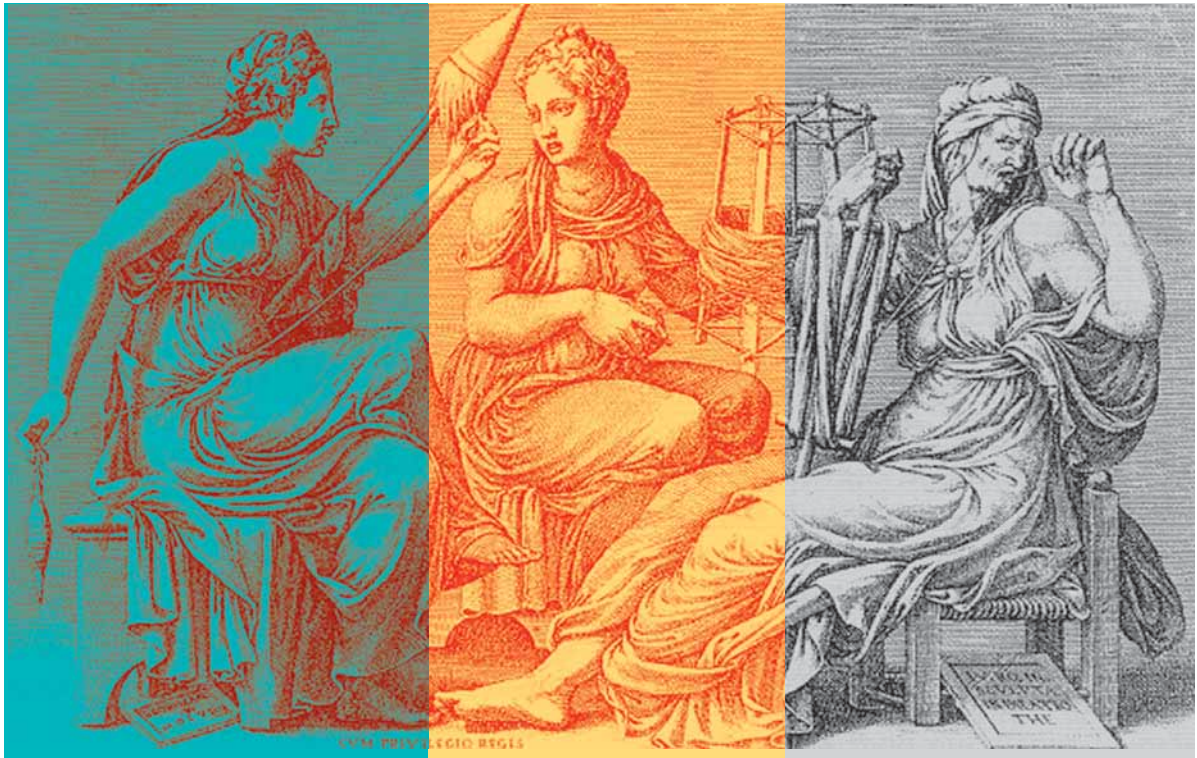

11. Να αναγνωρίσετε το είδος των μετοχών (επιρρηματικές ή κατηγορηματικές) των παρακάτω φράσεων και να βρείτε τα υποκείμενά τους. Κατόπιν να χαρακτηρίσετε τις επιρρηματικές ως συνημμένες ή απόλυτες:

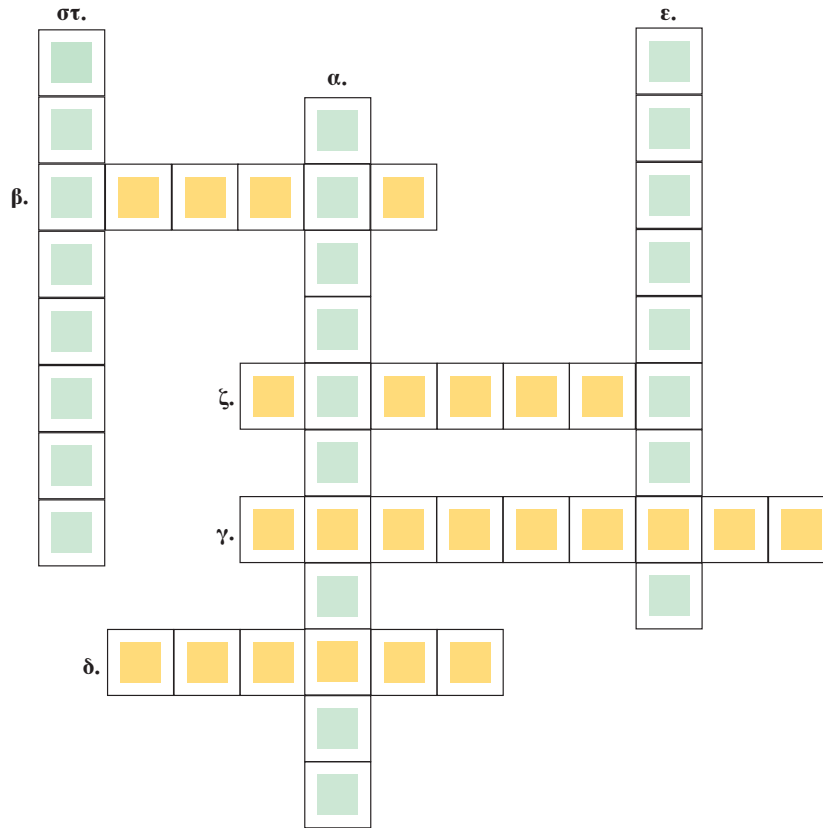
- α. Τῶν στρατιωτῶν λεγόντων, ὁ στρατηγὸς ἀπεκρίνατο.
- β. Ὅρα ὑμᾶς πιστεύοντας ταῖς διαβολαῖς.
- γ. Νενικηκότες τροπαῖον ἐστήσαντο.
- δ. Φανερός ἦν τοῖς νόμοις ὑπηρετῶν.

12. Στις παρακάτω φράσεις να εντοπίσετε τα αντικείμενα και να τα διακρίνετε σε άμεσο και έμμεσο:

- α. Ὁ πάππος τὸν Κῦρον στολὴν καλὴν ἐνέδυσε.
- β. Λακεδαιμόνιοι ἐκάλουν (= παρεμπόδιζαν) τοὺς Ἡλείου τοῦ ἀγῶνος.
- γ. Μῆτε ὑπεσχόμεν (= υποσχέθηκα) μηδενὶ μηδὲν μάθημα.
- δ. Μεταδίδωμι τῷ βουλομένῳ τοῦ ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ πλοῦτου.

13. Να συμπληρώσετε τους τύπους που ζητούνται στην κατάλληλη θέση:

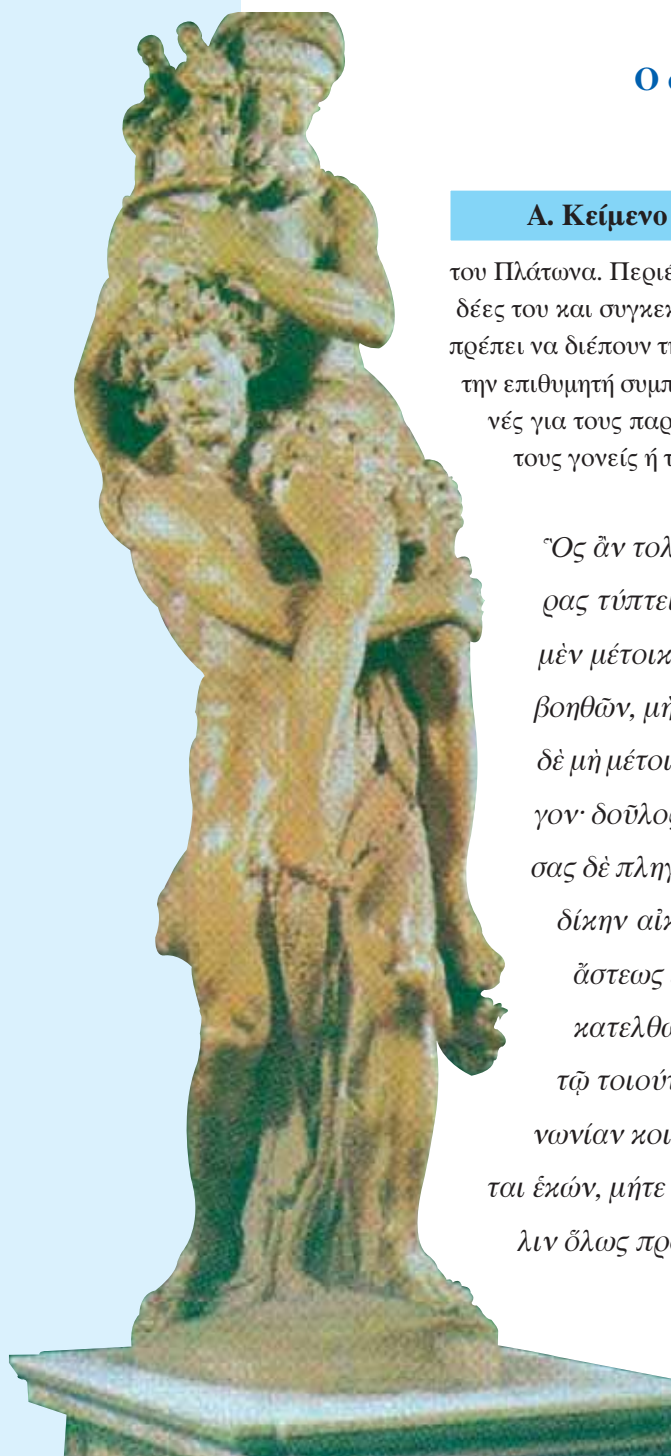
- α. γ' πληθ. ευκτ. ενεστ. ρ. *γιγνώσκω.*
- β. β' εν. ευκτ. μέλλ. ρ. *ρίπτω.*
- γ. α' πληθ. υποτ. αορ. ρ. *ἀκούω.*
- δ. γ' εν. υποτ. ενεστ. ρ. *ψηφίζω.*
- ε. α' εν. ευκτ. αορ. ρ. *ἀρπάζω.*
- στ. β' πληθ. υποτ. αορ. ρ. *ίδρύω.*
- ζ. ονομ. εν. θηλ. μτχ. ενεστ. ρ. *σώζω*

**Οὐκ ἐῷμεν ἄρχειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν λόγον, ὅτι ἐαυτῷ
τοῦτο ποιεῖ καὶ γίνεται τύραννος.**

Ἄριστοτέλης, Ἠθικά Νικομάχεια 1134a

Δεν αφήνουμε τον άνθρωπο να κυβερνά αλλά τον λόγο, επειδή
(ο άνθρωπος) κυβερνά για να ωφελήσει τον εαυτό του,
και γίνεται τύραννος.

Ο Αινείας μεταφέρει τον πατέρα του μετά την άλωση της Τροίας (Gian Lorenzo Bernini, 1618-19, Galleria Borghese, Ρώμη).

Ο σεβασμός προς τους γονείς μέλημα του νόμου

Α. Κείμενο

Οι *Νόμοι* είναι το μεγαλύτερο σε έκταση και το πιο αξιόλογο έργο της γεροντικής ηλικίας του Πλάτωνα. Περιέχει εκτός από τις πολιτικές, παιδαγωγικές και ηθικές ιδέες του και συγκεκριμένες ρυθμιστικές διατάξεις που κατά τον φιλόσοφο πρέπει να διέπουν τη ζωή των πολιτών. Στις ποικίλες διατάξεις που ορίζουν την επιθυμητή συμπεριφορά των χρηστών πολιτών –αλλά και αυστηρές ποινές για τους παραβάτες– υπάρχει πρόβλεψη και για όσους δε σέβονται τους γονείς ή τους παππούδες τους.

Ὅς ἂν τολμήσῃ πατέρα ἢ μητέρα ἢ τούτων πατέρας ἢ μητέρας τύπτειν, πρῶτον μὲν ὁ προστυγχάνων βοηθείτω, καὶ ὁ μὲν μέτοικος ἢ ξένος εἰς προεδρίαν τῶν ἀγῶνων καλείσθω βοηθῶν, μὴ βοηθήσας δὲ ἀειφυγίαν ἐκ τῆς χώρας φευγέτω· ὁ δὲ μὴ μέτοικος βοηθῶν μὲν ἔπαινον ἔχεται, μὴ βοηθῶν δέ, ψόγον· δοῦλος δὲ βοηθήσας μὲν ἐλεύθερος γιγνέσθω, μὴ βοηθήσας δὲ πληγὰς ἑκατὸν τῇ μάστιγι τυπτέσθω. Ἐὰν δέ τις ὄφλη δίκην αἰκίας γονέων, πρῶτον μὲν φευγέτω ἀειφυγίαν ἐξ ἄστεως εἰς τὴν ἄλλην χώραν καὶ πάντων ἱερῶν εἰργέσθω, κατελθὼν δὲ θανάτῳ ζημιούσθω. Ἐὰν δέ τις ἐλεύθερος τῷ τοιούτῳ συμφάγη ἢ συμπίη ἢ τινα τοιαύτην ἄλλην κοινῶν κοινωρήσῃ ἢ καὶ μόνον ἐντυγχάνων που προσάπτῃται ἐκῶν, μήτε εἰς ἱερὸν ἔλθῃ μηδὲν μήτ' εἰς ἀγορὰν μήτ' εἰς πόλιν ὄλως πρότερον ἢ καθήρηται.

Πλάτων, *Νόμοι* 881b-e (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

ὅς ἂν (αοριστολογικό) <i>τολμήσῃ</i> <i>τύπτω</i>	οποιοσδήποτε / όποιος τυχόν τολμήσει χτυπώ (πβ. ν.ε.: τύψη)
ὁ προστυγχάνων βοηθείτω (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. βοηθέω, βοηθῶ)	ο πρώτος τυχών, ο πρώτος άνθρωπος που τον συναντά (πβ. ν.ε.: πρόστυχος) ας βοηθήσει (το θύμα)
εἰς προεδρίαν τῶν ἀγώνων καλείσθω (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. καλέομαι, καλοῦμαι) βοηθῶν	να καλείται σε τιμητική θέση στους αγώνες, εἶν βοηθήσει
ἄειφυγίαν φευγέτω (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. φεύγω) ἔπαινον ἔχέτω (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. ἔχω)	να απελαύνεται (πβ. ν.ε.: φυγιάς, πρόσφυγας) για όλη του τη ζωή ας επαινείται
ἐλεύθερος γιγνέσθω (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. γίγνομαι) ἢ πληγῇ	η μομφή, ο ψόγος (πβ. ν.ε.: ψεγάδι, άψογος)
ἢ μάλιστα, τῆς μαστιγος	ας κερδίζει την ελευθερία του
εἴαν τις ὄφλη (υποτ. αορ. β' ρ. ὄφλισκάνω) δίκην αἰκίας	το χτύπημα
πάντων ἱερῶν εἰργέσθω (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. εἰργομαι) κατελθῶν (μτχ. αορ. β' ρ. κατέρχομαι)	το μαστίγιο (πβ. ν.ε.: μαστιγια)
θανάτῳ ζημιούσθω (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. ζημιόομαι, ζημιοῦμαι)	εἴαν κάποιος καταδικαστεί για βιαιοπραγία (πβ. ν.ε.: οφειλή, οφειλέτης)
κοινωνῶ (κοινωνέω) κοινωνίαν τινί	να αποκλείεται από κάθε ιερή τελετή εἴαν γυρίσει από την εξορία
ἐντυγχάνων που προσάπτηται ἐκῶν	να τιμωρεῖται με την ποινή του θανάτου
ὄλωσ	έχω σχέσεις με κάποιον (πβ. ν.ε.: κοινωνικός, ακοινώ- νητος, κοινωνία)
πρότερον ἢ καθήρηται (υποτ. αορ. ρ. καθαίρομαι)	συναντώντας (πβ. ν.ε.: εντευκτήριο, συνέντευξη) τον κάπου έρθει σε επαφή (πβ. ν.ε.: αφή, απτός, εφαπτομένη) μαζί του με τη θέλησή του (πβ. ν.ε.: εκούσιος, εκουσίως)
	γενικά
	παρά μόνο αφού εξαγνιστεί

Ερμηνευτικά σχόλια

προεδρία: Το δικαίωμα να καταλαμβάνει κανείς την πρώτη σειρά καθισμάτων, ακριβώς μπροστά στην ορχήστρα, στις δραματικές παραστάσεις του αρχαίου θεάτρου. Το προνόμιο αυτό απολάμβαναν στην αρχαία Αθήνα οι ιερείς, οι ανώτατοι άρχοντες, εξέχοντες πολίτες, οι απόγονοι όσων είχαν πέσει στο πεδίο της μάχης υπερασπιζόμενοι την πόλη και μέλη αντιπροσωπειών ή πρεσβευτές άλλων πόλεων σε ένδειξη τιμής.

ἀειφυγίαν ἐκ τῆς χώρας φευγέτω: Ισόβια εξορία με δήμευση της περιουσίας, που επιβαλλόταν στην αρχαιότητα σε αυτούς που καταδικάζονταν για φόνους και άλλα βαριά εγκλήματα. Εκείνοι που πρόβλεπαν ότι θα καταδικαστούν σ' αυτή την ποινή συνήθως έφευγαν μόνοι τους πριν από τη δίκη.

Ερωτήσεις

1. Πώς επαληθεύεται από όσα διαβάσατε η ιδιαίτερη σημασία που απέδιδε ο Πλάτων στον σεβασμό προς τους μεγαλύτερους;
2. Από τις ποινές που προβλέπει ο νόμος που διαβάσατε ποια σας φαίνεται πιο αυστηρή; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
3. Από το κείμενο που μελετήσατε διαφαίνεται διαφοροποίηση στον τρόπο που ο Πλάτων αντιμετωπίζει διάφορες κοινωνικές ομάδες σε σχέση με την τήρηση της υποχρέωσης να σέβονται τους μεγαλύτερους και να τους βοηθούν, όταν κακοποιούνται. Να καταγράψετε τις ομάδες αυτές και την αντιμετώπισή τους και, αξιοποιώντας τις γενικότερες γνώσεις σας για την αρχαιότητα, να προσπαθήσετε να την αιτιολογήσετε.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

φεύγω [= φεύγω, τρέπομαι σε φυγή, εξορίζομαι, κατηγορούμαι]

θ. *φευγ-*, *φυγ-*

[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: *φευγέτω* και *ἀειφυγίαν*]

Αρχαία Ελληνική - - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	ἡ <i>φεῦξις</i> [= η αποφυγή] ἡ <i>φύξις</i> [= η φυγή] <i>φυκτός</i> και <i>φεικτός</i> [= αυτός που μπορείς να αποφύγεις] <i>φεικτικός</i> [= αυτός που έχει την τάση να ξεφεύγει]	ἡ <i>φυγή</i> ὁ <i>φυγᾶς</i> <i>φυγαδεύω</i>	φευγαλέος φευγάτος
	σύνθετα	<i>φυγοπόλεμος</i> <i>φυγόξενος</i> ἡ <i>διάφευξις</i> [= η διαφυγή] ἡ <i>κατάφευξις</i> [= το καταφύγιο] <i>ἄφυκτος</i> [= αυτός που δεν είναι δυνατό να τον αποφύγεις]	<i>φυγοδικῶ</i> <i>φυγόμαχος</i> <i>φυγομαχῶ</i> <i>φυγόπονος</i> ἡ <i>φυγοπονία</i> <i>ἀποφεύγω</i> ἡ <i>ἀποφυγή</i> <i>διαφεύγω</i> ἡ <i>διαφυγή</i> <i>καταφεύγω</i> ἡ <i>καταφυγή</i> τὸ <i>καταφύγιον</i> (-ιο) <i>προσφεύγω</i> ἡ <i>προσφυγή</i> ὁ <i>πρόσφυξ</i> (-υγας) <i>ἄφεικτος</i>	φυγόδικος φυγόκεντρος φυγομαχία φυγόποινος αναπόφεικτος φοροφυγᾶς

Ασκήσεις

1. Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα τις λέξεις της α.ε. που σημαίνουν ό,τι περιγράφουν οι φράσεις:

αυτός που αποφεύγει τον πόλεμο: _____

αφιλόξενος: _____

εξόριστος: _____

αυτός που δεν προσέρχεται να δικαστεί: _____

αυτός που αποφεύγει τον κόπο, τη δουλειά: _____

2. Να επιλέξετε από τον Λεξιλογικό Πίνακα λέξεις της ν.ε. ομόρριζες του ρ. *φεύγω* και να συμπληρώσετε τις προτάσεις:

α. Η απορρόφηση των Μικρασιατών _____ στην ελληνική κοινωνία μετά την καταστροφή του 1922 προκάλεσε αρκετά κοινωνικά προβλήματα, συνέβαλε όμως σημαντικά στην ανάπτυξη του εμπορίου και της ναυτιλίας.

β. Το ατύχημα ήταν _____ από τη στιγμή που τέθηκε εκτός λειτουργίας και ο εφεδρικός μηχανισμός συγκράτησης του φορτίου.

γ. Στην καθημερινή συναναστροφή είναι πολύ συμπαθητικός άνθρωπος, αλλά στην εργασία του η _____ του τον κάνει στόχο αρνητικών σχολίων από τους συναδέλφους του.

δ. Οι κάτοικοι της περιοχής, όπου πρόκειται να εγκατασταθεί το εργοστάσιο επεξεργασίας βιομηχανικών λυμάτων, απείλησαν με _____ στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, αν δεν ανακληθεί η απόφαση εγκατάστασης.

Δεύτερο συνθετικό λέξη άκλιτη

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, στη σύνθεση:

Όταν το δεύτερο συνθετικό είναι **άκλιτη λέξη** (κυρίως επιρρήματα, άκλιτα αριθμητικά, σύνδεσμοι), στη σύνθετη λέξη παραμένει **αμετάβλητο**.

Π.χ. *ύπερ-άνω, ἔκ-παλαι, συν-άμα.*

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

έν + δέκα _____ δέκα + πέντε _____
 έν + αντί _____ πρὸς + ἔτι _____

2. Να χωρίσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους μέρη:

δεκατρία _____ ἔπειτα _____
 σύνεγγυς _____ εὗγε _____

3. Να βρείτε τη λέξη που κρύβεται στην έγχομη στήλη:

α. έν + πάθος	ὁ _____	ε. μήτηρ + πόλις	ἡ _____
β. ἀγρός + νέμω	ὁ _____	στ. κακός + μοῖρα	ὁ _____
γ. ἔθνος + ἄρχω	ὁ _____	ζ. ἄστυ + νέμω	ὁ _____
δ. ψυχή + ἄγω	ὁ _____		

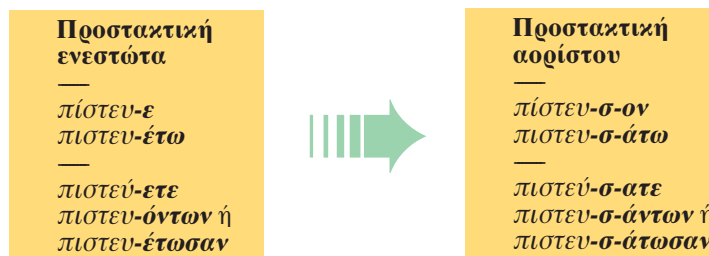
Προστακτική ενεστώτα και αορίστου ενεργητικής φωνής

Οι τύποι *φενυέτω* και *έχέτω* του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι προστακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής

α. Σχηματισμός και κλίση προστακτικής ενεστώτα και αορίστου ενεργητικής φωνής βαρύτονων ρημάτων

Η προστακτική δεν έχει α' εν. και α' πληθ. πρόσωπο (όπως και στη ν.ε.). Προστακτική έχουν ο ενεστώτας, ο αόριστος και ο παρακείμενος (βλ. επόμενη Ενότητα). Οι τύποι προστακτικής παίρνουν άρνηση *μή*.

Στους πίνακες παρατίθεται η κλίση της προστακτικής ενεστώτα και αορίστου ε.φ.:

Παρατηρήσεις 1. Η προστακτική αορίστου, όπως και η υποτακτική και η ευκτική, **δεν δέχεται αύξηση!**

2. Προσέξτε την **αναλογία στον σχηματισμό και στην κλίση των δύο προστακτικών**, λαμβάνοντας υπόψη ότι:
 - α. η προστακτική αορίστου παρουσιάζει το χαρακτηριστικό για τον μέλλοντα και τον αόριστο -σ- μετά το θέμα του ρήματος,
 - β. το χαρακτηριστικό φωνήεν της προστακτικής αορίστου είναι το -α- (αντί για το -ε- της προστακτικής ενεστώτα).
3. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν την προστακτική αορίστου με τις γνωστές αλλαγές στο θέμα τους.

❖ **Λαμβάνοντας υπόψη τη δεύτερη παρατήρηση, να κλίνετε παρακάτω τις προστακτικές ενεστώτα και αορίστου των ρημάτων *προσάττω*, *ἀνατρέπω*, *μεταπίθω*.**

	<i>προσάττω</i>		<i>ἀνατρέπω</i>		<i>μεταπίθω</i>	
	Ενεστώτας	Αόριστος	Ενεστώτας	Αόριστος	Ενεστώτας	Αόριστος
β' εν.						
γ' εν.						
β' πληθ.						
γ' πληθ.						

Σημασίες και χρήσεις της προστακτικής

Σε κύριες προτάσεις, όπου και αποκλειστικά συναντάται, η προστακτική μπορεί να εκφράζει:

- **προσταγή ή προτροπή**, οπότε συχνά προτάσσονται τα: *ἄγε (δή)*, *ἴθι (δή)*, *ἄγετε (δή)*, *ἴτε (δή)*.
π.χ. *Γνώθι σαυτόν* (Χίλων).
Ἴθι δή (= εμπρός λοιπόν) *νῦν εἶπέ τούτοις, τίς αὐτοὺς βελτίους ποιήσει.*
- **απαγόρευση ή αποτροπή** με άρνηση *μή*.
π.χ. *Πρὸς θεῶν, μὴ λύετε τὰς σπονδάς* (= Στο όνομα των θεών, μην παραβαίνετε τους όρους της ανακωχής).
- **συγκατάθεση ή παραχώρηση**.
π.χ. *Οἱ δ' οὖν γελόντων* (= Αυτοί ας γελούν).
- **ευχή ή κατάρα**.
π.χ. *Ὑγίαινε. Ἐρρέτω* (= στα κομμάτια!).
- **συμβουλή**.
π.χ. *Τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονεῖς τίμα.*
- **δέηση ή παράκληση**.
π.χ. *Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.*

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με τους τύπους της προστακτικής ενεστώτα και αορίστου που ζητούνται:

ρήμα	πρόσωπο	προστακτική ενεστώτα	προστακτική αορίστου
κινδυνεύω	β' εν.		
δικάζω	γ' εν.		
θαυμάζω	β' πληθ.		
παύω	γ' πληθ.		
θύω	γ' πληθ.		

2. Να μεταφέρετε τους τύπους των ρημάτων στην προστακτική ενεστώτα και αορίστου διατηρώντας σταθερά το πρόσωπο και τον αριθμό:

		Ενεστώτας	Αόριστος
οὗτος	γράφει		
	πράττει		
	κηρύττει		
ὕμεις	κρίπτετε		
	ταράττετε		
	πείθετε		

3. Να εντοπίσετε τους τύπους προστακτικής στις παρακάτω φράσεις και να αναγνωρίσετε τον χρόνο στον οποίο βρίσκονται και τη σημασία τους:

- Ἦνδρες, τό τε σῶμα καί τήν ψυχὴν γυμνάσατε.
- Ἦ νεανία, δίωκε τὰ ἐσθλῶν ἢ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐπιτηδεύματα.
- Ταῦτα μὴ πράττετε.
- Κηρύξατε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.
- Νῦν, ὦ Σώκρατες, δίδαξόν με τὴν ἀρετὴν.
- Εἰ ἀληθὴ λέγεις, σῶσον σεαυτόν.

4. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τον κατάλληλο τύπο προστακτικής του ρήματος που δίνεται σε παρένθεση και να βρείτε την ειδικότερη σημασία της προστακτικής κάθε φορά:

- _____, Κύριε, τὸν λαόν Σου (σφάζω, αόρ.).
- _____ μέν, _____ δέ (πατάσσω, ἀκούω, αόρ.).
- _____ βραδέως (σπεύδω, ενεστ.).
- Οὓς ὁ Θεὸς συνέξευξεν ἄνθρωπος μὴ _____ (χωρίζω, ενεστ.).

Θεοὶ μέγιστοι τοῖς φρονοῦσιν οἱ γονεῖς.

Μένανδρος, Γνώμαι μονόστιχοι

Οἱ πιο σημαντικοὶ θεοὶ γιὰ τους συνετοὺς εἶναι οἱ γονεῖς τους.

Ο Σίσυφος ήταν θρυλικός για την πονηριά του και τα πανούργα σχέδια που κατέστρωσε σε βάρος θεών και ανθρώπων. Γι' αυτό καταδικάστηκε να σπρώχνει αιώνια επάνω σε έναν λόφο έναν μεγάλο βράχο, που κυλούσε πάλι χαμηλά κι εκείνος τον έσπρωχνε πάλι από την αρχή (μελανόμορφος αμφορέας, περ. 510-500 π.Χ., Staatliche Antikensammlungen, Μόναχο).

Τα φαινόμενα απατούν

Α. Κείμενο

Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος (βλ. Ενότητα 5), δεινός εκκλησιαστικός ρήτορας, έδωσε με τον βίο του ένα χειροπιαστό παράδειγμα αφοσίωσης στον συνάνθρωπο και έμπρακτης εφαρμογής των κηρυγμάτων του Χριστού. Στους πολυάριθμους και μακροσκελείς λόγους του στηλιτεύει την υποκρισία που κυριαρχούσε στην εποχή του και τονίζει την ανάγκη να απομακρυνθούν οι πιστοί από τα εφήμερα «αγαθά» και να θεμελιώσουν τη ζωή τους σε ουσιαστικές αξίες.

Ἔστωσαν δύο ἄμαρτωλοί, ὁ μὲν κολαζόμενος, ὁ δὲ μὴ κολαζόμενος. Μὴ λέγε, μακάριος οὗτος, ὅτι πλουτεῖ, ὄρφανούς ἀποδύει, χήρας βιάζεται. Καίτοι οὐ νοσεῖ, ἀλλ' ἄρπάζων εὐδοκιμεῖ, τιμῆς μεγάλης ἀπολαύει καὶ δυναστείας, οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν ὑπομένει· ἀλλὰ τοῦτον μάλιστα θρήνει, ὅτι καὶ νοσεῖ, καὶ οὐ θεραπεύεται. Ἐὰν ἴδῃς τινὰ ὑδέρω κατεχόμενον, καὶ μὴ τρέχοντα πρὸς τὸν ἰατρόν, ἀλλὰ τράπεζαν ἔχοντα Συβαριτικὴν, μεθύοντα καὶ ἐπιτείνοντα τὴν νόσον, μακαρίζεις τοῦτον, ἢ ταλανίζεις; Ἐὰν δὲ ἕτερον ἴδῃς ὑδέρω κατεχόμενον, ἰατρικῶν ἀπολαύοντα χειρῶν, λιμῶ ἑαυτὸν ἐκδιδόντα, φαρμάκοις προσκαρτεροῦντα πικροῖς, οὐχὶ τοῦτον πολὺ μᾶλλον ἐκείνου μακαρίζεις; Ὁμολόγηται· ὁ μὲν γὰρ νοσεῖ, καὶ οὐ θεραπεύεται· ὁ δὲ νοσεῖ, καὶ ἀπολαύει ἰατρείας. Ἐπίπονος μὲν ἡ ἰατρεία, ἀλλ' ὠφέλιμον αὐτῆς τὸ τέλος. Οὕτως ἐστὶ καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ.

Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Περὶ Λαζάρου*, PG 48.1030-1031 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

<i>ἔστωσαν</i>	ας υποθέσουμε ότι υπάρχουν
<i>ὁ μακάριος, ἡ μακαρία, τὸ μακάριον</i>	ευτυχισμένος (πβ. ν.ε.: μακαριστός, μακαριότητα)
<i>ἀποδύω</i>	γδύνω (πβ. ν.ε.: αποδυτήρια)
<i>βιάζομαι</i>	χρησιμοποιώ βία, επιτίθεμαι σε κάποιον
<i>καίτοι</i>	και πράγματι, και βέβαια
<i>εὐδοκιμέω, εὐδοκιμῶ</i>	προοδεύω, προκόβω
<i>ἀπολάνω + γεν.</i>	απολαμβάνω (πβ. ν.ε.: απόλαυση, απολαυστικός)
<i>ἡ δυναστεία</i>	η δύναμη, η εξουσία (πβ. ν.ε.: δυνάστης, καταδυναστεύω)
<i>οὐδέν τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν ὑπομένει</i>	δεν υποφέρει από καμιά ανθρώπινη δυστυχία
<i>μάλιστα</i> (υπερθ. βαθμ. επιρρ. <i>μάλα</i>) <i>θρήνει</i> (β' εν. προστ. ενεστ. ρ. <i>θρηνέω, θρηνῶ</i>)	πάρα πολύ να τον θρηνείς
<i>ὁ ὕδρος</i>	η υδρωπικία, η συσσώρευση υγρού σε κοιλότητες του σώματος
<i>ἡ Συβαριτική τράπεζα</i>	το βαρυφορτωμένο με εδέσματα τραπέζι
<i>μεθύω</i>	μεθάω
<i>ἐπιτείνω</i>	επιδεινώνω (πβ. ν.ε.: επίταση, επιτατικός)
<i>μακαρίζω</i>	καλοτυγχίζω, θεωρώ ευτυχισμένο
<i>ταλανίζω</i>	θεωρώ δυστυχισμένο (πβ. ν.ε.: ταλαίπωρος, ταλαιπωρία)
<i>ιατρικῶν ἀπολαύοντα χειρῶν</i>	να απολαμβάνει ιατρικής φροντίδας
<i>λιμῶ ἑαυτὸν ἐκδιδόντα</i>	να παραδίδεται στην πείνα (πβ. ν.ε.: λιμάζω, λιμασμένος ≠ λοιμός = μεταδοτική ασθένεια), να αποφεύγει το φαγητό
<i>φαρμάκοις προσκαρτεροῦντα</i> (μτχ. ενεστ. ρ. <i>προσκαρτερέω, προσκαρτερῶ</i>) <i>πικροῖς</i>	να παίρνει με υπομονή (πβ. ν.ε.: καρτερία, εγκαρτέρηση, καρτερικότητα) φάρμακα πικρά
<i>μᾶλλον</i> (συγκρ. βαθμ. επιρρ. <i>μάλα</i>) <i>ἐκείνου</i> (β' ὄρος σύγκρισης)	πιο πολύ από εκείνον
<i>ὠμολόγηται</i>	είναι κοινά παραδεκτό
<i>ἡ ἰατρεία</i>	η θεραπεία (πβ. ν.ε.: γιατρός, γιατρεία)
<i>τὸ τέλος</i>	ο σκοπός (πβ. τελικές προτάσεις, τελικές μετοχές, εντελέχεια)

Ερμηνευτικά σχόλια

τράπεζαν ἔχων Συβαριτικήν: Η Σύβαρις ήταν πόλη της Κάτω Ιταλίας χτισμένη πάνω στον ομώνυμο ποταμό. Οι κάτοικοί της ήταν γνωστοί για τον πλούτο και τη ροπή τους στην πολυτέλεια, τη φιληδονία και την αλαζονεία. Για τον λόγο αυτό το επίθετο «συβαριτικός» έφτασε να προσδιορίζει μεταφορικά καθετί το υπερβολικό και ηδονικό.

Ερωτήσεις

1. Ποιον εκφραστικό τρόπο χρησιμοποιεί ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, για να εξηγήσει στους πιστούς γιατί δεν πρέπει να θαυμάζουν όσους ζουν μέσα στην αμαρτία;
2. Ποια στάση ζωής προβάλλει έμμεσα, με το απόσπασμα που μελετήσατε, ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος;
3. Πιστεύετε ότι όσα αναφέρει ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος έχουν εφαρμογή στην εποχή μας; Να τεκμηριώσετε την άποψή σας.

Οι θεοί τιμώρησαν τον Τάνταλο για την ασέβεια προς αυτούς καταδικάζοντάς τον σε αιώνια ανικανοποίητη πείνα και δίψα. Άλλοι λένε ότι κρέμασαν επάνω από το κεφάλι του έναν πελώριο βράχο που απειλούσε να τον συντρίψει. Σε αυτό το αγγείο φαίνεται η προσπάθειά του να συγκρατήσει τον βράχο (απουλικός κρατήρας, ύστερος 4ος αι. π.Χ., Staatliche Antikensammlungen, Μόναχο).

Δεμένος στον πύρινο τροχό, ο Ιξίων, ο βασιλιάς των Λαπιθών, πληρώνει την αχαριστία του απέναντι στους θεούς. Στο πρόσωπό του φαίνεται η οδύνη από τη φωτιά και τα δαγκώματα των φιδιών που τον τυλίγουν (αμφορέας, περ. 330-320 π.Χ., Staatliche Museen, Βερολίνο).

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

τέλος [= σκοπός, τέλος]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: τέλος]

Αρχαία Ελληνική - - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά		
	σύνθετα	<p>τὸ τελεστήριον [= τόπος ιεροτελεστίας] τελεστικός [= 1. κατάλληλος να κάνει κάτι, 2. κατάλληλος για μύηση] τελευτῶ [= τελειώνω, πεθαίνω] ἢ τελευτή</p> <p>τελεσιουργῶ τελεσιουργός δημοτελής ὑπερτελής [= αυτός που ξεχωρίζει]</p>	<p>τελεῶ [= κάνω, εκτελώ, πραγματοποιώ] ἢ τέλεισις ἢ τελετή ὁ τελεστής [= (α.ε.) 1. αρχηγός, 2. μυσταγωγός, (ν.ε.) ὄρος των μαθηματικῶν και της φυσικῆς] τελικός τέλειος ἢ τελειότης (-τητα) τελειῶ (-ώνω) ἢ τελείωσις (-η) τὸ τελείωμα τελειωτικός [= (α.ε.) αποτελεσματικός, (ν.ε.) οριστικός] τελευταῖος</p> <p>τελεσφορῶ τελεσφόρος ὁ τελετάρχης διατελῶ ἀποτελῶ ἐκτελῶ ἐπιτελῶ συντελῶ ἀποτελειῶ (-ώνω) ἢ αὐτοτέλεια ἢ ἐντέλεια [= η τελειότητα] πολυτελής ὑποτελής ἀτελής ἢ ἀτέλεια ἡμιτελής εὐτελής</p>

Ασκήσεις

1. Να εξετάσετε τη διαφορά στη σημασία που παρουσιάζουν οι λέξεις *ἀτέλεια* και *ὑποτελής* στην α.ε. και στη ν.ε. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.
2. Αφού συμβουλευτείτε το λεξικό σας, να γράψετε προτάσεις στη ν.ε. χρησιμοποιώντας τις λέξεις «τελεσφορῶ», «αυτοτέλεια» και «υποτελής».

3. Να συμπληρώσετε τα κενά με κατάλληλα ουσιαστικά και επίθετα της α.ε. από τον Λεξιλογικό Πίνακα, ομόρριζα των λέξεων που δίνονται παρακάτω:

A'	B'
ἀποτελῶ	τὸ _____
ἐπιτελῶ	ἡ _____ ὁ/ἡ _____, τὸ _____
διατελῶ	ὁ/ἡ _____, τὸ _____
ὁ/ἡ εὐτελής, τὸ εὐτελές _____	ἡ _____
ὁ/ἡ _____, τὸ _____	ἡ αὐτοτέλεια
ὁ/ἡ πολυτελής, τὸ πολυτελές	ἡ _____
ὁ/ἡ _____, τὸ _____	ἡ ἐντέλεια

B2. Ετυμολογικά

Νόθα σύνθετα

Νόθα σύνθετα ονομάζονται οι λέξεις που έχουν ως α' συνθετικό ακέραιη πτώση ονόματος και όχι απλό θέμα. Ειδικότερα στα νόθα σύνθετα:

Το α' συνθετικό μένει **αμετάβλητο**, π.χ. πασίγνωστος (πᾶσι), δορυφόρος (δόρυ).

Το β' συνθετικό άλλοτε μένει **αμετάβλητο**, π.χ. πασίγνωστος (γνωστός) και άλλοτε **υφίσταται μεταβολές**, όπως στις υπόλοιπες κατηγορίες σύνθετων λέξεων, π.χ. δορυφόρος (φέρω).

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε με τα συνθετικά που σας δίνονται νόθα σύνθετα ονόματα και να δηλώσετε, όπου είναι απαραίτητο, τις μεταβολές των β' συνθετικών τους:

πῦρ + φέρω _____ φῶς + φέρω _____
 νέα + πόλις ἢ _____ μέλι + γλῶσσα _____
 ναῦς (δοτ. πληθ. ναυσί) + πόρος _____

2. Να αναλύσετε τις παρακάτω σύνθετες λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα στα συνθετικά τους μέρη και να σημειώσετε τις μεταβολές των β' συνθετικών, όπου χρειάζεται. Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στη σύνθεση με β' συνθετικό λέξη κλιτή.

τελεσφόρος _____ δημοτελής _____
 ἀτελής _____ ἀποτελῶ _____
 ἡμιτελής _____ ἐπιτέλεις _____

1. Προστακτική ενεστώτα ρ. εἰμί και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Ο τύπος *ἔστωσαν* του κειμένου της Ενότητας είναι τύπος προστακτικής ενεστώτα του ρ. *εἰμί*.

Κλίση προστακτικής ενεστώτα ρ. εἰμί

β' εν. γ' εν.	— ἴσθι ἔστω
β' πληθ. γ' πληθ.	— ἔστε ἔστων, ἔστωσαν, ὄντων

Η προστακτική του παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων σχηματίζεται τόσο περιφραστικά (πιο εύχρηστος τύπος) από την ενεργητική μετοχή παρακειμένου του ρήματος και την προστακτική ενεστώτα του ρ. *εἰμί*, π.χ. *λελυκώς, -υῖα, -ὄς ἴσθι*, όσο και μονολεκτικά (σπάνια), π.χ. *λέλυκε, λελυκέτω* κτλ.

❖ Να κλίνετε την προστακτική παρακειμένου του ρ. *κελεύω*:

Κλίση προστακτικής παρακειμένου βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

κεκελευκώς, -υῖα, -ὄς _____

 κεκελευκότες, -υῖαι, -ότα _____

2. Ανώμαλα επίθετα

α. πολὺς, πολλή, πολύ

❖ Στον πίνακα κλίσης του επιθέτου να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους του θηλυκού γένους (που κλίνεται κατά τα πρωτόκλιτα θηλυκά ουσιαστικά σε -η) και τους τύπους πληθυντικού αριθμού του αρσενικού και του ουδέτερου (που κλίνονται κατά τα δευτερόκλιτα αρσενικά και ουδέτερα ουσιαστικά, αντίστοιχα):

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	πολύς	πολλή	πολύ	πολλοί	πολλή	πολλά
γεν.	πολλοῦ	πολλή	πολλοῦ	πολλοῦ	πολλή	πολλῶν
δοτ.	πολλῶ	πολλή	πολλῶ	πολλοῖς	πολλή	πολλοῖς
αιτ.	πολύν	πολλή	πολύ	πολλοὺς	πολλή	πολλὰ
κλητ.	πολύ	πολλή	πολύ	πολλοὺς	πολλή	πολλὰ

Παρατήρηση

Με -λ- γράφονται οι τύποι που η κατάληξή τους περιέχει -υ-. Με -λλ- γράφονται οι υπόλοιποι τύποι (παρατήρηση χρήσιμη και για τη ν.ε.).

β. μέγας, μεγάλη, μέγα

- ❖ Στον πίνακα κλίσης του επιθέτου να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους του θηλυκού γένους (που κλίνεται κατά τα πρωτόκλιτα θηλυκά ουσιαστικά σε -η) και τους τύπους πληθυντικού αριθμού του αρσενικού και του ουδέτερου (που κλίνονται κατά τα δευτερόκλιτα αρσενικά και ουδέτερα, ουσιαστικά, αντίστοιχα):

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	μέγας	μεγαλ	μέγα	μεγαλ	μεγαλ	μεγαλ
γεν.	μεγάλου	μεγαλ	μεγάλου	μεγαλ	μεγαλ	μεγαλ
δοτ.	μεγάλω	μεγαλ	μεγάλω	μεγαλ	μεγαλ	μεγαλ
αιτ.	μέγαν	μεγαλ	μέγα	μεγαλ	μεγαλ	μεγαλ
κλητ.	μέγα / μεγάλη	μεγαλ	μέγα	μεγαλ	μεγαλ	μεγαλ

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους της προστακτικής ενεστώτα του ρ. εἰμί:

- α. Γενναῖοι ὑμεῖς _____ .
 β. Εὐτυχῆς _____ ὅστις φίλους ἔχει.
 γ. ὦ νεανία, _____ φιλαλήθης.
 δ. _____ , ὦ νέοι, πολυμαθεῖς.

2. Να γράψετε τους παρακάτω τύπους στην προστακτική παρακειμένου διατηρώντας το ίδιο πρόσωπο (η μετοχή να τεθεί στο αρσενικό γένος):

κεκώλυκας _____
 πεφειύγατε _____
 παρεσκεύακε _____
 ἐπεψήφικε _____

3. Να γράψετε τους τύπους προστακτικής ενεστώτα και παρακειμένου που ζητούνται:

οὔτοι (δανείζω) _____
 σὺ (θεραπεύω) _____
 οὔτος (γράφω) _____

4. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται:

- α. β' εν. προστ. παρακ. ρ. δουλεύω.
- β. γ' πληθ. προστ. παρακ. ρ. πιστεύω.
- γ. β' εν. προστ. αορ. ρ. έρμηνεύω.
- δ. β' εν. προστ. παρακ. ρ. άκούω.
- ε. γ' εν. προστ. παρακ. ρ. παρασκευάζω.
- στ. β' πληθ. προστ. ενεστ. ρ. κρύπτω.

5. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τους κατάλληλους τύπους των επιθέτων πολύς, πολλή, πολύ και μέγας, μεγάλη, μέγα:

- α. Τά δέ βιβλία αὐτοῦ π _____ καταγέλωτος γέμει.
- β. Οὐ βασιλέα μ _____ αὐτόν προσαγορεύομεν ὥσπερ αἰχμάλωτοι;
- γ. Τά τείχη κατέσκαπτον π _____ προθυμία, νομίζοντες ἐκείνην τήν ἡμέραν τῇ Ἑλλάδι ἄρχειν τῆς ἐλευθερίας.
- δ. Οὐκ ἔστιν μ _____ καί νεανικόν φρόνημα λαβεῖν μικρά καί φαῦλα πράττοντας.
- ε. Τά κάλλιστα καί πολυτελέστατα τῶν Μακεδονικῶν ὄπλων ἐπέμπετο π _____ ἀμάξαις.
- στ. Ἐμβάλλουσιν (= εισβάλλουν) εἰς τήν Ἀττικὴν στρατῶ μ _____ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν συμμάχων.

**Ὁ δὲ πλοῦτος ἡμᾶς, καθάπερ ἰατρὸς κακός, πάντας βλέποντας
παραλαβὼν τυφλοὺς ποιεῖ.**

Ἄντιφάνης

Ο πλούτος όμως, όπως ο κακός γιατρός, ενώ μας παραλαμβάνει
με καλή όραση, μας κάνει τυφλούς.

Πέτρο Μπρέγκελ ο Πρεσβύτερος, *Η Γη της αφθονίας* (1567). Μια εύγλωττη χιουμοριστική περιγραφή των αποτελεσμάτων ενός γεύματος χωρίς εγκράτεια (Παλαιά Πινακοθήκη Μονάχου).

Η σωστή στάση στο θέμα της τροφής

Α. Κείμενο

Ο Ιωάννης Στοβαίος (5ος αι. μ.Χ.) συγκέντρωσε στο *Ἀνθολόγιον* που συνέθεσε επίλεκτα χωρία από πολυάριθμους ποιητές και πεζογράφους βασιζόμενος και σε προϋπάρχουσες ανάλογες συλλογές. Μεταξύ των ανθολογούμενων είναι και ο Μουσώνιος Ρούφος (1ος αι. μ.Χ.), ένας στωικός φιλόσοφος που ίδρυσε ονομαστή σχολή στη Ρώμη. Υποστήριζε ότι οι άνθρωποι είναι ασθενείς και ότι μόνο η φιλοσοφία μπορεί να τους θεραπεύσει. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε μιλάει για τους κινδύνους που κρύβει το φαγητό και τη στάση που πρέπει να τηρεί ένας συνετός άνθρωπος στο θέμα αυτό.

Πολλῶν ἡδονῶν οὐσῶν, αἷ τὸν ἄνθρωπον ἐνδιδόναι αὐταῖς βιάζονται παρὰ τὸ συμφέρον, δυσμαχωτάτη εἶναι δοκεῖ ἢ περὶ τροφήν ἡδονή. Ταῖς μὲν γὰρ ἄλλαις ἡδοναῖς σπανιώτερον ὀμιλοῦμεν, ταύτης δὲ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν πάντως πειρᾶσθαι ἀνάγκη, ὥστε πλείους οἱ ἐνταῦθα κίνδυνοι. Καὶ γὰρ ὁ πλέον ἢ δεῖ ἐσθίων ἁμαρτάνει, καὶ ὁ κατασπεύδων ἐν τῷ ἐσθίειν, καὶ ὁ τὰ ἡδίω τῶν ὑγιεινοτέρων βρώματα προτιμῶν. Ἔστι δὲ ἁμαρτία περὶ τροφήν καὶ ὅταν παρὰ καιρὸν προσφερώμεθα αὐτήν. Ἔτι δὴ καὶ ἄλλων ἁμαρτιῶν οὐσῶν περὶ τροφήν, δεῖ ἀπασῶν καθαρεύειν. Καθαρεύοι δ' ἂν τις ἐθίζων αὐτὸν αἰρεῖσθαι σίτον οὐχ ἵνα ἡδῆται ἀλλ' ἵνα τρέφεται, οὐδ' ἵνα λεαίνηται τὴν κατάποσιν ἀλλ' ἵνα ῥωννύηται τὸ σῶμα. Καὶ γὰρ γέγονεν ἢ μὲν κατάποσις δίοδος εἶναι τροφῆς, οὐχ ἡδονῆς ὄργανον, ἢ δὲ γαστήρ τοῦ αὐτοῦ χάριν οὔτερον ἔνεκα καὶ φυτῶ ῥίζα γέγονεν. Διὸ καὶ προσήκει ἐσθίειν ἡμῖν ἵνα ζῶμεν, οὐχ ἵνα ἡδῶμεθα.

Γάιος Μουσώνιος Ρούφος (Στοβαίος, *Ἀνθολόγιον* 3.18.37), διασκευή

Γλωσσικά σχόλια

<p>ἐνδιδόναι (απαρ. ενεστ. ρ. ἐνδίδωμι) αὐταῖς βιάζονται ὁ/ἡ δύσμαχος, τὸ δύσμαχον ὀμιλέω, ὀμιλῶ πειράομαι, πειρῶμαι + γεν. ταύτης πάντως πειρᾶσθαι ἀνάγκη (ἐστί)</p> <p>πλείους (και πλείονες, συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ πολὺς, ἡ πολλή, τὸ πολὺ) ἐνταῦθα ὁ πλεόν ἢ δεῖ (β' ὅρος σύγκρισης) ἐσθίων ἀμαρτάνω ὁ κατασπεύδων ἐν τῷ ἐσθίειν ὁ τὰ ἡδίων (και ἡδίονα, συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ ἡδύς, ἡ ἡδεῖα, τὸ ἡδύ) τῶν ὑγιεινότερων βρωμάτων (β' ὅρος σύγκρ.) προτιμῶν (μτχ. ενεστ. ρ. προτιμάω, προτιμῶ)</p> <p>ἡ ἀμαρτία ὅταν παρὰ καιρὸν προσφερώμεθα αὐτὴν καθαρεύω</p> <p>ἐθίζων αὐτὸν αἰρεῖσθαι (απαρ. ενεστ. ρ. αἰρέομαι, αἰροῦμαι) ὁ σῖτος (πληθ. τὰ σῖτα)</p> <p>ἵνα ἡδῆται (υποτ. ενεστ. ρ. ἡδομαι) ἵνα λεαίνηται (υποτ. ενεστ. ρ. λεαίνομαι) τὴν κατάποσιν ἵνα ῥωννύηται (υποτ. ενεστ. ρ. ῥώννυμαι) ἡ γαστήρ γέγονε (οριστ. παρακ. ρ. γίγνομαι) τοῦ αὐτοῦ χάριν οὐπερ ἔνεκα καὶ φυτῶ ῥίζα διό προσῆκει (απρόσ. ρ.)</p>	<p>η ευχαρίστηση εξαναγκάζουν να υποκύψει (πβ. ν.ε.: ενδοτικός) σε αυτές δυσπολέμητος, ακατανίκητος (πβ. ν.ε.: αμαχητί, μαχητικός) έρχομαι σε επαφή, ασχολούμαι με κάτι δοκιμάζω κάτι αυτήν είναι ανάγκη να τη γευόμαστε (πβ. ν.ε.: πείραμα, πειρατής, απόπειρα) οπωσδήποτε περισσότεροι (πβ. ν.ε.: πλειονοψηφία, πλειονότητα, πλεόνασμα) εδώ, σε αυτή την περίπτωση αυτός που τρώει περισσότερο απ' όσο πρέπει σφάλω (πβ. ν.ε.: διαμαρτία) αυτός που τρώει βιαστικά / λαίμαργα αυτός που προτιμάει τις πιο ευχάριστες παρά τις πιο υ- γιεινές τροφές το σφάλμα όταν την τρώμε άκαιρα / σε λάθος ώρα είμαι καθαρός, απέχω από κάτι κακό (πβ. ν.ε.: καθαρεύ- ουσα, κάθαρση) εάν συνηθίσει (πβ. ν.ε.: εθισμός, εθιστικός, έθιμο, ήθος) τον εαυτό του να επιλέγει (πβ. ν.ε.: αιρετός, αίρεση, αρχαιρεσίες) τα δημητριακά, (εδώ) η τροφή (πβ. ν.ε.: ασιτία, υποσιτι- σμός, επισιτισμός) για να ευχαριστείται για να ευχαριστεί (πβ. ν.ε.: λείανση, λείος) τον οισοφά- γο (πβ. ν.ε.: καταπίνω) του για να ενδυναμώνει (πβ. ν.ε.: ρώμη, ρωμαλέος, επίρρωση) η κοιλιά (πβ. ν.ε.: γαστρονομία, γαστρορραγία) έχει δη- μιουργηθεί για τον ίδιο λόγο για τον οποίο έχει δο- θεί στο φυτό η ρίζα γι' αυτό αρμόζει, ταιριάζει</p>
--	---

Ερμηνευτικά σχόλια

Ο Γάιος Μουσώνιος Ρούφος (περ. 30-100 μ.Χ.) ήταν συγγραφέας και στωικός φιλόσοφος από την πόλη Βαλσίνιοι της Ιταλίας. Δίδαξε στη Ρώμη επί Νέρωνος, Βεσπασιανού και Τίτου και εξορίστηκε δύο φορές. Μεταξύ των μαθητών του ήταν ο Δίων ο Χρυσόστομος και ο Επίκτητος. Δε σώθηκαν έργα του, παρά μόνο σημειώσεις από τη διδασκαλία του μέσω του μαθητή του Λουκίου, τις οποίες διέσωσε ο Στοβαίος στο έργο του *Άνθολόγιον*. Οι συμβουλές του αναφέρονται σε όχι συνηθισμένα θέματα, όπως ο τρόπος ένδυσης και συμπεριφοράς, ο γάμος, η ανατροφή των κοριτσιών και η θέση των γυναικών στη φιλοσοφία.

Ερωτήσεις

1. Πώς χαρακτηρίζει ο συγγραφέας τις απολαύσεις που σχετίζονται με το φαγητό και με ποια επιχειρήματα στηρίζει την άποψή του;
2. Ποια σφάλματα που σχετίζονται με τη διατροφή επισημαίνονται στο κείμενο;
3. Ποια είναι, σύμφωνα με τον Μουσώνιο Ρούφο, η ενδεδειγμένη συμπεριφορά στα θέματα της διατροφής;
4. Πιστεύετε ότι όσα παρατηρεί ο Μουσώνιος Ρούφος είναι επίκαιρα στην εποχή μας; Να τεκμηριώσετε την άποψή σας.

Ψηφιδωτό δάπεδο που παρουσιάζει με μεγάλη λεπτομέρεια υπολείμματα φαγητού, ώστε να προκαλείται οφθαλμαπάτη (τεχνική των tesserae, Μουσείο Βατικανού, Ρώμη).

Τετράδραχμο από τη Μένδη (περ. 425 π.Χ., Νομισματικό Μουσείο Αθηνών).

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

σίτος [= τα δημητριακά, (από τον 4ο αι. μ.Χ.) το σάρι, η τροφή]
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: *σίτον*]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

		Ομόρριζα		
		απλά		
Ομόρριζα	απλά	<p><i>ἡ σιτεία</i> [= η παροχή τροφής] <i>ὁ σιτευτής</i> <i>ἡ σίτησις < σιτῶ</i> <i>τὸ σιτίον</i></p>	<p><i>τὸ σιτάριον (-ι)</i> [= (α.ε.) μικρή ποσότητα δημητριακών, τεμάχιο ἄρτου, λίγη τροφή, (ν.ε.) σιτάρι] <i>σιτευτός</i> [= καλοθρεμμένος] <i>σιτεύω</i> [= (α.ε.) παρέχω σιτάρι και γενικώς τροφή, (ν.ε.) γίνομαι τρυφερότερος, ωριμάζω] <i>σιτηρός</i> (πληθ. <i>τὰ σιτηρά</i>) <i>σιτίζω</i> <i>ἡ σίτισις (-η) < σιτίζω</i> <i>ὁ σιτισμός</i></p>	<p>σταράτος σταρένιος σ(ι)ταρήθρα σίτεμα σιτιστής</p>
	σύνθετα	<p><i>σιταγωγός</i> <i>ὁ σιτάρχης</i> <i>ἡ σιτοθήκη</i> <i>ὁ σιτοκάπηλος</i> [= ο σιτέμπορος] <i>σιτολογῶ</i> <i>ὁ σιτονόμος</i> <i>ὁ σιτοποιός</i> <i>ὁ σιτοπώλης</i> <i>σιτοφάγος</i> <i>σιτοφόρος</i> <i>ὁ σιτοφύλαξ</i> <i>σύσσιτος</i></p>	<p><i>τὸ σιτηρέσιον (-ιο)</i> [= μισθός στρατιώτη για αγορά τροφής] <i>σιτοβολών (-ώνας)</i> [= (α.ε.) αποθήκη δημητριακών, (ν.ε.) περιοχή που παράγει πολύ σιτάρι] <i>ἡ σιτοδεία</i> <i>ἄσιτος</i> <i>ἐπισιτίζω</i> <i>ὁ ἐπισιτισμός</i> <i>παράσιτος</i> (ν.ε. το παράσιτο) <i>παρασιτῶ</i> <i>τὸ συσσίτιον (-ο)</i></p>	<p>σιτάλευρο σιταποθήκη σιταρόσπορος σ(ι)ταρότοπος σιτέμπορος σιτοκαλλιέργεια σιτοπαραγωγός αραβόσιτος οικόσιτος παράσιτο παρασιτισμός παρασιτοκτόνος υποσιτίζω, υποσιτίζομαι υπερσιτισμός υποσιτισμός</p>

Ασκήσεις

1. Να επιλέξετε από τη δεύτερη και τρίτη στήλη του Λεξιλογικού Πίνακα λέξεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με μεταφορική σημασία και να γράψετε με καθεμία από αυτές μια πρόταση στη ν.ε. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.
2. Να συμπληρώσετε τα κενά με κατάλληλες λέξεις της ν.ε. από τον Λεξιλογικό Πίνακα:
 - α. Τα λουλούδια σου είναι γεμάτα _____.
 - β. Ο φούρνος της γειτονιάς μου έχει πολύ νόστιμα _____ παξιμάδια.
 - γ. Είναι ειλικρινής άνθρωπος και τα λόγια του είναι πάντοτε _____.
 - δ. Πολλά παιδιά της Κατοχής αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα υγείας ως ενήλικοι εξαιτίας του _____ τους στα πρώτα χρόνια της ζωής τους.
 - ε. Ο Δήμος θα οργανώσει τα Χριστούγεννα _____ για τους απόρους.
 - στ. Για να γίνει καλό το φαγητό, πρέπει να αφήσεις το κρέας να _____.

B2. Ετυμολογικά

Παρασύνθετα

Οι λέξεις που δεν παράγονται από απλές λέξεις (βλ. Παραγωγή) αλλά από σύνθετες λέγονται **παρασύνθετες λέξεις** ή **παρασύνθετα**,

π.χ. από τη σύνθετη λέξη *ζωγράφος* (< *ζωή* + *γράφω*) προέρχεται η παρασύνθετη λέξη *ζωγραφέω*.

Τα παρασύνθετα είναι συνήθως:

Ρήματα (κυρίως σε -έω):

π.χ. *εὖ* + *δαίμων*: σύνθετο *εὐδαίμων*,
παρασύνθετο *εὐδαιμονῶ*
δυσ- + *χείρ*: σύνθετο *δυσχερής*,
παρασύνθετο *δυσχεραίνω*

Ουσιαστικά αφηρημένα ή ουσιαστικά που δηλώνουν πρόσωπο:

π.χ. *εὖ* + *γένος*: σύνθετο *εὐγενής*,
παρασύνθετο *εὐγένεια*
δυσ- + *χείρ*: σύνθετο *δυσχερής*,
παρασύνθετο *δυσχέρεια*

Ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος ή και άλλα:

π.χ. *διά* + *αίρῶ*, -*ῶ*: σύνθετο *διαίρῶ*,
-*ῶ*, παρασύνθετο *διαιρετέος*
διά + *φαίνομαι*: σύνθετο *διαφαινόμεαι*,
παρασύνθετο *διαφανής*

Μερικά παρασύνθετα παράγονται από δύο ή περισσότερες λέξεις που συνήθως λέγονται μαζί και αποτελούν μία έννοια, αλλά δεν ενώνονται σε μία σύνθετη λέξη,

π.χ. ἄρειος Πάγος: παρασύνθετο ἄρεοπαγίτης.

Ασκήσεις

1. Να σχηματίζετε από τα συνθετικά που σας δίνονται σύνθετες λέξεις και τα αντίστοιχα παρασύνθετα ουσιαστικά και ρήματα:

συνθετικά	σύνθετη λέξη	παρασύνθετη λέξη
<i>εὖ</i> + <i>δαίμων</i>	ὁ	(ουσ.)
<i>εὖ</i> + <i>φέρω</i>	ὁ	(ουσ.)
<i>δυσ-</i> + <i>τύχη</i>	ὁ	(ουσ.) (ρήμα)
<i>ναῦς</i> + <i>μάχομαι</i>	ὁ	(ουσ.) (ρήμα)
<i>νόμος</i> + <i>τίθημι</i>	ὁ	(ρήμα)
<i>μακρός</i> + <i>θυμός</i>	ὁ	(ρήμα)
<i>καλλι-</i> + <i>γράφω</i>	ὁ	(ρήμα)

2. Αφού πρώτα σχηματίζετε στη δεύτερη στήλη σύνθετες λέξεις με τα ουσιαστικά του κειμένου που σας δίνονται στην πρώτη στήλη, να γράψετε τα παρασύνθετά τους στην τρίτη στήλη του πίνακα:

συνθετικά	σύνθετη λέξη	παρασύνθετη λέξη
<i>φίλος</i> + <i>σοφία</i>	ὁ	(ρήμα)
<i>φίλος</i> + <i>φρόνη</i>	ὁ	(ρήμα)
<i>φίλος</i> + <i>τιμή</i>	ὁ	(ρήμα) (ουσ.)
<i>λόγος</i> + <i>γράφω</i>	ὁ	(ρήμα) (ουσ.)
<i>καρπός</i> + <i>φέρω</i>	ὁ	(ρήμα)

3. Να συμπληρώσετε τα κενά της δεύτερης στήλης του πίνακα με τις σύνθετες λέξεις από τις οποίες προέρχονται τα παρασύνθετα ρήματα της τρίτης στήλης, και τα κενά της τρίτης στήλης με τα παρασύνθετα ρήματα που σχηματίζονται από τις σύνθετες λέξεις που δίνονται στη δεύτερη στήλη:

συνθετικά	σύνθετη λέξη	παρασύνθετη λέξη
σίτος + τρώγω (θ. φαγ-)	σιτοφάγος	
σίτος + φέρω		σιτοφορῶ
σίτος + δίδωμι (θ. δο-)	σιτοδότης	
σίτος + λέγω		σιτολογῶ
σίτος + ἄγω		σιταγωγῶ

Γ. Γραμματική

Υποτακτική βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής

Οι τύποι *προσφερόμεθα, ἤδηται, τρέφεται, λεινίηται* και *ἠδώμεθα* του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι υποτακτικής μέσης φωνής.

Χαρακτηριστικά θεματικά φωνήεντα της υποτακτικής του ενεστώτα και του αορίστου της μέσης φωνής είναι το *ω* και το *η*, όπως και στην ενεργητική φωνή.

Υποτακτική ενεστώτα	➔	Υποτακτική αορίστου
παύ- ω μαι		παύ- σ-ω μαι
παύ- η		παύ- σ-η
παύ- η ται		παύ- σ-η ται
παυ- ώ μεθα		παυ- σ-ώ μεθα
παύ- η σθε		παύ- σ-η σθε
παύ- ων ται		παύ- σ-ων ται

Για τον σχηματισμό και την κλίση της υποτακτικής αορίστου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούνται οι ίδιες καταλήξεις, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των χρόνων αυτών.

π.χ. *πράττομαι* → *πράξωμαι*, *βλάπτομαι* → *βλάψωμαι*, *σφίζομαι* → *σώσωμαι*.

Η υποτακτική του παρακειμένου μέσης φωνής σχηματίζεται περιφραστικά από τη μετοχή παρακειμένου μέσης φωνής του ρήματος και την υποτακτική ενεστώτα του *εἰμί*.

❖ Να κλίνετε την περιφραστική υποτακτική παρακειμένου μ.φ. του *ρ. λύω*:

Κλίση υποτακτικής παρακειμένου μ.φ.

λελυμένος, λελυμένη, λελυμένον	_____	λελυμένοι, λελυμένα, λελυμένα	_____
»	»	»	»
»	»	»	»

Ασκήσεις

1. Να γράψετε την υποτακτική ενεστώτα, αορίστου και παρακειμένου των ρημάτων *θεραπεύομαι, φυλάττομαι, όίπτομαι, ψεύδομαι*.
2. Να μεταφέρετε τους παρακάτω ρηματικούς τύπους οριστικής στην υποτακτική του ίδιου χρόνου διατηρώντας το πρόσωπο και τον αριθμό:

διαλέλυσθε	_____	πέπρακται	_____
ἐπαύσαντο	_____	βλάπτομαι	_____
πειθόμεθα	_____	ἀπήλλαχθε	_____
ἐγράψω	_____	ἐκομισάμεθα	_____

3. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τον σωστό τύπο υποτακτικής του ρήματος που δίνεται στην παρένθεση:

- α. Δέομαι οἷν ὑμῶν καταψηφίσασθαι (= να καταδικάσετε με την ψήφο σας) Λεωχάρους, ἴν' ἃ ἡμῖν οἱ πρόγονοι κατέλιπον (= κληροδότησαν) ἡμεῖς _____ (κομίζομαι, αόρ.) καὶ μὴ μόνον τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα.
- β. Ἐκεῖ μὲν γὰρ γέγραπται τὰ τείχη καθαιρεῖν (= να γκρεμίσουμε), ἐν δὲ τοῖσδε ἔξεστιν (= είναι δυνατόν) οἰκοδομεῖν ναῦς ἐκεῖ μὲν δώδεκα κεκτῆσθαι, νῦν δ' ὅπόσας ἂν ὑμεῖς _____ (βούλομαι, ενεστ.).
- γ. Ὅστις ἂν οἷν ὑμῶν _____ (βούλομαι, ενεστ.) ἢ οἰκονομικός ἢ δημογορικός ἢ στρατηγικός γενέσθαι ἢ ὅμοιος Ἀχιλλεῖ ἢ Αἴαντι ἢ Νέστορι ἢ Ὀδυσσεῖ, ἐμὲ θεραπευέτω (= ας με ακολουθήσει).
- δ. Ἦν δ' ἐλευθεροῦντες _____ (φαίνομαι, ενεστ.), τὸ κράτος τοῦ πολέμου βεβαιότερον ἔξετε.

4. Να αντιστοιχίσετε τους ρηματικούς τύπους της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώριση που τους αντιστοιχεί στη στήλη Β':

A'	B'
γεγραμμένοι ἦτε	α' πληθ. υποτ. αορ.
ἀντιταξώμεθα	β' πληθ. υποτ. παρακ.
ὑποδέξονται	γ' πληθ. υποτ. αορ.
ἄψηται	γ' εν. υποτ. παρακ.
βεβουλευμένον ἦ	γ' εν. υποτ. αορ.
πιστεύη	β' εν. υποτ. ενεστ.

5. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τον σωστό τύπο υποτακτικής του ρήματος που δίνεται στην παρένθεση. Κατόπιν να αναγνωρίσετε συντακτικώς το είδος των μετοχών:

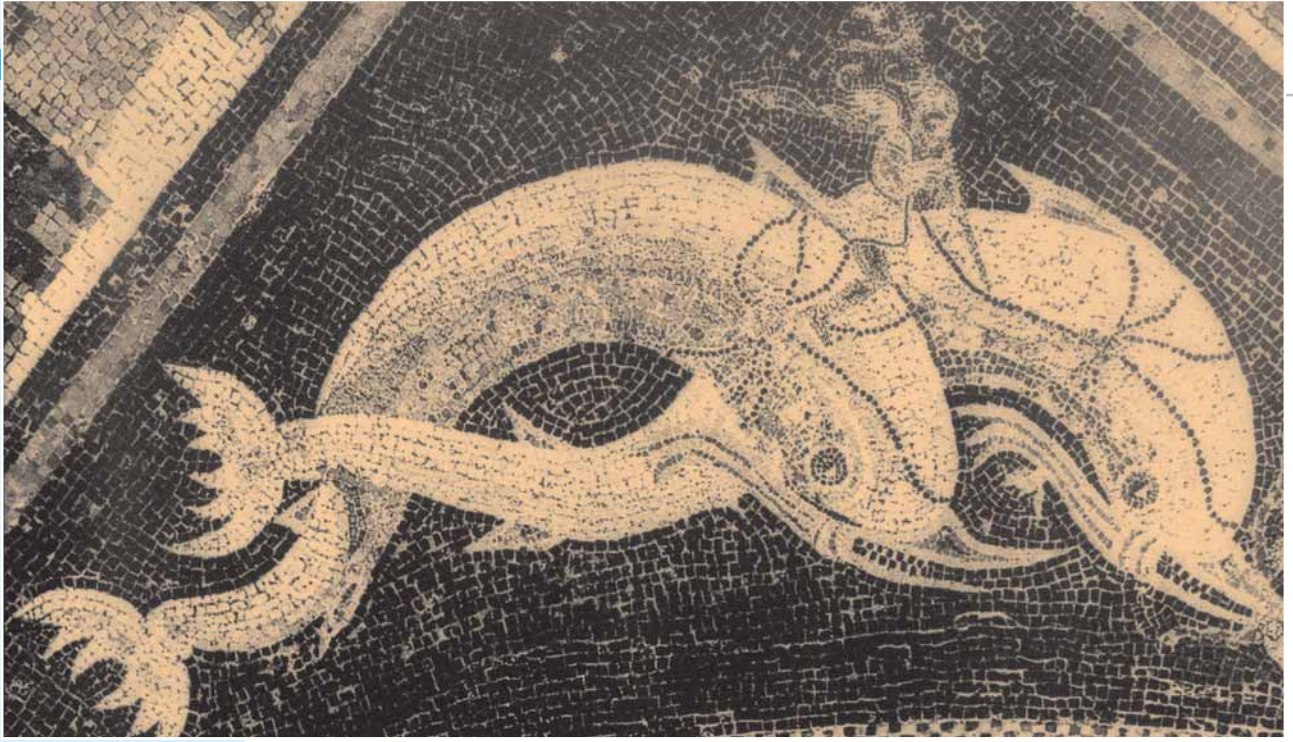
- α. Οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἔσται τῶν νῦν περὶ τῆς εἰρήνης γνωσθέντων (= από αυτά που αποφασίστηκαν), ἦν μὴ ἡμεῖς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὀρθῶς _____ (βουλεύομαι, αόρ.).
- β. Ἴνα τοίνυν μὴ ἡμεῖς _____ (μάχομαι, ενεστ.) ἐν τοῖς λόγοις φίλοι ὄντες, ἀπόδεξαι (= να αποδεχθείς) μου ὃ λέγω.
- γ. Οὐ μόνον δὲ αὐτῶν ἔνεκα τῶν παρανομούντων, ἵνα δίκην διδῶσιν (= για να τιμωρούνται), ἐπιμελεῖσθαι ἄξιον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων, ὅπως τούτους ὀρῶντες δικαιότεροι καὶ σωφρονέστεροι _____ (γίγνομαι, ενεστ.).
- δ. Ἔστιν δ' οὐ χαλεπὸν τυχεῖν τούτων, ἦν ἐθελήσης κοινὸς ἅπασιν γενέσθαι καὶ _____ (παύομαι, αόρ.) ταῖς μὲν τῶν πόλεων οἰκείως ἔχων, πρὸς δὲ τὰς ἄλλοτρίως διακείμενος (= προς άλλες πόλεις να διακείσαι φιλικά και προς άλλες εχθρικά).
- ε. Ἦν δὲ ὑπὸ Ἡρας δι' αὐτὸ τοῦτο τεταγμένος, ὅπως _____ (ἀνταγωνίζομαι, αόρ.) τῷ Ἡρακλεῖ.

Γνώσις βροτοῖς μέγιστον ἐν βίῳ κλέος.

Γρηγόριος Ναζιανζηνός, Ἠθικά 916.8

Η γνώση είναι η μεγαλύτερη δόξα για τους ανθρώπους.

Ψηφιδωτό από τη Δήλο που απεικονίζει ερωτιδέα να χαλιναγωγεί δύο δελφίνια.

Απρόσκλητοι βοηθοί

Α. Κείμενο

Ο Κλαύδιος Αιλιανός (περ. 170-235 μ.Χ., βλ. και Ενότητα 1) στο έργο του *Περί ζώων ιδιότητος*, μέσα από διηγήσεις παράξενων ιστοριών που αφορούν τα διάφορα είδη του ζωικού βασιλείου, προωθεί τη στωική αντίληψη για τη σοφία της φύσης. Χαρακτηριστική είναι η διήγησή του για τη βοήθεια που προσφέρουν τα δελφίνια στους ψαράδες της Εύβοιας.

Οί Εύβοεῖς ἀλιεῖς τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι. Καὶ ἡ ἄγρᾳ τοιαύτῃ ἐστί. Τῆς πρώρας τῶν ἀκατίων κοίλας τινὰς ἐξαροτῶσιν ἐσχαρίδας πυρὸς ἐνακμάζοντος· καὶ εἰσὶ διαφανεῖς, ὡς καὶ στέγειν τὸ πῦρ καὶ μὴ κρύπτειν τὸ φῶς. Οἱ τοίνυν ἰχθύες δεδιότες τὴν αὐγὴν πλησιάζουσι μαθεῖν βουλόμενοι τοῦ φοβοῦντος σφᾶς τὴν αἰτίαν· εἶτα ἐκπλαγέντες πρὸς τινὶ πέτρᾳ ἠσυχάζουσιν ἀθρόοι παλλόμενοι τῷ δέει. Οἱ δὲ παρανηγόμενοι δελφῖνες τοὺς ἐξωτέρω τῶν ἰχθύων φοβοῦντες ὠθοῦσι καὶ τοῦ διαδιδράσκειν ἀναστέλλουσιν. Οὐκοῦν ἐκεῖνοι πιεζόμενοι πανταχόθεν καὶ τρόπον τινὰ κεκυκλωμένοι ἀλίσκονται. Καὶ οἱ δελφῖνες προσίασιν ὡς ἀπαιτοῦντες τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν ἐπικαρπίαν τὴν ὀφειλομένην σφίσι ἐκ τῆς νομῆς, καὶ οἷ γε ἀλιεῖς πιστῶς καὶ εὐγνωμόνως ἀφίστανται τοῖς συνθήροις τοῦ δικαίου μέρους, εἰ βούλονται καὶ πάλιν σφίσι συμμάχους ἀκλήτους παρεῖναι.

Αἰλιανός, *Περί ζώων ιδιότητος* 2.8 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι	δίνουν στα δελφίνια ἴσο μερίδιο (πβ. ν.ε.: μοῖρα, μερίδιο, μερίδα, ἰσομερής) ἀπὸ τὴν ψαριά
ἢ ἄγρα	τὸ κυνήγι, ὁ τρόπος τοῦ ψαρέματος
τῆς πύρας τῶν ἀκατίων ἐξαρθῶσιν (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. ἐξαρθάω, ἐξαρθῶ) ἐσχαρίδας	κρεμούν (πβ. ν.ε.: ἐξάρτημα, ἀνεξάρτητος) ἀπὸ τὴν πλώρη τῶν πλοιαρίων (πβ. ν.ε.: ἀκατος, ἀτμάκατος, τορπιλάκατος) μικρές σχάρες ποῦ πάνω τοὺς καίει φωτιά
πυρὸς ἐνακμάζοντος	ὥστε νὰ προστατεύουν (πβ. ν.ε.: στέγη, στέγαστρο) τὴ φωτιά
ὡς στέγειν τὸ πῦρ	ἐπειδὴ φοβούνται τὴ λάμψη (πβ. ν.ε.: καταυγάζω, ἀπαύγασμα, λυκαυγές)
δεδιότες (μτχ. ρ. δέδοικα ἢ δέδια) τὴν ἀνῆν	φοβίζω
φοβέω, φοβῶ	ἐπειτα
εἶτα	σαστισμένα (πβ. ν.ε.: ἐκπληξη, ἐκπληκτικός)
ἐκπλαγέντες (μτχ. παθ. αορ. β' ρ. ἐκπλήττομαι)	κουρνιάζουν κοντὰ σε κάποιον βράχο
πρὸς τινι πέτρα ἡσυχάζουσιν	τρέμοντας (πβ. ν.ε.: παλμός) ἀπὸ τὸν φόβο τοὺς
παλλόμενοι τῶ δέει	κολυμπῶ κοντὰ, συνοδεύω κολυμπώντας (πβ. ν.ε.: νηκτικός)
παρηνήχομαι	ἐμποδίζουν (πβ. ν.ε.: ἀναστολή, ἀνασταλτικός) νὰ ξεφύγουν (πβ. ν.ε.: ἀπόδραση)
τοῦ διαδιδράσκειν ἀναστέλλουσιν	ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρές, ἀπὸ παντοῦ
πανταχόθεν	συλλαμβάνομαι (πβ. ν.ε.: ἀλωση, ἀιχμάλωτος)
ἀλίσκομαι	πλησιάζουν (πβ. ν.ε.: προσιτός, ἀμαξιτός)
προσίασιν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. πρόσειμι)	σαν νὰ ἀπαιτοῦν τὸ μερίδιο ἀπὸ τὸν κοινὸ μόχθο (πβ. ν.ε.: φιλόπρονος, πόνημα) ποῦ τοὺς οφείλεται γιὰ τὰ ψάρια ποῦ πιάστηκαν (πβ. ν.ε.: νομέας, νόμος, νομός)
ὡς ἀπαιτοῦντες τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν ἐπικαρπῖαν τὴν ὀφειλομένην σφίσιν ἐκ τῆς νομῆς	ἀποχωρίζονται (πβ. ν.ε.: ἀποστασία, ἀπόσταση, ἀποστάτης) γιὰ χάρη τῶν συντρόφων τοὺς στὸ ψάρεμα τὸ μερίδιο (πβ. ν.ε.: μόριο, μερίδιο, μοῖρα) ποῦ ἀναλογεῖ σε αὐτοὺς
ἀφίστανται (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. ἀφίσταμαι) τοῖς συνθήροις τοῦ δικαίου μέρους	ἀπρόσκλητος (πβ. ν.ε.: κλήση, κλητικός)
ὁ/ῆ ἄκλητος, τὸ ἄκλητον	παρευρίσκομαι, συντροφεύω (πβ. ν.ε.: παρουσία, παροντικός)
πάρεμι	

Ερωτήσεις

1. Πῶς ψάρευαν οἱ ψαράδες τῆς Εὐβοίας;
2. Με ποῖον τρόπο ἀντιδρῶν τὰ ψάρια στὸ τέχνασμα τῶν ψαράδων καὶ πῶς βοηθοῦν στὸ ψάρεμα τὰ δελφίνια ποῦ παρακολουθοῦν τὴ σκηνή;
3. Πῶς ἐκφράζουν τὴν εὐγνωμοσύνη τοὺς πρὸς τὰ δελφίνια οἱ ψαράδες;
4. Ποια τεχνικὴ ψαρέματος ποῦ χρησιμοποιεῖται ἀκόμα στὶς μέρες μας σας θυμίζει ἡ περιγραφή τοῦ Αἰλιανού;

Ἡ τοιχογραφία τοῦ ψαρά ἀπὸ τὸ Ακρωτήρι τῆς Θήρας

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

νέμω [= μοιράζω, δίνω σε κάποιον αυτό που του ανήκει]
[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: *ἀπονέμουσι* και *νομῆς*]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	νομεύω [= βόσκω] νόμος [= αυτός που ανήκει στον βοσκό] νεμεσίζομαι [= οργίζομαι]	ὁ νομός [= τόπος βοσκῆς, διοικητική διαίρεση] ὁ νομάς (γεν. -άδος) νομαδικός ὁ νομεύς (-έας) ἡ νομή νόμιμος ἡ νομιμότης (-ητα) νομικός ἡ νέμεσις (-η) νομίζω τὸ νόμισμα	νομικίστικος
	σύνθετα	ἰσονομοῦμαι	νομοθετῶ ὁ νομάρχης νομομαθῆς ὁ ἀγορανόμος ὁ ἀγρονόμος ἡ ἀντινομία ὁ ἀστρονόμος ὁ ἀστυνόμος αὐτόνομος ἔκνομος ἄνομος ἔννομος σύννομος ἡ εὐνομία ὁ κληρονόμος ὁ οἰκονόμος τὸ προνόμιον (-ιο) χειρονομῶ ἀπονέμω ὁ διανομεύς (-έας)	νομιάτρος νομιμοποιῶ νομιμόφρων νομισματοκοπέιο νομοπαρασκευαστικός νομοτέλεια νομότυπος βιβλιοθηκονόμος δασονόμος δικονομία δημοσιονομικός προνομιοῦχος στρατονόμος τροχονόμος υγειονομία

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της ν.ε. (στήλη Α') με την απόδοσή τους (στήλη Β'):

Α'	Β'
1. σύννομος	α. αυτός που έχει κάποιο προνόμιο
2. νομοτέλεια	β. γιατρός που εποπτεύει ως δημόσιος υπάλληλος θέματα υγείας των κατοίκων ενός νομού της χώρας
3. υγειονομία	γ. σύνολο κανόνων που ρυθμίζουν τη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης
4. νομιάτρος	δ. η λειτουργία κάποιου πράγματος σύμφωνα με απαράβατους κανόνες
5. δικονομία	ε. ο σύμφωνος με τον νόμο
6. προνομιοῦχος	στ. κρατική υπηρεσία που φροντίζει τη δημόσια υγεία

2. Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα με ομόρριζες μεταξύ τους λέξεις της α.ε.:

ρήμα	ουσιαστικό	επίθετο
νομοθετέω, νομοθετῶ	ὁ τὸ ἡ	
	ὁ ἀγορανόμος ἡ	
	ὁ ἀστυνόμος ἡ	
κληρονομέω, κληρονομῶ	ὁ ἡ	
διανέμω	ἡ	
ἄπονέμω	ἡ	
	ἡ	αὐτόνομος

B2. Ετυμολογικά

Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων

Οι λέξεις της Αρχαίας Ελληνικής, όπως είδατε μέχρι τώρα, σχηματίστηκαν άλλες με παραγωγή και άλλες με σύνθεση. Αρκετές λέξεις όμως σχηματίστηκαν και με δύο άλλους τρόπους: α) την **ονοματοποιία** και β) την **αλλαγή του γραμματικού είδους** ή αλλιώς **καταχρηστική παραγωγή**.

Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων	Ονοματοποιία	Είναι ο σχηματισμός λέξεων (ονομάτων ή ρημάτων) από μίμηση ήχων. Οι λέξεις αυτές λέγονται ονοματοποιημένες . Σχηματίστηκαν από: <ul style="list-style-type: none"> α) μίμηση φυσικών ήχων π.χ. βομβέω, βομβῶ < βόμβος (= βαθύς και υπόκωφος ήχος). β) μίμηση ήχων ή θορύβων τους οποίους προκαλούν αντικείμενα π.χ. κτυπέω, κτυπῶ < κτύπος. γ) μίμηση ανθρώπινων επιφωνημάτων π.χ. αιάζω (= θρηνώ) < αίαί. δ) μίμηση της φωνής των ζώων π.χ. βληχάομαι, βληχῶμαι (= βελάζω, για αιγοπρόβατα).
	Αλλαγή γραμματικού είδους	Όταν μία λέξη μεταπίπτει από ένα μέρος του λόγου σε άλλο, τότε υπάρχει αλλαγή του γραμματικού είδους ή αλλιώς καταχρηστική παραγωγή . Π.χ., στη φράση «μαντική τέχνη» (όπου το <i>μαντική</i> ήταν επίθετο που προσδιόριζε το ουσ. <i>τέχνη</i>), μετά την παράλειψη του <i>τέχνη</i> το επίθετο πήρε τη θέση του. Η αλλαγή του γραμματικού είδους είναι συχνή σε: <ul style="list-style-type: none"> α) κύρια ονόματα, π.χ. Φαῖδρος < φαειδρός, Λύσαν < μτχ. μέλλ. ρ. λύω β) τοπωνύμια, π.χ. Κεραμεικός < κεραμεικός γ) επίθετα ή μετοχές που χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά, π.χ. ἡ μουσική (ενν. τέχνη), ὁ σοφός (ενν. ἄνθρωπος) δ) επιθετικές μετοχές που χρησιμοποιούνται ως επίθετα, π.χ. ὁ λάμπων ἥλιος (αντί: ὁ λαμπρός).

Μεταφορική χρήση λέξεων

Οι λέξεις, εκτός από την αρχική, την κυριολεκτική σημασία τους, παίρνουν συχνά και μια **μεταφορική σημασία**, μία διαφορετική δηλαδή, παραλλαγμένη σημασία, η οποία χαρακτηρίζεται από περισσότερη ζωντάνια.

Μεταφορικά χρησιμοποιούνται:

- α) **ουσιαστικά**: ὁ ποιμὴν = ο βοσκός / μτφ. ο ηγεμόνας, ο στρατηγός
τὸ ἔαρ = η άνοιξη / μτφ. η αρχή, το ξεκίνημα πράγματος

- β) επίθετα:** μαλακός = μαλακός /μτφ. ήπιος, μελίχιος, πρᾶος
γ) ρήματα: ἀνθέω, ἀνθῶ = ανθίζω /μτφ. ακμάζω
 στέγω = στεγάζω, σκεπάζω /μτφ. αντέχω, υποφέρω
δ) επιρρήματα: βαρέως (= βαριά) /βαρέως φέρω τι = υπομένω κάτι με δυσκολία
ε) προθέσεις: ἀμφί = και από τα δύο μέρη /μτφ. περίπου
 περί = ολόγυρα /μτφ. περίπου.

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις ονοματοποιημένες λέξεις της στήλης Α' με την ερμηνεία τους από τη στήλη Β', ώστε να φανεί ο τρόπος σχηματισμού τους:

A'	B'
1. τρίζω	α. φωνάζω (για κοράκια)
2. βρυχάομαι, βρυχώμαι	β. μουγκρίζω (για λιοντάρια)
3. κράζω ή κρώζω	γ. κάνω ήχο σαν τρίζιμο

2. Να εξηγήσετε τις αλλαγές γραμματικού είδους στις ακόλουθες λέξεις:

ἡ τριήρης < ἡ τριήρης ναῦς
 ἡ ῥητορικὴ < ἡ ῥητορικὴ τέχνη
 τὸ παρελθόν < μτχ. αορ. ρ. παρέρχομαι
 οἱ ἄριστοι < οἱ ἄριστοι πολῖται
 οἱ ἀπόντες < οἱ ἀπόντες ἄνθρωποι
 ὁ Πύρρος < πυρρός (= ξανθοκόκκινος)
 ἡ πλατεῖα < ἡ πλατεῖα ὁδός

3. Να βρείτε την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των παρακάτω λέξεων της α.ε.: κοῦφος, ταπεινώ-
 ταπεινῶ, συστέλλω, τιμή, ἀσθενής, πέλαγος. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

Γ. Σύνταξη

Όπως διδαχθήκατε στην Α' Γυμνασίου, οι επαυξημένες προτάσεις πέραν των βασικών όρων περιέχουν και προσδιορισμούς.

Τα είδη των προσδιορισμών

Οι προσδιορισμοί διακρίνονται σε **ονοματικούς**, που προσδιορίζουν τους ονοματικούς όρους μιας πρότασης (Υ, Α, Κ), και σε **επιρρηματικούς**, που προσδιορίζουν το ρήμα ή άλλα ρηματικά στοιχεία μιας πρότασης (απαρέμματα και μετοχές), καθώς και άλλους επιρρηματικούς προσδιορισμούς.

		κατηγορίες	είδη	παραδείγματα	
προσδιορισμοί	ονομαστικοί	ομοιόπτωτοι	παράθεση	Κῦρος, ὁ Περσῶν βασιλεύς, τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἐμάχετο.	
			επεξήγηση	Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος .	
			επιθετικός	Μετείχομεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων.	
			κατηγορηματικός	Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ (= θα πω).	
		ετερόπτωτοι	σε γενική	Σωκράτης ἦν σοφώτατος Ἀθηναίων.	
			σε δοτική	Σύμμαχοι Λακεδαιμονίοις ὑπάρχομεν.	
			σε αιτιατική	Σκόπει πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο.	
			μορφές	σημασίες	παραδείγματα
	επιρρηματικοί	α. επιρρήματα β. πλάγιες πτώσεις γ. επιρρηματικές μετοχές δ. δευτ. επιρρ. προτάσεις ε. εμπρόθετες φράσεις στ. απαρέμματα ζ. επιρρ. κατηγορούμενα η. προληπτικά ή του απο-τελέσματος κατηγορού-μενα	τόπος	Ἐνταῦθα Κύρου βασιλεία (= ἀνάκτορα) ἦν.	
			χρόνος	Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμὸν.	
			τρόπος, μέσο, ὄργανο, συνοδεία	Πάτριον (= εἶναι πατροπαράδοτο) ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι.	
			ποσό	Πόσον (= με ποια αμοιβή) διδάσκει Εὐήνος;	
			αιτία, σκοπός, ἀποτέλεσμα	Λιμῶ ἀπέθανον (αιτία)	
			αναφορά	Εὐ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν.	
ὄρος ή προϋπόθεση			Ἐφασαν ἀποδώσειν τοὺς νεκρούς, ἐφ' ᾧ (= ὑπὸ τον ὄρο) μὴ καίειν τὰς οἰκίας.		
εναντίωση, παραχώρηση			Εὐλαβοῦ (= να φυλάγεσαι ἀπὸ) τὰς διαβολὰς, κἂν ψευδεῖς ᾦσιν.		
βεβαίωση ή ἄρνηση			Οὐ γὰρ δὴ σὺ γ' ἦσθα ναυβάτης ἡμῖν.		
δισταγμός ή πιθανότητα			Ἴσως οὖν εἵπομεν ἂν τοῦτο.		

Ασκήσεις

1. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις με βάση την πληρότητά τους:

- Οἱ Εὐβοεῖς ἀλιεῖς τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι.
- Καὶ ἡ ἄγρα τοιαύτη ἐστί.
- Οἱ δὲ παρανηχόμενοι δελφῖνες τοὺς ἐξωτέρω τῶν ἰχθύων φοβοῦντες ὠθοῦσι.
- Οὐκοῦν ἐκεῖνοι πιεζόμενοι πανταχόθεν καὶ τρόπον τινὰ κεκινκλωμένοι ἀλίσκονται.

2. Να βρείτε τους κύριους και τους δευτερεύοντες ὀρους των προτάσεων που ακολουθούν:

- Οἱ τοῦ ἀγαθοῦ κριτοῦ λόγοι πείθουσιν τοὺς πολίτας.
- Οἱ ἐν Μαραθῶνι πεσόντες ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐθάπτοντο.
- Οὐ καταισχνῶ (= δε θα ντροπιᾶσω) ὄπλα τὰ ἱερά.
- Φιλοκλῆς ἦν στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων.
- Ἡ Πάραλος ἔπλευσε εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπαγγελοῦσα (= για να αναγγεῖλει) τὰ γεγονότα.

3. Να βρείτε τους προσδιορισμούς στις προτάσεις που ακολουθούν και να τους διακρίνετε σε ονομαστικούς και επιρρηματικούς:

- Οἱ ἀλιεῖς κοίλας τινὰς ἐξαρθῶσιν ἐσχαρίδας.
- Οἱ ἰχθύες πρὸς τινι πέτρᾳ ἠσυχάζουσιν.
- Οἱ δελφῖνες ἀπαιτοῦσι τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν ἐπικαρπίαν τὴν ὀφειλομένην ἐκ τῆς νομῆς.
- Οἱ ἀλιεῖς πιστῶς καὶ εὐγνωμόνως ἀφίστανται τοῦ δικαίου μέρους.
- Οἱ ἀλιεῖς βούλονται καὶ πάλιν τοὺς δελφῖνας συμμάχους ἀκλήτους παρῆναι.

Μικρὰ ἄθλα μεγάλας δαπάνας καὶ πολλοὺς πόνους καὶ πολλὰς ἐπιμελείας ἐξάγεται ἄνθρωπον.

Ξενοφῶν, Ἰέρων 9.11

Και τα μικρά βραβεῖα απαιτοῦν μεγάλες δαπάνες και πολλοὺς κόπους και φροντίδες ἀπὸ τους ἀνθρώπους.

Αττική ερυθρόμορφη κύλικα με παράσταση οπλίτη στον πυθμένα (505-500 π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η Αθήνα προπύργιο της Ευρώπης

Α. Κείμενο

Ιερή υποχρέωση και απαράβατος ηθικός νόμος επέβαλλε στους Έλληνες την ταφή των νεκρών από τους πολέμους. Σε περιόδους πολέμου οι Αθηναίοι πραγματοποιούσαν με δημόσια δαπάνη μεγαλοπρεπή τελετή προς τιμήν των νεκρών πολεμιστών. Η τελετή αυτή έκλεινε με την εκφώνηση Έπιτάφιου λόγου από επιφανή άνδρα που οριζόταν από την πόλη. Το απόσπασμα που ακολουθεί προέρχεται από τον Έπιτάφιο λόγο –που, πιθανόν, συντέθηκε από τον Λυσία– προς τιμήν των νεκρών του Κορινθιακού πολέμου (395-387 π.Χ.), που διεξήγαγαν συνασπισμένοι οι Αθηναίοι, οι Θηβαίοι, οι Αργείοι και οι Κορινθιοί κατά της Σπάρτης, και τονίζει τη συμβολή της Αθήνας στην απόκρουση του περσικού κινδύνου.

Φύντες καλῶς καὶ φρονοῦντες ὅμοια, πολλὰ μὲν καλὰ καὶ θαυμαστὰ οἱ πρόγονοι τῶν ἐνθάδε κειμένων ἠργάσαντο, ἀείμνηστα δὲ καὶ μεγάλα οἱ ἐξ ἐκείνων γεγονότες τρόπαια διὰ τὴν αὐτῶν ἀρετὴν κατέλιπον. Μόνοι γὰρ ὑπὲρ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς πολλὰς μυριάδας τῶν βαρβάρων διεκινδύνευσαν. Ὅ γὰρ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς ἐλπίζων καὶ τὴν Εὐρώπην δουλώσεσθαι ἔστειλε πεντήκοντα μυριάδας στρατιάν. Ἠγησάμενοι δέ, εἰ τήνδε τὴν πόλιν ἢ ἐκοῦσαν φίλην ποιήσαιντο ἢ ἄκουσαν καταστρέψαιντο, ῥαδίως τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἄρξιν, ἀπέβησαν εἰς Μαραθῶνα, νομίσαντες οὕτως ἂν ἐρημοτάτους εἶναι συμμάχων τοὺς Ἕλληνας, εἰ ἔτι στασιαζούσης τῆς Ἑλλάδος τὸν κίνδυνον ποιήσαιντο. Ἔτι δ' αὐτοῖς ἐκ τῶν προτέρων ἔργων περὶ τῆς πόλεως τοιαύτη δόξα παρειστήκει, ὡς εἰ μὲν πρότερον ἐπ' ἄλλην πόλιν ἴασιν, ἐκείνοις καὶ Ἀθηναίοις πολεμήσουσι· προθύμως γὰρ τοῖς ἀδικουμένοις ἤξουσι βοηθήσοντες.

Λυσίας, Έπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς 20-22 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

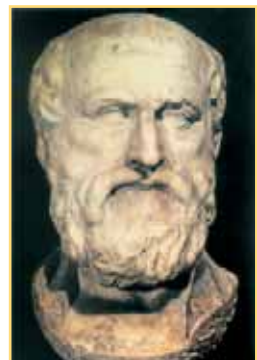
φύντες (μτχ. αορ. β' ρ. φύομαι) καλῶς καὶ φρονοῦντες
 (μτχ. ενεστ. ρ. φρονέω, φρονῶ) ὅμοια
 οἱ ἐνθάδε κείμενοι
 οἱ ἐξ ἐκείνων γεγονότες (μτχ. παρσκ. ρ. γίγνομαι)
 τὸ τροπαιον
 κατέλιπον (γ' πληθ. οριστ. αορ. β' ρ. καταλείπω)
 δουλόομαι, δουλοῦμαι (μέση διάθεση)
 ἡ μυριάς, τῆς μυριάδος
 ἠγησάμενοι (ενν. οἱ Πέρσαι)
 εἰ ἐκοῦσαν φίλην ποιήσαιντο (ενκτ. αορ. ρ. ποιέομαι,
 ποιῶμαι)
 ἢ (εἰ) ἀκουσίως καταστρέψαιντο (ενκτ. αορ. ρ.
 καταστρέφομαι)
 ῥαδίως
 ἀπέβησαν (οριστ. αορ. β' ρ. ἀποβαίνω)
 νομίσαντες ἐρημοτάτους ἂν εἶναι τοὺς Ἕλληνας
 ἔτι στασιαζούσης τῆς Ἑλλάδος
 ποιῶμαι τὸν κίνδυνον
 αὐτοῖς τοιαύτη δόξα παρειστήκει (οριστ. υπερσ. ρ.
 παρίσταμαι)
 εἰ ἐπ' ἄλλην πόλιν ἴασιν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. εἶμι)
 ἤξουσι (ρ. ἤκω) βοηθήσοντες (ενν. οἱ Ἀθηναῖοι)

επειδή ήταν καλοί (ευγενείς) εκ φύσεως και είχαν κοινές
 αντιλήψεις
 οι νεκροί που κείτονται (πβ. ν.ε.: κείμενο, πρόσκειμαι) εδώ
 οι απόγονοι εκείνων (πβ. ν.ε.: γεγονός, γόνος, γονέας)
 το μνημείο νίκης (πβ. ν.ε.: τροπαιούχος, τροπή, εντροπία)
 άφησαν πίσω, κληροδότησαν (πβ. ν.ε.: κατάλοιπο)
 υποδουλώνω (πβ. ν.ε.: δουλοπρεπής, εθελοδοουλία)
 πλήθος αποτελούμενο από 10.000 μέλη (πβ. ν.ε.: εκα-
 τομμύριο)
 επειδή θεώρησαν / πίστεψαν
 εάν έκαναν φίλη με τη θέλησή της (πβ. ν.ε.: εκούσιος)
 ή εάν την υπέτασσαν παρά τη θέλησή της (πβ. ν.ε.: α-
 κούσιος)
 εύκολα (πβ. ν.ε.: ραδιουργώ, ραδιούργος, ραστώνη)
 αποβίβάστηκαν, έκαναν απόβαση
 επειδή πίστεψαν ότι οι Έλληνες θα ήταν εντελώς αβοή-
 θητοι
 ενώ ακόμα οι Έλληνες θα διαφωνούσαν (πβ. ν.ε.: στα-
 σιαστής)
 (εδώ) αποτολμώ την επίθεση
 τέτοια εντύπωση είχαν σχηματίσει (πβ. ν.ε.: παράστα-
 ση, παραστατικός)
 εάν έκαναν επίθεση σε άλλη πόλη
 θα έρχονταν για να βοηθήσουν

Ερμηνευτικά σχόλια

τρόπαια: Η λέξη *τρόπαιον* ή *τροπαῖον* δηλώνει μνημείο νί-
 κης που ανεγείρόταν στο πεδίο της μάχης στο σημείο όπου ο
 εχθρός τρεπόταν σε φυγή. Σε περιπτώσεις που και οι δύο αντίπαλοι διεκδικούσαν για τον
 εαυτό τους τη νικηφόρα έμβαση της μάχης στήνονταν *τρόπαια* και από τις δύο αντιμαχό-
 μενες πλευρές. Τα *τρόπαια* αποτελούνταν συνήθως από τα όπλα, τις ασπίδες, τα κράνη
 και άλλα αντικείμενα που εγκατέλειπαν οι ηττημένοι στο πεδίο της μάχης. Συχνά αφιε-
 ρώνονταν με επιγραφή σε κάποια θεότητα και γι' αυτόν τον λόγο θεωρούνταν ιερά και α-
 παραβίαστα.

ἀπέβησαν εἰς Μαραθῶνα: Ο ρήτορας αναφέρεται στη γνωστή εκστρατεία του Δαρεί-
 ου εναντίον της Ελλάδας και στη μάχη του Μαραθώνα που διεξήχθη το 490 π.Χ.

Ρωμαϊκό αντίγραφο
 προτομής του Λυσία
 (4ος αι. π.Χ., Εθνικό
 Αρχαιολογικό Μουσείο
 Νεαπόλεως της Ιταλίας)

Ερωτήσεις

1. Ποιες προϋποθέσεις συντέλεσαν ώστε οι πρόγονοι και οι πατέρες των νεκρών να κληροδοτήσουν στις επόμενες γενιές πράξεις θαυμαστές και αείμνηστες;
2. Με ποιο σχέδιο επιτέθηκαν οι Πέρσες στην Ελλάδα;
3. Γιατί η Αθήνα θεωρήθηκε από τους Πέρσες πόλη-κλειδί για τα σχέδιά τους στην Ευρώπη, σύμφωνα με το κείμενο;
4. Λαμβάνοντας υπόψη όσα εκθέτει ο Πολύβιος στο κείμενο της Ενότητας 3 για το καθήκον του ιστορικού, να αξιολογήσετε κατά πόσο ο συντάκτης του κειμένου σας υπέπεσε στο σφάλμα που επισημαίνει ο Πολύβιος. Να λάβετε υπόψη στις παρατηρήσεις σας τον σκοπό που υπηρετούσε το κείμενο που μελετήσατε.
5. Να αναζητήσετε ιστορικά γεγονότα από την αρχαία, τη βυζαντινή και τη σύγχρονη ελληνική ιστορία για τα οποία θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι η αντίσταση που πρόβαλαν οι Έλληνες σε εισβολείς λειτούργησε ευεργετικά για την άμυνα της Ευρώπης.

Η Αθηνά Πρόμαχος (χάλκινο αναθηματικό αγαλμάτιο, 480-470 π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

φρονέω, φρονῶ [= σκέφτομαι, είμαι συνετός, σκοπεύω να...]

< ουσ. **φρήν, φρενός**

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: φρονοῦντες]

Αρχαία Ελληνική - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα		απλά		
απλά				
Ομόρριζα				
σύνθετα				

Ασκήσεις

1. Να γράψετε μία πρόταση στη ν.ε. με καθεμιά από τις λέξεις: *αβροφροσύνη, γενναιόφρων, φιλοφρόνηση, φρόνηση.*
2. Να γράψετε νοηματικούς αποδεκτές φράσεις συνδυάζοντας λέξεις από τις δύο στήλες:

Α'	Β'
σωφρονιστικός	φιλοφρονήσεις
φρενήρης	ίδρυμα
ανταλλάσσω	υψηλό
φρόνημα	πορεία

3. Να βρείτε από τα απλά ομόρριζα του Λεξιλογικού Πίνακα λέξεις της α.ε. συνώνυμες των παρακάτω:

συμβουλεύω	_____	ηθικό	_____
συνετός, λογικός	_____	πιστεύω	_____
μεριμνώ, προσέχω	_____	σύνεση	_____

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και να χαρακτηρίσετε το α' συνθετικό τους σύμφωνα με το παράδειγμα:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	το α' συνθετικό είναι
<i>εὔφρων</i>	<i>εὖ</i>	άκλιτη λέξη, επίρρημα
<i>ἐχέφρων</i>		
<i>μετριόφρων</i>		
<i>φρενοβλαβής</i>		
<i>φρενόπληκτος</i>		
<i>παράφρων</i>		
<i>ὑψηλόφρων</i>		

2. Να σχηματίσετε παρασύνθετα ρήματα από τα σύνθετα επίθετα του Λεξιλογικού Πίνακα που δίνονται σύμφωνα με το παράδειγμα:

σύνθετο επίθετο	παρασύνθετα ρήματα
<i>σάφρων</i>	<i>σαφρονέω, σαφρονῶ</i>
<i>ἀλλόφρων</i>	
<i>δόφρων</i>	
<i>μετριόφρων</i>	
<i>ὑψηλόφρων</i>	
<i>μεγαλόφρων</i>	

3. Να βρείτε με τη βοήθεια των λεξικών σας την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των παρακάτω λέξεων της α.ε.: *λευκός, πικρός, τρόπαιον*.

Γ1. Γραμματική

1. Ευκτική μέσης φωνής βαρύτενων ρημάτων

Οι τύποι *ποιήσαιντο* και *καταστρέψαιντο* του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι ευκτικής μέσης φωνής.

Όπως και στην ενεργητική φωνή, θεματικά φωνήεντα της ευκτικής είναι το *-οι-* για τον ενεστώτα και τον μέλλοντα και το *-αι-* για τον αόριστο.

α. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου μέσης φωνής

Στον αριστερό πίνακα του σχήματος δίνεται η κλίση της ευκτικής ενεστώτα μέσης φωνής.

Ο μέλλοντας έχει ακριβώς τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα (με την προσθήκη του χαρακτηριστικού -σ- πριν από τις καταλήξεις).

Ο αόριστος διαφοροποιείται από τον μέλλοντα ως προς τη χαρακτηριστική δίφθογγο, που είναι -αι- αντί για -οι-.

❖ Να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους που λείπουν από τους πίνακες:

Ευκτική ενεστώτα	Ευκτική μέλλοντα	Ευκτική αορίστου
πιστευ-οίμην	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οιο	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οιτο	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστευ-οίμεθα	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οισθε	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....
πιστεύ-οιντο	πιστευ-σ-.....	πιστευ-...-.....

Παρατηρήσεις

1. Η ευκτική, όπως και η υποτακτική, αορίστου δεν παίρνει αύξηση (είτε χρονική είτε συλλαβική).

2. Για τον σχηματισμό και την κλίση της ευκτικής μέλλοντα και αορίστου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις ίδιες καταλήξεις με τα φωνηεντόληκτα ρήματα, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των ίδιων χρόνων.

π.χ. φυλάττομαι → φυλαξοίμην - φυλαξαίμην, τρίζομαι → τριψοίμην - τριψαίμην, ψεύδομαι → ψευσοίμην - ψευσαίμην.

β. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής παρακειμένου μέσης φωνής

Η ευκτική του παρακειμένου στη μέση φωνή σχηματίζεται περιφραστικά από τη μετοχή παρακειμένου μέσης φωνής του ρήματος και την ευκτική ενεστώτα του ρ. *είμι*.

❖ Να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί:

Κλίση ευκτικής παρακειμένου μ.φ.

λελυμένος, λελυμένη, λελυμένον	_____	λελυμένοι, λελυμένα, λελυμένα	_____
»	»	»	_____
»	»	»	_____

2. Ευκτική μέλλοντα ρ. *είμι*

Όπως διδαχθήκατε στην προηγούμενη τάξη, η οριστική μέλλοντα του ρ. *είμι* είναι *ἔσομαι* και κλίνεται όπως η οριστική μέλλοντα μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων (πλην του γ' εν. *ἔσται*). Κατά ανάλογο τρόπο σχηματίζεται και κλίνεται η ευκτική μέλλοντα του ρήματος αυτού.

❖ Να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί:

α' εν. <i>ἔσοίμην</i>	α' πληθ. _____
β' εν. _____	β' πληθ. _____
γ' εν. _____	γ' πληθ. _____

Γ2. Σύνταξη

Ομοιόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

Οι ομοιόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν ονοματικούς όρους σε μια επαυξημένη πρόταση συμφωνώντας με αυτούς στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση.

επιθετικός	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Προσδίδει μια μόνιμη ιδιότητα στον όρο τον οποίο προσδιορίζει. ✓ Συνήθως είναι έναρθρος. Καταχρηστικά λογίζεται ως επιθετικός προσδιορισμός οτιδήποτε βρίσκεται ανάμεσα σε ένα άρθρο και το ουσιαστικό που αυτό συνοδεύει, π.χ. <i>οἱ κάτω θεοί</i>. ✓ Ως επιθετικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται: επίθετα, επιθετικές μετοχές, αντωνυμίες και αριθμητικά. π.χ. <i>Εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ καὶ χιτῶνας φοινικοῦς</i> (= κατακόκκινους). (επίθετα) <i>Λύσανδρος τὰ ὑπάρχοντα χρήματα Κύρω ἀπέδωκεν</i>. (επιθετική μετοχή) <i>Ἡ δὲ ἄλλη φάλαγξ ἐν τῷ δεξιῷ ἦν</i>. (αντωνυμία) <i>Ὁ Ἀσωπὸς δύο μὲν παῖδας εἶχεν, εἴκοσι δὲ θυγατέρας</i>. (αριθμητικά) <i>Ὁ ἐνθάδε σύλλογος ἀρχὴ γενήσεται τοῖς Ἑλλήσιν τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλίας</i>. (επίρρημα και εμπρόθετη φράση που περιέχονται μεταξύ άρθρου και ουσιαστικού)
κατηγορηματικός	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Προσδίδει μια παροδική ιδιότητα στον όρο τον οποίο προσδιορίζει. ✓ Δεν έχει άρθρο, ενώ το ουσιαστικό που προσδιορίζεται από αυτόν συνήθως έχει (π.χ. <i>Τέμνω τὸ δένδρον τῷ πελέκει ὄξει</i>). ✓ Τα επίθετα <i>πᾶς, ἅπας, ὅλος, ἄκρος, μέσος, ἔσχατος, μόνος</i> και οι αντωνυμίες <i>αὐτός και ἕκαστος</i>, όταν δε συνοδεύονται από άρθρο, λειτουργούν ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί (Ἄν συνοδεύονται από άρθρο, εκλαμβάνονται ως επιθετικοί προσδιορισμοί). π.χ. <i>Ἡ τῶν ἡγεμόνων ἀδικία ὄλην τὴν πόλιν βλέπτει</i>.
πρόθεση	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Προσδίδει ένα ήδη γνωστό κύριο γνώρισμα στον όρο (συνήθως ουσιαστικό) τον οποίο προσδιορίζει. ✓ Βρίσκεται συνήθως μετά τον όρο τον οποίο προσδιορίζει. ✓ Συνήθως είναι ουσιαστικό. Σπανιότερα ουσιαστικοποιημένο επίθετο, επιθετική μετοχή ή αναφορική πρόταση. π.χ. <i>Δήμητρος καὶ Περσεφόνης, τῆς θυγατρὸς, λαμπρὸν ἱερὸν ἐν Ἐλευσῖνι ἦν</i>.
επεξήγηση	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Διασαφηνίζει τη σημασία του όρου (συνήθως ουσιαστικού) τον οποίο προσδιορίζει. ✓ Βρίσκεται συνήθως μετά τον όρο τον οποίο προσδιορίζει. ✓ Συνήθως είναι ουσιαστικό. Σπανιότερα αντωνυμία ή και δευτερεύουσα πρόταση. π.χ. <i>Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν, πονηρίας</i>.

Ασκήσεις

1. α. Να κλίνετε την ευκτική μέλλοντα και αορίστου των ρημάτων *δέχομαι, ἄπτομαι, ψεύδομαι, λούομαι*. β. Να κλίνετε την ευκτική παρακειμένου των ρημάτων *βουλεύομαι, κρύπτομαι*.

2. Να μεταφέρετε τους τύπους ευκτικής που σας δίνονται στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού και να δηλώσετε τον χρόνο στον οποίο βρίσκεται ο κάθε τύπος:

<i>παιδενσαίμεθα</i>		<i>καταψηφίσαισθε</i>	
<i>στρατοπεδεύσονται</i>		<i>κεχαρισμένον εἶη</i>	
<i>καταγεγραμμένοι εἶητε</i>		<i>πυνθανοίμην</i>	
<i>τρέφοιο</i>		<i>μετασκευασοίμην</i>	
<i>δεδιωγμένοι εἶεν</i>		<i>νομίσαιτο</i>	

3. Να βρείτε τους τύπους υποτακτικής και ευκτικής μέσης φωνής που υπάρχουν στο κείμενο που ακολουθεί και να τους μεταφέρετε στο ίδιο πρόσωπο των άλλων χρόνων:

Βασιλεὺς μέντοι τὰς σπονδὰς λέλυνκε και φυλάττεται ἡμᾶς ὡς πολεμίους. Φυλαζόμεθα οὖν και ἡμεῖς τοὺς βαρβάρους. Οὕτω εἰς τὸ ἐξῆς πορευσόμεθα διὰ πολεμίας τῆς χώρας, ἀλλ' ἀσφαλεῖς ἐσόμεθα και διαπραξόμεθα (= θα κατορθώσουμε) εἰς Ἑλλάδα ἐλθεῖν. Εἰ δὲ καθ' ἡμέραν πορευοίμεθα πλεῖον (= περισσότερο), ἀπαλλαξαίμεθα ἂν πολὺ τοῦ στρατεύματος.

4. Να γράψετε στη στήλη Β' το α' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα του ρήματος από το οποίο προέρχονται οι τύποι ευκτικής που δίνονται στη στήλη Α':

A'	B'
συνθηροισμένοι εἶεν	
πολιτευσάιμην	
τρίψοισθε	
ταράσσοιτο	
ἀναπεπανμένοι εἶημεν	
ἐγκαλύψαιο	

5. Να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ομοίωτους ονοματικούς προσδιορισμούς στις παρακάτω προτάσεις:

- Ἀείμνηστα και μεγάλα οἱ ἐξ ἐκείνων γεγονότες τρόπαια διὰ τὴν αὐτῶν ἀρετὴν κατέλιπον.
- Μόνοι ὑπὲρ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς πολλὰς μυριάδας τῶν βαρβάρων διεκινδύνευσαν.
- Ἔτι δ' αὐτοῖς ἐκ τῶν προτέρων ἔργων περὶ τῆς πόλεως τοιαύτη δόξα παρειστήκει.

6. Να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ομοίωτους ονοματικούς προσδιορισμούς στις παρακάτω προτάσεις:

- Καλῶς σὺ ἂν ἐρήμης γῆς ἄρχοις μόνος.
- Παρ' Ὀμήρῳ θανμάζομεν τοὺς ἥρωας, Ὀδυσσεά και Ἀχιλλέα.
- Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων και τῶν Ἀθηναίων.
- Ἄλλων μὲν γὰρ ἄλλαι χῶραι καρπῶν τε και τόκων εὐφοροὶ εἰσιν.
- Ὅθεν και ἐξήλουν πολλοὶ ἄνδρες ἀγαθοὶ γίνεσθαι κατὰ πόλεμον.
- Κλεόκριτος, ὁ τῶν μυστῶν κῆρυξ, κατασιωπησάμενος (= αφού επέβαλε σιωπή) ἔλεξεν.

**Τὰ ἁμαρτήματά σου πειρῶ μὴ λόγοις ἐπικαλύπτειν,
ἀλλὰ θεραπεύειν ἐλέγχους.**

Στοβαῖος, Ἀνθολόγιον 3.13.53

Να προσπαθείς ὄχι να συγκαλύπτεις τα σφάλματά σου με λόγια
ἀλλὰ να τα διορθώνεις με ἔλεγχο.

Η οικογένεια του Δαρείου ικετεύει τον Αλέξανδρο (γκραβούρα του 15ου αι., Εθνική Βιβλιοθήκη, Παρίσι)

Μεγαλόψυχη στάση

Α. Κείμενο

Γραμμένη στην τελική της μορφή το 300 μ.Χ. βάσει πηγών που φτάνουν μέχρι και στην πρόωμη ελληνιστική εποχή, η *Μυθιστορία του Αλεξάνδρου*, ιστορικό έργο άγνωστου δημιουργού που αποδίδεται ψευδώς στον Καλλισθένη, δεν παρουσιάζει ενδιαφέρον τόσο λόγω της αξίας της ως ιστορικής πηγής όσο για την επίδραση που άσκησε στις φιλολογίες διαφόρων λαών με τις αμέτρητες μεταφράσεις και διασκευές που γνώρισε. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε ο Αλέξανδρος ανακοινώνει με επιστολή του στα γυναικεία μέλη της περσικής βασιλικής οικογένειας τον θάνατο του Δαρείου Γ'.

Βασιλεύς Ἀλέξανδρος Στατείρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωξάνη τῇ ἐμῇ γυναικὶ χαίρειν. Ἀντιταξάμενον ἡμῖν Δαρεῖον οὐκ ἠμυνάμεθα, εἰ μὴ τοῦναντίον, ηὐχόμεν γὰρ ἐγὼ ζῶντα ὑπὸ τὰ ἐμὰ σκῆπτρα ἔχειν· ἐλαχίστως δὲ ἔχοντος ἐπὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ τοῦτον κατέλαβον ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀναπνοῇ, ὃν ἐλέησας τῇ ἐμαντοῦ χλαμύδι περιέστειλα. Ἐπυθόμην δὲ παρ' αὐτοῦ τι ἀκοῦσαι περὶ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ. Ὁ δέ μοι εἶπεν· «παρκαταθήκην ἔχε τὴν ἐμὴν θυγατέρα Ῥωξάνην καὶ συμβιώσει σοι». [...] Τοὺς μὲν αἰτίους τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ ἠμυνάμην ἀξιοπρεπῶς [...]. Προσέταξα δὲ ἡρώων αὐτῶ γενέσθαι παρὰ τοὺς πατρώους αὐτῶ ἥρωας· καὶ ὑμεῖς δὲ τῆς λύπης αὐτοῦ παύσασθε· ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς ἀποκαταστήσω εἰς τὰ ἴδια βασίλεια [...]. Κατὰ γοῦν τὰς διατάξεις Δαρείου Ῥωξάνην τὴν ἐμὴν γυναῖκα σύνθρονόν μου εἶναι βούλομαι, ἐὰν δὲ καὶ ὑμεῖς μοι συμπνεύσητε, προσκυνεῖσθαι αὐτὴν ὡς Ἀλεξάνδρου γυναῖκα βούλομαι καὶ κελεύω. Ἔρρωσθε.

Ψευδο-Καλλισθένης, *Μυθιστορία Ἀλεξάνδρου*, Παραλλαγή γ, 22

Γλωσσικά σχόλια

χαίρειν (ενν. λέγει) ἡμυνάμεθα (οριστ. αορ. ρ. ἀμύνομαι, πληθ. μεγαλοπρεπείας) εἰ μὴ τοῦναντίον ὑπὸ τὰ ἐμὰ σκῆπτρα ἐλαχίστως δὲ ἔχοντος ἐπὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ κατέλαβον (οριστ. αορ. β' ρ. καταλαμβάνω) ἐλεήσας (μτχ. αορ. ρ. ἐλέεω, ἐλεῶ)	εὐχεται να εἶναι καλά εκδικήθηκα, τιμώρησα
περιστέλλω ἐπυθόμην (οριστ. αορ. β' ρ. πυνθάνομαι) παρ' αὐτοῦ ἀκοῦσαί τι ἡ ἀπώλεια ἡ παρακαταθήκη ἢ παραθήκη συμβιώσει (οριστ. μέλλ. ρ. συμβιώω, συμβιῶ) σοι ἡμυνάμην ἀξιοπρεπῶς τὸ ἥρωον εἰς τὰ ἴδια βασίλεια ἡ διάταξις συμπνέω κελεύω ἔρρωσθε (προστ. παρακ. ρ. ῥώννυμαι)	ἀλλά ἀντίθετα κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία μου ἐνὼ ἴσα που ἀνέπνεε συνάντησα, βρήκα (πβ. ν.ε.: κατάληψη, ἀκατάληπτος) ἐπειδὴ τὸν συμπόνεσα, τὸν λυπήθηκα (πβ. ν.ε.: ἔλεος, ἐ- λεημοσύνη, ἀνελέητος) καλύπτω, περιβάλλω (πβ. ν.ε.: περιστολή) ζήτησα να μάθω ἀπὸ αὐτὸν κάτι ο χαμός, ο θάνατος (πβ. ἀπολωλός πρόβατο) αὐτὸ που ἐμπιστεύεται κανεῖς σε κάποιον ἄλλο θα ζήσει μαζί σου (πβ. ν.ε.: συμβίωση) τιμώρησα ὅπως τοὺς ἀξίριζε ιερό ἀφιερωμένο σε ἥρωα στα ἀνάκτορά σας ἡ τελευταία ἐπιθυμία, ἡ διαθήκη (ἐδώ) συμφωνῶ (πβ. ν.ε.: σύμπνοια) προστάζω, ορίζω χαίρετε, να εἶστε καλά στὴν υγεία σας (πβ. ν.ε.: ρώμη, ρωμαλέος)

Ερμηνευτικά σχόλια

Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος Στα- τεῖρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥω- ξάνη

Ἡ ξάνη τῆ ἐμῆ γυναικὶ χαίρειν: Στερεότυπη ἀρχὴ ἐπιστο-
λῆς.

Στατεῖρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωξάνη: Σχετικὰ με τὰ γυ-
ναικεῖα πρόσωπα τῆς οἰκογένειας καὶ τὶς τελευταῖες στιγ-
μὲς τοῦ Δαρείου Γ' τοῦ Κοδομανοῦ παρατηρεῖται σύγ-
χυση, ἐπειδὴ οἱ πηγὲς δε συμφωνοῦν μεταξὺ τοὺς. Τὰ
πρόσωπα που ἀναφέρονται στο κείμενο εἶναι ἡ Στάτει-
ρα, ἀδερφή καὶ σύζυγος τοῦ Δαρείου Ἰακουσθὴ για τὴν ο-
μορφιά τῆς, ἡ μητέρα τοῦ Ῥοδῶ καὶ ἡ φημισμένη για τὴν
ομορφιά τῆς κόρη τοῦ Ῥωξάνη.

κατέλαβον ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀναπνοῇ: Οἱ ἀξιωματοῦχοι
τοῦ περσικοῦ στρατοῦ Ναβαρζάνης καὶ Βήσσοι συνέλαβαν
τὸν Δαρεῖο με σκοπὸ να τὸν παραδώσουν στὸν Ἀλέξανδρο
καὶ να διασφαλίσουν τὴ συνάφη εἰρήνης. Ὄταν ὁ Ἀλέξαν-
δρος τοὺς καταδίωξε, για να ἐπιταχύνουν τὴ φυγὴ τοὺς
δολοφόνησαν τὸν Πέρση βασιλιά. Ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς τι-
μώρησε καὶ ἐνταφίασε τὸν Δαρεῖο με βασιλικὲς τιμὲς.

Ἐρρωσθε: Στερεότυπο κλείσιμο ἐπιστολῆς.

Ὁ «Μέγας Ἀλέξανδρος», ὅπως καλλιτεχνικὰ ἀποδόθηκε στὴν
τελετὴ ἐναρξῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων τῆς Ἀθήνας το 2004

Ερωτήσεις

1. Ποιο χαρακτηριστικό του Αλεξάνδρου αναδεικνύει η συμπεριφορά του απέναντι στον Δαρείο και στις αιχμάλωτες πλέον γυναίκες της οικογένειάς του;
2. Πέραν της επιθυμίας του Δαρείου, ποια άλλα κίνητρα ώθησαν τον Αλέξανδρο να συνάψει γάμο με τη Ρωξάνη; Για την απάντησή σας να αξιοποιήσετε τις ιστορικές γνώσεις σας.

Κεφαλή του Μεγάλου Αλεξάνδρου
(περ. 330 π.Χ., Μουσείο Ακροπόλεως)

«Αλέξανδρος και θνήσκων Δαρείος»
(μικρογραφία από το έπος *Khamse*, 16ος αι., Εθνική Πινακοθήκη της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν, Μπακού)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

αἴτιος

< *αἴτιος [= μερίδιο]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: αἰτίους]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα		αἴτιος		
		απλά	Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	αἰτιάξομαι [= κατηγορούμαι] τὸ αἰτίαμα [= η κατηγορία] αἰτίζω [= ζητώ κάποιο πράγμα]	αἰτῶ ἢ αἰτία αἰτιώδης τὸ αἴτημα ἢ αἴτησις (-η) ἢ αἰτίαισις (-η) αἰτιατική αἰτιατός αἰτιῶμαι [= κατηγορώ]	αιτιότητα
	σύνθετα	μεταίτιος [= συνένοχος] ἐπαίτιος [= υπεύθυνος για κάτι, ένοχος]	αἰτιολογῶ ἢ αἰτιολογία ἀναίτιος ἀναιτιολόγητος ἄπαιτῶ ἢ ἀπαίτησις (-η) ἐπαιτῶ παραιτοῦμαι ἢ παραίτησις (-η) συναίτιος ὑπαίτιος [= υπεύθυνος]	αιτιοκρατία αιτιολόγηση προταίτιος συνυπαίτιος συνυπαιτιότητα απαιτητός απαιτητικός

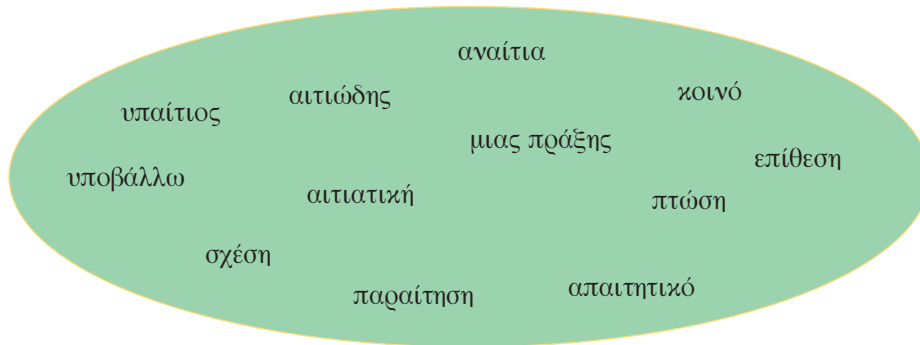
Ασκήσεις

1. Να δηλώσετε τι σημαίνουν (ενέργεια, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.) οι ομόρριζες του ουσιαστικού *αἰτία* λέξεις του πίνακα:

λέξεις	κατηγορία στην οποία ανήκουν
αἴτησις αἰτίαμα αἴτημα αἰτίασις αἰτιώδης	

2. Να σχηματίσετε νοηματικά αποδεκτές φράσεις συνδυάζοντας τις κατάλληλες λέξεις. Να χρησιμοποιήσετε κάθε λέξη μία φορά:

3. Να αναζητήσετε από τις απλές ομόρριζες λέξεις της α.ε. που περιλαμβάνονται στον Λεξιλογικό Πίνακα τρία παραδείγματα που να ανήκουν σημασιολογικά σε μία από τις δύο ευρύτερες έννοιες του ρήματος *αίτῶ*: α. κατηγορώ, φέρω ευθύνη για κάτι β. ζητώ, απαιτώ. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας:

κατηγορώ, φέρω ευθύνη για κάτι	ζητώ, απαιτώ

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να αναλύσετε τις σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους μέρη: *σύνθρονος, προσέταξα, άξιοπρεπώς, αντίταξάμενον, περιέστειλα, συμπνεύσητε.*
2. Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα με ουσιαστικά της α.ε. ομόρριζα των ρ. *διατάσσω, επιτάσσω, παρατάσσω, προστάττω:*

ρήμα	ουσιαστικό
διατάσσω	ἡ
	ἦ
	τό
επιτάσσω	ἦ
παρατάσσω	ἦ
προστάττω	ἦ
	ἦ

1. Προστακτική βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής

Οι τύποι *παύσασθε* και *ἔρρωσθε* του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι προστακτικής μέσης φωνής.

Όπως και στην ενεργητική φωνή, προστακτική διαθέτουν μόνο ο ενεστώτας, ο αορίστος και ο παρακειμένος.

Σχηματισμός και κλίση προστακτικής ενεστώτα, αορίστου και παρακειμένου μέσης φωνής

Προστακτική ενεστώτα	Προστακτική αορίστου	Προστακτική παρακειμένου
παύ-ου παν-έσθω	παῦ-σ-αι παν-σ-άσθω	πέπαν-σο πεπαύ-σθω
παύ-εσθε παν-έσθων ή παν-έσθωσαν	παῦ-σ-ασθε παν-σ-άσθων ή παν-σ-άσθωσαν	πέπαν-σθε πεπαύ-σθων ή πεπαύ-σθωσαν

Παρατηρήσεις

1. Η προστακτική αορίστου, όπως η υποτακτική και η ευκτική, δεν παίρνει αύξηση.
2. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν την προστακτική αορίστου με τις γνωστές αλλαγές στο θέμα τους.
π.χ. πράττομαι → πράτξαι, σκοπέω, -ῶ → σκέψαι (< ἔσκεψάμην), σφίζομαι → σῶσαι.
3. Η προστακτική παρακειμένου διατηρεί τον αναδιπλασιασμό.
4. Για τον σχηματισμό και την κλίση της προστακτικής παρακειμένου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις καταλήξεις του παραπάνω πίνακα, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική του ίδιου χρόνου. Ακολουθεί η ενδεικτική κλίση της προστακτικής παρακειμένου μέσης φωνής των ρ. *πράττομαι*, *γράφομαι* και *κομίζομαι*:

	ουρανικόληκτα (ρ. πράττομαι)	χειλικόληκτα (ρ. γράφομαι)	οδοντικόληκτα (ρ. κομίζομαι)
β' εν.	πέπραξο	γέγραψο	κεκόμισο
γ' εν.	πεπράχθω	γεγράφθω	κεκομίσθω
β' πληθ.	πέπραχθε	γέγραφθε	κεκόμισθε
γ' πληθ.	πεπράχθων ή πεπράχθωσαν	γεγράφθων ή γεγράφθωσαν	κεκομίσθων ή κεκομίσθωσαν

2. Οι κτητικές αντωνυμίες

Όπως και στη ν.ε., οι κτητικές αντωνυμίες, που φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι, αναφέρονται σε έναν ή περισσότερους κτήτορες. Κλίνονται σαν τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα (χωρίς κλητική, όπως όλες οι αντωνυμίες εκτός από τη δεικτική *οὗτος, αὕτη, τοῦτο*).

για έναν κτήτορα		
α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
ἐμός, ἐμή, ἐμόν	σός, σή, σόν	ἐός, ἐή, ἐόν
για πολλούς κτήτορες		
α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον	ὕμέτερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον	σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον

Γ2. Σύνταξη

Ετερόπρωτοι ονομαστικοί προσδιορισμοί

Οι ετερόπρωτοι ονομαστικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν ονομαστικούς όρους σε μια επαυξημένη πρόταση, αλλά, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει με τους ομοιόπρωτους, δε βρίσκονται στο ίδιο γένος, αριθμό και πτώση με αυτούς. Ως ετερόπρωτοι ονομαστικοί προσδιορισμοί λειτουργούν οι πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική και αιτιατική).

ετερόπρωτοι ονομαστικοί προσδιορισμοί σε γενική
<p>– κτητική: Δηλώνει τον κτήτορα του ονομαστικού όρου τον οποίο προσδιορίζει. π.χ. <i>Ἡ ἀρετὴ τῶν Σπαρτιατῶν ὁμολογουμένη ἐστίν.</i></p> <p>– του δημιουργού: Δηλώνει τον δημιουργό του ονομαστικού όρου τον οποίο προσδιορίζει. π.χ. <i>τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου.</i></p> <p>– διαιρετική: Δηλώνει το σύνολο στο οποίο ανήκει ή από το οποίο προέρχεται ο ονομαστικός όρος τον οποίο προσδιορίζει. π.χ. <i>Τῷ ἡμίσει τοῦ δόρατος ἐμάχετο.</i></p> <p>– της ὕλης: Δηλώνει το υλικό από το οποίο είναι κατασκευασμένος ο ονομαστικός όρος τον οποίο προσδιορίζει. π.χ. <i>ξίφος σιδήρου.</i></p> <p>– του περιεχομένου: Δηλώνει το περιεχόμενο του ονομαστικού όρου τον οποίο προσδιορίζει, ο οποίος είναι συνήθως μια περιληπτική έννοια. π.χ. <i>ταμείον (= αποθήκη) σίτου.</i></p> <p>– της ιδιότητας: Δηλώνει συνήθως μέγεθος, ηλικία, κοινωνική τάξη και συνοδεύεται από αριθμητικό. π.χ. <i>Ἐνταῦθα δὴ προσάγουσιν τῷ βασιλεῖ παῖδα καλὸν ὄκτῳ ἔτων.</i></p> <p>– της αξίας: Δηλώνει την αξία του ονομαστικού όρου τον οποίο προσδιορίζει. Συντάσσεται συνήθως με επίθετα όπως: <i>ἄξιος, ἀνάξιος, ὠνητός.</i> π.χ. <i>Τὰ κείνοις πεπραγμένα ἄξια θανάτου ἐστί.</i></p> <p>– της αιτίας: Δηλώνει την αιτία της οποίας αποτέλεσμα είναι ο ονομαστικός όρος τον οποίο προσδιορίζει. Συντάσσεται συνήθως με επίθετα όπως: <i>αἴτιος, ὑπεύθυνος, ἔνοχος, εὐδαίμων.</i> π.χ. <i>Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ἐστί.</i></p> <p>– συγκριτική: Συντάσσεται με συγκριτικό βαθμό επιθέτου ή επιρρηματος και δηλώνει το πρόσωπο ή το πράγμα με το οποίο συγκρίνεται ο ονομαστικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.</p>

π.χ. *Μὴ τοίνυν ὑμεῖς χεῖρους γένησθε Φιλίππου.*

- **αντικειμενική / υποκειμενική:** Συντάσσεται με ουσιαστικά και επίθετα και δηλώνει το αντικείμενο ή το υποκείμενο της ενέργειας την οποία εκφράζει το ομόρριζο με αυτά τα ονόματα ρήμα (συνήθως τέτοια ονόματα σημαίνουν: μνήμη, φροντίδα, συμμετοχή, εμπειρία, εξουσία και τα αντίθετά τους).

π.χ. *Μιμηταὶ τῶν προγόνων βουλόμεθα γενέσθαι:* γενική αντικειμενική

Ἔριδες θεῶν πράγματα παρέχουσι (= προκαλοῦν βάσανα) βροτοῖς (= στους θνητούς): γενική υποκειμενική

ετερόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί σε δοτική

- **της αναφοράς:** Δηλώνει σε τι αναφέρεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. *Οἱ Ἀθηναῖοι ὀπλίται ἐρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς ἦσαν.*

- **αντικειμενική:** Συντάσσεται με ουσιαστικά και επίθετα που συγγενεύουν ετυμολογικά με ρήματα που παίρνουν το αντικείμενό τους σε δοτική, όπως αυτά που σημαίνουν: ομοιότητα, ωφέλεια, φιλία, υποταγή και τα αντίθετά τους.

π.χ. *Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοι εἰσιν. (Οἱ πονηροὶ ὁμοιάζουσιν ἀλλήλοις.)*

ετερόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί σε αιτιατική

- **της αναφοράς:** Δηλώνει σε τι αναφέρεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. *Κῦρος ἦν ἀγαθὸς τὰ πολεμικά.*

Παρατήρηση

Για τη διάκριση της γενικής υποκειμενικής / αντικειμενικής τρέπουμε την προσδιοριζόμενη λέξη σε ομόρριζο ρήμα σύμφωνα με το νόημα και παρατηρούμε εάν το πρόσωπο ή το πράγμα που βρίσκεται σε γενική ενεργεί ή δέχεται ενέργεια,

π.χ. *Μιμηταὶ τῶν προγόνων βουλόμεθα γενέσθαι > Μιμούμεθα τοὺς προγόνους (αντικείμενο) → γενική αντικειμενική.*

Ἔριδες θεῶν πράγματα παρέχουσι βροτοῖς > Οἱ θεοὶ ἐρίζουσι (υποκείμενο) → γενική υποκειμενική.

Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοι εἰσιν > → δοτική αντικειμενική.

Ασκήσεις

1. Παύσασθε οὖν πιστεύοντες τοῖς βαρβάροις καὶ ψηφίσασθε κατακαῦσαι τὰς ἀμάξας, ἵνα μὴ ἐμποδῶν ἡμῖν ὄσι (= για να μη μας είναι εμπόδιο): να βρείτε τους τύπους προστακτικής που υπάρχουν στην παραπάνω φράση και να τους κλίνετε στην προστακτική όλων των χρόνων.
2. Να τοποθετήσετε στη σωστή στήλη τους τύπους προστακτικής που σας δίνονται και να τους μεταφέρετε στους άλλους χρόνους διατηρώντας την ἐγκλίση, τον αριθμό και το πρόσωπο:

	ενεστώτας	αόριστος	παρακείμενος
διαπορεύου			
κεκόμισθε			
κηρύξασθε			
θραυσάσθω			
θεραπευέσθων			
πέμπου			

3. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους των παρακάτω φράσεων στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού διατηρώντας σταθερά την έγκλιση και τον χρόνο:

- α. Παῦσαι πρὶν ὀργῆς κάμῃ μεστῶσαι (= προτού με εξοργίσεις) λέγων.
β. Πεπαύσθω λοιπὸν οὗτος, δοῦλος ὧν, θρυπτόμενος κατὰ δεσποίνης ἰδίας (= να συμπεριφέρεται αλαζονικά προς την κυρία του).
γ. Τοιοῦτος γίγνου περὶ τοὺς γονεῖς, οἷους ἂν εὖξαιο (= ὅπως θα ευχόσουν) περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοὺς σεαυτοῦ παῖδας.
δ. Τοῖς φρονιμωτάτοις πλησίαζε καὶ τῶν ἄλλων τοὺς προθύμους μεταπέμπου (= να καλεῖς κοντά σου), καὶ μηδενὸς οἴου δεῖν ἀπείρως ἔχειν (= ἔχε κατά νου ὅτι τίποτε δεν πρέπει να αφήνεις αδοκίμαστο).
ε. Μὴ ψεύδου, σὺ γὰρ Ὑπερείδου μαθητῆς ὧν τυγχάνεις.
στ. Ἄλλ' ἤτοι (= εἴτε) διαλεγέσθω ἢ εἰπέτω ὅτι οὐκ ἐθέλει διαλέγεσθαι.
ζ. Τοῦτον δὲ δὴ οὖν τὸν τόκον τε καὶ ἔκγονον αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ κομίσασθε.

4. Να γράψετε στα τετραγωνίδια τους τύπους προστακτικής που σας ζητούνται. Στην έγχρωμη στήλη θα σημειωθεί το όνομα αρχαίου θεού:

α.	β' εν. προστ. ενεστ. ρ.
ὀνομάζομαι.
β.	β' πληθ. προστ. αορ.
ρ. κηρύττομαι.
γ.	β' εν. προστ. αορ. ρ.
ἀνακρούομαι.
δ.	β' εν. προστ. παρακ.
ρ. ἀνασκευάζομαι.

α.										
β.										
γ.										
δ.										

5. Να κλίνετε τις φράσεις τὰ ἐμὰ σκῆπτρα καὶ τὴν ἐμὴν θυγατέρα.

6. Στις παρακάτω φράσεις να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ονοματικούς προσδιορισμούς, καθώς και τον ὄρο της πρότασης που προσδιορίζουν:

- α. Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος Στατεῖρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωξάνη τῇ ἐμῇ γυναικὶ χαίρουν.
β. Ἐπιθόμην δὲ παρ' αὐτοῦ τι ἀκοῦσαι περὶ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ.
γ. Παρακαταθήκην ἔχε τὴν ἐμὴν θυγατέρα Ῥωξάνην.
δ. Ὑμεῖς δὲ τῆς λύπης αὐτοῦ παύσασθε.
ε. Κατὰ τὰς διατάξεις Δαρείου Ῥωξάνην τὴν ἐμὴν γυναῖκα σύνθρονόν μου εἶναι βούλομαι.

7. Στις παρακάτω φράσεις να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ετερόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς, καθώς και τον ὄρο της πρότασης που προσδιορίζουν:

- α. Ἡρακλῆς ἰδρύσατο βωμὸν Πέλοπος.
β. Ἐν Λακεδαίμονι οἱ ἔφοροι ἦσαν κύριοι εἰρήνης καὶ πολέμου.
γ. Ἐβοήθει ὁ Ἀρίσταρχος καὶ τῶν ἱππέων νεανίσκοι.
δ. Ἀγησίλαος πρῶτατος τοῖς φίλοις ὧν ἐχθροῖς φοβερώτατος ἦν.
ε. Οἰκίαν ἐκτήσατο δύο ταλάντων.
στ. Βασιλεὺς ἦν κοινὸς ἐχθρὸς πάντων τῶν Ἑλλήνων.
ζ. Οὔτε ποσὶν εἰμι ταχὺς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός.
η. Τυφλὸς τὰ τ' ὄτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ.

8. Να βρείτε τον συντακτικό ρόλο των πλάγιων πτώσεων που υπάρχουν στις προτάσεις που ακολουθούν:

- α. *Τίς μὲν ἀγέλης βοῶν κήδεται* (= φροντίζει) *μᾶλλον τοῦ νέμοντος* (= από τον βοσκό);
- β. *Τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων Αἰγεὺς πρεσβύτατος ὦν ἔσχεν.*
- γ. *Κῦρος καλὸς ἦν τὸ εἶδος* (= στη μορφή) *καὶ φιλόανθρωπος τὴν ψυχὴν.*
- δ. Ἴσθραῖος ἄνθρωπος ἰδρύσατο βωμοὺς καὶ ἀγάλματα θεῶν.
- ε. *Στέργει* (= αγαπά) *γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν* (= ειδήσεων).
- στ. *Οἱ ὀλίγοι κτείνουσι τὸν Πειθίαν καὶ ἄλλους ἐξήκοντα τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν.*
- ζ. *Θάνατός ἐστι κοινὸς πᾶσιν ἀνθρώποις.*

9. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τους υπογραμμισμένους προσδιορισμούς στις παρακάτω φράσεις:

- α. *Διὰ μέσης πόλεως ῥεῖ ποταμὸς Κύδνος ὄνομα, εὐρὸς δύο πλέθρων.*
- β. *Πέρας γὰρ τοῦ βίου θάνατός ἐστιν.*
- γ. *Ζεῦ, πάτερ, γενοῦ μοι βοηθός, ἵνα τὴν ἀρίστην ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράπωμαι καὶ ὠφέλιμος τοῖς ἀνθρώποις γέ-
νωμαι.*
- δ. *Μειδιάς φονεύσας τὴν μητέρα τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς Μανίαν κύριος τῆς Αἰολίδος ἐγένετο.*
- ε. *Οἱ Πέρσαι Κύρω μᾶλλον φίλοι ἦσαν ἢ βασιλεῖ.*
- στ. *Παῖδες, μὴ στασιάζετε. Ἐστὲ φίλοι ἀλλήλοις καὶ ἱκετεύετε τοὺς θεοὺς εὐμενεῖς ὑμῖν εἶναι.*

**Οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν μᾶλλον τέρει,
ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.**

Θουκυδίδης, Ἱστορία 2.44-2.45

Στα γηρατεία δεν ευχαριστεῖ τον ἄνθρωπο τόσο το κέρδος
ὡς ἡ τιμὴ.

Πιέρο ντι Κόζιμο, Τοπίο με ερωδιούς (Βρετανικό Μουσείο, Λονδίνο)

του περιγράφει τα είδη και τις συνήθειες των πουλιών. Από την παράφρασή τους στην Ελληνική, που έγινε κατά τη βυζαντινή εποχή, προέρχεται το απόσπασμα που θα μελετήσετε. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή το έργο γράφτηκε από τον Διονύσιο τον Φιλαδελφέα.

Φίλτατοι δ' εἰσὶν οἱ ἔρωδιοι τοῖς ἀνθρώποις καὶ προσημαίνουσιν εὐδίαν τε καὶ χειμῶνα, μάλιστα πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅθεν ἂν μέλλῃ σφοδρότατος ἄνεμος πνεῖν, ἐπὶ τοῖς στήθεσι τὰς κεφαλὰς κατακλίνοντες. Ναύτης γοῦν οὐκ ἂν ποτε ἐκὼν ἔρωδιὸν ἀποκτείνειεν, ἐπειδὴ πιστεύονται τοῖς ἄλιεῦσιν ἐν τῇ θαλάττῃ σημαίνειν, ὅποσα τοῖς θηραταῖς ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἰέρακες. Φασὶ δ' αὐτούς, καὶ ἥνικα μία τροφή πᾶσιν ἦν τοῖς ὀρνέοις, πρῶτους βορὰν ἐκ τῶν ὑδάτων εὐρεῖν, καὶ παρ' αὐτῶν τοὺς λοιποὺς πάντας ἐκδιδαχθῆναι· ἐπὶ δὲ τῇ τέχνῃ μεγαλαυχήσαντας καὶ οὐδ' αὐτὸν εἰπόντας ὑπὲρ νήξεως ἐρίζειν δύνασθαί σφισι τὸν Ποσειδῶνα τὴν ἐπιστήμην ἀποβαλεῖν τοῦ θεοῦ μηνίσαντος.

Παράφρασις τῶν τοῦ Διονυσίου Ἰξευτικῶν 2.9

Το πάθημα των ερωδιών

Α. Κείμενο

Ο Διονύσιος ο Περιηγητής ἠ-
ταν Αλεξανδρινός και ἐξῆσε πι-
θανῶς στα χρόνια του αυτοκρά-
τορα Αδριανού (2ος αι. μ.Χ.). Το
ἔμμετρο διδακτικό ἔπος του Πε-
ριήγησις τῆς Οἰκουμένης αγαπή-
θηκε ιδιαίτερα, πιθανῶς χρησι-
μοποιήθηκε ως διδακτικό εγχει-
ρίδιο και παραφράστηκε (αποδό-
θηκε ελεύθερα) στη Λατινική.
Στα, ἐπίσης ἔμμετρα, Ἰξευτικά

Γλωσσικά σχόλια

ὁ φίλος, ἡ φίλη, τὸ φίλον	αγαπημένος
προσημαίνω	φανερόνω από πριν (πβ. ν.ε.: σεσημασμένος, σημάδι)
ἡ εὐδία	ἡ καλοκαιρία
ὁ χειμών	ἡ κακοκαιρία
μάλιστα	κυρίως, ιδίως
ὄθεν ἂν μέλλη σφοδρότατος ἄνεμος πνεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. πνέω)	από όπου ενδεχομένως πρόκειται να πνεύσει (πβ. ν.ε.: πνοή, άπνοια, δύσπνοια) πάρα πολύ σφοδρός άνεμος
κατακλίνω	γέρνω προς τα κάτω (πβ. ν.ε.: κατάκλιση)
γοῦν	βέβαια
οὐκ ἂν ἀποκτείνειεν (γ' εν. δυνητ. ευκτ. αορ. ρ. ἀποκτείνω)	δε θα σκότωνε (πβ. ν.ε.: ανθρωποκτονία)
ἐκών, ἐκούσα, ἐκόν	εκουσίως, με τη θέληση κάποιου (πβ. ν.ε.: εκούσιος, ακούσιος)
πιστεύονται τοῖς ἀλιεῦσιν σημαίνει	εἶναι κοινή πεποίθηση ότι προλέγουν (πβ. ν.ε.: σήμα, σημασία, σημαντικός) στους ψαράδες (πβ. ν.ε.: αλιεία, αλιευτικός, ναρκαλιευτικό)
ὅποσα τοῖς θηραταῖς ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἰέρακες (ενν. σημαίνουσι)	ὅσα προλέγουν στους κυνηγούς (πβ. ν.ε.: θήραμα, λαθροθήρας) τα γεράκια στην ξηρά
φασίν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. φημι)	λένε (πβ. ν.ε.: κατάφαση, αφασία)
ἠνίκα	όταν
τὸ ὄρνεον	το πουλί
ἡ βορά	ἡ τροφή (πβ. ν.ε.: σαρκοβόρος)
τοὺς λοιποὺς πάντα (ενν. ὄρνιθας) ἐκδιδάθηται	ὅτι διδάχτηκαν ὅλα τα υπόλοιπα πουλιά
(απαρ. παθ. αορ. α' ρ. ἐκδιδάσκομαι)	
ἐπὶ τῇ τέχνῃ μεγαλαυχήσαντας (μτχ. αορ. ρ. μεγαλαυχέω, μεγαλανχῶ)	επειδὴ περηφανεύτηκαν για το εὐρημά τους
ὑπὲρ νήξεως	για το κολύμπι (πβ. ν.ε.: νηκτικός)
οὐδ' αὐτὸν εἰπόντας ἐρίζειν δύνασθαί σφισι τὸν Ποσειδῶνα	επειδὴ ισχυρίστηκαν ότι οὔτε ο ἴδιος ο Ποσειδῶνας δεν μπορούσε να συναγωνιστεῖ μαζί τους
ἢ ἐπιστήμη	ἡ γνώση, ἡ τέχνη
ἀποβαλεῖν (ενν. φασίν)	λένε ότι ἔχασαν (πβ. ν.ε.: αποβολή, απόβλητος)
τοῦ θεοῦ μηνίσαντος (μτχ. αορ. ρ. μηνίω ρ. ποιητικό)	επειδὴ ο θεός οργίστηκε

Ερωτήσεις

1. Ποιες υπηρεσίες προσφέρουν οι ερωδιοί στους ανθρώπους;
2. Ποια ιδιαίτερη σχέση ἔχουν οι ναυτικοί με τους ερωδιούς;
3. Σε ποιον τομέα υπήρξαν πρωτοπόροι οι ερωδιοί και πώς ἔχασαν την ιδιότητα που τους ἔκανε να ξεχωρίζουν;
4. Γνωρίζετε από την αρχαία ελληνική μυθολογία άλλα παραδείγματα ἐρίδας μεταξύ θεῶν και ζῶων ἢ θεῶν και ανθρώπων;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ὕδωρ

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: ὑδάτων]

Αρχαία Ελληνική

Αρχαία / Νέα Ελληνική

Νέα Ελληνική

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	<p>ὕδραίνω [= υγραίνω, ραντίζω με νερό] τὸ ὕδρευμα [= δεξαμενή νερού] τὸ ὕδρεϊον [= ο κουβάς] τὸ ὑδάτιον [= το ρυάκι] ὕδρηλος [= υγρός] ὕδαρώδης [= υγρός] ὕδροεις ὕδατοις</p>	<p>ὕδρευω, -ομαι [= αντλώ νερό] ἢ ὕδρευσις (-η) ἢ ὕδρα [= νερόφιδο, πβ. Λερναία Ὑδρα] ἢ ὕδρια [= αγγείο για νερό] ὕδαρης [= νερούλος] ὕδατικός ὕδατινος ὕδατώδης [= νερούλος]</p>	<p>υδατώνω</p>
	σύνθετα	<p>ὕδατοιδής ὕδατοποσία ὁ ὑδροπότης ἢ ὕδραυλις [= αρχαίο μουσικό ὄργανο]</p>	<p>ὕδραγωγός [= αυτός που φέρνει νερό] τὸ ὕδραγωγεῖον (-εῖο) ὁ ὑδράγγυρος τὸ ὑδροκέφαλον [= η υδροκεφαλία] ὁ ὑδροχόος ἢ ὑδρορροή (-οή) ὕδροφόρος τὸ ὕδραυλικόν (υδραυλικός) ἄνυδρος ἔνυδρος ἢ κλειψύδρα ἢ λειψυδρία φίλυδρος [= αυτός ο οποίος αγαπά το νερό]</p>	<p>υδατάνθρακας υδατογράφημα υδατοσφαίριση υδρατμός υδρόβιος υδρόγειος υδρογόνο υδροηλεκτρικός υδροθεραπεία υδροκυάνιο υδροπλάνο υδρόφιλος αφυδάτωση ενυδατώνω ενυδατικός ενυδρείο</p>

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τα απλά, ομόρριζα του ουσιαστικού ὕδωρ επίθετα της α.ε. και της ν.ε. στην κατηγορία που ανήκουν ανάλογα με αυτό που σημαίνουν (πλησμονή, καταλληλότητα, ό,τι σημαίνει και η μετοχή του ενεστώτα, εκείνον που έχει σχέση ή ανήκει σε αυτό που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη κτλ.). Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στην παραγωγή.
2. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω ζεύγη λέξεων της ν.ε., αφού βάλετε τις λέξεις στον κατάλληλο τύπο:

3. Να αναλύσετε τις παρακάτω σύνθετες λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη και στη συνέχεια να αποδώσετε τη σημασία τους, όπως αυτή προκύπτει από το α' και το β' συνθετικό:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	β' συνθετικό	ερμηνεία
ἔνυδρος			
λειψυδρία			
ὑδραγωγεῖον			
ὑδροφόρος			
ὑδρορροή			
ὑδροχόος			

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτική άσκηση

Να γράψετε την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των λέξεων *χειμών, κεφαλή, θάλασσα, εὐδία*.

Γ. Σύνταξη

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Όπως και στη ν.ε., οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί είναι επιρρήματα ή άλλες λέξεις οι οποίες λειτουργούν ως επιρρήματα. Προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, απαρέμφατα ή μετοχές (πβ. ν.ε.: Έφτασε **γρήγορα** στον προορισμό του / Ήρθε **από το εξωτερικό** με την οικογένειά του).

Κύριες μορφές επιρρηματικών προσδιορισμών

επιρρήματα	Ἐκεῖ συνέλεγεν πανταχόθεν (= από παντού) στράτευμα.
πλάγιες πτώσεις	Ἐθαύμαζον αὐτοὺς τῆς τόλμης (= για την τόλμη τους).
εμπρόθετοι προσδιορισμοί	Ἐρρωδιοὶ ἐπὶ τοῖς στήθεσι τὰς κεφαλὰς κατακλίνουσι.
επιρρηματικές μετοχές	Ἀπέπλεον ὡς πολεμήσοντες (= για να πολεμήσουν).
δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις	Ὅταν τις πλείστα ἔχη, πλείστοι αὐτῶ φθονοῦσι.

Σε προηγούμενες Ενότητες έγινε αναφορά στις δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις και στις επιρρηματικές μετοχές. Σε αυτή την Ενότητα θα διδαχθείτε τη μορφή και τη λειτουργία των εμπρόθετων προσδιορισμών.

Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Οι εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί αποτελούνται από μία πρόθεση και ένα όνομα (ή μια αντωνυμία) σε πλάγια πτώση.

π.χ. Ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐπολέμησαν.

Κατ' ἑμοῦ ταῦτα εἶπεν.

Στα παραπάνω παραδείγματα ο εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός «ὑπὲρ τῆς πατρίδος» δηλώνει την υπεράσπιση και προσδιορίζει το ρήμα «ἐπολέμησαν», ενώ ο εμπρόθετος επιρρηματικός «κατ' ἑμοῦ» δηλώνει την εχθρική διάθεση και προσδιορίζει το ρήμα «εἶπεν».

Οι εμπρόθετοι **επιρρηματικοί προσδιορισμοί** δηλώνουν πληθώρα επιρρηματικών σχέσεων, όπως:

τόπος { στάση κατεύθυνση απομάκρυνση διά μέσου	<i>Κῦρος δὲ ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ (= τους δικούς του) ὠρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων καὶ ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας (= διά μέσου της Λυδίας) σταθμούς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο ἐπὶ τὸν Μένανδρον (= προς τον Μένανδρο) ποταμόν.</i>
χρόνος	<i>Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλῶ ὕστερον Εὐβοία ἀπέστη (= αποστάτησε) ἀπὸ Ἀθηναίων.</i>
τρόπος	<i>Διὰ λόγου (= με τα λόγια) μανθάνει.</i>
αιτία	<i>Διὰ τὴν ἀρετὴν (= χάρις στην ανδρεία) ἀθάνατον μνήμην κατέλιπον.</i>
σκοπός	<i>Οἱ δ' Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο πρὸς ναυμαχίαν (= για να ναυμαχήσουν).</i>
αναφορά	<i>Εἵπωμεν περὶ εἰρήνης.</i>
εναντίωση	<i>Οἱ πολέμοι τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὄρκους λύουσι.</i>
υπεράσπιση	<i>Ὑπὲρ καλλίστων καὶ μεγίστων ἀγωνιζόμεθα.</i>
μέσο / ὄργανο	<i>Ὅρῶμεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν.</i>
συνοδεία	<i>Κόνων σὺν ναυσὶν εἴκοσιν εἰς Σάμον ἔπλευσεν.</i>

Ασκήσεις

1. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς του κειμένου της Ενότητας.
2. Να αντιστοιχίσετε τους υπογραμμισμένους εμπρόθετους προσδιορισμούς της στήλης Α' με τη σημασία τους στη στήλη Β':

A'	B'
α. Οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσὶν ἀλλ' εὐδιάβατοι.	1. αιτία 2. αναφορά 3. τόπος 4. τρόπος 5. χρόνος 6. σκοπός
β. Τὸ δίκαιον οὐ φύεται χωρὶς τοῦ σωφρονεῖν.	
γ. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἑορτὴν ἀνήγοντο (= απέπλεαν) μᾶ καὶ εἴκοσι ναυσὶν ἐς τὴν Χίον.	
δ. Πολλοὶ δὲ τὸν πολύευκτον πλοῦτον (= τον πλούτο που επιθυμούσαν πάρα πολύ να αποκτήσουν) κτησάμενοι διὰ τοῦτον ἀπώλοντο.	
ε. Ἐβουλεύοντο κατὰ σφᾶς αὐτοὺς (= μόνοι τους) περὶ τῶν παρόντων.	
στ. Μετὰ γὰρ Θηβαίων τῶν ἡμῖν ἐχθίστων (= τους πάρα πολύ μισητούς σ' εμάς) ἐπὶ δουλείᾳ τῇ ἡμετέρᾳ ἦκατε.	

3. Να εντοπίσετε και να εντάξετε τους παρακάτω εμπρόθετους προσδιορισμούς στην κατάλληλη στήλη του πίνακα, ανάλογα με το είδος τους:
 - α. Ἐφ' Ἡρακλέους ἐγένετο.
 - β. Τὴν ναῦν ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ ἐπὶ χρήματα καὶ ἰππέας.

- γ. Ἀπὸ τούτου ἐπηνέθη.
 δ. Διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν στρατιωτῶν ὠργίζοντο.
 ε. Ἡ πόλις ἐμπόριον (= ἐμπορικό λιμάνι) ἐν μέσῳ τῆς Ἑλλάδος τὸν Πειραιᾶ κατεσκευάσατο.
 στ. Ἐφευγον ἐπὶ τὸ ὄρος.
 ζ. Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης (= πατρίδος).

αἰτία	καταγωγή	σκοπός	υπεράσπιση	τόπος

4. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς στις παρακάτω φράσεις:

- α. Καταλαμβάνουσι τοὺς φύλακας ἀμφὶ πῦρ καθήμενους.
 β. Ὅρωμεν τοὺς στρατιώτας ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἰσχυρῶς τοῖς ἄρχουσι πειθομένους.
 γ. Δύναμαι Ἰλιάδα ὄλην καὶ Ὀδύσειαν ἀπὸ στόματος εἰπεῖν.
 δ. Οὐδεὶς διὰ τέλους εὐδαιμονεῖ.
 ε. Δι' ἀμαθίαν ἀφρόνως πᾶς ὁ ἀνθρώπινος ὄχλος ζῆ.
 στ. Γυναῖκες πολλαὶ πολλῶν ἀνδρῶν βελτίους (= καλύτερες) εἰς πολλά.
 ζ. Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι (= να αποκτούμε).
 η. Ἀγωνιζόμεθα μετὰ δέους καὶ διαβολῆς.
 θ. Δόλιον ἄνδρα φεῦγε παρ' ὄλον τὸν βίον.
 ι. Ἀλκιβιάδης λέγεται πρὸς πατρὸς Ἀλκμεωνιδῶν εἶναι.

Ὁ θεὸς καὶ ἡ φύσις μηδὲν μάτην (= ἀσκοπα) ποιοῦσιν.

Ἄριστοτέλης, Περὶ Οὐρανοῦ 271a 33

Ο Περικλής αγορεύει στην Πνύκα (σχέδιο του Philip von Foltz, 1852)

τεχνος και αντίπαλός του Ισοκράτης. Σε αντίθεση με τον τελευταίο, που έδινε ιδιαίτερη προσοχή στη γλωσσική μορφή και στην προετοιμασία των επιχειρημάτων, ο Αλκιδάμας, συνεχίζοντας την παράδοση του Γοργία, πίστευε στον εκφραστικό αυτοσχεδιασμό. Στο κείμενο που θα μελετήσετε επισημαίνει μειονεκτήματα του προσχεδιασμένου γραπτού λόγου.

Ἦγοῦμαι δ' οὐδὲ λόγους δίκαιον εἶναι καλεῖσθαι τοὺς γεγραμμένους, ἀλλ' ὥσπερ εἶδωλα καὶ σχήματα καὶ μιμήματα λόγων, τὴν αὐτὴν περὶ αὐτῶν εἰκότως ἂν δόξαν ἔχοιμεν, ἥνπερ καὶ περὶ τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων καὶ λιθίνων ἀγαλμάτων καὶ γεγραμμένων ζώων. Ὡσπερ γὰρ ταῦτα μιμήματα τῶν ἀληθινῶν σωμάτων ἐστὶ, καὶ χρῆσιν οὐδεμίαν τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ παραδίδωσι, τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ γεγραμμένος λόγος ἐκ βιβλίου μὲν θεωρούμενος ἔχει τινὰς ἐκπλήξεις, ἐπὶ δὲ τῶν καιρῶν ἀκίνητος ὢν οὐδεμίαν ὠφέλειαν τοῖς κεκτημένοις παραδίδωσιν. Ἄλλ' ὥσπερ ἀνδριάντων καλῶν ἀληθινὰ σώματα πολὺ χειροῦς τὰς εὐπρεπείας ἔχοντα πολλαπλασίους ἐπὶ τῶν ἔργων τὰς ὠφελείας παραδίδωσιν, οὕτω καὶ λόγος ὁ λεγόμενος ἔμψυχός ἐστι καὶ ζῆ καὶ τοῖς πράγμασιν ἔπεται, ὁ δὲ γεγραμμένος εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν.

Ἄλκιδάμας, *Περὶ Σοφιστῶν* 15.27-28 (διασκευή)

Τα μειονεκτήματα του γραπτού λόγου σε σχέση με τον προφορικό

Α. Κείμενο

Ο Αλκιδάμας από την Ελαία της Μικράς Ασίας (α' μισό 4ου αι. π.Χ.) δίδαξε τη ρητορική στην Αθήνα. Υπήρξε μαθητής του Ξακουστού σοφιστή Γοργία, όπως και ο ομό-

Γλωσσικά σχόλια

<p>τὸ εἶδωλον τὸ σχῆμα</p> <p>τὸ μίμημα τὴν αὐτὴν δόξαν ἂν ἔχοιμεν (δυν. ενκτ. ενεστ. ρ. ἔχω) ἦνπερ καὶ περὶ τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων (ενν. ἔχομεν)</p> <p>εἰκότως τὰ γεγραμμένα ζῶα χρησιν οὐδεμίαν τῶ τῶν ἀνθρώπων βίῳ παραδίδωσι (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. παραδίδωμι, αττική σύνταξη)</p> <p>τὸ βιβλίον ἢ βιβλίον ἐκ βιβλίου θεωρούμενος (ρ. θεωρέω, θεωρῶ) ἔχει τινὰς ἐκπλήξεις ἐπὶ τῶν καιρῶν</p> <p>ὁ/ἡ ἀκίνητος, τὸ ἀκίνητον τοῖς κεκτημένοις (μτχ. παρακ. ρ. κτάομαι, κτώμαι) ὥσπερ ἀνδριάντων (γεν. συγκρ.) καλῶν ἀληθινὰ σώματα πολὺ χεῖρους τὰς εὐπρεπείας ἔχοντα πολλαπλασίους ἐπὶ τῶν ἔργων τὰς ὠφελείας παραδίδωσιν</p> <p>λόγος ὁ λεγόμενος ἔπεται τοῖς πράγμασι εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν (οριστ. παρακ. ρ. καθίσταμαι)</p>	<p>το ομοίωμα ἡ εικόνα, ἡ μορφή (πβ. ν.ε.: σχηματικός, πρόσχημα, σχηματίζω)</p> <p>το αντίγραφο, ἡ απομίμηση (πβ. ν.ε.: μίμος, παντομίμα) θα μπορούσαμε νὰ ἔχουμε τὴν ἴδια ἀντίληψη τὴν ὁποία ακριβῶς ἔχουμε καὶ γιὰ τοὺς χάλκινους ἀνδριάντες εὐλόγα τὰ χαραγμένα / τὰ ζωγραφισμένα πλάσματα καμία χρησιμότητα δὲν ἔχουν στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ</p> <p>κύλινδρος φτιαγμένος ἀπὸ ἴνες τοῦ φυτοῦ πάπυρος πάνω στον ὁποῖο ἔγραφαν οἱ ἀρχαῖοι προσφέρει κάποια (ἐπιφανειακὴ) εὐχαρίστηση, ὅταν τὸν διαβάξει κανεὶς δυνατὰ μέσα ἀπὸ ἓνα βιβλίον σε κρίσιμες περιστάσεις, στὶς διάφορες συγκυρίες (πβ. ν.ε.: καιροσκοπός, επίκαιρος)</p> <p>αμετάβλητος, στατικός γι' αὐτοὺς ποὺ τὸν κατέχουν (πβ. ν.ε.: κτήμα, κτήση) ὅπως ακριβῶς τὰ ζωντανὰ σώματα, ἐνῶ ἔχουν πολὺ χειρότερη ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση ἀπὸ τοὺς ὁμορφους ἀνδριάντες, προσφέρουν πολλαπλάσιες ὠφέλειες ὅσον ἀφορὰ στὰ ἔργα</p> <p>ὁ προφορικός λόγος παρακολουθεῖ τὴν πραγματικότητα ἐπειδὴ μοιάζει με εἶδωλο λόγου δὲν ἔχει καμία ζωντάνια / καμία σχέση με ὁποιαδήποτε ἐνέργεια</p>
---	---

Ἑρμηνευτικά σχόλια

τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων καὶ λιθίνων ἀγαλμάτων: Τα ἀγάλματα ἦταν κυρίως ομοιώματα θεῶν καὶ ἡρώων, ἀν καὶ ὁ ὅρος εἶχε γενικότερη χρῆση. Οἱ ἀνδριάντες ἦταν ολόγλυφα, φυσικοῦ ἢ υπερφυσικοῦ μεγέθους, ομοιώματα κοινῶν θνητῶν, κυρίως ἀθλητῶν, ποὺ τοποθετοῦνταν κυρίως σε ἱερά καὶ γυμναστήρια.

ὁ δὲ γεγραμμένος εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν: Πολλοὶ ἀρχαῖοι διανοητὲς ἀπορρίπτουν τὴν ἀξία τοῦ γραπτοῦ λόγου ἐπισημαίνοντας τὸν προσχεδιασμένο χαρακτήρα τοῦ ποὺ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ ἐξαπάτηση. Στὸν *Φαῖδρο* ὁ Πλάτων υποτιμᾷ σαφῶς τὴ γραπτὴ γλωσσικὴ ἐκφραση, κάτι ποὺ ἐπιβεβαιώνεται καὶ στὴν *Ἑβδόμη Ἐπιστολὴ* τοῦ. Στὴν πλατωνικὴ Ἀκαδημία ὄργανο διδασκαλίας ἦταν ὁ προφορικός λόγος.

Ερωτήσεις

1. Με τι παρομοιάζει ο Αλκιδάμας τον γραπτό λόγο;
2. Ποιες αναλογίες επισημαίνει ο Αλκιδάμας μεταξύ του γραπτού λόγου και των εικαστικών τεχνών;
3. Ποιο είναι το βασικότερο μειονέκτημα του γραπτού λόγου σύμφωνα με τον Αλκιδάμαντα;
4. Αφού σχηματίσετε ομάδες δύο ατόμων, να διατυπώσετε με σύντομους αυτοσχέδιους λόγους επιχειρήματα υπέρ και κατά του γραπτού λόγου.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ή δόξα

[θ. *δοκ-*, *δεκ-* > ρ. *δοκέω*, *δοκῶ* και *δέχομαι*]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: *δόξαν*]

Αρχαία Ελληνική - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα		Αρχαία Ελληνική - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - Νέα Ελληνική		
		απλά		
	απλά	<p><i>δοκῶ</i> τὸ <i>δόκημα</i> [= η φαντασία, η γνώμη] <i>ἡ δόκησις</i> [= η άποψη] τὸ <i>δόξασμα</i> [= η γνώμη]</p>	<p>δεκτικός <i>δοκοῦν</i> (μετοχή, ουδ.) τὸ <i>δόγμα</i> <i>δοξάζω</i> [= (α.ε.) έχω στο μυαλό μου, φαντάζομαι, (ν.ε.) αποδίδω τιμές] <i>ἡ δοξασία</i> [= η γνώμη, η ιδέα] <i>δοξαστικός</i> <i>δόκιμος</i> <i>δοκιμάζω</i> <i>ἡ δοκιμασία</i></p>	<p>δοκιμή δοκίμιο</p>
	σύνθετα	<p><i>ἡ άδοξία</i></p>	<p><i>δοκησίσοφος</i> <i>άδόξαστος</i> [= (α.ε.) απροσδόκητος, (ν.ε.) άδοξος] <i>άδόκητος</i> <i>άδοξος</i> <i>ένδοξος</i> <i>έπίδοξος</i> <i>έτερόδοξος</i> <i>εὔδοκῶ</i> <i>ἡ όρθοδοξία</i> <i>όμόδοξος</i> <i>κακόδοξος</i> <i>φιλόδοξος</i> <i>μεγαλόδοξος</i> <i>κενόδοξος</i> <i>παράδοξος</i> <i>άποδεκτός</i> <i>άποδέκτης</i></p>	<p>δοξολογώ δοκιμογράφος (απ)αισιόδοξος ανορθόδοξος ματαιόδοξος μισαλλόδοξος μωροφιλόδοξος τρισένδοξος αποδοκιμασία</p>

Ασκήσεις

1. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	β' συνθετικό
ἄδοξος		
ὀρθοδοξία		
δοκησίσσοφος		
φιλόδοξος		
κενόδοξος		
εὐδοκῶ		

2. Να κατατάξετε τις παρακάτω λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα στις δύο στήλες με βάση το θέμα από το οποίο σχηματίζονται (δεκ-, δοκ-):

σύνθετη λέξη	θ. δεκ-	θ. δοκ-
δόγμα		
δεκτικός		
δόκιμος		
δοξασία		
ἄδόκητος		
ἔτεροδοξος		
δοκιμασία		
ἀποδεκτός		

3. Να αντιστοιχίσετε τις παρακάτω λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα με το ερμηνευμά τους:

1. μισαλλόδοξος	α. αυτός που δεν έχει ουσιαστικούς σκοπούς στη ζωή του
2. ομόδοξος	β. αυτός που είναι έξω από τα συνηθισμένα, ο αλλόκοτος
3. ματαιόδοξος	γ. αυτός που έχει ίδια πίστη με κάποιον άλλο
4. κενόδοξος	δ. αυτός που μισεί όποιον έχει διαφορετικά πιστεύω από τον ίδιο
5. παράδοξος	ε. αυτός που επιδιώκει ή υπερηφανεύεται για κάτι ασήμαντο

B2. Ετυμολογικά

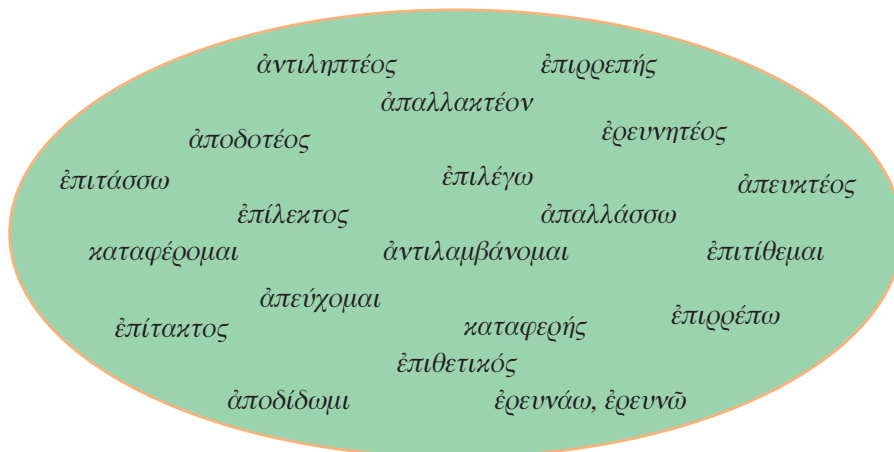
Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε παρασύνθετες λέξεις της α.ε. από τις σύνθετες λέξεις που σας δίνονται:

σύνθετη λέξη	παρασύνθετο ρήμα	παρασύνθετο ουσιαστικό
γεωμέτρης		
φιλόλογος		
θεολόγος		
στρατηγός		
γεωργός		
ἄφελής		
δυσσεβής		

2. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω επίθετα (ρηματικά ή απλά) της α.ε. με το σύνθετο ρήμα από το οποίο προέρχονται:

3. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις της α.ε. και να εξηγήσετε τους μετασχηματισμούς του β' συνθετικού, σύμφωνα με όσα έχετε διδαχθεί στα κεφάλαια της σύνθεσης: φιλόδοξος, ὑδροφόρος, εὐφρων, δήμαρχος, φερέγγυος, παράφρων.

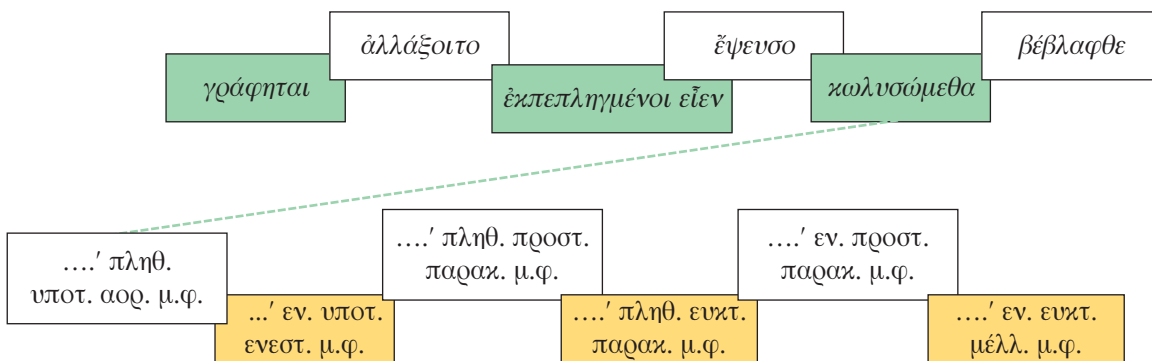
4. Να εξηγήσετε τις αλλαγές στο γραμματικό είδος στις παρακάτω περιπτώσεις:

- ὁ ἄρχων < μπχ. ενεστ. ρ. ἄρχω
- οἱ ζῶντες < οἱ ζῶντες ἄνθρωποι
- Περικλεῆς-Περικλῆς < περικλεῆς (= ἔνδοξος)

Γ. Γραμματική – Σύνταξη

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τους ρηματικούς τύπους με τη γραμματική τους αναγνώριση και να συμπληρώσετε το πρόσωπο στο οποίο δίνονται:

2. Να αναγνωρίσετε γραμματικώς τους ομόηχους ρηματικούς τύπους και να δώσετε ανάλογα παραδείγματα από άλλα ρήματα: πράττεσθε - πράττεσθαι, βλάπτει - βλάπτῃ - βλάπτῃ - βλάπτῃ, ἰκετεύσω - ἰκετεύσω, παύσαι - παύσαι - παύσαι. Κατόπιν να αντικαταστήσετε χρονικά τους υπογραμμισμένους τύπους.

3. Να κλίνετε στις πλάγιες πτώσεις του ίδιου αριθμού τις φράσεις: ἡ ἐμὴ πατρις, ὁ ἡμέτερος πρόγονος, τὸ σφέτερον πάθος, ὁ πολὺς θόρυβος, τὸ μέγα δέος.

4. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους τύπους του ρ. εἰμί που ζητούνται:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
	ἦσαν	
εἶη		
		ἔσοισθε
ἐστί		

5. Να συμπληρώσετε τα παρακάτω γνωμικά με το β' εν. προστακτικής ενεστώτα των ρημάτων ἄρχω, βούλομαι, θέλω, ἀπέχομαι και να τα μεταφράσετε:

- α. Ἀλλοτρίων _____ .
 β. _____ δ' ἀρέσκειν πᾶσι, μὴ σαντῶ μόνον.
 γ. Γλώττης _____ .
 δ. Καλῶς ἀκούειν (= να επαινέισαι) μᾶλλον ἢ πλουτεῖν _____ .

6. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των υπογραμμισμένων όρων:

- α. Ρητορικούς καλοῦμεν τοὺς ἐν τῷ πλήθει λέγειν δυναμένους.
 β. Οὐκοῦν χρη καὶ περὶ τῶν λόγων τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν, ἢ περὶ τῶν ἄλλων.
 γ. Οὐ γὰρ ἐμπορίαν ἀλλὰ λειτουργίαν ἐνόμιζον εἶναι τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμελείαν.
 δ. Μεγίστων ἐπαίνων ἀξίους ἡγοῦμαι γεγενῆσθαι τοὺς τοῖς σώμασιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος προκινδυνεύσαντας.
 ε. Εἰκός ἐστιν αὐτοὺς βελτίους γίνεσθαι.
 στ. Ὁμολογεῖται τὴν τῶν Ἀθηναίων πόλιν ἀρχαιοτάτην εἶναι.

7. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση (εἶδος, εξάρτηση) των ονοματικών και επιρρηματικών προσδιορισμών:

- α. Ἦν δὲ τὴν εἰρήνην ποιησόμεθα, μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας τὴν πόλιν οἰκήσομεν.
 β. Οὗτός ἐστι φίλος Δημοσθένει.
 γ. Λακεδαιμόνιοι βοῆ καὶ οὐ ψήφῳ κρίνουσι.
 δ. Διαφέρει γυνὴ ἀνδρὸς τὴν φύσιν.
 ε. Πειθοῦς δημιουργός ἐστιν ἡ ῥητορικὴ.
 στ. Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών!
 ζ. Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν οἱ παῖδες, πονηρίας.
 η. Καὶ τριῶν ἄλλων ἡμερῶν τὴν ὁδὸν ἀνύσαντες (= αφού διανύσαμε) ἐρχόμεθα ἐς πόλιν τῆς Μακεδονίας Βέροιαν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον.

8. Να αναγνωρίσετε συντακτικῶς τα απαρέμφατα (εἶδος, συντακτικὴ θέση, υποκείμενο, ταυτοπροσωπία / ε-τεροπροσωπία) των φράσεων:

- α. Τοῖς φανλοτάτοις τῶν ἀνθρώπων ἔξεστιν οὐ μόνον περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν θεῶν ὕβριστικούς λόγους εἰπεῖν.
 β. Ἠγοῦμαι δ' ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τοῖς μὲν σώμασιν μετ' ἐκείνων ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δ' εὐνοίαις μεθ' ὑμῶν ἦσαν.
 γ. Ὑπὲρ ὧν βουλευέσθαι χρη καὶ σκοπεῖν, ὅπως μὴ τοὺς πρότερον μισοῦντας τὴν ἀρχὴν τὴν Λακεδαιμονίων ἢ τούτων ὕβρις ποιήσει τὴν ἐκείνων συμμαχίαν αὐτῶν νομίζειν εἶναι σωτηρίαν.
 δ. Ταῦτα οὐ μόνον τοὺς εὖ πεποιηκότας (= αυτοὶ που ἔχουν ευεργετήσει) ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας τυγχάνειν δίκαιόν ἐστι.
 ε. Πειράσομαι δ' ὑμᾶς διδάξαι, οἷς ἡγοῦμαι τῶν πολιτῶν προσήκειν ὀλιγαρχίας ἐπιθυμεῖν καὶ οἷς δημοκρατίας.
 στ. Ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι μὲν χρη καὶ μηδεμίαν μήτ' αἰτίαν (= παράπονο) μήτε κατηγορίαν μείζον δύνασθαι (= να έχει μεγαλύτερη δύναμη) τῶν ὄρκων καὶ τῶν συνθηκῶν.

9. Να αναγνωρίσετε συντακτικώς τις μετοχές (είδος, υποκείμενο, συντακτική θέση) των φράσεων:

- α. Ποῖος γὰρ ἂν λόγος ἐξισωθεῖται ταῖς ἡμετέραις δυσπραξίαις (= με τις δυστυχίες μας), ἢ τίς ἂν ὀήτωρ ἰκανὸς γένοιτο κατηγορῆσαι τῶν Θηβαίων ἡμαρτημένων;
- β. Εἴπερ ἐδύναντο οἱ κατήγοροι ἰδίᾳ (= ατομικά) με ἀδικοῦντα ἐξελέγξαι (= να αποδείξουν), οὐκ ἂν τὰ τῶν τριάκοντα ἁμαρτήματα ἐμοῦ κατηγοροῦν.
- γ. Οὐ Φρύνιχος μὲν καὶ Πείσανδρος καὶ οἱ μετ' ἐκείνων δημαγωγοί, ἐπειδὴ πολλὰ εἰς ὑμᾶς ἐξήμαρτον (= αφού διέπραξαν πολλές αδικίες εις βάρος σας), τὰς περὶ τούτων δείσαντες (< δέδοικα / δέδια = φοβάμαι) τιμωρίας τὴν προτέραν ὀλιγαρχίαν κατέστησαν;
- δ. Ὑμᾶς οὖν χρηὴ ἐκ τούτων δοκιμάζειν τοὺς πολίτας, σκοποῦντας (< σκοπέω, -ῶ = εξετάζω) μὲν ὅπως ἦσαν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πεπολιτευμένοι, ζητοῦντας δὲ εἴ τις αὐτοῖς ἐγίγνετο ὠφέλεια τῶν πραγμάτων μεταπεσόντων (= σε περίπτωση που άλλαζε το πολιτικό καθεστώς).
- ε. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐλθὼν εἰς Λακεδαίμονα ἔμεινεν ἐκεῖ πολὺν χρόνον, καταλιπὼν (< καταλείπω = εγκαταλείπω) ὑμᾶς πολιορκουμένους, εἰδὼς (< οἶδα = γνωρίζω) τὸ ὑμέτερον πλῆθος ἐν ἀπορίᾳ ἐχόμενον (= να βρίσκεται σε δύσκολη θέση) καὶ διὰ τὸν πόλεμον καὶ τὰ κακὰ τοὺς πολλοὺς τῶν ἐπιτηδείων ἐνδεεῖς ὄντας (= να στεροῦνται τα απαραίτητα).
- στ. Οὗτοι μὲν ἐξήτουν κατιέναι (= επιδίωκαν να γυρίσουν από την εξορία) ὡς τὴν μὲν τῆς θαλάττης ἀρχὴν Λακεδαιμονίους παραδῶσοντες, αὐτοὶ δ' ὑμῶν ἄρξοντες.

Αττικός σκύφος (μέσα 7ου αι. π.Χ.) με εγχάρακτη επιγραφή (Αθήνα, Μουσείο της Αρχαίας Αγοράς)

Θᾶπτον ἔφη πιστεύειν δεῖν ἵππῳ ἀχαλίνῳ ἢ λόγῳ ἀσυντάκτῳ.

Θεόφραστος

Διογένης Λαέρτιος, Βίοι Φιλοσόφων 5.39-40

Ἐλεγε ὅτι πρέπει να ἔχει κανεῖς μεγαλύτερη ἐμπιστοσύνη σε ἄλογο χωρὶς χαλινάρι παρὰ σε λόγο χωρὶς κανόνες.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

I. Παράλληλα κείμενα

Ενότητα 1

Ο Πλούταρχος στο παρακάτω απόσπασμα περιγράφει πώς αντέδρασαν οι γονείς του Πausanίας, όταν αποκαλύφθηκε ότι ο γιος τους είχε επικοινωνία με τον Πέρση βασιλιά και ήταν έτοιμος να προδώσει τη χώρα του.

Περσῶν τὴν Ἑλλάδα λεηλατούντων Πausανίας ὁ τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγὸς πεντακόσια χρυσοῦ τάλαντα παρὰ Ξέρξου λαβῶν ἔμελλε προδιδόναι τὴν Σπάρτην. Φωραθέντος δὲ τούτου Ἀγησίλαος ὁ πατὴρ μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Χαλκιοίκου συνεδίωξεν Ἀθηναῖς καὶ τὰς θύρας τοῦ τεμένους πλίνθω φράξας λιμῶ ἀπέκτεινεν· ἡ δὲ μήτηρ καὶ ἄταφον ἔρριπεν· ὡς Χρῦσερμος ἐν δευτέρῳ Ἱστορικῶν.

Πλούταρχος, Συναγωγή ἱστοριῶν παραλλήλων ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν 308 Β

Γλωσσικά σχόλια

ἔμελλε προδιδόναι (απαρ. ενεστ. ρ. προδίδωμι)	σκόπευε να προδώσει
φωραθέντος (μτχ. παθ. αορ. ρ. φωράομαι, φωρῶμαι) δὲ τούτου	ὅταν αυτός αποκαλύφθηκε
πλίνθω φράξας	αφού έφραξε με πέτρες
ὡς Χρῦσερμος	ὅπως (ιστορεῖ) ο Χρῦσερμος

Ερωτήσεις

1. Πώς αντέδρασαν οι γονείς του Πausanίας, όταν κατάλαβαν ότι ο γιος τους θα προδίκε την πόλη του;
2. Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σας, ο κοινός θεματικός άξονας ανάμεσα στο παραπάνω απόσπασμα και το κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 2

Ο Πολύαινος παραθέτει στα παρακάτω αποσπάσματα δύο περιπτώσεις κατά τις οποίες φάνηκε η εξυπνάδα και η στρατηγική δεινότητα του Θεμιστοκλή.

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Τοῦ θεοῦ χρήσαντος τείχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς οἱ μὲν ἄλλοι Ἀθηναῖοι τειχίζειν τὴν ἀκρόπολιν ἠγόρευον, Θεμιστοκλῆς δὲ ἐς τὰς τριήρεις ἐμβαίνειν, ὡς ταῦτας οὔσας τὸ ξύλινον τείχος τῶν Ἀθηναίων. Ἐπίσθησαν, ἐνέβησαν, ἐναυμάχησαν, ἐνίκησαν.

Πολύαινος, Στρατηγήματα 1.30.2

Γλωσσικά σχόλια

τοῦ θεοῦ χρήσαντος	ὅταν ο θεός (Απόλλωνας) έδωσε χρησμό
Τριτογενεῖ	στην Αθηνά (Τριτογένεια ή Τριτογενής είναι προσωνύμιο της Αθηνάς)
εὐρύοπα	αυτός που βλέπει σε μεγάλη έκταση, ο παντεπόπτης (επίθετο του Δία)
ἠγόρευον	έλεγαν, πρότειναν
ὡς ταῦτας οὔσας	επειδή αυτές (δηλ. οι τριήρεις) ήταν
ἐνέβησαν (οριστ. αορ. β' ρ. ἐμβαίνω)	επιβιβάστηκαν

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Θεμιστοκλῆς ἐναυλόχει περὶ Σαλαμίνα· τοῖς Ἑλλησιν ἐδόκει φεύγειν, Θεμιστοκλεῖ ναυμαχεῖν ἐν στενῇ θαλάσῃ. Ὡς δὲ μένειν οὐκ ἔπειθεν, ἦν αὐτῷ Σίκιννος εὐνοῦχος παιδαγωγὸς τοῖν παιδοῖν, νύκτωρ τὸν Σίκινον τοῦτον ὡς βασιλέα πέμπει μηνύσοντα κατ' εὐνοίαν δὴ ὅτι ἀποδιδράσκει τὸ Ἑλληνικόν· ἀλλὰ ναυμάχει. Πείθεται βασιλεὺς καὶ ναυμαχεῖ, καὶ τὸ πλῆθος τῶν τριήρων συνέτριψεν ἢ στενὴ θάλασσα· οἱ δὲ Ἕλληνες ἄκοντες ἐνίκησαν τῇ σοφίᾳ τοῦ στρατηγοῦ.

Πολύαινος, *Στρατηγήματα* 1.30.3

Γλωσσικά σχόλια

ἐναυλόχει (οριστ. παρατ. ρ. ναυλοχέω, ναυλοχῶ)	παρέμενε στο λιμάνι, ενέδρευε
ἐδόκει	φαινόταν καλό να
ὡς δὲ μένειν οὐκ ἔπειθεν	καθώς δεν τους έπειθε να μείνουν
τοῖν παιδοῖν	των δύο παιδιῶν του
ὡς βασιλέα πέμπει μηνύσοντα	στέλνει στον βασιλιά, για να μηνύσει
κατ' εὐνοίαν	λόγω συμπάθειας, ευμένειας
ἀποδιδράσκει	δραπετεύει, φεύγει
ναυμάχει (β' εν. προστ. ενεστ. ρ. ναυμαχέω, ναυμαχῶ)	να ναυμαχήσεις
ἄκοντες	παρά τη θέλησή τους

Ερωτήσεις

1. Ποιες ερμηνείες δόθηκαν στον χρησμό για το «ξύλινο τείχος» και από ποιους;
2. Να συγκρίνετε τις πληροφορίες τις οποίες παρέχουν το δεύτερο παράλληλο κείμενο και το κείμενο της Ενότητας. Ποιο από τα δύο κείμενα θεωρείτε πιο περιεκτικό και γιατί;

Ενότητα 3

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Η Άννα Κομνηνή (1083-1153/4), κόρη του αυτοκράτορα του Βυζαντίου Αλέξιου Α' Κομνηνού, έγραψε σε δεκαπέντε βιβλία το ιστορικό έργο της *Ἀλεξιάς*. Στο έργο αυτό πρωταγωνιστικό ρόλο έχει ο πατέρας της και περιγράφονται τα γεγονότα της περιόδου 1069-1148. Στο παρακάτω απόσπασμα η συγγραφέας εκφράζει τις απόψεις της σχετικά με το χρέος του ιστοριογράφου.

Ὅταν γάρ τις τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ, ἐπιλαθέσθαι χρὴ εὐνοίας καὶ μίσους καὶ πολλάκις κοσμεῖν τοὺς ἐχθροὺς τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο, πολλάκις δὲ ἐλέγχειν τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι τοῦθ' ὑποδεικνύωσι. Διόπερ οὔτε τῶν φίλων καθάπτεσθαι οὔτε τοὺς ἐχθροὺς ἐπαινεῖν ὀκνητέον.

Ἄννα Κομνηνή, *Ἀλεξιάς*, Πρόλογος 2.3

Μετάφραση

Ὅντως, ὅταν κανεῖς ἀναλαμβάνει το έργο του ιστοριογράφου, οφείλει να ξεχάσει την αγάπη και το μίσος: συχνά πρέπει να στολιζεις τους εχθρούς του με τους μεγαλύτερους επαίνους, ὅταν τα γεγονότα το επιβάλλουν, κι επίσης να ελέγχει τους πιο αγαπητούς, ὅταν αυτό υποδεικνύουν οι λανθασμένες πράξεις τους. Γι' αυτό ακριβώς δεν πρέπει να διστάζει ούτε τους φίλους να κατηγορεί ούτε και τους εχθρούς να εγκωμιάζει.

(μτφρ. Α. Σιδέρη)

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Ο Προκόπιος (490/507 - περ. 562) έγραψε σε οκτώ βιβλία το ιστορικό έργο του *Ύπερ τῶν πολέμων λόγοι*, το οποίο αποτελεί την κυριότερη πηγή για την ιστορία της εποχής. Στο παρακάτω απόσπασμα ο συγγραφέας εκθέτει τις απόψεις του για το χρέος του ιστοριογράφου.

Πρέπειν τε ήγειτο ρητορικῆ μὲν δεινότητα, ποιητικῆ δὲ μυθοποιῶν, ξυγγραφῆ δὲ ἀλήθειαν. Ταῦτά τοι οὐδέ του τῶν οἱ ἐξ ἄγαν ἐπιτηδείων τὰ μοχθηρὰ ἀπεκρύψατο, ἀλλὰ τὰ πᾶσι ξυνενεχθέντα ἕκαστα ἀκριβολογούμενος ξυνεγράψατο, εἴτε εὖ εἴτε πη ἄλλη αὐτοῖς εἰργάσθαι ξυνέβη.

Προκόπιος, *Ύπερ τῶν πολέμων λόγοι* 1.1.4-5

Μετάφραση

Και πιστεύει ότι, όπως η ευστροφία είναι απαραίτητη στη ρητορική και η μυθοπλασία στην ποίηση, έτσι ακριβώς απαιτείται και η αλήθεια για την ιστορική συγγραφή. Γι' αυτό, με βάση αυτή την αρχή, δεν απέκρυψε τα σφάλματα και τις αποτυχίες ακόμα και των πιο οικείων του, αλλά έγραψε τα πάντα με κάθε ακρίβεια, όπως πράγματι έγιναν, είτε καλά είτε κακά.

(μτφρ. Π. Ροδάκης)

Τρίτο παράλληλο κείμενο

Ο Λουκιανός στο παρακάτω απόσπασμα από το έργο του *Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν* εκφράζει την άποψη του σχετικά με τις αρετές που πρέπει να διαθέτει ένας ιστορικός.

Τοιοῦτος οὖν μοι ὁ συγγραφεὺς ἔστω – ἄφοβος, ἀδέκαστος, ἐλεύθερος, παρρησίας καὶ ἀληθείας φίλος, ὡς ὁ κωμικός φησι, τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην δὲ σκάφην ὀνομάσων, οὐ μίσει οὐδὲ φιλίᾳ τι νέμων οὐδὲ φειδόμενος ἢ ἐλεῶν ἢ αἰσχυρόμενος ἢ δυσωπούμενος, ἴσος δικαστής, εὖνους ἅπασιν ἄχρι τοῦ μὴ θατέρῳ τι ἀπονεῖμαι πλεῖον τοῦ δέοντος, ξένος ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ ἄπολις, αὐτόνομος, ἀβασίλευτος, οὐ τί τῶδε ἢ τῶδε δόξει λογιζόμενος, ἀλλὰ τί πέπρακται λέγων.

Λουκιανός, *Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν* 41

Γλωσσικά σχόλια

μοι	κατά τη γνώμη μου
ἔστω (γ' εν. προστ. ενεστ. ρ. εἰμί)	να είναι
ἀδέκαστος	αδωροδόκητος, αμερόληπτος
παρρησία	η ελευθερία του λόγου
ὀνομάσων	λέγοντας
οὐ νέμων	χωρίς να χειρίζεται, εκμεταλλεύεται, εκτιμά
μίσει	εξαιτίας μίσους
οὐδὲ φειδόμενος	χωρίς να λυπάται
(οὐδὲ) δυσωπούμενος	χωρίς να πτοείται, να δειλιάζει
εὖνους ἅπασιν	καλοπροαίρετος με όλους
ἄχρι τοῦ μὴ θατέρῳ τι ἀπονεῖμαι (απαρ. αορ. ρ. ἀπονεῖμω) πλεῖον τοῦ δέοντος	μέχρι το σημείο να μην παραχωρεί σε κάποιον περισσότερα από όσα πρέπει
ξένος ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ ἄπολις	ξένος και χωρίς πατρίδα στα βιβλία του
οὐ τί τῶδε ἢ τῶδε δόξει (οριστ. μέλλ. ρ. δοκεῖ) λογιζόμενος	χωρίς να σκέφτεται τι εντύπωση θα σχηματίσει ο ένας ή ο άλλος
τί πέπρακται (οριστ. παρακ. ρ. πράττομαι) λέγων	λέγοντας, παραθέτοντας τι έχει γίνει

Ερωτήσεις

1. Ποιο είναι το χρέος του ιστορικού σύμφωνα με την Άννα Κομνηνή και τον Προκόπιο;
2. Ποιες αρετές πρέπει να διαθέτει ο ιστορικός σύμφωνα με τον Λουκιανό;
3. Ποια κοινά σημεία παρουσιάζουν οι απόψεις που διατυπώνονται στα παράλληλα κείμενα και στο κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 4

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Ο Φώτιος στη *Βιβλιοθήκη* του έχει διασώσει περιληπτικά ένα έργο του Αντωνίου Διογένη, το οποίο πραγματευόταν τις ταξιδιωτικές περιπέτειες του Δεινία και του γιου του στη Μαύρη Θάλασσα. Ο Δεινίας ταξιδεύει στις αρκτικές περιοχές, περνά τον Βορρά και φτάνει στο φεγγάρι. Ο Φώτιος όλα αυτά τα θεωρεί «*ἄπιστα*».

Καὶ ἕτερα δὲ ἀπαγγέλλει ἰδεῖν ὁμοία, καὶ ἀνθρώπους δὲ ἰδεῖν καὶ ἕτερά τινα τερατεύεται, ἃ μηδεὶς μῆτε ἰδεῖν ἔφη μῆτε ἀκοῦσαι, ἀλλὰ μὴδὲ φαντασίαις ἀνετυπώσατο. Καὶ τὸ πάντων ἀπιστότατον, ὅτι πορευόμενοι πρὸς Βορρῶν ἐπὶ σελήνην, ὡς ἐπὶ τινα γῆν καθαρωτάτην, πλησίον ἐγένοντο, ἐκεῖ τε γενόμενοι ἴδοιεν ἃ εἰκὸς ἦν ἰδεῖν τὸν τοιαύτην ὑπερβολὴν πλασμάτων προαναπλάσαντα.

Φώτιος, *Βιβλιοθήκη* 166.111a

Γλωσσικά σχόλια

ἀπαγγέλλει	αφηγείται, αναφέρει
τερατεύεται	διηγείται τερατώδη, απίστευτα πράγματα
ἔφη (οριστ. παρατ. ρ. φημί)	εἶπε, ισχυρίστηκε
φαντασίαις ἀνετυπώσατο	σχεδίασε με τη φαντασία, φαντάστηκε
ἃ εἰκὸς ἦν ἰδεῖν (απαρ. αορ. β' ρ. ὄραω, ὄρω)	ὅσα ἦταν εὐλόγο να δει
τὸν τοιαύτην ὑπερβολὴν πλασμάτων προαναπλάσαντα	αυτός που ἐπλάσε, δημιούργησε με τη φαντασία του τέτοια ἐξωφρενικά πλάσματα

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Ο Λουκιανός παραθέτει στο παρακάτω απόσπασμα τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν ύστερα από ενδελεχή παρατήρηση οι Αιθίοπες σχετικά με την προέλευση του φωτός της Σελήνης. Έτσι, καταδεικνύεται ότι, παράλληλα με τη φανταστική εικόνα που συντηρούσαν η λογοτεχνία και ο μύθος, οι αρχαίοι Έλληνες γνώριζαν και την επιστημονική εξήγηση πολλών φυσικών φαινομένων.

Ἰδόντες ὧν πρῶτα τὴν σεληναίην οὐκ ἐξ πάμπαν ὁμοίην φαινομένην, ἀλλὰ πολυειδέα τε γιγνομένην καὶ ἐν ἄλλοτε ἄλλη μορφῇ τρεπομένην, ἐδόκεον αὐτέοισιν τὸ χρεῖμα θωύματος καὶ ἀπορίης ἄξιον. Ἔνθεν δὲ ζητούντες εὖρον τούτων τὴν αἰτίην, ὅτι οὐκ ἴδιον τῇ σεληναίῃ τὸ φέγγος, ἀλλὰ οἱ παρ' ἡελίου ἔρχεται.

Λουκιανός, *Περὶ τῆς ἀστρολογίης* 3

Γλωσσικά σχόλια

οὐκ ἔς πάμπαν ὁμοίην φαινομένην	ὅτι δεν εἶχε συνέχεια την ἴδια μορφή
πολυειδέα	πολύμορφη, ποικίλη
ἔδόκεεν αὐτέοισιν	φαινόταν σε αυτούς
τὸ χρῆμα θωύματος καὶ ἀπορίας ἄξιον	πράγμα αξιοθαύμαστο και αξιοπερίεργο
ἔνθεν	έτσι, μετά από αυτό
ζητέοντες	αναζητώντας
ὅτι οὐκ ἴδιον τῇ σεληναίῃ τὸ φέγγος	ὅτι η λαμπρότητα δεν είναι της Σελήνης (το φως δεν πηγάζει από τη Σελήνη)
ἀλλά οἱ παρ' ἡελίου ἔρχεται	ἀλλά ἔρχεται σε αυτήν από τον Ἴηλιο

Ερωτήσεις

1. Πώς αντιμετωπίζει ο Φάτιος τα λεγόμενα του Αντωνίου Διογένη; Με ποιον από τους δύο θα συμφωνούσε ο Λουκιανός, κατά την άποψή σας;
2. Ο Λουκιανός είναι ο συγγραφέας τόσο του δεύτερου αποσπάσματος όσο και του κειμένου της Ενότητας. Ωστόσο, παρατηρούμε διαφορετική προσέγγιση του θέματος στα δύο κείμενα. Τι είναι αυτό που διαφοροποιεί τα δύο κείμενα, κατά τη γνώμη σας;

Ενότητα 5

Στο παρακάτω απόσπασμα εκθειάζεται η ελεημοσύνη, γιατί μας φέρνει πιο κοντά στον Θεό.

Ὁ Χριστὸς πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε, ἵνα και ἡμεῖς τοὺς πτωχοὺς ὡς ἀδελφοὺς τοῦ ἡμετέρου Δημιουργοῦ και κριτοῦ ἐλεήσωμεν. Καὶ τί τῆς φιλοπτωχίας τὸ κέρδος; Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος. Δηλοῖ δὲ τὴν τῆς κρίσεως ὀδύνας τοῖς ἁμαρτωλοῖς και πόνους ἐπιφέρουσιν. Ῥύσεται φῶς τοὺς φιλοπτῶχους ὁ Κύριος. Χρεωσθεὶ γὰρ αὐτοῖς φιλανθρωπίαν, ὡς αὐτὸς τὴν ἐλεημοσύνην παρ' αὐτοῖς δανεισάμενος· και διὰ μὲν τοῦ Σολομώντος εἰπὼν Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει Θεόν.

Ἄθανάσιος ὁ Μέγας, 27.196.29-38

Γλωσσικά σχόλια

πλούσιος ὢν	ενώ ήταν πλούσιος
ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ	σε μια δύσκολη περίσταση
ῥύσεται (οριστ. μέλλ. ρ. ῥύομαι)	θα λυτρώσει, θα σώσει, θα ελευθερώσει
δηλοῖ	φανερώνει, δηλώνει

Ερωτήσεις

1. Ποιο είναι το όφελος από την ελεημοσύνη, σύμφωνα με το παραπάνω απόσπασμα;
2. Πώς αντιλαμβάνεστε την πνευματική και κοινωνική διάσταση της ελεημοσύνης με τη βοήθεια των αποσπασμάτων του Μεγάλου Αθανασίου και του Ιωάννου του Χρυσοστόμου;
3. Ποια μορφή θα έπαιρναν οι ανθρώπινες κοινωνίες, κατά τη γνώμη σας, αν τα μέλη τους χαρακτηρίζονταν από την αρετή της ελεημοσύνης;

Ενότητα 6

Στον παρακάτω διάλογο ο Λάχης και ο Νικίας εκφράζουν την πεποίθησή τους ότι ο Σωκράτης είναι ο μόνος ειδήμων στα θέματα της εκπαίδευσης των νέων.

ΛΑ.: Σοφός γάρ τοι σὺ εἶ, ὦ Νικία. Ἄλλ' ὅμως ἐγὼ Λυσιμάχῳ τῷδε καὶ Μελησίᾳ συμβουλεύω σὲ μὲν καὶ ἐμὲ περὶ τῆς παιδείας τῶν νεανίσκων χαίρειν ἔαν, Σωκράτη δὲ τουτονί, ὅπερ ἔξ ἀρχῆς ἔλεγον, μὴ ἀφιέναι· εἰ δὲ καὶ ἐμοὶ ἐν ἡλικίᾳ ἦσαν οἱ παῖδες, ταῦτ' ἂν ταῦτ' ἐποίουν.

ΝΙ.: Ταῦτα μὲν κἀγὼ συγχωρῶ· ἐάνπερ ἐθέλῃ Σωκράτης τῶν μειρακίων ἐπιμελεῖσθαι, μηδένα ἄλλον ζητεῖν.

Πλάτων, *Λάχης* 200 c

Γλωσσικά σχόλια

σε μὲν καὶ ἐμὲ περὶ τῆς παιδείας τῶν νεανίσκων χαίρειν	τοι	βέβαια
ἔαν (απαρ. ενεστ. ρ. ἐάω, ἐῶ)		να αφήσουν κατά μέρος κι εσένα και μένα σχετικά με
ὅπερ		την παιδεία των νέων
Σωκράτη δὲ τουτονί μὴ ἀφιέναι (απαρ. ενεστ. ρ. ἀφίημι)		πράγμα βέβαια το οποίο
ταῦτ' ἂν ταῦτ' ἐποίουν		τον Σωκράτη ὅμως αυτόν εδώ να μην τον αφήσουν
ταῦτα μὲν κἀγὼ συγχωρῶ		τα ίδια θα ἔκανα
ἐάνπερ		κι ἐγὼ συμφωνῶ με αυτά
τῶν μειρακίων ἐπιμελεῖσθαι		αν βέβαια
		να φροντίσει για την παιδεία των νέων

Ερωτήσεις

1. Γιατί ο Λάχης και ο Νικίας θεωρούν ότι ο Σωκράτης είναι ο πλέον κατάλληλος για την εκπαίδευση των νέων;
2. Ποιος, κατά τη γνώμη σας, είναι ο κοινός θεματικός άξονας ανάμεσα στο παράλληλο κείμενο και στο κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 7

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Ξενοφών περιγράφει τη συνάντηση του Σπαρτιάτη βασιλιά Αγησιλάου με τον Φαρνάβαζο, από την οποία αναδεικνύονται οι διαφορές ανάμεσα στον λιτό σπαρτιατικό τρόπο ζωής του Αγησιλάου και τον τρυφηλό τρόπο ζωής του Φαρνάβαζου.

Ἦν δὲ τις Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ὃς καὶ Φαρναβάζῳ ἐτύγχανεν ἐκ παλαιοῦ ξένος ὦν καὶ Ἀγησιλάῳ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐξενώθη. Οὗτος οὖν εἶπε πρὸς τὸν Ἀγησίλαον ὡς οἷοιτο συναγαγεῖν αὐτῷ ἂν εἰς λόγους περὶ φιλίας Φαρνάβαζον. Ὡς δ' ἤκουσεν αὐτοῦ, σπονδὰς λαβὼν καὶ δεξιὰν παρῆν ἄγων τὸν Φαρνάβαζον εἰς συγκείμενον χωρίον, ἔνθα δὴ Ἀγησίλαος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τριάκοντα χαμαὶ ἐν πόᾳ τινὶ κατακείμενοι ἀνέμενον· ὁ δὲ Φαρνάβαζος ἦκεν ἔχων στολὴν πολλοῦ χρυσοῦ ἄξιαν. Ὑποτιθέντων δὲ αὐτῷ τῶν θεραπόντων ῥαπτὰ, ἐφ' ὧν καθίζουσιν οἱ Πέρσαι μαλακῶς, ἠσχύνθη ἐντροφῆσαι, ὀρῶν τοῦ Ἀγησιλάου τὴν φανulότητα· κατεκλίθη οὖν καὶ αὐτὸς ὥσπερ εἶχε χαμαί. Καὶ πρῶτα μὲν ἀλλήλους χαίρειν προσεῖπαν, ἔπειτα τὴν δεξιὰν προτείναντος τοῦ Φαρναβάζου ἀντιπρούτεινε καὶ ὁ Ἀγησίλαος. Μετὰ δὲ τοῦτο ἤρξατο λόγου ὁ Φαρνάβαζος· καὶ γὰρ ἦν πρεσβύτερος.

Ξενοφών, *Ἑλληνικά* 4.1.29-31

Γλωσσικά σχόλια

Κυζικηνός	από την Κύζικο (στην Προποντίδα της Μ. Ασίας)
ξένος	φίλος από φιλοξενία
ἔξενώθη	έγινε φίλος
οἶοιτο (ευκτ. ενεστ. ρ. οἶομαι)	θεωρούσε, νόμιζε
συναγαγεῖν (απαρ. αορ. β' ρ. συνάγω) αὐτῷ	ὅτι θα μπορούσε να φέρει σε αυτόν για συνομιλίες
ἂν εἰς λόγους	
σπονδὰς λαβὼν καὶ δεξιάν	αφού έκαναν συμφωνία και χειραψία
παρῆν ἄγων	εμφανίστηκε οδηγώντας
εἰς συγκείμενον χωρίον	στον συμφωνημένο τόπο
ἔνθα	όπου
οἱ περὶ αὐτὸν τριάκοντα	τριάντα στρατιώτες που ήταν μαζί του
χαμαὶ ἐν πόσῳ τινὶ κατακείμενοι	καθισμένοι κάτω στο χορτάρι
ἦγεν ἔχων στολήν	είχε έρθει φορώντας ενδυμασία
ὑποτιθέντων (μτχ. ενεστ. ρ. ὑποτίθημι) τῶν θεραπόντων	αφού τοποθέτησαν κάτω οι υπηρέτες
ῥαπτὰ	κενητά μαξιλάρια
ἐφ' ὧν	πάνω στα οποία
ἤσχύνθη ἐντροφεῖσθαι	ντραπήκε για τον τρυφηλό τρόπο ζωής του
τὴν φαυλότητα	την έλλειψη πολυτέλειας, την απλότητα
ἀλλήλους χαίρειν προσεῖπαν (οριστ. αορ. ρ. προσαγορεύω)	αντάλλαξαν χαιρετισμό
πρεσβύτερος	μεγαλύτερος στην ηλικία

Ερωτήσεις

1. Με βάση το παραπάνω απόσπασμα, πώς θα χαρακτηρίζατε τον Αγησίλαο; Με ποια μέθοδο ο Ξενοφών δίνει έμφαση σε αυτά τα χαρακτηριστικά του;
2. Ποιος, κατά τη γνώμη σας, είναι ο κοινός θεματικός άξονας ανάμεσα στο παραπάνω απόσπασμα και το κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 8

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Πλάτων διατυπώνει την άποψη ότι οι θεοί έπλασαν το ανθρώπινο γένος. Οι άνθρωποι στη συνέχεια ένωσαν την ανάγκη να ιδρύσουν βωμούς για να τιμήσουν τους θεούς. Αρχικά ζούσαν διασκορπισμένοι, γρήγορα όμως κατάλαβαν ότι θα επιβίωναν μόνο αν οργανώνονταν σε πόλεις, κι έτσι άρχισε η εξέλιξη των πολιτειακών συστημάτων.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοὺς ἐνόμισεν, καὶ ἐπεχείρει βωμούς τε ἰδρῦεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ, καὶ οἰκῆσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνὰς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἤνυρετο. Οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ἄκουον σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν· ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῇ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἰκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής· πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἥς μέρος πολεμικῆ, ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σφύζεσθαι κτίζοντες πόλεις· ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἐρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἴεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί.

Πλάτων, Πρωταγόρας 322 a-c

Γλωσσικά σχόλια

μετέσχε (οριστ. αορ. β' ρ. μετέχω)	μετείχε
διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοῦς ἐνόμισεν	εξαιτίας της συγγενείας του με το θείο, μόνο αυτός από τα πλάσματα πίστεψε στους θεούς
φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο ἐσθῆτας	εφηύρε γρήγορα έναρθρο λόγο και λέξεις ρούχα, ενδύματα
ὑποδέσεις	υποδήματα
στρωμνὰς	στρωσίδια, σκεπάσματα
σποράδην	διασκορπισμένοι
πανταχῆ	από κάθε άποψη
ἐνδεής	ελλιπής, ανεπαρκής
ὄτ'	όταν
ἄτε οὐκ ἔχοντες	επειδή πράγματι δεν κατείχαν
σκεδαννύμενοι διεφθείροντο	διασκορπίζονταν και αφανίζονταν
δείσας (μτχ. αορ. ρ. δέδοικα, δέδια)	επειδή φοβήθηκε
μὴ ἀπόλοιτο (ευκτ. αορ. β' ρ. ἀπόλλυμαι) πᾶν	μήπως αφανιστεί ολόκληρο
δίκην	δικαιοσύνη
ἵν' εἶεν (ευκτ. ενεστ. ρ. εἰμί)	για να είναι
πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγὸί	μέσα πειθαρχίας για τις πόλεις και συνεκτικοί δεσμοί φιλίας για τους ανθρώπους

Ερωτήσεις

1. Ποια ήταν η σχέση ανθρώπου και θεού και για ποιο λόγο δημιουργήθηκαν οι πόλεις σύμφωνα με το παραπάνω απόσπασμα;
2. Να συγκρίνετε τις θέσεις του Κριτία για τη γένεση του νόμου στο κείμενο της Ενότητας με τις αντίστοιχες απόψεις του Πρωταγόρα στο παράλληλο κείμενο.

Ενότητα 9

Πρώτο παράλληλο κείμενο

Ο Αιλίανός στο παρακάτω απόσπασμα αναφέρει την περίπτωση της Φερενίκης, η οποία επίσης προσπάθησε να παρακολουθήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Φερενίκη τὸν υἱὸν ἤγεν ἐς Ὀλύμπια ἀθλεῖν. Κωλύοντων δὲ αὐτὴν τῶν Ἑλλανοδικῶν τὸν ἀγῶνα θεάσασθαι, παρελθοῦσα ἐδικαιολογήσατο πατέρα μὲν Ὀλυμπιονίκην ἔχειν καὶ τρεῖς ἀδελφοὺς καὶ αὐτὴ παῖδα Ὀλυμπίων ἀγωνιστὴν· καὶ ἐξενίκησε τὸν δῆμον καὶ τὸν εἴργοντα νόμον τῆς θεάς τὰς γυναῖκας, καὶ ἐθέασατο Ὀλύμπια.

Αἰλιανός, *Ποικίλη Ἱστορία* 10.1

Γλωσσικά σχόλια

ἤγεν	έφερε
κωλύοντων αὐτὴν	επειδή την εμπόδιζαν
θεάσασθαι (απαρ. αορ. ρ. θεάομαι, θεῶμαι)	να δει
παραελθοῦσα ἐδικαιολογήσατο	αφού παρουσιάστηκε ενώπιον των αρχών, υπερασπίστηκε τον εαυτό της
ἐξενίκησε (οριστ. αορ. ρ. ἐκνικάω, ἐκνικάω)	υπερνίκησε
τὸν εἴργοντα νόμον	τον νόμο που απέκλειε

Δεύτερο παράλληλο κείμενο

Το τόλμημα της Καλλιπάτειρας να παρακολουθήσει τους αγώνες στην Ολυμπία αφηφώντας τη σχετική απαγόρευση ενέπνευσε τον ποιητή Λορέντζο Μαβίλη να γράψει γι' αυτήν.

– Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πώς μπήκες;
– Γυναίκες διώχνει μια συνήθεια αρχαία
εδώθε. — Έχω ένα ανίψι, τον Ευκλέα,
τρία αδέρφια, γιο, πατέρα ολυμπιονίκες·

να με αφήσετε πρέπει, Ελλανοδίκες,
κι εγώ να καμαρώσω μες στα ωραία
κορμιά, που για το αγρίλι του Ηρακλέα
παλεύουν, θαυμαστές ψυχές αντρικές.

Με τις άλλες γυναίκες δεν είμαι όμοια·
στον αιώνα το σόι μου θα φαντάζει
με της αντρειάς τα αμάραντα προνόμια.
Με μάλαμα γραμμένος το δοξάζει
σε αστραφτερό κατεβατό μαρμάρου
ύμνος χρυσός του αθάνατου Πινδάρου.

Λορέντζος Μαβίλης, *Καλλιπάτειρα*

Ερωτήσεις

1. Ποια στοιχεία για τη σημασία που απέδιδαν οι αρχαίοι Έλληνες στον αθλητισμό, και ιδιαίτερα στους Ολυμπιακούς Αγώνες, διακρίνοντας το ποίημα του Λ. Μαβίλη, στο απόσπασμα από τον Αιλιανό και στο κείμενο της Ενότητας;
2. Με βάση τα παραπάνω παράλληλα κείμενα, το κείμενο της Ενότητας και τις γνώσεις σας από την Ιστορία, να αναφέρετε περιορισμούς που είχε να αντιμετωπίσει μια γυναίκα στην Ελλάδα της κλασικής εποχής.

Ενότητα 10

Στο παρακάτω απόσπασμα από τον ομώνυμο Νεκρικό Διάλογο ο Τερψίων παραπονιέται στον Πλούτωνα ότι πέθανε πολύ νέος, ενώ άλλοι, πολύ γεροντότεροι, ζουν ακόμη. Ο Πλούτων του απαντά ότι το τέλος της ζωής κάθε ανθρώπου είναι καθορισμένο από τη Μοίρα και τη Φύση.

ΤΕΡ.: Τοῦτο, ὦ Πλούτων, δίκαιον, ἐμὲ μὲν τεθνάναι τριάκοντα ἔτη γεγονότα, τὸν δὲ ὑπὲρ τὰ ἐνεήκοντα γέροντα Θεοῦκριτον ζῆν ἔτι;

ΠΛ.: Δικαιότατον μὲν οὖν, ὦ Τερψίων, εἴ γε ὁ μὲν ζῆ μὴδένα εὐχόμενος ἀποθανεῖν τῶν φίλων, σὺ δὲ παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἐπεβούλευες αὐτῷ περιμένων τὸν κληρὸν.

ΤΕΡ.: Οὐ γὰρ ἔχρην γέροντα ὄντα καὶ μηκέτι χρῆσασθαι τῷ πλούτῳ αὐτὸν δυνάμενον ἀπελθεῖν τοῦ βίου παρὰ χωρήσαντα τοῖς νέοις;

ΠΛ.: Καινὰ, ὦ Τερψίων, νομοθετεῖς, τὸν μηκέτι τῷ πλούτῳ χρῆσασθαι δυνάμενον πρὸς ἡδονὴν ἀποθνήσκειν τὸ δὲ ἄλλως ἢ Μοῖρα καὶ ἡ φύσις διέταξεν.

Λουκιανός, *Νεκρικοί Δialogοί 16.1*

Γλωσσικά σχόλια

ἐμέ τεθάναι (απαρ. παρακ. ρ. θνήσκω)	έχω πεθάνει
ὑπέρ τὰ ἐνενήκοντα	πάνω από ενενήντα
εἶ γε	αφού βέβαια
ἐπεβούλευες αὐτῶ	σχεδιάζεις το κακό του
τόν κληρον	την κληρονομιά
ἐχρῆν	έπρεπε
καινά	καινοφανή, καινούρια
πρός ἡδονήν	για ευχαρίστηση
ἄλλως	αλλιώς

Ερωτήσεις

1. Πώς δικαιολογεί το παράπονό του ο Τερψίων και πώς αντικρούει το επιχειρήμά του ο Πλούτων;
2. Ποια είναι τα κοινά θεματικά και υφολογικά στοιχεία του παραπάνω παράλληλου κειμένου και του κειμένου της Ενότητας;

Ενότητα 11

Στο παρακάτω απόσπασμα ο απόστολος Παῦλος συμβουλεύει τα παιδιά να υπακούουν στους γονεῖς τους και να τους τιμούν, αλλά και τους γονεῖς να ανατρέφουν σωστά τα τέκνα τους.

Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ· τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἣτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου.

Ἀπόστολος Παῦλος, Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐφεσίους 6.1-4

Γλωσσικά σχόλια

ἐν Κυρίῳ	σύμφωνα με το θέλημα του Κυρίου
ἣτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ	που είναι η πρώτη εντολή η οποία περιέχει υπόσχεση
ἵνα εὖ σοι γένηται	για να ευτυχήσεις
μὴ παροργίζετε	μην εξοργίζετε

Ερωτήσεις

1. Ποιες προτροπές απευθύνει ο απόστολος Παῦλος στα παιδιά και ποιες στους γονεῖς;
2. Ποιες υφολογικές και θεματικές ομοιότητες διακρίνετε ανάμεσα στο παραπάνω παράλληλο κείμενο και το κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 12

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Ξενοφών εξηγεί στους στρατιώτες του γιατί μερικές φορές τους συμπεριφέρεται βίαια. Δικαιολογείται λέγοντας ότι τους ασκεί βία, για να τους προφυλάξει στο μέλλον από τη λόγχη του εχθρού, και ότι τους τιμωρεί για το καλό τους, όπως τιμωρούν οι γονείς και οι δάσκαλοι τα παιδιά.

Ἄλλον δέ γε ἴσως ἀπολειπόμενον που διὰ ῥαστώνην καὶ κωλύοντα καὶ ὑμᾶς τοὺς πρόσθεν καὶ ἡμᾶς τοὺς ὀπίσθεν πορεύεσθαι ἔπαισα πύξ, ὅπως μὴ λόγχη ὑπὸ τῶν πολεμίων παιοίτο. Καὶ γὰρ οὖν νῦν ἔξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν, εἴ τι ὑπ' ἐμοῦ ἔπαθον παρὰ τὸ δίκαιον, δίκην λαβεῖν. Εἰ δ' ἐπὶ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο, τί μέγα ἂν οὕτως ἔπαθον ὄτου δίκην ἂν ἤξιον λαμβάνειν; Ἄπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ λόγος· εἰ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλασά τινα, ἀξιῶ ὑπέχειν δίκην οἶαν καὶ γονεῖς υἱοῖς καὶ διδάσκαλοι παισὶ· καὶ γὰρ οἱ ἰατροὶ καίουσι καὶ τέμνουσιν ἐπ' ἀγαθῷ.

Ξενοφών, Κύρου Ἀνάβασις 5.8.16-19

Γλωσσικά σχόλια

ἀπολειπόμενον που	που είχε μείνει πίσω, είχε καθυστερήσει
διὰ ῥαστώνην	εξαιτίας της ραθυμίας του, της νωθρότητάς του
κωλύοντα	που εμπόδιζε
ἔπαισα (οριστ. αορ. ρ. παιῶ) πύξ	χτύπησα με γροθιά
ἔξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν (δοτ. πληθ. μιχ. παθ. αορ. ρ. σώζω)	είναι δυνατόν σε αυτούς, αφού σώθηκαν, να με τιμωρήσουν
δίκην λαβεῖν (απαρ. αορ. β' ρ. λαμβάνω)	
ἐπὶ τοῖς πολεμίοις	κοντά στους εχθρούς (δηλαδή, είχαν αιχμαλωτιστεί)
ὄτου	για το οποίο
ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλασα	για καλό τιμώρησα
ὑπέχειν δίκην	να με τιμωρήσετε

Ερωτήσεις

1. Με ποια επιχειρήματα προσπαθεί ο Ξενοφών να αποδείξει στους στρατιώτες του ότι τους τιμωρεί για το καλό τους;
2. Ποια παραδείγματα επικαλείται ο Ξενοφών, για να πείσει τους στρατιώτες του ότι πολλές φορές μια δυσάρεστη συμπεριφορά έχει θετική επίπτωση στον αποδέκτη της;
3. Ποια κοινά θεματικά στοιχεία διακρίνετε στο παραπάνω παράλληλο κείμενο και στο κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 13

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Δημόκριτος εκθέτει τις απόψεις του περί σωστού και ισορροπημένου τρόπου ζωής.

Ὅσοι ἀπὸ γαστρὸς τὰς ἡδονὰς ποιέονται ὑπερβεληκότες τὸν καιρὸν ἐπὶ βρώσεσιν ἢ πόσεσιν ἢ ἀφροδισίοισιν, τοῖσι πᾶσιν αἱ μὲν ἡδοναὶ βραχεῖαί τε καὶ δι' ὀλίγου γίνονται, ὀκόσον ἂν χρόνον ἐσθίωσιν ἢ πίνωσιν, αἱ δὲ λῦπαι πολλαί. Τοῦτο μὲν γὰρ τὸ ἐπιθυμεῖν αἰετῶν αὐτῶν πάρεστι καὶ ὀκόταν γένηται ὀκοίων ἐπιθυμέουσι, διὰ ταχέος τε ἢ ἡδονὴ παροίχεται, καὶ οὐδὲν ἐν αὐτοῖσι χρηστόν ἐστιν ἄλλ' ἢ τέρψις βραχεῖα, καὶ αὐθις τῶν αὐτῶν δεῖ.

Δημόκριτος, απ. 235 (= Στοβαῖος, Ἀνθολόγιον 3.6.65)

Γλωσσικά σχόλια

ἀπό γαστρούς	από την κοιλιά
τάς ἡδονάς ποιέονται	βρίσκουν ευχαρίστηση
ὑπερβεβληκότες (μτχ. παρακ. ρ. ὑπερβάλλω)	έχοντας υπερβεί κάθε όριο
τὸν καιρόν	
ἐπὶ βρώσεσιν ἢ πόσεσιν ἢ ἀφροδισίοισιν	στα φαγητά, στα ποτά ή στις σαρκικές ηδονές
ὀκόσον ἂν χρόνον ἐσθίωσιν	όσο τυχόν χρόνο τρώνε
τὸ ἐπιθυμεῖν αἰεὶ τῶν αὐτῶν	το να επιθυμείς πάντοτε τα ίδια
πάρεστι	εμφανίζεται
ὀκόταν	(ιωνικός τύπος ἀντί ὀπόταν) ὅποτε
ὀκοίων	(ιωνικός τύπος ἀντί ὀποίων) ὅποια
παροίχεται	παρέρχεται
χρηστόν	καλό, ωφέλιμο
ἄλλ' ἢ	παρά μόνο
αὐθις τῶν αὐτῶν δεῖ	πάλι υπάρχει η ίδια ἀνάγκη

Ερωτήσεις

1. Να συγκρίνετε τις απόψεις του Δημοκρίτου και του Γαῖου Μουσωνίου Ρούφου για τη διατροφή.
2. Με βάση τις γνώσεις σας από την Ιστορία και από το Ανθολόγιο «Αρχαία Ελλάδα: Ο τόπος και οι άνθρωποι», ποιες ήταν οι διατροφικές συνήθειες των Αθηναίων και των Σπαρτιατών;

Ενότητα 14

Στο παρακάτω απόσπασμα περιγράφεται πώς ένας κυβερνήτης πλοίου έσωσε το καράβι του παρατηρώντας προσεκτικά τη συμπεριφορά ενός κοπαδιού γερανών.

Κυβερνήτης ἰδὼν ἐν πελάγει μέσῳ γεράνους ὑποστρεφούσας καὶ τὴν ἔμπαλιν πετομένας, συνείδεν ἐναντίου προσβολῆ πνεύματος ἐκείνας ἀποστῆναι τοῦ πρόσω καὶ τῶν ὀρνέων ὡς ἂν εἴποις μαθητῆς γενόμενος παλίμπλους ἦλθε, καὶ τὴν ναῦν περιέσωσε. Καὶ τοῦτο πρῶτον γενόμενον μάθημά τε ὁμοῦ καὶ παιδεύμα ὑπὸ τῶνδε τῶν ὀρνίθων τοῖς ἀνθρώποις παρεδόθη.

Αἰλιανός, *Περὶ ζῴων ιδιότητος* 3.14

Γλωσσικά σχόλια

ἐν πελάγει μέσῳ	μεσοπέλαγα
γεράνους ὑποστρεφούσας καὶ τὴν ἔμπαλιν πετομένας	γερανούς να στρέφονται και να πετούν προς τα πίσω
συνείδεν (οριστ. αορ. β' ρ. συνοράω, συνορῶ)	εἶδε συγχρόνως
ἐναντίου προσβολῆ πνεύματος	εξαιτίας της ριπῆς ἀντίθετου ἀνέμου
ἐκείνας ἀποστῆναι (απαρ. αορ. β' ρ. ἀφίσταμαι) τοῦ	ὅτι ἐκεῖνοι ἀπομακρύνθηκαν, ἔφυγαν μακριά
πρόσω	
παλίμπλους ἦλθε	ἄλλαξε πορεία στρεφόμενος προς τα πίσω

Ερωτήσεις

1. Πώς βοήθησαν οι γερανοί τους ναυτικούς στο παραπάνω απόσπασμα;
2. Ποιες θεματικές ομοιότητες εντοπίζετε ανάμεσα στο παραπάνω παράλληλο κείμενο και το κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 15

Στο παρακάτω απόσπασμα επαινούνται όσοι πολέμησαν στον Μαραθώνα και στη Σαλαμίνα ως πρότυπα ανδρείας που δίδαξαν στους άλλους Έλληνες να μη φοβούνται την αριθμητική υπεροχή των βαρβάρων.

Τοῦτο δὴ ἄξιον ἐπαινεῖν τῶν ἀνδρῶν τῶν τότε ναυμαχησάντων, ὅτι τὸν ἐχόμενον φόβον διέλυσαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔπαυσαν φοβουμένους πλῆθος νεῶν τε καὶ ἀνδρῶν. Ὑπ' ἀμφοτέρων δὴ συμβαίνει, τῶν τε Μαραθῶν μαχεσαμένων καὶ τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχησάντων, παιδευθῆναι τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, ὑπὸ μὲν τῶν κατὰ γῆν, ὑπὸ δὲ τῶν κατὰ θάλατταν μαθόντας καὶ ἐθισθέντας μὴ φοβεῖσθαι τοὺς βαρβάρους.

Πλάτων, *Μενέξενος* 241 b-c

Γλωσσικά σχόλια

τοῦτο δὴ ἄξιον ἐπαινεῖν	γι' αυτό αξίζει να επαινούμε
ὅτι	επειδή δηλαδή
ὑπ' ἀμφοτέρων	και από τους δύο αυτούς (δηλ. τους μαραθωνομάχους και τους σαλαμινομάχους)
παιδευθῆναι (απαρ. παθ. αορ. α' ρ. παιδεύομαι)	να διδαχτούν
ὑπὸ μὲν τῶν κατὰ γῆν	από τους μεν (μαραθωνομάχους) στις μάχες της ξηράς
ὑπὸ δὲ τῶν κατὰ θάλατταν	και από τους άλλους (στη Σαλαμίνα) στις ναυμαχίες
ἐθισθέντας (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. ἐθίζομαι)	αφού συνήθισαν

Ερωτήσεις

1. Τι πρόσφεραν στους άλλους Έλληνες όσοι πολέμησαν στον Μαραθώνα και ναυμάχησαν στη Σαλαμίνα;
2. Ποια κοινά σημεία παρουσιάζει το παράλληλο κείμενο με το κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 16

Ο Ξενοφών στο έργο του *Κύρου Παιδεία* εκφράζει τον θαυμασμό του για την προσωπικότητα του Κύρου, ο οποίος κατάφερε να εμπνέει τον σεβασμό ακόμα και στους εχθρούς του.

Ἐν δὲ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους, τοὺς δὲ τινας καὶ τετραωμένους. Ὡς δὲ εἶδεν, εὐθύς λύνει μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους, τοὺς δὲ τετραωμένους ἰατροὺς καλέσας θεραπεύειν ἐκέλευσεν· ἔπειτα δὲ ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις ὅτι ἦκοι οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους οὔτε πολεμῆν δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην βουλόμενος ποιῆσαι Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις.

Ξενοφῶν, *Κύρου Παιδεία* 3.2.12

Γλωσσικά σχόλια

προσάγουσι	οδηγούν μπροστά
τετραωμένους (μτχ. παρακ. ρ. τιτρώσκομαι)	πληγωμένους
ἦκοι	έχει έρθει
ἀπολέσαι (απαρ. αορ. ρ. ἀπόλλυμι)	να καταστρέψει

Ερωτήσεις

1. Ποια στοιχεία της προσωπικότητας του Κύρου διακρίνετε στο απόσπασμα που μπορούσαν να εμπνεύσουν τον σεβασμό ακόμα και στους εχθρούς του;
2. Αφού μελετήσετε το κείμενο της Ενότητας και το παραπάνω παράλληλο κείμενο, να συγκρίνετε τις προσωπικότητες του Κύρου και του Αλεξάνδρου.

Ενότητα 17

Ο Μαρσύας βρήκε φρικτό τέλος, αφού απέτυχε να ξεπεράσει στη μουσική τέχνη τον Απόλλωνα, τον προστάτη θεό των τεχνών.

Ἀπέκτεινε δὲ Ἀπόλλων καὶ τὸν Ὀλύμπου παῖδα Μαρσύαν. Οὗτος γὰρ εὐρών ἀυλοῦς, οὗς ἔρριπεν Ἀθηναῖα διὰ τὴν ὄψιν αὐτῆς ποιεῖν ἄμορφον, ἦλθεν εἰς ἔριν περὶ μουσικῆς Ἀπόλλωνι. Συνθεμένων δὲ αὐτῶν ἵνα ὁ νικήσας ὁ βούλεται διαθῆ τὸν ἠττημένον, τῆς κρίσεως γινομένης τὴν κιθάραν στρέψας ἠγωνίζετο ὁ Ἀπόλλων, καὶ ταῦτο ποιεῖν ἐκέλευε τὸν Μαρσύαν· τοῦ δὲ ἀδυνατοῦντος εὐρεθείς κρείσσων ὁ Ἀπόλλων, κρεμάσας τὸν Μαρσύαν ἔκ τινος ὑπερτενοῦς πίτυος, ἐκτεμὼν τὸ δέρμα οὕτως διέφθειρεν.

Ἄπολλόδωρος, **Βιβλιοθήκη 1.24**

Γλωσσικά σχόλια

εὐρών (μτχ. αορ. β' ρ. εὐρίσκω) ἀυλοῦς	αφού βρήκε τους αυλούς
διὰ τὴν ὄψιν αὐτῆς ποιεῖν ἄμορφον	επειδή ασχίμαιναν το πρόσωπό της
ἦλθεν εἰς ἔριν	μάλωσε, ήρθε σε αντιπαράθεση
συνθεμένων (μτχ. αορ. β' ρ. συντίθεται) δὲ αὐτῶν	αφού συμφώνησαν
ἵνα ὁ νικήσας ὁ βούλεται διαθῆ (υποτ. αορ. β' ρ. διατίθεται) τὸν ἠττημένον	να κάνει ο νικητής ό,τι ήθελε τον ηττημένο
στρέψας τὴν κιθάραν	αφού γύρισε προς το μέρος του την κιθάρα
τοῦ δὲ ἀδυνατοῦντος εὐρεθείς κρείσσων (συγκρ. βαθμ. επιθ. ἀγαθός) ὁ Ἀπόλλων	αφού κρίθηκε καλύτερος ο Απόλλων από αυτόν, επειδή δεν μπορούσε
ἔκ τινος ὑπερτενοῦς πίτυος	από μια πανύψηλη βελανιδιά
ἐκτεμὼν (μτχ. αορ. β' ρ. ἐκτέμνω)	αφού έγδαρε

Ερωτήσεις

1. Πώς πέθανε ο Μαρσύας;
2. Οι αρχαίοι Έλληνες είχαν την τάση να επινοούν μύθους για ανθρώπους που αμφισβητούσαν την ανωτερότητα των θεών υπερτιμώντας τις δικές τους ικανότητες. Κατά τη γνώμη σας, απαντά αυτό το μοτίβο στο παραπάνω απόσπασμα και στο κείμενο της Ενότητας;

Ενότητα 18

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Σωκράτης αναφέρεται στον Αιγύπτιο θεό Θευθ, τον εφευρέτη των αριθμών, της γεωμετρίας, της αστρονομίας και του γραπτού λόγου. Στο απόσπασμα συνομιλεί ο βασιλιάς της Αιγύπτου Θαμούς με τον Θευθ, ο οποίος προσπαθεί να πείσει τον βασιλιά για την αξία του γραπτού λόγου. Ο Θαμούς όμως θεωρεί ότι ο γραπτός λόγος δε δυναμώνει τη μνήμη και κάνει τους ανθρώπους δοκησίσοφους.

Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοῖς γράμμασιν ἦν, Τοῦτο δέ, ὦ βασιλεῦ, τὸ μάθημα, ἔφη ὁ Θεύθ, σοφωτέρους Αἰγυπτίους καὶ μνημονικωτέρους παρέξει· μνήμης τε γὰρ καὶ σοφίας φάρμακον ἠρέθη. Ὁ δ' εἶπεν ᾧ τεχνικώτατε Θεύθ, ἄλλος μὲν τεκεῖν δυνατὸς τὰ τέχνης, ἄλλος δὲ κρῖναι τίν' ἔχει μοῖραν βλάβης τε καὶ ὠφελείας τοῖς μέλλουσι χρῆσθαι· καὶ νῦν σύ, πατήρ ὢν γραμμάτων, δι' εὐνοίαν τοῦναντίον εἶπες ἢ δύναται. Τοῦτο γὰρ τῶν μαθόντων λήθην μὲν ἐν ψυχῆς παρέξει μνήμης ἀμελετησία, ἅτε διὰ πίστιν γραφῆς ἔξωθεν ὑπ' ἄλλοτρίων τύπων, οὐκ ἔνδοθεν αὐτοὺς ὑφ' αὐτῶν ἀναμνησκομένους· οὐκ οὐκ μνήμης ἀλλὰ ὑπομνήσεως φάρμακον ἦρες. Σοφίας δὲ τοῖς μαθηταῖς δόξαν, οὐκ ἀλήθειαν πορίζεις· πολυήκοοι γὰρ σοι γενόμενοι ἄνευ διδαχῆς πολυγνώμονες εἶναι δόξουσιν, ἀγνώμονες ὡς ἐπὶ τὸ πλῆθος ὄντες, καὶ χαλεποὶ συνεῖναι, δοξόσοφοι γεγονότες ἀντὶ σοφῶν.

Πλάτων, Φαῖδρος 274e-275b

Γλωσσικά σχόλια

ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοῖς γράμμασιν ἦν	ὅταν ἔφτασε στο θέμα των γραμμάτων, της γραφῆς
παρέξει	θα παρέχει, θα κάνει
τεχνικώτατε	εφευρετικώτατε
τεκεῖν (απαρ. αορ. β' ρ. τίκτω)	να γεννά, να επινοεί
μοῖραν	μερίδιο, τμήμα
τοῦναντίον ἢ δύναται	το αντίθετο απ' ὅ,τι μπορεί
μνήμης ἀμελετησία	ἐξαιτίας της ἔλλειψης ἀσκήσης της μνήμης
ἅτε ἀναμνησκομένους	ἐπειδὴ θυμούνται, ἀνακαλοῦν στη μνήμη
διὰ πίστιν γραφῆς	ἐξαιτίας της ἐμπιστοσύνης στον γραπτό λόγο
αὐτοὺς ὑφ' αὐτῶν	οἱ ἴδιοι ἀπὸ τους εαυτοὺς τους
οὐκ οὐκ	λοιπὸν δὲν
ὑπομνήσεως	της ὑπόμνησης, υπενθύμισης
δόξαν σοφίας	ἐπίφαση σοφίας
πορίζεις	παρέχεις, εξασφαλίζεις
πολυήκοοι γενόμενοι	ἔχοντας ἀκούσει πολλά, ἔχοντας ἀναγνώσει πολλά
πολυγνώμονες εἶναι δόξουσιν	θα νομίζουν ὅτι εἶναι πολυμαθεῖς
ἀγνώμονες ὡς ἐπὶ τὸ πλῆθος ὄντες	ἐνὼ θα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμαθεῖς
χαλεποὶ συνεῖναι	δύσκολοι στη συναναστροφή
δοξόσοφοι γεγονότες	ἐπειδὴ θα ἔχουν γίνε δοκησίσοφοι

Ερωτήσεις

1. Τι πιστεύει ο βασιλιάς Θαμούς για την αξία του γραπτού λόγου;
2. Συγκρίνοντας το παραπάνω απόσπασμα με το κείμενο της Ενότητας, εντοπίζετε κοινές απόψεις; Ποιες είναι αυτές;

II. Το λεξιλόγιο των κειμένων

A

<i>ἄγρα (ἦ)</i>	το κυνήγι, ο τρόπος του ψαρέματος
<i>ἄγω</i>	μεταφέρω, οδηγώ
<i>ὁ/ἡ ἀείμνηστος, τὸ ἀείμνηστον</i>	αυτός που αξίζει να τον θυμόμαστε για πάντα
<i>ἀειφυγία (ἦ)</i>	ισόβια εξορία
<i>ὁ/ἡ ἀζήμιος, τὸ ἀζήμιον</i>	ατιμώρητος
<i>ἀήρ (ὁ), τοῦ ἀέρος</i>	ο αέρας
<i>ἄθλον (τό)</i>	το βραβείο, το έπαθλο
<i>ὁ ἀθρόος, ἡ ἀθρόα, τὸ ἀθρόον</i>	συνολικός
<i>αἰγιαλός (ὁ)</i>	ο γιαλός
<i>αἰδώς (ἦ), τῆς αἰδοῦς</i>	ο σεβασμός
<i>αἰκία (ἦ)</i>	ο βασανισμός, η βιαιοπραγία
<i>αἰρέομαι, αἰροῦμαι</i>	προτιμώ, επιλέγω, παίρνω το μέρος κάποιου
<i>αἰτέω, αἰτῶ</i>	ζητώ
<i>αἰτιάομαι, αἰτιῶμαι</i>	κατηγορώ
<i>ἀκάτιον (τό)</i>	το πλοιάριο
<i>ὁ/ἡ ἀκίνητος, τὸ ἀκίνητον</i>	αμετάβλητος, στατικός
<i>ὁ/ἡ ἄκλητος, τὸ ἄκλητον</i>	απρόσκλητος, ακάλεστος
<i>ἀκουσίως</i>	παρά τη θέληση
<i>ὁ ἄκων, ἡ ἄκουσα, τὸ ἄκον</i>	παρά τη θέληση κάποιου, αθέλητα
<i>ἀλιεύς (ὁ), τοῦ ἀλιέως</i>	ο ψαράς
<i>ἀλίσκομαι</i>	κυριεύομαι, συλλαμβάνομαι
<i>ὁ ἀλλότριος, ἡ ἀλλοτρία, τὸ ἀλλότριον</i>	ο ξένος
<i>ὁ/ἡ ἄλογος, τὸ ἄλογον</i>	αυτός που δεν έχει λογική, το ζώο
<i>ἄμαρτάνω</i>	σφάλω, αδικώ
<i>ἄμαρτία (ἦ)</i>	το σφάλμα, η αδικία
<i>ὁ/ἡ ἄμοιρος, τὸ ἄμοιρον</i>	αυτός που δεν έχει μερίδιο σ' ένα πράγμα
<i>ἄμύνομαι</i>	εκδικούμαι, τιμωρώ, αντιμετωπίζω
<i>ἀμφότεροι, ἀμφότεραι, ἀμφότερα (επιμερ. αντων.)</i>	και οι δύο
<i>ἀνάγκη (ἦ)</i>	η ανάγκη, ο εξαναγκασμός
<i>ἀνάγομαι</i>	βγαίνω στο πέλαγος
<i>ἀναιρέομαι, ἀναιροῦμαι</i>	λείπω, καταστρέφομαι
<i>ἀναλαμβάνω</i>	επωμίζομαι / υιοθετώ
<i>ἀναστέλλω</i>	εμποδίζω, αναβάλλω
<i>ἀνδριάς (ὁ), τοῦ ἀνδριάντος</i>	ο ανδριάντας, το άγαλμα
<i>ἀντιλέγω</i>	διαφωνώ, προβάλλω αντίρρηση
<i>ὁ/ἡ ἀνωφελής, τὸ ἀνωφελές</i>	άχρηστος, ανώφελος
<i>ἀξιοπρεπῶς</i>	όπως πρέπει

<i>ἀπειθέω, ἀπειθῶ</i>	δεν υπακούω
<i>ἀποβαίνω</i>	κάνω απόβαση
<i>ἀποβλέπω</i>	κοιτάζω προσεκτικά
<i>ἀποδιδράσκω</i>	δραπετεύω, προσπαθώ να ξεφύγω
<i>ἀποδύω</i>	γδύνω
<i>ὁ/ἡ ἀπόθετος, τὸ ἀπόθετον</i>	αποθηκευμένος, για ώρα ανάγκης
<i>ἀποκτείνω</i>	σκοτώνω
<i>ἀπολαμβάνομαι</i>	περιορίζομαι
<i>ἀπολαύω</i>	απολαμβάνω
<i>ἀπόλλυμαι</i>	χάνομαι, καταστρέφομαι
<i>ἀπόλλυμι</i>	χάνω, καταστρέφω
<i>ἀπολύω</i>	ελευθερώνω
<i>ἀπονέμω</i>	μοιράζω
<i>ὁ/ἡ ἀπότομος, τὸ ἀπότομον</i>	απόκληρμος
<i>ἀποφαίνομαι</i>	απαντώ, διατυπώνω κρίσεις
<i>ἀπώλεια (ἡ)</i>	ο χαμός
<i>ἄρχω</i>	εξουσιάζω, κυβερνώ
<i>ἀστήρ (ὁ), τοῦ ἀστέρος</i>	το αστέρι
<i>ἄστνυ (τό), τοῦ ἄστεως</i>	η πόλη
<i>ὁ/ἡ ἄτακτος, τὸ ἄτακτον</i>	εκτός τάξεως, μη πειθαρχημένος
<i>ἄτοπὸν ἔστι (απρόσ. ἔκφραση)</i>	εἶναι παράλογο
<i>αὔ</i>	πάλι, από την ἄλλη πλευρά
<i>αὐγή (ἡ)</i>	το φως, η αυγή
<i>αὐτός, αὐτή, αὐτό (οριστ. αντων.)</i>	ο ίδιος
<i>ἀφαιρέομαι, ἀφαιροῦμαι</i>	χάνω
<i>ὁ/ἡ ἄφθιτος, τὸ ἄφθιτον</i>	αυτός που ζει αιώνια
<i>ἀφήμι</i>	αφήνω, απαλλάσσω
<i>ἀφικνέομαι, ἀφικνοῦμαι</i>	φτάνω
<i>ἀφίσταμαι</i>	απομακρύνομαι, αποχωρίζομαι, αποφεύγω
<i>ἀχρειόομαι, ἀχρειοῦμαι</i>	αχρηστεύομαι

B

<i>ὁ βέλτιστος, ἡ βελτίστη, τὸ βέλτιστον</i>	πάρα πολύ καλός
<i>βιάζομαι</i>	εξαναγκάζω, χρησιμοποιώ βία, επιτίθεμαι σε κάποιον
<i>βιβλίον και βυβλίον (τό)</i>	ο κύλινδρος παπύρου πάνω στον οποίο ἔγραφαν
<i>βορά (ἡ)</i>	η τροφή
<i>βούλομαι</i>	θέλω, επιθυμώ
<i>βροτός (ὁ)</i>	ο θνητός
<i>βρωμα (τό), τοῦ βρώματος</i>	η τροφή

Γ

γαστήρ (ἡ), τῆς γαστροῦς	η κοιλιά
γε (μόριο)	τουλάχιστον, βέβαια
γίνομαι	γίνομαι
ὄ/ἢ γλυκίων, τὸ γλύκιον	γλυκύτερος
γοῦν	βέβαια
γράφω	ζωγραφίζω

Δ

δέδοικα και δέδια	φοβάμαι
δεῖ (απρόσ. ρ.)	πρέπει
δελφίς (ὁ), τοῦ δελφίνου	το δελφίни
δέος (τό), τοῦ δέου	ο φόβος
δή (συμπερ. σύνδ.)	λοιπόν, ως γνωστόν
δηλαδή	φανερὰ, φυσικά
δήπου	ίσως, βέβαια, αναμφίβολα
διαβαίνω	περνῶ μέσα από
διαδιδράσκω	ξεφεύγω
διαζώννυμι	περικυκλώνω
διακελεύομαι	συμβουλεύω
διακονέομαι, διακονοῦμαι	προσφέρω υπηρεσίες
διάταξις (ἡ), τῆς διατάξεως	η τελευταία επιθυμία
ὄ/ἢ διαφανής, τὸ διαφανές	ο εμφανής
διαφθείρω	καταστρέφω, διαφθείρω
διαφθορά (ἡ)	η καταστροφή, η διαφθορά
ὄ/ἢ διάφορος, τὸ διάφορον	ο (πολιτικός) αντίπαλος
διό	γι' αυτό
διώκομαι	κατηγορούμαι, καταδικάζομαι
δοκεῖ τι (απρόσ. ρήμα)	φαίνεται (καλό) σε κάποιον
δοκέω, δοκῶ	δίνω την εντύπωση, φαίνομαι
δορυφόρος (ὁ)	αυτός που φέρει δόρυ, ο σωματοφύλακας
δουλόομαι, δουλοῦμαι (μέση διάθεση)	υποδουλώνω
δύναμαι	μπορώ, έχω τη δύναμη
δυναστεία (ἡ)	η δύναμη, η εξουσία

Ε

εθίζω	συνηθίζω
εἰ (υποθ. ή αιτιολ. σύνδ. ή ερωτ. μόριο)	εάν
εἶδωλον (τό)	το ομοίωμα

<i>εἰκότως</i>	εὐλόγα
<i>εἰκῶν (ἡ), τῆς εἰκόνοσ</i>	το ομοίωμα
<i>εἶργω και εἶργω</i>	αποκλείω, εμποδίζω την είσοδο ή την έξοδο
<i>εἴσηγόμαι, εἴσηγοῦμαι</i>	εισάγω
<i>εἶτα</i>	έπειτα
<i>ἐκβάλλω</i>	αποβάλλω
<i>ἐκδιδάσκω</i>	διδάσκω, καθοδηγώ
<i>ἐκδίδωμι</i>	παραδίδω, εκθέτω
<i>ἐκεῖσε</i>	προς εκείνη την κατεύθυνση
<i>ἐκκλησία (ἡ)</i>	η συνέλευση του λαού
<i>ἐκπληξίς (ἡ), τῆς ἐκπλήξεωσ</i>	η επιφανειακή ευχαρίστηση
<i>ἐκφέρω</i>	δίνω διαταγή
<i>ἐκφεύγω</i>	ξεφεύγω
<i>ἐκφυσίς (ἡ), τῆς ἐκφύσεωσ</i>	η παραφράδα
<i>ὁ ἐκῶν, ἡ ἐκοῦσα, τὸ ἐκόν</i>	με τη θέληση κάποιου
<i>ἐλεέω, ἐλεῶ</i>	συμπονώ, λυπάμαι, ευσπλαχνίζομαι
<i>ἐνακμάζω</i>	βρίσκομαι σε ακμή, καίω
<i>ἐνδίδωμι</i>	υποχωρώ, υποκύπτω
<i>ἐνεκα και ἔνεκεν (πρόθεση)</i>	για, χάρη, εξαιτίας
<i>ἐνθα (αναφ. επίρρ.)</i>	όπου, στην περίπτωση που
<i>ἐνταῦθα</i>	εδώ, σε αυτή την περίπτωση
<i>ἐντυγχάνω</i>	συναντώ τυχαία
<i>ἐξαγγέλλω</i>	στέλνω
<i>ἐξαιρέομαι, ἐξαιροῦμαι</i>	απαλλάσσω
<i>ἐξαμαρτάνω</i>	σφάλω, αδικώ
<i>ἐξαρτάω, ἐξαρτῶ</i>	κρεμῶ
<i>ἐξεικάζω</i>	κάνω να μοιάζει, μεταμφιέζω
<i>ἐξευρίσκω</i>	επινοώ
<i>ἐπεὶ (αιτιολ. ή χρον. σύνδ.)</i>	γιατί, όταν, αφού
<i>ἐπικαρπία (ἡ)</i>	το μερίδιο, οι απολαβές
<i>ἐπικλώθεται (απρόσ. ρ.)</i>	καθορίζεται από τη μοίρα
<i>ἐπιλανθάνομαι</i>	ξεχνώ
<i>ἐπίσταμαι</i>	γνωρίζω, έχω εμπειρία σε κάτι
<i>ἐπιστήμη (ἡ)</i>	η γνώση, η τέχνη
<i>ἐπιτάσσω</i>	διατάζω
<i>ἐπιτείνω</i>	επιδεινώνω
<i>ἐπιτήδευμα (τό)</i>	η ενασχόληση, η πράξη
<i>ἐπιτηδεύω</i>	ασχολούμαι σοβαρά
<i>ἐπονειδίστως</i>	κατά τρόπο αισχρό / ντροπιαστικό
<i>ἐργάζομαι</i>	προκαλώ, κάνω

<i>ἐρίζω</i>	φιλονικῶ, ανταγωνίζομαι
<i>ἔριμα (τό), τοῦ ἐρύματος</i>	ο φράκτης
<i>ἔρχομαι και εἶμι</i>	έρχομαι, επιτίθεμαι
<i>ἐρωδιός (ό)</i>	ο ερωδιός ή ψαροφάγος (είδος πουλιού)
<i>ἐσέρχομαι και εἰσέρχομαι</i>	μπαίνω
<i>ἐσθίω</i>	τρῶω
<i>ὁ ἐσθλός, ἡ ἐσθλή, τὸ ἐσθλόν</i>	ενάρετος
<i>ἐσχαρίς (ἡ), τῆς ἐσχαρίδος</i>	η μικρή σχάρα
<i>ἕτερος, ἑτέρα, ἕτερον (αόρ. επιμερ. αντων.)</i>	άλλος (από δύο)
<i>εὐγνωμόνως</i>	με σωφροσύνη, σύνεση
<i>εὐδία (ἡ)</i>	η καλοκαιρία
<i>εὐδοκιμέω, εὐδοκιμῶ</i>	προοδεύω, προκόβω
<i>εὐθύνη (ἡ) και εὐθυνα (ἡ)</i>	η ευθύνη, η λογοδοσία
<i>εὐλογέω, εὐλογῶ</i>	επαινώ
<i>ὁ/ἡ εὖνους, τὸ εὖνον</i>	ευνοϊκός, φιλικός
<i>εὐπρέπεια (ἡ)</i>	η εξωτερική εμφάνιση
<i>ἔχω + απαρέμφατο</i>	μπορώ να + ρήμα

Z

<i>ζημιόομαι, ζημιούμαι</i>	τιμωρούμαι
<i>ζῶον (τό)</i>	το ζωντανό πλάσμα

H

<i>ἡγέομαι, ἡγοῦμαι</i>	νομίζω, θεωρώ, είμαι αρχηγός
<i>ὁ ἡδύς, ἡ ἡδεΐα, τὸ ἡδύ</i>	ευχάριστος
<i>ὁ/ἡ ἡδίων, τὸ ἡδιον</i>	πιο ευχάριστος
<i>ἡδομαι</i>	ευχαριστιέμαι
<i>ἡδονή (ἡ)</i>	η ευχαρίστηση
<i>ἦκω</i>	έχω έρθει, φτάνω
<i>ἡνίκα (χρον. σύνδ.)</i>	όταν
<i>ἡρῶον (τό)</i>	ιερό αφιερωμένο σε ήρωα
<i>ἡσυχάζω</i>	μένω αδρανής, δεν κουνιέμαι, κουνιάζω

Θ

<i>θάλλω</i>	ανθίζω, ακμάζω
<i>ὁ θαυμαστός, ἡ θαυμαστή, τὸ θαυμαστόν</i>	θαυμαστός, περίεργος, άξιός απορίας
<i>θεάομαι, θεῶμαι</i>	βλέπω, παρακολουθῶ με ευχαρίστηση
<i>θεωρέω, θεωρῶ</i>	παρακολουθῶ, διαβάζω
<i>θήρα (ἡ)</i>	το κυνήγι
<i>θηρατής (ό)</i>	ο κυνηγός

ὁ/ἡ θηριώδης, τὸ θηριῶδες	αυτός που ταιριάζει με θηρίο, που χαρακτηρίζεται από θηριωδία, άγριος
θριδακίνη (ἡ) και θριδαξ (ἡ), τῆς θριδακος	το μαρούλι

I

ιατρεία (ἡ)	η θεραπεία
ὁ ἴδιος, ἡ ἴδια, τὸ ἴδιον	ιδιωτικός, προσωπικός
ἰδρῶν, ἰδρῶ	ιδρώνω
ἰέραξ (ὁ), τοῦ ἰέρακος	το γεράκι
ἵνα (τελικός σύνδ.)	για να
ἰσομοιρία (ἡ)	το ἴσο μερίδιο

K

καθαίρομαι	εξαγνίζομαι
καθαρεύω	εἶμαι καθαρός, απέχω από κάτι κακό
καθίσταμαι	γίνομαι
καί γάρ	και πράγματι, γιατί πράγματι
καί μὴν	και μάλιστα, και όμως
καιρός (ὁ)	η ευκαιρία, η εποχή, η κρίσιμη περίσταση
καίτοι (αντιθ. σύνδ.)	και βέβαια
ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλόν	ὄμορφος
κατακλείω	κλείνω ερμητικά
κατακλίνω	γέρνω προς τα κάτω
καταλαμβάνω	συναντώ, βρίσκω
καταλείπομαι	απομένω
καταλείπω	αφήνω πίσω, κληροδοτώ
κατάποσις (ἡ), τῆς καταπόσεως	ο οισοφάγος
κατασπένδω	κάνω κάτι βιαστικά
καταστρέφομαι	υποτάσσω
κατέρχομαι	επιστρέφω από την εξορία
κατέχομαι	καταλαμβάνομαι, κυριεύομαι
κάτοπτρον (τό)	ο καθρέφτης
κεῖμαι	βρίσκομαι, κείτομαι, υπάρχω
κελεύω	διατάζω, προτρέπω
κοινωνέω, κοινωνῶ	μοιράζομαι, επικοινωνώ, έχω σχέσεις με κάποιον
κολάζω	τιμωρώ
κόλασμα (τό), τοῦ κολάσματος	η τιμωρία
κολαστής (ὁ)	ο τιμωρός
κοσμέω, κοσμῶ	τιμώ
κρύφα (επίρρ.)	κρυφά

Λ

λάθρα	κρυφά
λεαίνομαι	προκαλώ ευχαρίστηση
λιμός (ός)	η πείνα
λοιδορέομαι, λοιδοροῦμαι	κακολογούμαι

Μ

μακαρίζω	καλοτυγχίζω, θεωρώ ευτυχισμένο
ὁ μακάριος, ἡ μακαρία, τὸ μακάριον	ευτυχισμένος
μάλα, μᾶλλον, μάλιστα	πολύ, περισσότερο, πάρα πολύ
μάστιξ (ἥ), τῆς μάστιγος	το μαστίγιο
μεγαλαυχέω, μεγαλαυχῶ	υπερηφανεύομαι, καυχίεμαι
μεθύω	μεθάω
μέλει μοι (απρός. ρ.)	με ενδιαφέρει, νοιάζομαι
μεταδίδωμι συγγνώμης τινί	συγχωρώ κάποιον
μηκέτι	όχι (δεν...) πια
μηνίω	οργίζομαι
μίμημα (τό), τοῦ μιμήματος	το αντίγραφο, η απομίμηση
μυριάς (ἥ), τῆς μυριάδος	πλήθος αποτελούμενο από 10.000

Ν

νέμω αἰδῶ	επιδεικνύω σεβασμό
νήξις (ἥ), τῆς νήξεως	το κολύμπι
νομή (ἥ)	η μοιρασιά

Ο

ὄθεν (αναφ. επίρρ.)	από όπου
οἶδα	γνωρίζω πολύ καλά, μαθαίνω, καταλαβαίνω
ὁ οἰκεῖος, ἡ οἰκεία, τὸ οἰκεῖον	γνωστός, φιλικός
οἰκεῖοι (οἶ)	οι συγγενείς, οι γνωστοί
οἶομαι	νομίζω
οἶον	παραδείγματος χάρη
ὄλωσ	γενικά
ὄμιλέω, ὄμιλῶ	έρχομαι σε επαφή
ὁμολογεῖται	ομολογείται, είναι γενικά παραδεκτό
ὄνιξ (ός), τοῦ ὄνυχος	το νύχι
ὄπόσος, ὄπόση, ὄπόσον (αναφ. αντων.)	όσος
ὄράω, ὄρῶ	βλέπω
ὄρνεον (τό)	το πουλί

ὅς, ἧ, ὅ (αναφ. αντων.)	ο οποίος
ὅστις, ἧτις, ὅ τι (αναφ. αντων.)	ο οποίος, όποιος
ὅτι (ειδ. ή αιτιολ. σύνδ.)	ότι, επειδή
οὐδέίς, οὐδεμία, οὐδέν (αόρ. επιμερ. αντων.)	κανείς
οὐκοῦν (συμπερ. σύνδ.)	λοιπόν
οὕτως	έτσι, κατ' αυτόν τον τρόπο
ὀφλισκάνω	χρωστώ
ὀφλισκάνω δίκην	καταδικάζομαι
ὄψις (ή), τής ὄψεως	το μάτι

II

πάλλομαι	τρέμω
πανταχόθεν	από όλες τις πλευρές, από παντού
πάνυ	πολύ
παπταίνω	κοιτάζω γύρω φοβισμένος
παραδίδωμι	προσφέρω
παρακαταθήκη (ή) και παραθήκη (ή)	αυτό που εμπιστεύεται κανείς σε κάποιον άλλο
παρνήχομαι	κολυμπώ κοντά, συνοδεύω κολυμπώντας
πάρειμι	παρευρίσκομαι, συντροφεύω
παρίσταμαι	παραστέκομαι, παρευρίσκομαι
παρίσταται μοι δόξα	σχηματίζω την εντύπωση, τη γνώμη
ὁ πατρῶος, ἡ πατρῶα, τὸ πατρῶον	πατροπαράδοτος
πείθομαι τι	υπακούω σε κάποιον, εμπιστεύομαι κάποιον
πειράομαι, πειρῶμαι	προσπαθώ
ὀ/ή πένης	φτωχός
ὁ περιαιρετός, ἡ περιαιρετή, τὸ περιαιρετόν	αυτός που μπορεί να αφαιρεθεί, ο πρόσθετος
πέριξ	γύρω
περιστέλλω	καλύπτω, περιβάλλω
ὁ περιττός, ἡ περιττή, τὸ περιττόν	περισσευόμενος, περιττός
πέτρα (ή)	ο βράχος
πήγνυμαι	πήζω, παρασκευάζω, φτιάχνω
πιστεύεται (απρόσ. ρ.)	είναι κοινή πεποίθηση
πιστεύομαι	απολαμβάνω την εμπιστοσύνη κάποιου
ὀ/ή πλείων, τὸ πλεόν	περισσότερος
πλημμελέω, πλημμελῶ	διαπράττω παραπτώματα
πληγή (ή)	το χτύπημα
ποιέω, ποιῶ	κάνω
ποιοῦμαι τὸν κίνδυνον	αποτολμώ την επίθεση
ὁ πολέμιος, ἡ πολεμία, τὸ πολέμιον	εχθρικός
πολέμοι (οί)	οι εχθροί

πολλάκις	πολλές φορές
πονέω, πονῶ	κοπιάζω
πόνος (ὄ)	ο κόπος, ο μόχθος
ποτέ (σε καταφάσεις)	κάποτε
πότερος, ποτέρα, πότερον (ερωτ. αντων.)	ποιος από τους δύο
πούς (ὄ), τοῦ ποδός	το πόδι
πραγματεία (ἦ)	το θέμα, η επιδίωξη
προεδρία (ἦ)	η τιμητική θέση
προῖμαι	παραμερίζω, αφήνω κατά μέρος
προκρίνομαι	προτιμώμαι, θεωρούμαι καλύτερος
προσάπτομαι	αποδίδομαι
πρόσειμι και προσέρχομαι	πλησιάζω
προσῆκει (απρόσ. ρ.)	ταιριάζει, αρμόζει
προσῆκοντες (οἱ)	οι συγγενείς
προσημαίνω	φανερώνω από πριν
προσκαρτερέω, προσκαρτερῶ	περιμένο με υπομονή
προσφέρομαι	πλησιάζω, συμπεριφέρομαι
ὁ πρότερος, ἡ προτέρα, τὸ πρότερον	προηγούμενος
προφασίζομαι	προβάλλω ως δικαιολογία
πρώρα (ἦ)	η πλώρη
πρῶτα (τά)	αρχικά (επίρρ.)
πυνθάνομαι	ζητώ να μάθω
πῦρ (τό), τοῦ πυρός	η φωτιά

Σ

Σεληνίτης (ὄ)	αυτός που κατοικεί στη Σελήνη
σημαίνω	δηλώνω, φανερώνω
σῖτος (ὄ) (πληθ. τὰ σῖτα)	τα δημητριακά, το σιτάρι, η τροφή
σκῆπτρον (τό)	το ραβδί, το ραβδί που αποτελεί σύμβολο εξουσίας
στασιάζω	διαφωνώ, ξεσηκώνομαι
στέγω	στεγάζω, προστατεύω
ὁ σβαριτικός, ἡ σβαριτική, τὸ σβαριτικόν	αυτός που έχει σχέση με τη Σύβαρη, μτφ. ο βαρυφορτωμένος με εδέσματα
συγκυρία (ἦ)	η κρίσιμη και αναπάντεχη περίσταση
συμβιῶ, συμβιῶ	ζω μαζί με κάποιον
συμμισέω, συμμισῶ	μισώ κάποιον όπως και κάποιος άλλος
συμπνέω	συμφωνώ
ὁ/ἡ σύνθηρος, τὸ σύνθηρον	ο σύντροφος στο κυνήγι και στο ψάρεμα
ὁ/ἡ σύνθρονος, τὸ σύνθρονον	αυτός που έχει τον θρόνο / την εξουσία μαζί με άλλον
συντίθημι	συνθέτω, καταστρώνω

<i>σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον</i> (κτιπ. αντων.)	δικός τους, δική τους, δικό τους
<i>ὁ σφοδρός, ἡ σφοδρά, τὸ σφοδρόν</i>	δυνατός
<i>σχῆμα (τό), τοῦ σχήματος</i>	η εικόνα, η μορφή

T

<i>ταράττομαι</i>	βρίσκομαι σε σύγχυση
<i>τελευτή (ἡ)</i>	το τέλος, ο θάνατος
<i>τέλος (τό), τοῦ τέλους</i>	ο σκοπός
<i>τηνικαῦτα</i>	τότε
<i>τίθεμαι νόμους</i>	θεσπίζω νόμους
<i>τίθημι</i>	τοποθετώ, θέτω, συγκαταλέγω
<i>τοίνυν</i> (συμπερ. σύνδ.)	λοιπόν
<i>τοιούτος, τοιαύτη, τοιούτο</i> (δεικτ. αντων.)	τέτοιος
<i>τράπεζα (ἡ)</i>	το τραπέζι
<i>τρόπαιον και τροπαῖον (τό)</i>	το μνημείο νίκης
<i>τύπτω</i>	χτυπώ
<i>τύραννός εἰμι</i>	εξουσιάζω, κυβερνώ

Υ

<i>ὔβρις (ἡ), τῆς ὕβρεως</i>	η αλαζονεία, η ξιπασιά
<i>ὑβριστής (ὁ)</i>	ο αλαζόνας
<i>ὔδρος (ὁ)</i>	η υδρωπικία, η συσσώρευση υγρού σε κοιλότητες του σώματος
<i>ὑπερπηδάω, ὑπερπηδῶ</i>	πηδῶ πάνω από
<i>ὑπομένω</i>	αντέχω, έχω το θάρρος, ανέχομαι
<i>ὑφίεμαι</i>	παύω, σταματώ

Φ

<i>φείδομαι</i>	εξοικονομώ, λυπάμαι, δεν σπαταλώ
<i>φημί</i>	λέω, ισχυρίζομαι
<i>ὁ φίλος, ἡ φίλη, τὸ φίλον</i>	αγαπημένος
<i>φοβέω, φοβῶ</i>	φοβίζω
<i>φρέαρ (τό), τοῦ φρέατος</i>	το πηγάδι
<i>φρονέω, φρονῶ</i>	σκέφτομαι, σχεδιάζω, πιστεύω
<i>ὁ φρόνιμος, ἡ φρονίμη/φρόνιμος, τὸ φρόνιμον</i>	συνετός, μυαλωμένος
<i>φύομαι</i>	γεννιέμαι, εἶμαι από τη φύση μου
<i>φύω</i>	κάνω κάτι να φυτρώσει, «βγάζω»
<i>φωράομαι, φωρῶμαι</i>	συλλαμβάνομαι, αποδεικνύομαι

X

χαίρω	είμαι καλά, χαίρομαι
ὁ χαλεπός, ἡ χαλεπή, τὸ χαλεπόν	δύσκολος, σκληρός, άσπλαχνος
ὁ χαλκοῦς, ἡ χαλκή, τὸ χαλκοῦν	χάλκινος
χειμών (ὁ), τοῦ χειμῶνος	η κακοκαιρία
γλαμύς (ἡ), τῆς γλαμύδος	κοντός μανδύας
χρεία (ἡ)	η ανάγκη
χρή (απρός. ρ.)	πρέπει
χρῆμαι, χρῶμαι	χρησιμοποιώ, εφαρμόζω
ὁ χρηστός, ἡ χρηστή, τὸ χρηστόν	ενάρετος

Ψ

ψέγω	κατηγορώ, σπρώχνω, διώχνω
ψόγος (ὁ)	η μομφή, ο ψόγος

Ω

ᾠθέω, ᾠθῶ	παρακινώ
ᾠφέλεια (ἡ)	η ωφέλεια
τὸ ᾠφέλημα	η ωφέλεια

III. Τα ανώμαλα ρήματα των κειμένων

1. βιάζομαι ἐβιαζόμην βιάσομαι, βιασθήσομαι ἐβιασάμην, ἐβιάσθην βεβίασμαι ἐβεβιάσμην	2. δέδοικα, δέδια ἐδεδοίκειν, ἐδεδίειν δείσομαι ἔδεισα — —
<ul style="list-style-type: none"> ● Παθ. αόρ. ΥΠ: βιασθῶ ● ΠΡΚ/ΥΠΡΣ οδοντικόληκτων, βλ. πέπεισμαι 	

3. διώκω ἐδίωκον διώξω, διώξομαι ἐδίωξα δεδίωχα ἐδεδιώχην	διώκομαι ἐδιωκόμην διωχθήσομαι ἐδιώχθην δεδίωγμαι ἐδεδιώγμην	4. δοκεῖ ἐδόκει δόξει ἔδοξε δέδοκται ἐδέδοκτο
<ul style="list-style-type: none"> ● Παθ αόρ. ΥΠ: διωχθῶ ● ΠΡΚ/ΥΠΡΣ ουρανικόληκτων, βλ. πέπραγμα 		

5. κελεύω ἐκέλευον κελεύσω ἐκέλευσα κεκέλευκα ἐκεκελεύκειν	κελεύομαι ἐκελευόμην κελευσθήσομαι ἐκελεύσθην κεκέλευσμαι ἐκεκελεύσμην	6. λανθάνω ἐλάνθανον λήσω ἔλαθον λέληθα ἐλελήθειν	7. μέλει ἔμελε μελήσει ἐμέλησε μεμέληκε ἐμεμέληκε
<ul style="list-style-type: none"> ● Παθ. αόρ. ΥΠ: κελευσθῶ ● ΠΡΚ/ΥΠΡΣ οδοντικόληκτων, βλ. πέπεισμαι 		<ul style="list-style-type: none"> ● Β' αόρ. ΥΠ: λάθω 	

8. στέλλω ἔστελλον σταλῶ ἔστειλα ἔσταλκα ἔστάλκειν	στέλλομαι ἔστελλόμην σταλήσομαι ἔστειλάμην, ἐστάλην ἔσταλμαι ἔστάλην	9. ταράττω ἐτάραττον ταράξω ἐτάραξα (τετάραχα) (ἐτεταράχην)	ταράττομαι ἐταραττόμην ταράξομαι, ταραχθήσομαι ἐταράχθην τετάραγμαι ἐτεταράγμην
<ul style="list-style-type: none"> ● Μέλλ. συνηρημένος σε -έω ● Άσιγμος αόρ. ΥΠ: στείλω, στείλωμαι ● Β' παθ. αόρ. ΥΠ: σταλῶ ● ΠΡΚ/ΥΠΡΣ υγρόληκτων, βλ. ἤγγελμαι 		<ul style="list-style-type: none"> ● Παθ. αόρ. ΥΠ: ταραχθῶ ● ΠΡΚ/ΥΠΡΣ ουρανικόληκτων, βλ. πέπραγμα 	

<p>10. τείνω τείνομαι έτεινον έτεινόμην τενώ -τενούμαι, -ταθήσομαι έτεινα -τεινάμην, -ετάθην -τέτακα -τέταμαι -ετετάκειν -ετετάμην</p>	<p>11. φθείρω φθείρομαι έφθειρον έφθειρόμην φθερώ φθερούμαι, φθαρήσομαι έφθειρα έφθάρην έφθαρκα έφθαρμαι έφθάρκειν έφθάρμην</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● Μέλλ. συνηρημένος σε -έω ● Άσιγμος αόρ. ΥΠ: τείνω, -τείνομαι ● Παθ. αόρ. ΥΠ: ταθῶ 	<ul style="list-style-type: none"> ● Μέλλ. συνηρημένος σε -έω ● Άσιγμος αόρ. ΥΠ: φθείρω ● Β' παθ. αόρ. ΥΠ: φθαρώ ● ΠΡΚ/ΥΠΡΣ υγρόληκτων, βλ. ἤρμαι

IV. Συγκεντρωτικοί πίνακες φαινομένων

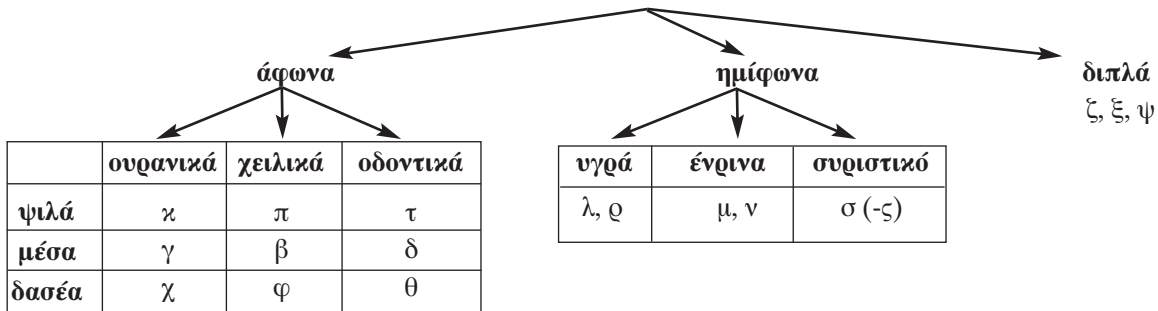
I. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

A. Οι φθόγγοι και τα γράμματα

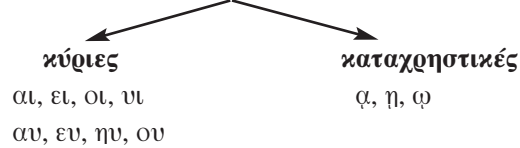
1. Φωνήεντα

2. Σύμφωνα

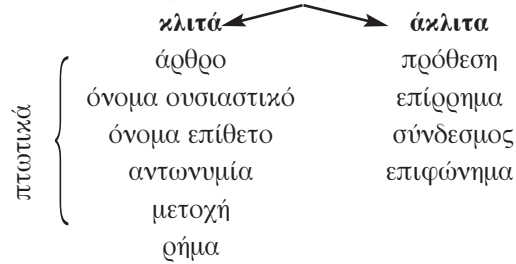

3. Δίφθογγοι

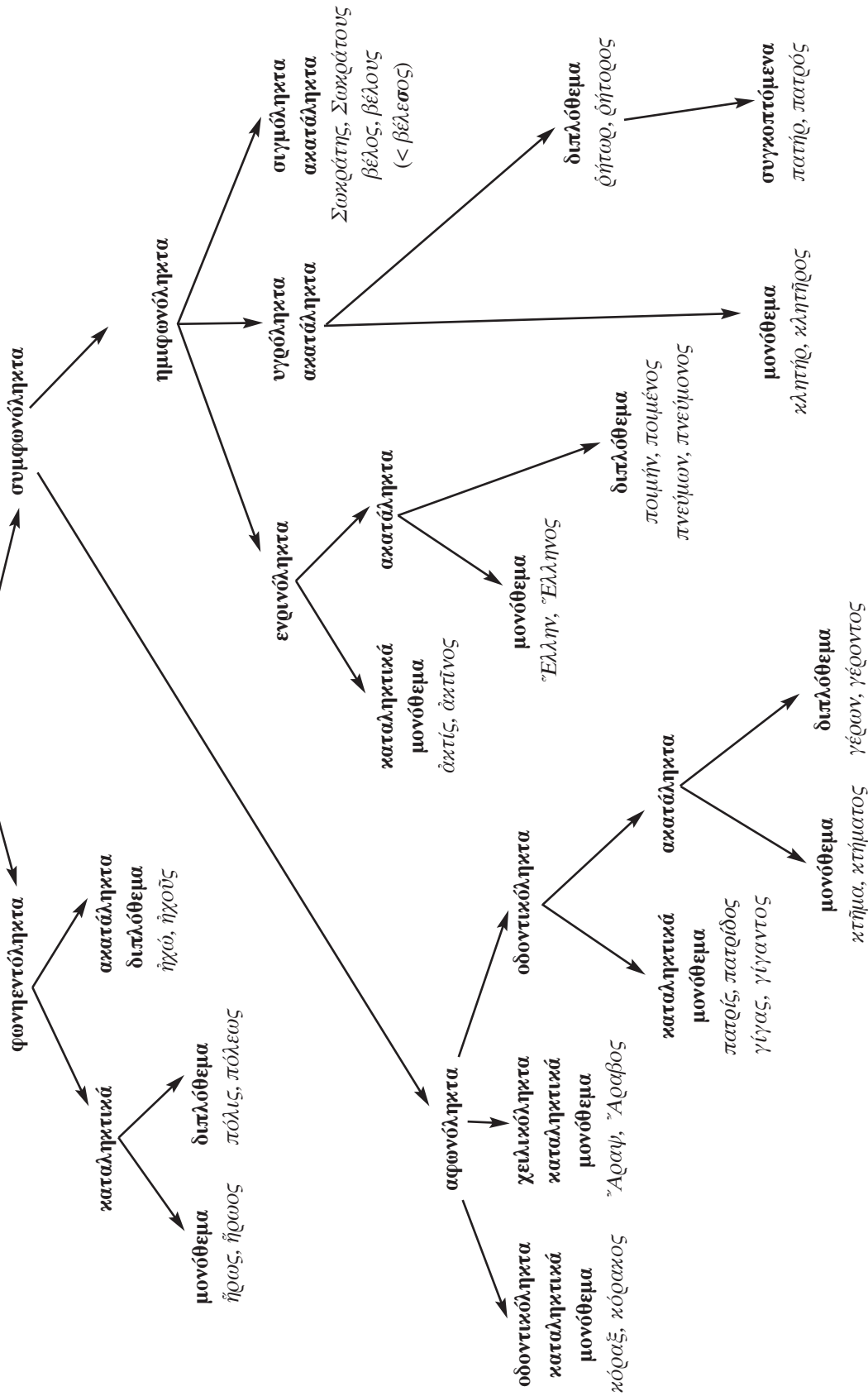

B. Τα μέρη του λόγου

1. Διαίρεση των μερών του λόγου

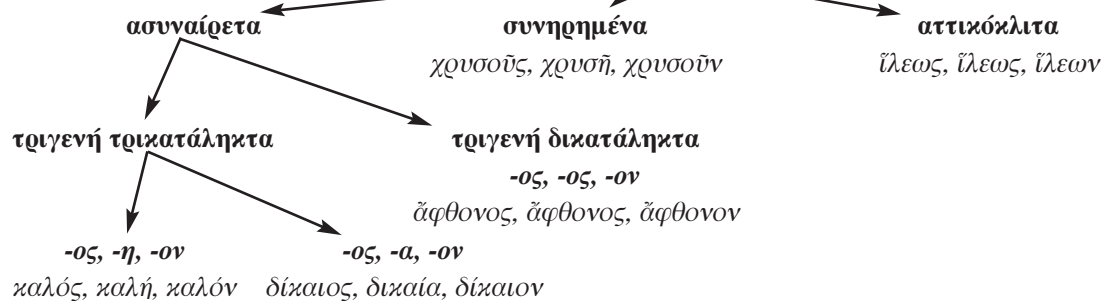

2. Η γ' κλίση

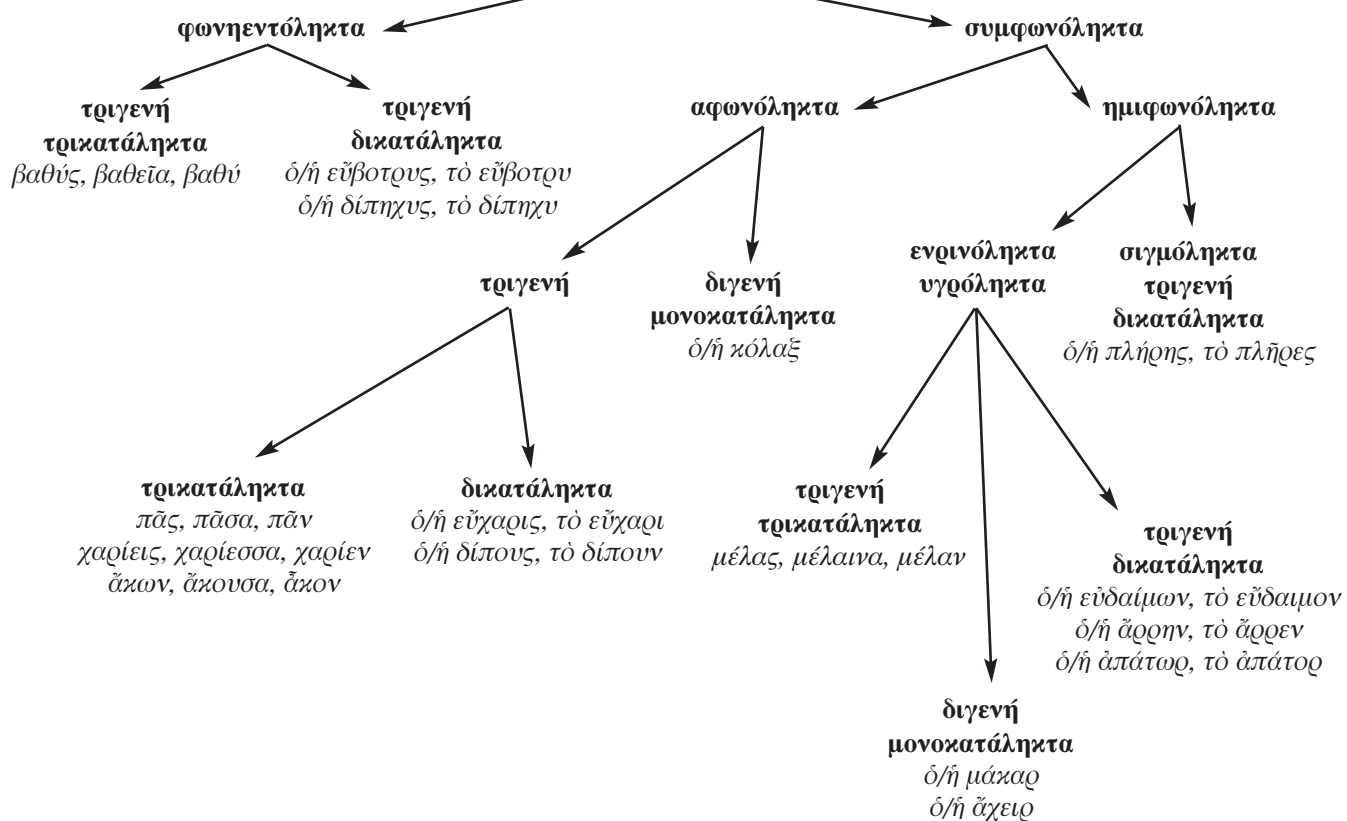

Δ. Τα επίθετα

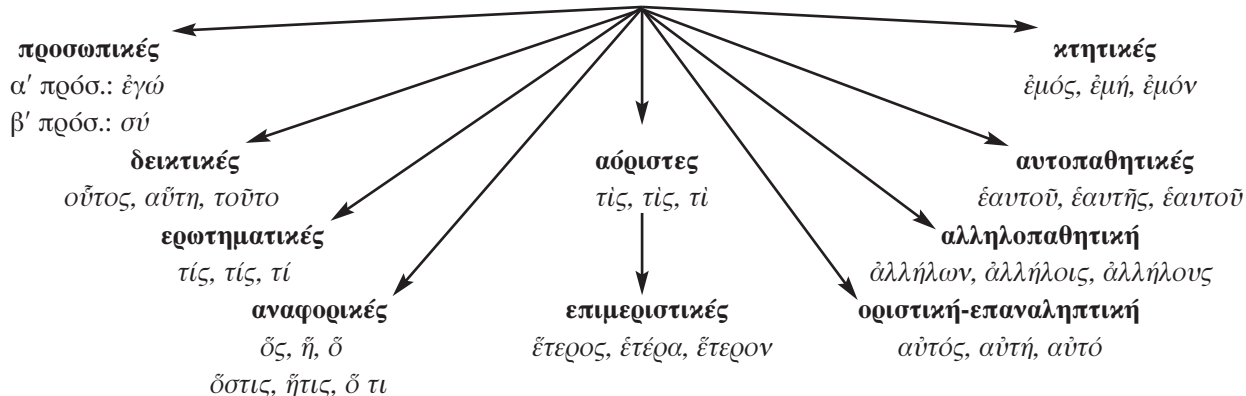
1. Δευτερόκλιτα

2. Τριτόκλιτα

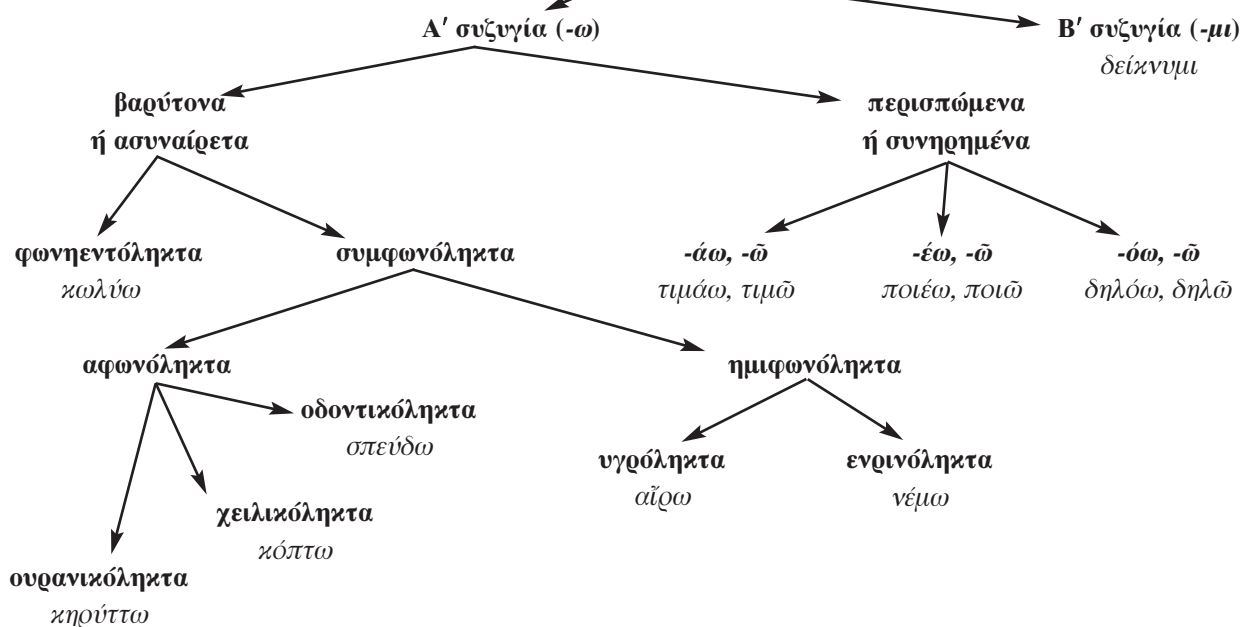

Ε. Οι αντωνυμίες

ΣΤ. Το ρήμα

1. Οι συζυγίες

2. Η ομαλή αύξηση

συλλαβική	χρονική
έ- λαμβάνω → ἐλάμβανον	α, ε → η ἄρχω → ἡρχον, ἐλπίζω → ἡλπίζον
	αι, ει → η αἴρω → ἡρον, εικάζω → ἡκαζον
	ο → ω ὀρίζω → ὠρίζον
	οι → φ οἰκίζω → ῥκίζον
	ϊ, υ̅ → ἱ, υ̅ ἰδρύνω → ἰδρυνον, ὑβρίζω → ὑβρίζον
	αυ, ευ → ηυ αὔξω → ἠῦξον, εὔδω → ἠῦδον

3. Ο ομαλός αναδιπλασιασμός

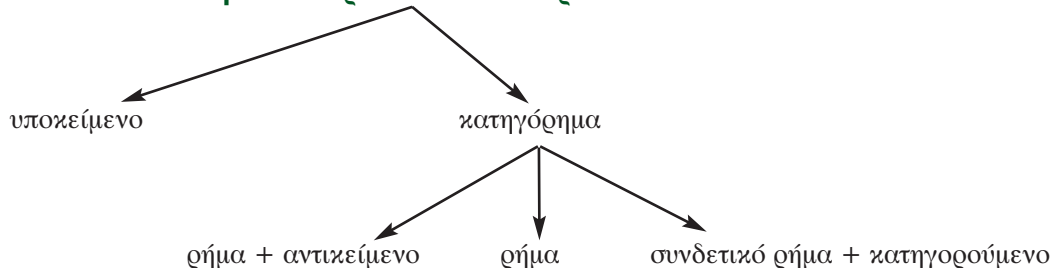
Το ρήμα αρχίζει από:		είδος αναδιπλασιασμού
A.	<ol style="list-style-type: none"> 1. απλό σύμφωνο (εκτός του ρ-) 2. δύο σύμφωνα, από τα οποία: <ul style="list-style-type: none"> το πρώτο είναι άφωνο (κ, γ, χ, π, β, φ, τ, δ, θ) και το δεύτερο υγρό ή ένρινο (μ, ν, λ, ρ) 	επανάληψη του αρχικού συμφώνου + ε <i>λύω → λέλυκα</i> <i>γράφω → γέγραφα</i>
B.	<ol style="list-style-type: none"> 1. διπλό σύμφωνο (ζ, ξ, ψ) 2. ρ- 3. δύο σύμφωνα, χωρίς να είναι το πρώτο άφωνο και το δεύτερο υγρό ή ένρινο 4. τρία σύμφωνα 	συλλαβική αύξηση <i>ψηφίζω → ἐψηφικα</i> <i>ράπτω → ἔραφα</i> <i>κτείνω → ἔκτονα</i> <i>στρατεύω → ἐστράτευκα</i>
Γ.	φωνήεν ή δίφθογγο	χρονική αύξηση <i>ἐλπίζω → ἤλπικα</i> <i>ἀθροίζω → ἤθροικα</i>

II. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

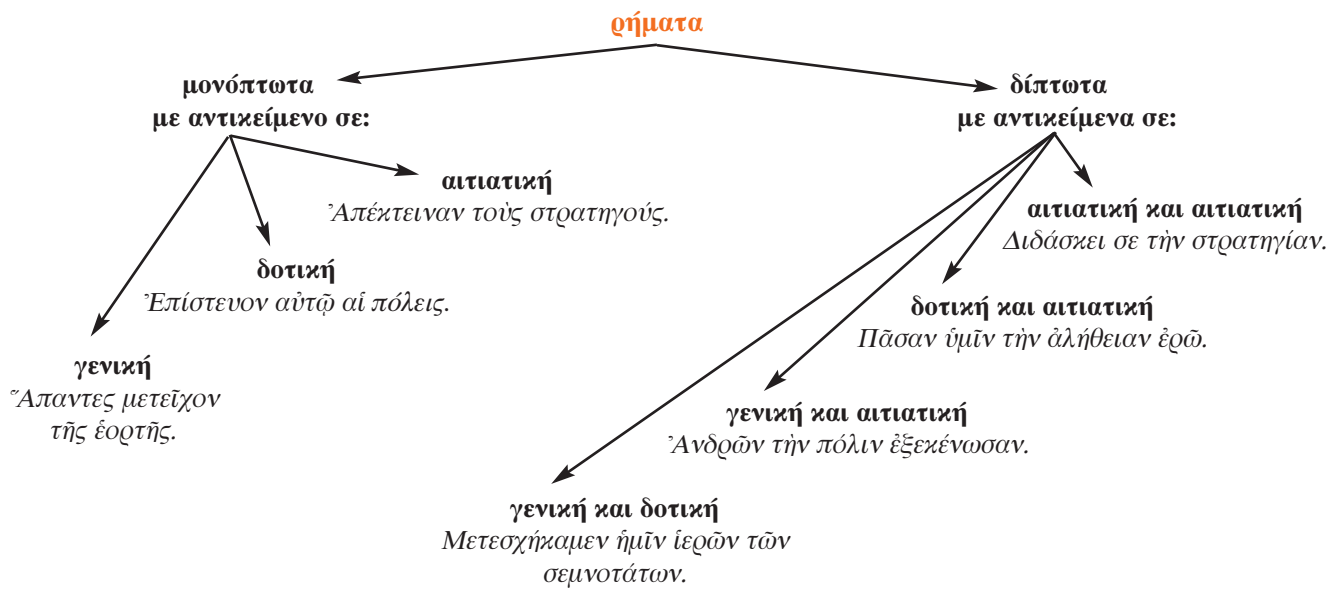
A. Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους τους

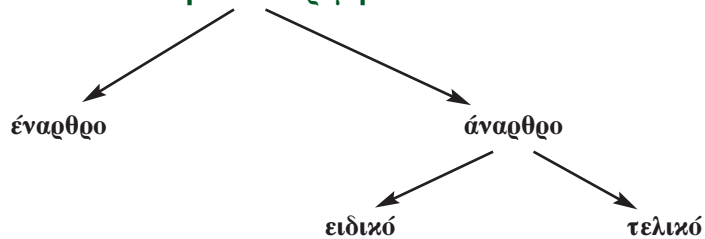
B. Οι βασικοί όροι των απλών προτάσεων

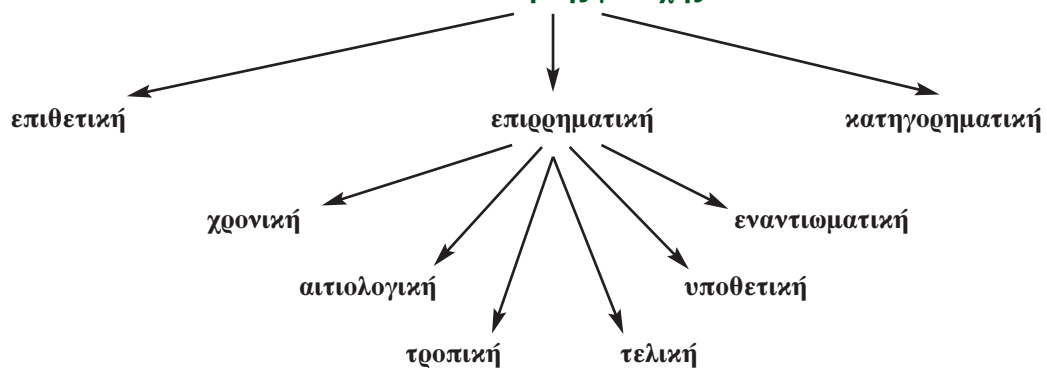
Γ. Το αντικείμενο του ρήματος

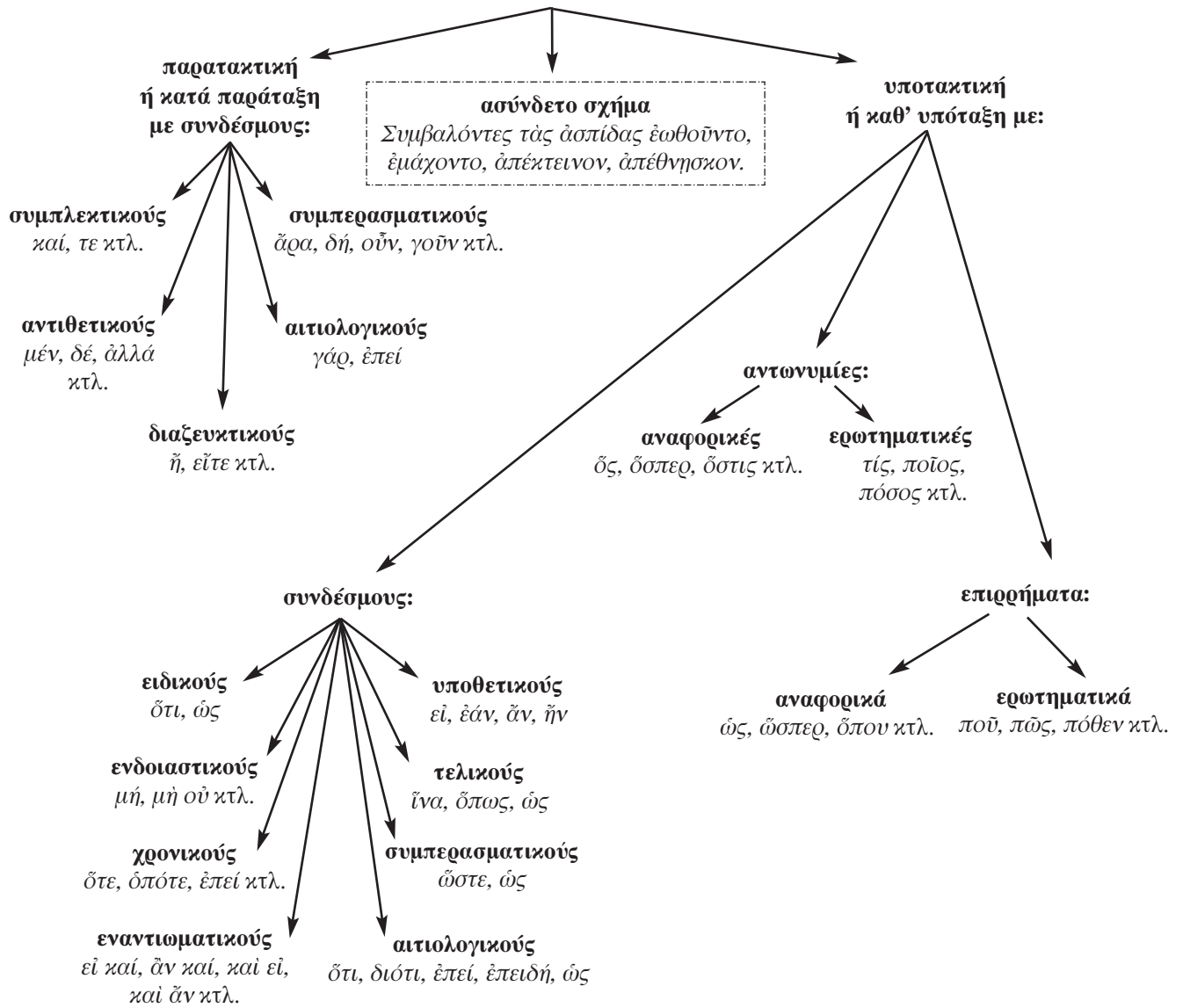
Δ. Τα εἶδη του απαρεμφάτου

Ε. Τα εἶδη της μετοχής

ΣΤ. Σύνδεση προτάσεων ή όρων προτάσεων

Z. Οι προσδιορισμοί

1. ονομαστικοί

2. επιρρηματικοί

1. Οι ονομαστικοί προσδιορισμοί

ομοιόπτωτοι

κατηγορηματικός προσδιορισμός

π.χ. Ἀγγελῆσος **φαιδρῶ** τῷ προσώπῳ ἐκέλευσεν.

επιθετικός προσδιορισμός

π.χ. Σύνεμι ἀνθρώποις **τοῖς ἀγαθοῖς**.

επεξήγηση

π.χ. Θανάτῳ τῷ ἀλγίστῳ ἀπώλετο, **λιμῶ**.

παράθεση

π.χ. Ἀφικνοῦνται εἰς Κερασσοῦντα, **πόλιν** Ἑλληνίδα.

ετερόπτωτοι

σε αιτιατική

αναφορᾶς, π.χ. **γνώμην** ἱκανός και **τὰ πολέμα** ἀλκιμος

σε δοτική

αναφορᾶς, π.χ. **τραχὺς τῇ φωνῇ**

αντικειμενική, π.χ. **διωρεὰ τῶ δήμῳ**

σε γενική

κτητική, π.χ. ἡ πόλις **ἡμῶν**

δημιουργοῦ, π.χ. **Σόλωνος** νόμοι

δισυμφωνική, π.χ. **τῆς γῆς** ἡ ἀριότης

ὑλης, π.χ. **στεφανος δάφνης**

περιεχομένου, π.χ. **ἄλλος** ἡμέρων **δένδρων**

ιδιότητος, π.χ. **ἔργα ἀρετῆς**

αξίας, π.χ. **ἀγρός** **ταλάντου** ἄξιος

αιτίας, π.χ. **δίκη κλοπῆς**

συγκριτική, π.χ. **τούτου** σοφώτερος

αντικειμενική, π.χ. **ἐπιμελής τῶν φιλῶν**

υποκειμενική, π.χ. **πόλεμος Πελοποννησίων** και **Ἀθηναίων**

πλάγιες πτώσεις

γενική
τόπου, π.χ. Πολύτροπος *αυτοῦ* ἀποθνήσκει.
χρόνου, π.χ. Ταῦτα τῆς *ἡμέρας* ἐγένετο.
αιτίας, π.χ. Ζηλῶ σε τοῦ *πλούτου*.
αναφορᾶς, π.χ. Οὐ κακῶς *γνώμης* ἔχω.
δοτική
τόπου, π.χ. *Ἰ*ῆ ἔκειτο.
χρόνου, π.χ. Πέμπτη *ἡμέρα* ἐξέπλευσαν.
αιτίας, π.χ. *Λιμῶ* ἀπέθανεν.
αναφορᾶς, π.χ. Ἰσχυεῖν *τῆ ψυχῆ* αἰροῦ.
ποσοῦ, π.χ. *Τοσοῦτω* διέφερε τῶν ἄλλων.
συννοδείας, π.χ. Κατέπλευσεν εἰκοσι *ναυσίν*.
τρόπου, οργάνου, μέσου,
π.χ. Τὸ σῶμα *πόνους* γύμναζε.
αιτιατική
τόπου, π.χ. Ἐξελαινεῖ *σταθμούς* τρεῖς.
χρόνου, π.χ. Ἐνταῦθα ἔμεινε *ἡμέρας* ἑπτά.
τρόπου, π.χ. Τίνα *τρόπον* τὴν θύραν κόψω;
αιτίας, π.χ. *Τί* τηνικαδὲ ἀφίξαι;
αναφορᾶς, π.χ. Ταράσσομαι *φρένας*.

επιρρηματικές μετοχές

τροπικές, π.χ. Ταῦτα *εἰπὼν* ἀνέστη.
χρονικές, π.χ. *Τί βουλόμενοι* ψεύδονται;
αιτιολογικές, π.χ. Ταῦτα *εἰπὼν* ἀνέστη.
τελικές, π.χ. Ἦλθον *παύσασα* τὸ σὸν μένος.
υποθετικές, π.χ. *Νικήσαντες* ἀπάντων κύριοι ἔεσοθε.
εναντιωματικές, π.χ. Ἐλλην *ὧν* Ἕλληνας ἀδικεῖ.

κατηγορούμενα

α. προληπτικό ή του αποτελέσματος,
π.χ. Φίλιππος *μέγας* πῆξήθη.
β. επιρρηματικό
- τόπου, π.χ. Ἐσκήνουν *ὑπαίθριοι*.
- χρόνου, π.χ. Ὑθροῖος ἦκεις.
- τρόπου, π.χ. Ἀσμενος *ἑώρακά σε*.
- σκοποῦ, π.χ. Αἰ νῆες ἦλθον *βοηθοί*.
- τάξης, π.χ. Οἱ στρατηγοὶ *ἐξήλθον* *πρωτοί*.

επιρρήματα

στάσης σε τόπο, π.χ. Πρωταγόρας *αὐτόθι* ἐστίν.
κίνησης προς τόπο, π.χ. Θίβρων *ἀπῆλθεν οἰκάδε*.
κίνησης ἀπὸ τόπο, π.χ. Ἀθήνηθεν *ἀπῆλθεν* ὁ κῆρυξ.
κίνησης διὰ τόπου, π.χ. Τὰς πύλας *ἧ* ἐσῆλθον ἔλθρσε.
τροπικά, π.χ. Βουλεύειν *βραδείας*.
χρονικά, π.χ. Κατέβην *χθές* εἰς Πειραιᾶ.
ποσοτικά, π.χ. Οὐ *πάνυ* νενόηκα.
διαταγμῶν ή πιθανότητας, π.χ. Ἴσως *εἴποιεν* ἂν πολλοί...
βεβαιωτικά ή αρνητικά, π.χ. Οὐδ^αμῶς *δεῖ* ἀδικεῖν.

απορρέματα

σκοποῦ, π.χ. Τὴν πόλιν *αὐτοῖς* παρέδοικαν *φυλάττειν*.
αποτελεσμάτων, π.χ. Οὐ μάντις *εἰμί* τάφανῃ *γνώμαι*.
αναφορᾶς, π.χ. Δυνατός ἐστι ὁ ῥήτωρ *λέγειν*.

δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις

χρονικές, π.χ. Ὅτε ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἐτυχεν ὧν.
αιτιολογικές, π.χ. Μὴ θαυμάζετε *ὅτι χαλεπὸς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασι*.
τελικές, π.χ. Δίκαιος γίνου, *ἵνα καὶ δικαίαν τυγχάνης*.
υποθετικές, π.χ. *Εἰ μὴ* τοὺς νόμους τηροῦμεν, λέλυται πάντα.
εναντιωματικές, π.χ. *Εἰ καὶ μὴ* βλάπτεις, φρονεῖς δ' ὀμῶς.
συνυπερασματικές, π.χ. Κραγὴν ἐποίουν, *ὥστε καὶ τοὺς πολέμιους ἀκούειν*.
αναφορικές, π.χ. Θαιμαστὸν ποιεῖς, *ὅς ἤμῖν οὐδὲν δίδοις*.

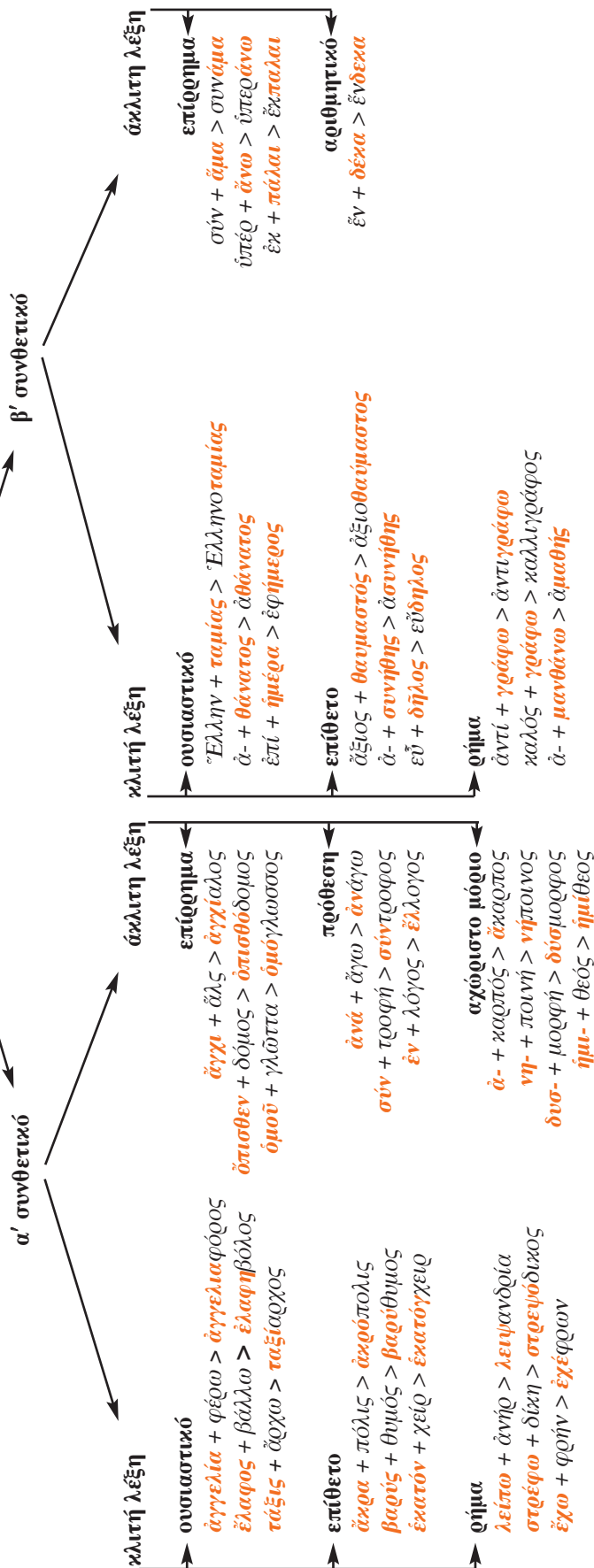
2. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

εμπρόθετοι

στάσης σε τόπο, π.χ. Ἀνάπαιλαι *ἐν τοῖς δένδροσιν* εἰσιν.
κίνησης προς τόπο, π.χ. Ἀπῆλθον *ἐπ' οἴκου*.
κίνησης ἀπὸ τόπο, π.χ. Ἀπῆλθον *ἐκ τῆς Κορίνθου*.
κίνησης διὰ τόπου, π.χ. Ἡ δ' ἄρετὴ *διὰ μάχθων* βαίνει.
χρόνου, π.χ. Ἐγένετο *ἐν ἔτει* πεντήκοντα.
τρόπου, μέσου ή οργάνου, π.χ. Ἠτήθησαν *κατὰ κράτος*.
αιτίας, π.χ. Ὑπέρ *τῶν γεγενημένων* ὠργίετο.
σκοποῦ, π.χ. *Πρός τί* με ταῦτα ἐρωτᾷς;
αναφορᾶς, π.χ. Κήρυκας *ἔπεμψε περὶ* σπονδῶν.
εναντίωσης, π.χ. Ὀργὴ καὶ τιμωρία *κατὰ* τούτου.
συννοδείας, π.χ. Ἐπαιδεύετο *σὺν τῷ ἀδελφῷ*.
υπερδόπισης, π.χ. Ἀμύνεσθαι *περὶ* πάτρης.
ὄρου ή προϋπόθεσης, π.χ. Ἥρώτα *ἐπὶ* τίσιν ἂν γένοιτο σύμμαχος.

III. ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ

ΣΥΝΘΕΣΗ

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιοσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιοσημο θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

ΒΙΒΛΙΟΣΗΜΟ

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.